

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

GERÇEK ANLAM (TEMEL ANLAM)

Kazanım: Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

Temel Anlam: Bir sözcüğün, söylenildiğinde akla gelen ilk anlamıdır. Sözcüğün sözlükteki ilk anlamı, onun temel anlamını ifade eder.

* Asırlardan beri inci avcıları denize dalar.

* Birden kulağımda bir inci türküsü çınladı.

* Midyeleri yataklarından toplarlar.

* Midyenin içinden çıkan inci, bir küçük martı yumurtası gibiydi.

Yukarıdaki cümlelerde geçen "inci, avcı, deniz, midye, türkü, yumurta" sözcükleri, akla gelen ilk anlamlarıyla kullanılmıştır.

Örnekler:

* Yemekleri taş ocakta pişiriyorlardı.

* Sırtı ve ayakları çok ağrıyordu.

Bu cümlelerdeki "ocak, sırt, ayak" sözcükleri gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Örnekler:

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

* Pencere bütün gece açık kalmış.

* Kapı açık ama gelen yoktu.

* Bu güzel hikâyeyi ben de okudum.

* Sıcak bir çay istemişti.

* Kovadaki su taştı.

* Yağmurda bütün yollar, çamur olmuştu.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükleri dikkatle okuduğumuzda "tatlı, sıcak" sözcüklerinin gerçek anlamlarından uzaklaştıklarını görürüz.

* Irmağın tatlı bir akışı vardı.

* Sıcak tavırları bizi de rahatlattı.

Ancak "Bıçağın keskin ucunu çevirdi." cümlesinde "keskin" sözcüğü, sözlükteki gerçek anlamıyla kullanılmıştır.

Nedir bu anlam? Çok kesici, iyi kesen.

Öğretmenin Sorusu

"Akbabanın kanatlarından başka kalkanı yoktu galiba." cümlesinde "kalkan" sözcüğü "koruyucu" anlamında kullanılmıştır. Doğru mu, yanlış mı?

Cevap: "Doğru"dur.

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin bulunduğu cümledeki anlamını, verilen anlamlardan seçip yazalım.

Cümleler

- a) Güler yüzlü olup da çirkin olan insan yoktur.
 6
- b) Televizyon kanallarının birinde çocuk
 3
 şarkıları yarışması varmış.
- c) Keçe olsa yabancı ipeğinden güzeldir.
 1
- ç) Kırk yaşlarında, hafif toplu, esmer bir kadın
 4
 seni sordu.
- d) İt, itin kuyruğuna basmaz.
 5
- e) Bir anneyi çocuğuna bağlayan duyguya dikkat ediniz.
 2

Altı Çizili Sözcüklerin Anlamları

- 1) Başka bir millettten olan, başka bir milletle ilgili kimse.
- 2) Birinde bir şeye karşı ilgi ve istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak; gönlünü kazanmak.
- 3) Telefon, televizyon, telgraf gibi araçlarla iletişimi sağlayan yol, hat.
- 4) Vücutça dolgun.
- 5) Hayvanların çoğunda gövdenin art yanında bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ.
- 6) Göze ve kulağa hoş gelmeyen.

2. Aşağıdaki sözcükleri, verilen anlamlarına uygun olarak cümle içinde kullanalım.

çirkin: Karanlık, dalavereli, şüpheli.

Çirkin işlerden uzak durmaya karar verdik.

kanal: Bazı bölgeleri sulamak, kurutmak amacıyla veya gemilerin işlemelerine elverişli, insan eliyle açılmış su yolu.

İhtiyar adam, tarlasını sulamak için arazinin belli yerlerine kanallar açmış.

toplu: Düzene konmuş (yer).

Odam böyle toplu olunca zevkle çalıştım.

yabancı: Aileden, çevreden olmayan (kimse veya şey).

Evimizin önüne yabancı bir araba park etmiş.

kuyruk: İnsanların sıra beklemek için art arda durarak oluşturduğu dizi.

Bankamatiğin önünde uzun bir kuyruk vardı.

bağlamak: Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak.

Köpeğin tasmaını boruya bağlamıştı, mağaradan çıktığında köpeğini bulamadı.

MECAZ ANLAM

Kazanım: Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

Mecaz Anlam: Sözcüğün gerçek anlamından tamamen sıyrılarak kazandığı yeni anlama denir.

- * Kızların okuması ile ilgili görüşlerini her gittiği yere öyle bir saçtı ki herkes onun etrafında kenetlendi. "saçmak" sözcüğü, "dağıtmak" gerçek anlamının dışında "belli bir görüşü, düşünceyi yaymak" anlamında kullanılmıştır.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler mecaz anlamı ile kullanılmıştır.

- * Sinemaya yetişemezsek biletlerimiz yanar.
- * Tatlı diliyle her sorunun üstesinden gelirdi.
- * Bu sözlerle ortalığı karıştırdı.
- * Her türlü oyuna karşı uyanık olmalıyız.
- * Büyük lokma ye, büyük konuşma.
- * Hayatı boyunca kalemiyle geçindi.
- * Sorular karşısında uyanık olmalıyız.
- * Eğri söz bize yakışmaz.
- * Ninem bize masallar anlatırdı.
- * Hayırseverlik maskesiyle bizi kandırdı.

UYARI! Deyimleri oluşturan sözcükler genellikle mecaz anlam kazanır.

- Bu kez baltayı taşa vurdu. (Farkında olmayarak birine dokunacak sözler söylemek.)
- Sermet Bey, gözünü köşkten alamıyordu. (Bir yere, bir şeye bakmaktayken gözünü oradan başka yere çevirememek.)

Bu cümlelerdeki altı çizili söz grupları, birer deyimdir. Deyimleri oluşturan sözcüklere dikkat edilirse sözcükler, gerçek anlamlarından tamamen uzaklaşarak mecaz anlam kazanmıştır.

Aşağıdaki cümlelerde geçen "kara" sözcüklerini dikkatle okuyalım.

İkinci cümle dışındakiler, mecaz anlamda kullanılmıştır.

- * Kara haber tez duyulur, demişler.
- * Kırmızı eteğin üstüne kara bir gömlek giymiş.
- * Bütün gün kara kara düşündü.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin anlam özelliğini (gerçek / mecaz), sözcüklerin altına yazalım.

- a) Ormanın bütün korkunçluğunu haykıran ağaçlar ve gölgeler arasında yola devam ettik.

Gerçek Gerçek Mecaz Gerçek Gerçek

- b) Yapıtın içinde yeşerdiği toplumu yansıtıp yansıtmadığını, eleştirmen araştırır.

Gerçek Mecaz Gerçek Gerçek

- c) Misafirlik gündelik hayatımıza renk katar.

Gerçek Gerçek Mecaz

Öğretmenin Sorusu

"Dışarıda soğuk bir hava var." cümlesindeki "soğuk" sözcüğünü, mecaz anlamı olarak cümlede kullanınız.

Cevap: Bu soğuk tavırların beni üzüyor.

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin cümledeki anlamlarını, verilen anlamlarla eşleştirelim.

1) Makinistlerden Bekir Usta, aralık duran kapının önünde bekliyor.

2) Boşuna kendini yerinden soğutma, sonra işsiz kalırsın.

3) "Ben sizin köleniz miyim?" dedim, yüzüme baktı "Bu söz de nereden çıktı?" dedi.

4) Yere terliksiz basma, der hep an-nem.

a) Herhangi bir durum, kişi, olay; birine bir yere veya bir şeye karşı duyulan sevgi ve ilginin yok olmasına yol açmak, dondurmak.

b) Yarı açık, tam kapanmamış.

c) Gezinilen, ayakla basılan taban.

d) Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, laf.

1- b 2- a 3- d 4- c

3. Aşağıdaki şiirde altı çizili sözcüklerin anlamını verilen anlamlar içinden seçerek ok (→) ile gösterelim.

Kimisi gardaştır, kimisi bacı,
Bizimle ağlayıp güler komşular.
Sevgidir, dostluktur derdin ilacı;
Neşeyi, kederi böler komşular.
(Hakkı ŞENER)

* Kız kardeş.
* Bir evde uzun zaman çalışmış yaşlı kadınlara verilen unvan.

* Bir hastalığı iyi etmek için türlü yollarla kullanılan madde, deva.
* Çare, önlem.

4. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin anlamlarını yazalım.

a) Dergideki yazıda gençliğin sesini duydum.

Mecaz anlamda (Duygu ve düşünce.)

b) Hırçınlıktan kurumuş bu kadın.

Mecaz anlamda (Cılızlaşmış, siskalaşmış, zayıflamış.)

c) Güneş, binanın yüzünü yalayıp gitti.

Mecaz anlamda (Sıyırarak, dokunarak geçmek.)

TERİM ANLAM

Kazanım: Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

Terim Anımlı Sözcükler: Sanat, bilim, spor ya da meslek dallarına özgü, özel anlamı olan sözcüklerdir.

* Üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir. (Üçgen → Geometri terimi)

* Dilimizde ekler, sözcüğün sonuna gelir. (Ek → Dil bilgisi terimi)

* Ay, Dünya'nın uydusudur. (Ay, dünya, uydu → Astronomi terimi)

* Solistin rast mı, nihavent mi okuyacağını merak ettik. (Solist, rast, nihavent → Müzik terimi)

Matematik: Açıortay, tamsayı, köklü ifadeler ...

Türkçe: Ses bilgisi, makale, ad tamlaması...

Fen ve Teknoloji: Madde, atomun yapısı, hücre duvarı...

Müzik: Nota, solfej, perde....

Sosyal Bilgiler: Meridyen, paralel, Kosova Savaşı ...

Spor: Smaç, set sayısı, orta nokta, gol ...

UYARI! Günlük konuşmalarımızda geçen sözcükler, terim sayılmaz.

→ Oyunun ilk sahnesinden çok etkilendik.

Yukarıdaki cümleyi okuyalım. Bu cümledeki "sahne" ve "oyun" sözcükleri, tiyatro alanında kullanılan birer terimdir.

* Bu sözcüğün kökünü bulun.

* Açıortay, açıyı ikiye böler.

* Hakem atılan, golü saymadı.

* Olaya bir de benim açımdan bakın.

Yukarıdaki cümlelerde yer alan altı çizili sözcüklerin anlamlarına dikkat edelim. Bu sözcüklerden "kök", dil bilgisi; "gol", spor; "açıortay", matematik terimidir. "Açı" sözcüğü ise bir bilim, sanat spor ya da meslek dalıyla ilgili olarak kullanılmadığından terim anlamı değildir.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

a) "Aşı" sözcüğünü tıp terimi olarak cümlede kullanınız.

Bugün okulda çiçek aşısı olduk.

b) "Pota" sözcüğünü spor terimi olarak cümlede kullanınız.

Topu potadan en çok ben geçirdim.

c) "Ekvator" sözcüğünü coğrafya terimi olarak cümlede kullanınız.

Ekvatorun kuzeyindeki ülkeleri biliyor musunuz?

Öğretmenin Sorusu

"Ses tellerim iltihaplandı." ve "Telgrafın tellerine kuşlar konmuş." cümlelerinin hangisinde "tel" sözcüğü, terim anlamı olarak kullanılmıştır?

Cevap: İlk cümledeki "tel" sözcüğü, tıp terimi olarak kullanıldığı için terim anlamıdır.

2. Aşağıdaki açıklamalarda geçen fen bilimleri ile ilgili kavramların altını çizelim.

- a) Yeryüzünde canlılığın sürmesi için atmosferde karbondioksit miktarının %0,33, oksijen oranının ise %21 olması gerekir. Bu dengenin bozulması durumunda yaşam, olumsuz etkilenir.
- b) Kloroplastlara yeşil rengi veren klorofil molekülü, fotosentezde çok önemli bir role sahiptir. Bu molekül, yaprağa ulaşan ışık enerjisinin, kimyasal bağ enerjisine dönüşümünü sağlar.
- c) Bazı element atomları, kararlı yapıya ulaşmak için son yörüngedeki bazı elektronlarını ortaklaşa kullanır. Atomlar arasında elektronların ortaklaşa kullanılmasıyla oluşan bağa kovalent bağ denir.
- ç) Canlıların bütün özellikleri, DNA molekülünde bulunur. Bu özellikler, DNA ile kuşaktan kuşağa iletilir.
- d) Yerkabuğunda oluşan arazi kırığına fay denir.

3. Aşağıdaki cümlelerde terim anlamı olan sözcüklerin altını çizelim, terimlerin hangi alanla ilgili olduklarını terimlerin altına yazalım.

a) Sıcak artıkça basınç azalır.

Fen bilimleri terimi Fen bilimleri terimi

d) Bana çok sıcak davrandı.

b) Onu kendi havasına bıraktık, çalışmadı.

e) Hava bu gün kaç derece?

Fen bilimleri terimi

c) İşçinin gövdesi ter içinde kaldı.

f) Böcekler ağacın gövdesine yuva yapmış.

Fen bilimleri terimi

ç) Annem oyunu farklı bir açıdan izlenmiş

Tiyatro terimi

g) Karenin iç açılarının toplamı 360 derecedir.

Matematik terimi

ÇOK ANLAMLILIK

Kazanım: Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

Çok anlamlı sözcükler: Birden çok anlamı olan, çok anlamlılık gösteren sözcüklere denir.

- * Mum, odayı aydınlatıyordu. (temel anlamıyla kullanılmış)
- * O, bilgisiyle etrafındakileri aydınlatıyordu. (bilgi vermek, bilgilendirmek anlamında kullanılmış)

Bu örnekler "aydınlatmak" sözcüğünün çok anlamlı olduğunu gösterir.

Örnekler:

- * Bu konuyu açmazsak iyi olacak. → "konuşmak, bahsetmek"
- * Börek açmak, onun yapabileceği bir işti. → "hamur açmak"
- * Pencereyi açmış, çevreyi izliyordu. → "açık duruma getirmek"
- * Akşama doğru ailesine telefon açtı. → "telefon etmek"

Yukarıdaki cümlelerde "açmak" sözcüğü farklı anlamlarda kullanılmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıda "kuru" sözcüğünün anlamları verilmiştir. Boş bırakılan yerlere, örnekteki gibi, "kuru" sözcüğünün verilen anlamda kullanıldığı cümleler yazalım.

- Suyu, nemi olmayan; yaş ve nemli karşıtı.
Kaç gündür yağmur yağmadığı için toprak kuruydu.
- Üzerinde bitki olmayan.
Bu kuru toprakta oturmayalım, yeşillığe gidelim.
- Zayıf, çelimsiz, sıksa.
Ne kadar kuru bir çocuktü.
- Heyecanı, tadı olmayan, tekdüze.
Gençliğini kuru geçirmiş, hiç bir güzel an yaşamamış.
- Akıcı olmayan, duygudan yoksun.
Okuduğun şiirin kuru hâli senin de ilgini çekti mi?
- Katıksız, yanında başka şey olmayan (yiyecek).
Ne olsa razıydı, bir kuru ekmekle gününü geçirdi.

Öğretmenin Sorusu

"Sahnede çok güzel bir eser icra etti." cümlesindeki "icra" sözcüğünün anlamını araştırınız.
Cevap: "İcra" sözcüğü, bir müzik terimidir.

DEYİMLER

Kazanım: 1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır. 2. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır. 3. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.

Deyim: Günlük yaşamımızda çeşitli durumları anlatmak için kullandığımız, çoğunlukla mecaz anlamlı kalıplaşmış söz gruplarına denir.

Deyimlerin Özellikleri

a. Deyimler en az iki sözcükten oluşur.

- * Aklına yatmak
- * Suyuna gitmek
- * Bin dereden su getirmek

b. Deyimler ikilemelerle kurulabilir:

- * Abuk sabuk konuşmak, apar topar, fitil fitil burnundan getirmek, iyi kötü...

c. Deyimler cümle biçiminde kurulabilir:

- * Atı alan Üsküdar'ı geçti.
- * Buyurun cenaze namazına.
- * İğne atsan yere düşmez.

ç. Deyimler eksilteli ifadelerle kurulabilir:

- * Baştan ayağa, çat kapı, laf aramızda...

d. Deyimler kalıplaşmış söz gruplarıdır; deyimlerin söz dizimi bozulamaz, sözcükler değiştirilip yerlerine eş anlamlıları getirilemez:

- * "Öp babanın elini." deymi beklen-medik bir durumu anlatmak için kullanılır. Bu deymi "Babanın elini öp." şeklinde söz dizimini değiştirerek kullanırsak deyim, deyim özelliğini yitirmiş olur.

e. Deyimlerin çoğu mecaz anlamlıdır:

- * Kök söktürmek
- * Yaka silkme
- * Burun kıvrırmak

f. Gerçek anlamını koruyan deyimler de vardır:

- * Ağzına bir şey koymamak
- * Hem suçlu hem güçlü
- * Yarıyı geçmek

g. Deyimler zaman bildirmez, genellikle "-mak, -mek" mastar eki alarak kullanılır:

- * Gözü dönmek
- * Gönlü rahat etmek
- * Burnu büyümek

ğ. Deyimler cümledeki kullanımına göre çekime girebilir:

- * Ayağına kapandı.
- * Burnu büyümüş.
- * Canı burnuna gelmiş.
- * Ağzını bıçak açmıyor.

h. Deyimler öğüt vermez, genel kural nite-liği taşımaz:

Bir sözcüğün cümledeki kullanımına bakarak deyim olarak kullanılıp kullanılmadığını anlayabiliriz.

- * Herkes bir yabancı dil öğrenmelidir.
- * Onu görünce dili tutuldu. (Deyim)
- * Temel kazarken baltayı taşa vurdu.
- * Konuşmasında yine baltayı taşa vurdu. (Deyim)

Öğretmenin Sorusu

"Babam, annesini başında taşır." cümlesinde deyim var mıdır?

Cevap: Vardır, "başında taşımak" söz grubu, "çok değer vermek" anlamında bir deyimdir.

1. Aşağıda anlamları verilen deyimler hangi cümlelerde kullanılmıştır? Cümlenin numarasını, açıklamaların başına yazalım.

Deyimlerin Anlamları	Deyim Olan Cümleler
7 Yaşlılık sebebiyle veya sağlığı büsbütün bozularak güçsüz, çalışamaz duruma gelmek.	1) Canlıların bütün özellikleri DNA molekülünde bulunur; bu özellikler, DNA ile kuşaktan kuşağa iletilir.
5 Yapamamak, dayanamamak.	2) Kardeşim, annemin bana verdiği eşyalara el koydu.
3 Elde edilebilecek bir şeyden türlü sebeplerle yararlanamamak.	3) O güzel evi elden kaçırmamak için saatlerce babama yalvardım.
4 Bir konuyu görüşmek.	4) Anlaşıldı, en kısa sürede apartmanımızın sorunlarını ele almamız gerekiyor.
	5) Bu üzücü durum karşısında yardımcı olmak elden gelmiyor.
	6) Artık o bahçeye el sürmeyeceğim; kendi düzenlesin, nasıl istiyorsa öyle yapsın.
	7) Remzi Bey'in elden ayaktan düşmesi, hepimizi çok üzdü.
	8) Senin yanında bu işi öğrensın, eli alısınca o da rahatlar sen de rahatlırsın.

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili söz gruplarının hangileri deyimdir? İşaretleyelim.

- ☐ Etkili bir okuma yapabilmek için önce çevrenizi okumaya uygun hâle getirmeniz gerekir.
- ☒ Herhangi bir sayfadaki her satırın ilk ve son kelimesini okuyarak sayfanın gözden geçirilmesi, göz jimnastiğidir.
- ☐ Futbol seyircisi kadar kitap okuyucusuna kavuştuğumuz gün uygarlık savaşını kazanacağız.
- ☒ Vücut için iyi koşullar oluşturulmadıkça iyi bir okuma söz konusu olamaz.
- ☒ Anne babalar, çocuklarıyla birlikte kitap okumaya özen göstermelidir.
- ☐ Dünyamızı nasıl insansız düşünemezsek içinde düşünce kıvılcımı olan insanı da kitapsız düşünemeyiz.

DİLİMİZE YABANCI DİLLERDEN GİREN SÖZCÜKLER

Kazanım: Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.

Yabancı kökenli sözcüklere karşılık **Türkçe sözcüklerin kullanılması** çok önemlidir. Bu durumu Turan Oflozoğlu, aşağıdaki "Dil ve Kimlik" adlı yazısında etkileyici bir şekilde açıklamıştır:

ÖRNEK

DİL VE KİMLİK

Kendisi olmaktan korkmak, kendinden kaçmak, kendinden saklanmak, bir çeşit intihardır çünkü biz kendimiz olmayı göze alamazsak, at oynatmamız gereken meydanı boş bırakırsak bizim yerimizi başka kimlikler alacaktır. Biliyorum, cesaret işidir kendisi olmak, güçlü olmayı gerektirir; kendimiz oldukça da cesaretimiz, kendimize güvenimiz artar; bizi yutmaya çalışan dış dünyaya karşı daha bir güçleniriz.

Yaşam sorunları karşısında nasıl davrandığımız bizim kimliğimizi, kim olduğumuzu açığa vurur. Sorunlara çözüm ararken hemen başkasının bulduğu çözümlere başvurursak onun hesabına davranmış, onun adına yaşamış oluruz. Birey olarak da toplum olarak da gelişmemiz, sorunlarımızı kendi çabamızla çözmemize bağlıdır. Çağın yeni bir düşünce akımını ya da yabancından gelen yeni bir nesneyi adlandırırken kendi dilimizden bir karşılık bulacağımız yerde, yabancının hazır sözünü kullanırsak dilimiz nasıl gelişir? Dilimiz gelişmeyince biz nasıl gelişiriz? Dilimizi işlemek, kendimizi işlemektir.

Türkçeyi ihmal etmemizin nedenlerinden biri de dil bilincimizin doğru dürüst oluşmamasıdır. Biz sanıyoruz ki dil de öbür araçlar gibi bir araçtır, hayır! Dil araçsa araçlar aracıdır. Kültürü oluşturan, insanı insan yapan bütün etkinliklerin, başarıların kökeninde dil vardır.

(...)

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki listede yabancı dillerden dilimize giren sözcüklerle bu sözcüklerin Türkçe karşılıklarını üstlerini çizelim. Hangi yabancı sözcüklerin karşılıkları bu listede yoktur? Bulalım ve bu sözcüklerin de Türkçe karşılıklarını yazalım.

~~reaksiyon~~

~~sempatik~~

~~eğilim~~

versiyon

~~trend~~

~~relaks olmak~~

~~cana yakın~~

pozisyon

~~tepkime~~

~~kaydetmek~~

~~rahatlamak~~

~~save etmek~~

versiyon: sürüm, uyarlama

pozisyon: durum, konum

Öğretmenin Sorusu

"Partikül, perspektif, pesimist" sözcüklerinin Türkçe karşılıklarını yazınız.

Cevap: "Parçacık, bakış açısı, kötümser"

2. Dilimize yabancı dillerden giren sözcüklerin Türkçe karşılıklarını yazalım.

kabiliyet	→	yetenek
absürt	→	saçma
ehemmiyet	→	önem
dejenere olmak	→	yozlaşmak
muallim	→	öğretmen
defans	→	savunma
buton	→	düğme
amatör	→	deneyimsiz

temenni	→	dilek
faks	→	belgegeçer
kompleks	→	karmaşık
kampüs	→	yerleşke
natürel	→	doğal
aktivite	→	etkinlik
camia	→	topluluk
doping	→	uyarıcı

3. Dilimize yabancı dillerden giren ve Türkçe karşılığı olan sözcükleri eşleştirelim.

- objektif
- okey
- okeylemek
- online
- part time
- star
- randıman
- optimist
- printer
- bariyer

- çevrimiçi
- yarı zamanlı
- iyimser
- yazıcı
- verim
- engel
- tamam
- nesnel
- yıldız
- onaylamak

1. g 2. f 3. h 4. a 5. b 6. ğ 7. d 8. c 9. ç 10. e

1. Tema Okuma Kültürü

AYNI KAVRAM ALANINA GİREN SÖZCÜKLER

Kazanım: Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.

Aynı kavram alanına giren sözcükler: Benzer işler için kullanılan fakat farklı anlamlar taşıyan sözcüklerdir.

Aşağıdaki kutularda bulunan sözcükleri inceleyelim. Bu sözcükler aynı kavramla ilgili olan sözcüklerdir. Bu sözcüklerin ayırımını yapmak, anlamamızı ve algı gücümüzü kuvvetlendirecektir.

afiş

bildiri, duyuru

gülümsemek

sevinç, mutluluk

fasulye

barbunya, nohut

kurşun kalem

dolma kalem, tükenmez kalem

seramik sanatı

hat sanatı, cam sanatı

hikâye

roman, anı

ETKİNLİK

1. Aşağıda verilen sözcüklerle aynı kavram alanına giren başka hangi sözcükleri yazabiliriz?

Ulaşım araçları

: Otomobil, otobüs, minibüs, tren, gemi, tramvay

Bakliyatlar

: Barbunya, bakla, kuru fasulye, nohut, bezelye

Tamir araç - gereçleri

: Çekici, çivi, pense, tornavida, kerpeten

2. Aşağıdaki sözcükleri benzer işler için kullanımlarına göre ayrı ayrı kutulara yazalım.

tır, esir, mahkum, kamyon, köle, yıkanmak, kamyonet, çimmek

tır, kamyonet, kamyon

esir, köle, mahkûm

çimmek, yıkanmak

Öğretmenin Sorusu

"Londra, Washington, Tokyo" sözcükleri niçin aynı kavram alanına girmektedir.

Cevap: Bunlar şehir adıdır, hepsi de başkenttir. Londra, İngiltere'nin; Tokyo, Japonya'nın; Washington, Amerika Birleşik Devletleri'nin başkentidir.

1. "Sınıf" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "Toplumdaki sınıf farkı içler acısı." cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

A) Bu üründe birinci sınıf malzeme kullandık.
 B) Haftaya sınıfça müzeye gideceksiniz.
 C) Böyle basit sınıftan bir insanla evlenemezsin.
 D) Her öğretmen, sınıfının başında durmalı.

Cevap: C

2. "İçimde alev gibi bir hasret duyuyorum." cümlesindeki "duymak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu cümledeki anlamıyla kullanılmıştır?

A) Gürültülü bir ortamda sözlerini duymadım.
 B) Öğretmenler bizim sesimizi ne zaman duyacak?
 C) Buraya geldiğimizi kimseler duymasın, dikkat edin.
 D) İçimdeki o acıları benden başkası duymuyor, diyordum.

Cevap: D

3. her gözüne ilişmek kurumak
 ayağını barut damağı tarakta
 denk almak olmak dili bezi

Yukarıdaki sözcüklerle deyimler oluşturulduğunda hangi sözcük dışarıda kalır?

A) barut B) dili
 C) ayağını D) gözüne

Cevap: A

4. "Doldurmak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "tamamlamak" anlamında kullanılmıştır?

A) Taraftarlar futbol sahasını doldurdu.
 B) O, cezasını bu hapishanede doldurdu.
 C) Dilekçenin altına gerekli bilgileri doldur.
 D) Yoldaki çukurları nihayet doldurdular.

Cevap: B

5. "Adam" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "yetişmiş insan" anlamıyla kullanılmıştır?

A) Okulumuzdan mezun olan küçücük çocuklar, adam oldular.
 B) Dün çıkan kavgayı muhtarın adamları önlemiş.
 C) Binanın önünde iki adam saatlerdir bizi bekliyordu.
 D) Ülkemizde adamı olan insanlar, işe girebiliyor.

Cevap: A

6. "Bir" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "sadece" anlamında kullanılmıştır?

A) Bir gün anlayacaksın söylediklerimi.
 B) Bir seni sevdim şu yalan dünyada.
 C) Bir an düşündü ve cevap verdi.
 D) Bir insanı kazanmak çok önemlidir.

Cevap: B

7. "Almak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kamaşmak" anlamında kullanılmıştır?

A) Bu işi keyif olarak yapıyorum.
 B) Çok kilo almışsın, biraz zayıfla.
 C) Loş ışık gözlerimi alıyor.
 D) Bu elbiseyi yeni mi aldın?

Cevap: C

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, gerçek anlamının dışında kullanılmıştır?

- A) İçilen çayların hepsini bana yaz.
- B) Bahçedeki ağaçlar sarardı.
- C) Sabahtan beri seni arıyorum.
- D) Genç kalemlere yol gösteren yok.

Cevap: D

9. "Kitap yazmak istersen kendini iyice yokla, bakalım yeteri kadar tecrübe ve bilgiye sahip misin?" cümlesindeki altı çizili sözün cümleye kattığı anlam, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Öğrenmek isteyen için engel yoktur.
- B) Çok gezen, çok okuyandan daha bilgilidir.
- C) Kalıcı bir iş yapmak için dâhi olmak gerekmez.
- D) O işi yapabilecek kapasiteye sahip olup olmadığına bakmalısın.

Cevap: D

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, mecaz anlamlı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Ayakkabının bağcığı açıldı.
- B) Acı haberi alınca evde gördüğüm, sadece karanlıktı.
- C) İşçiler, sıcaktan bunalmışlar.
- D) Dinleyiciler, konuşmacıyı ayakta alkışladı.

Cevap: B

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, temel anlamının dışında kullanılmıştır?

- A) Babasıyla karşılaşacaktı, içi içine sığmıyordu.
- B) Ayağıma dolanıp durma, bir yer bul ve otur.
- C) Ağabeyim, kırıncı sözleri ile vurdu beni.
- D) Daha çok küçük, bu işi yapabileceğini aklım kesmiyor.

Cevap: C

12. "Okumak" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) Roman türündeki kitapları okurum genellikle.
- B) Bir daha yalan söylersen canına okurum.
- C) Ablam üniversitede okuyor.
- D) Okuduğum kitapları kitaplığa koydum.

Cevap: B

13. "Yazı yazacağınız zaman lütfen bir bilene danışın. Yazı dünyasına, bunca ustanın arasına, destursuz girmeyin.

Bu cümledeki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) hazırlıksız
- B) şiirle
- C) habersiz
- D) iddialı

Cevap: A

1. C	2. D	3. A	4. B	5. A	6. B	7. C	8. D	9. D	10. B	11. C	12. B	13. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

1. "Duyduklarım karşısında beynimden vurulmuşsa döndüm." cümlesindeki "beyninden vurulmak" söz grubunun kullanımına özdeş bir kullanım, aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

A) Genç seslere kulak vermek gerekir.
 B) Yağmurlu havaları sevmiyorum.
 C) Her gün düzenli olarak yürüyüş yapıyor.
 D) Bu eseri defalarca okudum.

Cevap: A

2. "İç" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir deyim içinde kullanılmıştır?

A) Elinin içinde ne sakladığını anlayamadık.
 B) Şehir içinde hız limitini aşınca ceza yedi.
 C) Kadıncağızın içi kan ağlıyordu.
 D) Odanın içi pek havasız kalmış.

Cevap: C

3. 1. Sıkılınca günlüğümün birkaç sayfasını karalıyorum.
 2. İnsanları karalayarak bir yere varamazsın.
 3. Eline geçirdiği kalemle odasının duvarlarını karalamış.
 4. Yazarın karalamaları kitap hâline getirecek.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde "karalamak" sözcüğü aynı anlamdadır?

A) 1 ve 2
 B) 2 ve 3
 C) 3 ve 4
 D) 1 ve 4

Cevap: D

4. "Perde" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde farklı bir anlamda kullanılmıştır?

A) Annem salonun perdelerini yenileyecek.
 B) Açık renk perdeler evi aydınlattı.
 C) Perdeler tüm kış boyunca is olmuş.
 D) Oyunun son perdesi çok acıklıydı.

Cevap: D

5. "Parlamak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçek anlamıyla kullanılmamıştır?

A) Üzerindeki elbise parlıyordu.
 B) Niye parlıyorsun ki seni sinirlendirecek ne yaptım?
 C) Yıldızlar bu gece de parlıyor.
 D) Denizin dibinde küçük bir taş parlıyordu.

Cevap: B

6. "Kirli" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

A) Hayatını kirli işlerle uğraşarak mahvetti.
 B) Bu gömlek çok kirli, diğerini giy.
 C) Kirli elleriyle bebeği sevmeye kalktı.
 D) Bahçede dolaşan köpek çok kirliydi.

Cevap: A

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük, gerçek anlamının dışında kullanılmıştır?

A) Kargayı bülbül diye satmış.
 B) Gözlerimle gördüm kara kara bulutları.
 C) Bak seni de sarıverdi mutluluk.
 D) Defterim hâlâ ağaç kokuyor.

Cevap: C

8. 1. Dikiş tutturamamak
2. Dilinden düşürmemek
3. Pişmiş aşı su katmak
4. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak
Aşağıdakilerden hangisi, numaralanmış deyimlerden birinin açıklaması değildir?
- A) Bir işte, bir yerde uzun süre kalmayı başaramamak
B) Hastalığı dolayısıyla güç konuşur duruma düşmek
C) O kişinin ya da şeyin sürekli sözünü etmek
D) Bitmek üzere olan işi bozacak davranışta bulunmak

Cevap: B

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?
- A) Berna kendi derdine düşünce kimseyle ilgilenmedi.
B) Hesabını veremeyeceğin işlerle uğraşmayı bırak.
C) Otuz yaşına geldi ama hâlâ bir baltaya sap olamadı.
D) Son günlerde uzağı görmekte zorlanıyorum.

Cevap: D

10. "Sürmek" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "dokundurmak, değdirmek" anlamında kullanılmıştır?
- A) Akşamki toplantı kaç saat sürecektir?
B) Haydi, arabayı karakola doğru sür!
C) Sıcak ütünün tabanına elini sürme.
D) İncelemem için dosyaları önüme sürdü.

Cevap: C

11. "Az kalsın araba, direğe çarpıyordu." cümle-
sindeki altı çizili sözle aynı anlama gelen ifade, aşağıdakilerin hangisinde vardır?
- A) Ekmek almayı neredeyse unuttuyordum.
B) Erik ağacının dalları kurumaya başlamış.
C) Okuduğu kitapların özetini çıkarıyor.
D) Her hafta tiyatroya gidiyorum.

Cevap: A

12. Aşağıdakilerin hangisinde yer alan altı çizili deyim, kullanıldığı cümleye uygun değildir?
- A) O kadar yaramazdı ki ele avuca sığmıyordu.
B) Komşumuz iyi niyetli olduğundan burnundan kıl aldırıyor.
C) Darda kalanların elinden tutar, onlara yardımcı olurdu.
D) Çocuğun bu hâli nedense içime dert oldu.

Cevap: B

13. I. Bir bölgeye, gruba zarar vermek, etkili olmak → Kasıp kavurmak
II. Yapılan bir iş nedeniyle insanların sizinle ilgili konuşması → Ağızlara sakız olmak
III. İnsanların eksiklerini görmemek → Baklayı ağzından çıkarmak
IV. Elindeki imkânları yararsız işlerde harcamak → Har vurup harman savurmak
Yukarıda deyimler ve açıklamaları verilmiştir.

Buna göre kaç numaralı deyim açıklaması, yanlış verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV

Cevap: C

1. A	2. C	3. D	4. D	5. B	6. A	7. C	8. B	9. D	10. C	11. A	12. B	13. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

CÜMLEDE ANLAM ANLAMLI VE KURALLI CÜMLE KURMA

Kazanım: 1. Türkçenin kurallarına uygun düzgün cümleler kurar. 2. Standart Türkçe ile yazar.

Karışık olarak verilen sözcüklerle, yargısı sonda bulunan, anlaşılır cümleler kurmaya anlamlı ve kurallı cümle denir.

ÖRNEK 1-

- * "edilmiş - bir - kabul - hata - zaferdir - bir - kazanılmış" sözcükleri ile "Kabul edilmiş bir hata, kazanılmış bir zaferdir." (Gascoigne) anlamlı ve kurallı cümlesi oluşur.

UYARI! Cümleyi oluştururken sözcüklerin birbirleriyle olan anlam ilişkisine, sözcükleri birleştirirken de bu anlam ilişkisi ve bütünlüğüne dikkat etmek gerekir. Yine kolaylık için önce yüklem bulunmalı, daha sonra diğer ögeler yükleme bağlanmalıdır.

ÖRNEK 2-

1. yargıç	2. kendini	3. en büyük	4. yargılayandır	5. yaptıklarından	6. sonra
-----------	------------	-------------	------------------	-------------------	----------

Bu sözcükleri kurallı ve anlamlı bir şekilde düzenlememiz istenirse önce, yüklemi bulmalıyız. Bu sıralamada yüklem 4. sözcüktür (yargılayandır). Sonra "Kim?" (özne) sorusunu sorarak anlamı tamamlayalım. 3. (en büyük) ve 1. (yargıç) sözcükler özne sorusunun yanıtıdır. Kalan sözcükleri kurallı, anlamlı olarak sıraladığımızda ise cümlemiz:

- "En büyük yargıç yaptıklarından sonra kendini yargılayandır." şeklinde oluşmaktadır.
- Sıralama ise şöyledir: 3 - 1 - 5 - 6 - 2 - 4

ETKİNLİK

Aşağıda karışık olarak verilmiş sözcüklerle anlamlı ve kurallı cümleler oluşturalım. Bu cümlelerde baştan üçüncü sözcüklerin altını çizelim.

- 1) artan - bilgi - bir - bölüşüldükçe - hazinedir.

Bilgi, bölüşüldükçe artan bir hazinedir. (Bhartrihari)

- 2) nereye - da - giderse - ayak - gider - baş - oraya

Baş nereye giderse ayak da oraya gider. (Atasözü)

- 3) hareketleri - çocuklar - en - etkili - için - derstir - dürüst - babanın

Babanın dürüst hareketleri, çocuklar için en etkili derstir. (Demokrit)

- 4) hazırlar - suçlu - suçu - işler - toplum

Suçlu toplum hazırlar, suçlu işler. (Bucle)

Öğretmenin Sorusu

"Sanatçı - yudum yudum - başarının - yaşlı - hazzını - tadıyordu - sonsuz" sözcükleriyle anlamlı ve kurallı bir cümle kurunuz.

Cevap: Yaşlı sanatçı, başarının sonsuz hazzını, yudum yudum tadıyordu.

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ-I

Kazanım: 1. Türkçenin kurallarına uygun düzgün cümleler kurar. 2. Standart Türkçe ile yazar.

İnsanlar arasındaki anlaşma aracı olan dilin doğru bir şekilde kullanılması, dilin hiçbir anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir.

Türkçemizin yapısını, sözcüklerin anlamlarını, eklerin görevlerini, sözcüklere kattıkları anlamları bilir ve amaca yönelik cümleler kurarsak söylenenlerden tek bir anlam çıkar ve iletişim kopukluğu yaşanmaz. Bu nedenle dil, doğru bir cümlede olması gereken özellikler bilinerek kullanılmalıdır. Türk dil bilgisi kurallarına uygun, açık ve duru anlatımlı, anlamca düzgün bir cümle kurmak için her birey çaba harcamalıdır.

İyi bir cümlenin nitelikleri şunlardır:

Açıklık: Anlatılan düşüncenin birden fazla anlama gelmemesi, anlatılmak istenenin kolayca anlaşılmasıdır.

* Tavuk, kümesine doğru ilerliyor.

Duruluk: Bir cümlede gereksiz sözcüğün bulunmamasıdır. Duru bir anlatımda cümleden hiçbir sözcük çıkarılamaz.

* Çocukluk arkadaşıyla karşılaştım.

Akıcılık: Cümlenin anlam ve ses bakımından pürüzsüz olmasıdır. Cümlenin gereksiz uzatılması, aynı ek ve sözcüklerin tekrarı akıcılığı engeller.

* Bu konuyu düşünmek istiyorum.

Yalınlık: Süslü, sanatlı söyleyişlere yer vermeden ve gereksiz ayrıntılara kaçmadan anlatımın doğal bir dille ifade edilmesidir.

* Dün akşam eğlencemiz vardı.

NOT

Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma konusunda sorun yaşamamak için dilimizde anlatımın bozulmasına neden olan konulara her temada değineceğiz.

Gereksiz Sözcük Kullanılması

- ✓ Bir cümlede yakın veya aynı anlamlı iki sözcüğün bir arada kullanılması, anlatımı bozar.
- ✓ Bir sözcük cümleden çıkarıldığında cümlede anlam daralması oluyorsa sözcük gereklidir, olmuyorsa gereksizdir.

Örnekler:

- * Oturduğu yerden ayağa kalktı, kürsüye yöneldi. ("Ayağa" sözcüğüne gereksizdir.)
- * Üç saat süre ile görüştük. ("Süre ile" sözü gereksizdir.)
- * Geçen yıl da yine böyle olmuştu. ("Yine" sözcüğü gereksizdir.)
- * Karşılıklı atışmamıza devam ettik. (Atışma karşılıklı olduğundan "karşılıklı" sözcüğü gereksizdir.)
- * Görüntülü televizyon, önemli bir ustasını daha yitirdi. (Televizyon zaten görüntülüdür, "görüntülü" sözcüğü gereksizdir.)
- * Zenginlerimiz, yoksul ve fakirlere yardım etmelidir. ("ve fakirlere" sözcüğü gereksizdir.)

Öğretmenin Sorusu

"Genç adamın söylediklerini dikkatle dinliyordu." cümlesinde niçin açıklık yoktur?

Cevap: "Genç" olan adam mı yoksa dinleyen kişi mi belli olmadığı için cümlede açıklık yoktur.

1. Aşağıda verilen cümlelerdeki gereksiz sözcükleri bulup yandaki boşluğa yazalım.

a) İki kardeşten en küçüğü lisede okuyor. enb) Seninle Ankara'daki ilk tanışmamızı hiç unutamıyorum. ilkc) Öğretmeninizin yanına gidip ona derdini konuşarak anlatınız. konusarakç) Dosyadaki mevcut bilgileri Erdal Bey, tek tek inceledi. mevcutd) Galiba başka çaresi de yok gibi görünüyor. Galibae) Genç memur, yaptığı usulsüzlükleri kendi ağızıyla itiraf etti. kendif) Ahmet'le ilk tanıştığım gün bugün gibi aklımda. ilkg) Elbette sizin de düşüncelerinizi, fikirlerinizi soracağız. düşünce (veya fikir)

2. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere "açıklık, yalınlık, duruluk, akıcılık" kavramlarından uygun olanlarını yazalım.

a) "Kurucumuz, Almanya'ya bu yılın yedinci büyük gezisini yapıyor." cümlesinde açıklık yoktur çünkü kurucu, Almanya'ya yedinci kez mi gitmiş, yoksa yedinci gezisini Almanya'ya mı yapmış? Bu, net değildir.b) Akıcılık, anlatılanların kolayca okunması ya da söylenmesi ile ilgili bir özelliktir.c) "Ressam arka fonda koyu bir renk kullanmış." cümlesinde "arka" sözcüğü, "fon" sözcüğünün anlamında olduğu için bu gereksiz sözcük, anlatımdaki duruluğu bozmuştur.ç) "Ben senden vazgeçemem." cümlesi ile anlatılabilecek bir düşünce "Saatlerce uyumam, yolunu beklerim günlerce, gece de sensiz olamam." cümlesi ile ifade edilirse bu yeni cümlede yalınlık yoktur, denir.

ÖZNEL VE NESNEL ANLATIMLI CÜMLELER

Kazanım: Okuduklarındaki özne ve nesnel yargıları ayırt eder.

Özne anlatımlı cümleler: Bir konu üzerine söz söyleyenin kişisel düşüncelerini içeren cümlelere denir.

Özne anlatımlı cümlelerde;

- ✓ Kişisel doğrular yer alır.
- ✓ Doğruluk kişiden kişiye değişir.
- ✓ Doğruluk kanıtlanamaz.
- ✓ Kişisel duygu ve düşüncelere yer verilir.

"Türk edebiyatındaki en güzel roman, Yaprak Dökümü'dür." cümlesindeki yargı, kişiden kişiye değişir çünkü Yaprak Dökümü'nün en güzel roman oluşu, kişisel bir beğenidir. Başkaları, başka romanları en güzel olarak niteleyebilir.

Örnekler:

- * Sesi en güzel sanatçımız Sezen Aksu'dur.
- * Bugünlerde çok başarılı filmler geldi sinemalara.
- * Küçük kentlerde yaşamak, insanın ruhunu sıkıyor.
- * Takım, bu yıl iyi transferler yaptı.

Bu cümlelerde de beğeniler vardır. Anlatılanları kanıtlama imkânı yoktur. Doğruluk ve güzellik, kişiden kişiye değişmektedir.

Aşağıdaki cümleleri okuyalım: üçüncü cümle, kişisel duygu ve düşünceleri ilettiğinden özne anlatımlıdır.

- * Şair, 1983 yılının Mayıs ayında vefat etmiş. (Vefatın tarihi kesindir.)
- * Şair, son şiir kitabının ilk baskısını görememiş. (Verilen bilgi nettir.)
- * Yıllar, başarılı şairi ve şairin şiirlerini unutturamadı. (Şairin "başarılı" oluşu, kişisel bir yorumdur.)
- * Bugün size şairin kitabındaki ilk şiiri okuyacağım. (Okuyacağı şiirin ne olduğu bellidir.)

Nesnel anlatımlı cümleler: Anlatan kişinin duygularına, kişisel düşüncelerine yer vermediği cümlelere denir.

Nesnel anlatımlı cümlelerde;

- ✓ Kişisel duygu ve düşüncelere yer verilmez.
- ✓ Kanıtlanabilir doğrular vardır.
- ✓ Bilimsel, istatistiksel bilgiler kullanılabilir.
- ✓ Anlatılanlar herkesin kabul ettiği doğrulardır, evrenseldir.
- ✓ Dile getirilenler beş duyu organıyla algılanan özellikteki gerçeklerdir.
- * İstanbul, Türkiye'nin en kalabalık şehridir. (Bu cümlede dile getirilen yargıyı kanıtlama olanağı vardır; bu yargı, bilimsel verilerle doğrulanabilir.)

Öğretmenin Sorusu

"Ankara, Türkiye'nin başkentidir." cümlesinde nesnel bir anlatım olduğunu belirterek "Ankara" ile ilgili özne bir cümle kurmalarını isteyiniz.

Cevap: Ankara, Türkiye'nin en güzel şehridir.

1. Tema Okuma Kültürü

Örnekler:

- * Dünya'mız, Güneş çevresinde döner.
- * Galatasaray, 2000 yılında UEFA kupasını kazandı.
- * 9. Hariciye Koğuşu, Peyami Safa'nın bir romanıdır.
- * İlk şiirini 1953'te yayımlamış.
- * Yazar, 1903 yılında vefat etmiş.
- * Annem, 38 yaşında.
- * Kabakulak, bulaşıcı bir hastalıktır.
- * Evleri iki oda, bir salondur.

Bu cümlelere baktığımızda hepsinin ortak özelliği **kanıtlanabilir yargılar** olmasıdır. Bilimsel verilerle, doğruluğu ortaya konabilir, ölçülebilir. Ayrıca bu doğrular, herkesin kabul ettiği, evrensel (bilimsel) doğrulardır.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki paragrafı okuyup paragraftaki öznel ve nesnel cümleleri bulalım. Bu cümlelerin numaralarını aşağıda boş bırakılan yerlere yazalım.

(1) Türk halk şairlerinin en büyük öncüsü olan Yunus Emre, sevgiyi felsefe hâline getirmiş örnek bir insandır. (2) Yaklaşık 700 yıldır dilden dile dolaşan muhteşem mısralarıyla Türk kültür ve medeniyetinin oluşumuna büyük katkılar sağlamış bir gönül adamıdır. (3) Bazı kaynaklarda Anadolu'ya gelen Türk boylarından birine bağlı olduğu ve 1238'de doğduğu rivayet edilse de bu kesin değildir. (4) Batı Anadolu'nun birkaç yöresinde Yunus Emre adını taşıyan ve "makam" adı verilen yerler vardır. (5) Ayrıca Türkiye'nin pek çok yerinde Yunus Emre'nin mezarı olduğu iddia edilen birçok mezar ve türbe bulunmaktadır.

Öznel Cümleler

1 - 2

Nesnel Cümleler

3 - 4 - 5

2. Aşağıdaki cümlelerden öznel olanların sonuna (Ö), nesnel olanların sonuna (N) yazalım.

- a) Sahile, güneş battığında iniyoruz. (N)
- b) Yağmur yağınca hava serin oluyor. (N)
- c) Oltalarla balık tutmak, stresimizi azaltıyor. (Ö)
- ç) Çocuklar oyun oynadılar. (N)
- d) Tuttuğumuz balıkları kovalara koyuyoruz. (N)
- e) Çocuklar yorgun görünüyor. (Ö)
- f) Balıkları evde annem kızarttı. (N)
- g) İnanın hepsi çok lezzetliydi. (Ö)

KARŞILAŞTIRMA CÜMLELERİ

Kazanım: Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.

Karşılaştırma cümleleri: Türlü varlık ya da kavramları benzerlik, ayrılık, üstünlük, yönlerinden anlatan cümlelere denir.

- * "İstanbul'un tarihi Ankara'dan daha eskilere dayanır." cümlesinde İstanbul ve Ankara şehirlerimizi tarihî yönden karşılaştırmış olduk.
- * "En güzel şarkılar bu radyoda çalıyor." cümlesinde de yine şarkıların güzelliği yönünden bir karşılaştırma vardır.
- * "Yılın en başarılı sanatçısı Funda Arar oldu." cümlesinde Funda Arar'ın diğer sanatçılardan başarılı olduğu vurgulanmıştır.
- * "Yağmurlu havaları daha çok severim." cümlesinde diğer hava olaylarına göre yağmurun sevildiği vurgulanmıştır.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki cümleleri tamamlayarak karşılaştırma cümleleri oluşturalım.

- a) Okuduğum en güzel kitap Küçük Prens 'ti.
- b) Gülten Dayıoğlu, çocuk kitabı yazarları içinde en iyisidir.
- c) Teyzem kadar güzel konuşan birini görmedim.
- ç) Greyfurt dışında bütün meyveleri severim.
- d) Kötülük insan ruhunu karartan en sıkıntılı duygudur.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde karşılaştırma yapılmıştır? İşaretleyelim.

- ☒ Türkçe öğretmenim, en uzun soruyu bana sordu.
- ☐ Yeni bir kitaplık yaptırmak gerekiyor.
- ☒ Bu yılın TEOG soruları, geçen yılkinden kolaydı.
- ☒ Dedem gibi anlayışlı biri olamadı babam.
- ☒ Şiirde dizeler, öyküde olaylar esastır.
- ☐ Yazar bütün öykülerini yeniden düzenlemiş.
- ☒ İlklerine oranla bu öykülerinizi oldukça verimli buldum.
- ☐ Romanlarınızın insanı etkileyen bir dili var.
- ☐ Sanatçı, yarın akşam kitaplarını imzalamak için gelecek.

Öğretmenin Sorusu

"Kimi şairler süslü anlatımın şiire değer kattığını düşünürken kimi şairler sade bir anlatımı tercih etmektedir." cümlesinde yapılan karşılaştırmayı açıklamalarını isteyiniz.

Cevap: Süslü anlatımın şiire değer kattığını düşünen ve bunun tersi sade bir anlatımla şiire değer katan şairleri karşılaştırıyor.

ATASÖZLERİ

Kazanım: 1. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır. 2. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumda kullanarak anlatımı zenginleştirir.

Atasözü: Geçmişten günümüze gelen, söyleyeni belli olmayan, kalıplaşmış, belli bir deneyimin sonucu olarak söylenmiş, öğüt verici söz gruplarına denir.

Atasözlerinin Özellikleri

a. Atasözleri kalıplaşmıştır, atasözlerini oluşturan sözcükler eş anlamlılarıyla değiştirilemez:

* Dost kara günde belli olur.

(sıyah)

* Körle yatan şaşı kalkar.

(uyanır)

b. Atasözleri genellikle geniş zaman ve emir kipinde çekimlenir:

* Ev alma, komşu al.

* Söz uçar, yazı kalır.

c. Atasözleri de deyimler gibi çoğunlukla mecaz anlamlıdır:

* Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

* Üzüm üzüme baka baka kararır.

UYARI! Mecaz anlamlı atasözlerinde sözcüklerin anlamları ile atasözünde iletilmek istenen arasında fark vardır.

ç. Gerçek anlamlı atasözleri de vardır:

* Akıllı düşman akılsız dosttan hayırlıdır.

* Bugünün işini yarına bırakma.

* Dost ile ye, iç; alışveriş etme.

d. Atasözleri mevsimler ile ilgili durumları, doğa olaylarını anlatabilir:

* Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

* Ağustosun on beşi yaz, on beşi kıştır.

* Lodosun gözü yaşlı olur.

UYARI! Atasözlerinin söyleyeni belli değildir, bu nedenle atasözleri anonim özellik taşır.

e. Bazı atasözleri hem gerçek hem de mecaz anlamlıdır:

* Damlaya damlaya göl olur.

* Mızrak çuvala sığmaz.

* Kavgada yumruk sayılmaz.

f. Atasözleri öğüt verir, genel kural niteliği taşır:

* Kavgada kılıç ödünç verilmez.

* Taşıma su ile değirmen dönmez.

* Son pişmanlık fayda etmez.

g. Atasözleri çoğunlukla tek cümle ile kurulur, birden fazla cümle ile kurulduğu da olur:

* At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

* Kaynayan kazan kapak tutmaz.

ğ. Atasözleri eksilteli cümle biçiminde kurulabilir:

* Kız evi, naz evi...

* Harman yel ile, düğün el ile...

* Evli evine, köylü köyüne...

h. Mecazlı söyleyişi olmayan atasözleri de vardır.

* Bugünün işini yarına bırakma.

* Bin bilsen de bir bilene danış.

1. Aşağıda verilen sözlerden deyim olanların numarasını tablodaki "Deyimler" bölümüne, atasözü olanları "Atasözleri" bölümüne yazalım.

1) Her ağaçtan maşa olmaz

6) Var ne bilsin yok hâinden

2) El bebek, gül bebek

7) İpiyle kuyuya inilmemek

3) Testiyi kıran da bir suyu getiren de

8) Soran yanılmamış

4) Hop oturup hop kalkmak

9) Benden günah gitti

5) Lafını yabana atmamak

10) Akacak kan damarda durmaz

Deyimler

2 - 4 - 5 - 7 - 9

Atasözleri

1 - 3 - 6 - 8 - 10

2. Aşağıdaki atasözlerinin anlamlarını kısaca açıklayalım.

a)

Lokma çiğnemedenden yutulmaz.

Çalışmadan yaşamak olmaz. En kolay iş bile emek harcamayı gerektirir. Ağıza kadar gelen nimetten yararlanmak için bile çiğnemek gibi bir çalışma gerekmektedir.

b)

Altın eşik, gümüş eşiğe muhtaç olur.

Zenginliğe de iş başında olmaya da güvenilmemelidir. Gün gelir zengin, yoksullaşır; eskiden yoksul diye -belki de- beğenmediği kişilere ihtiyacı olur.

c)

Şubat sonundan, martın onundan kork.

Uzun yılların gözlemi göstermiştir ki şubat sonunda ve martın onunda hava çok fırtınalı ve soğuk olur.

ç)

İsmarlama hac, hac olmaz.

Kişi, kendisinin yapması gereken işi, başkasına ısmarlamamalıdır. Başkası eliyle yapılan iş, kendi eliyle yaptığı işin yerini tutmaz.

Öğretmenin Sorusu

"Ağaç, yaşken eğilir." atasözünün niçin mecaz anlamı olduğunu sorunuz.

Cevap: Burada amaç "ağaç" değildir, insanın çocuk yaşta eğitilebileceği anlatılmak istendiği için mecaz anlamıdır.

YAZIM KURALLARI

SAYILARIN YAZIMI

Kazanım: 1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular. 2. Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.

- ✓ Sayılar harflerle de yazılabilir.
 - * Üç gün bekledi.
- ✓ Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü ve istatistik verilerle ilgili sayılarda rakam kullanılır.
 - * 13.30'da, 1.500 lira, 15 km...
- ✓ Saat ve dakikalar yazıyla da yazılabilir.
 - * Beşe on kala...
- ✓ Dört veya daha çok basamaklı sayıların kolay okunabilmesi için bin, milyon, milyar, trilyon kelimeleri yazıyla yazılabilir.
 - * 100 milyar...
- ✓ Birden fazla kelimeden oluşan sayılar (harflerle yazılan) ayrı yazılır.
 - * bin beş yüz
- ✓ Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz.
 - * %30
- ✓ Romen rakamları tarihî olaylarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında, maddelerin sıralandırılmasında kullanılır.
 - * I. Murat, II. Dünya Savaşı...
- ✓ Sayılardaki kesirler virgülle ayrılır.
 - * 42

- ✓ Sıra sayıları yazıyla ya da rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilince ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır.
 - * 7'nci, 13'üncü, XIX..

UYARI! Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz.
→ 5.'inci (Yanlış) → 5'inci (Doğru)

- ✓ Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir.
 - * 3'er (Yanlış) → Üçer (Doğru)
- ✓ Dört veya daha çok basamaklı sayılar son-
dan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta konur.
 - * 13.571
- ✓ Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır.
 - * Ellibir, altmışaltı
- ✓ Bayağı kesirlere getirilecek ekler, alttaki sayı esas alınarak yazılır.
 - * 1/2'si (bir bölü ikisi).
- ✓ Bir zorunluluk olmadıkça cümle rakamla baş-
lamaz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde sayıların yazımının yanlış olduğu cümlelerin başındaki daireye "Y", doğru olan cümlelerin başındaki daireye de "D" yazalım.

- a) (D) Ağabeyimle saat 18.00'de buluşacaktık.
- b) (Y) Seneye ben de ablam gibi 9.'uncu sınıfta olacağım.
- c) (Y) Annem hepimize 3'er 5'er ceviz verdi.
- ç) (Y) Sınıfımızın 1/3'i, beyaz gömlek giymiş.
- d) (D) On beş yıl sonra ben nerede olurum ki?

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden dijital saatlerde saat ve dakikaların nasıl gösterildiğini araştırmalarını isteyiniz.

Cevap: Dijital saatlerde yazım kurallarının dışında iki nokta ile saat ve dakika birbirinden ayrılmaktadır.

YAZIMI KARIŞTIRILAN SÖZCÜKLER

Kazanım: Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

Aşağıda verilen tabloda yazımı karıştırılan sözcüklerin doğru yazılışlarını inceleyiniz.

Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru
bir çok	birçok	filim	film
bir kaç	birkaç	parağraf	paragraf
bir az	biraz	anlıyan	anlayan
biryer	bir yer	kıral	kral
birgün	bir gün	eczahane	eczane

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin bazılarında yazım yanlışı vardır. Yazım yanlışı olan cümleleri tespit edelim, karşılıklarına doğru yazımlarını gösterelim.

- 1) Babası birgün yiyecek almak için şehre inmiş. → bir gün
- 2) Polisler bize herhangi bir soru sormadı. → (+)
- 3) Herşeye olumlu tarafından bakan biriydi. → Her şeye
- 4) Eve girdiğimizde her yer darma dağınıktı. → darmadağınıktı
- 5) Bu gün sinemaya gidelim mi? → Bugün
- 6) Herbirinizi ayrı ayrı tebrik ediyorum. → Her birinizi
- 7) Misafirlere "Hoş geldiniz!" demeyi unutmuş. → (+)
- 8) Pekaz insan bu güzelliği görebilmiştir. → Pek az
- 9) Yollarımızın hepsi asfaltlandı. → (+)
- 10) Bir takım olaylardan dolayı mesleğinden soğumuş. → Birtakım
- 11) Bu iddiayı ispatlaman gerekiyor. → (+)
- 12) Hiçkimsenin başaramadığı bu işi, Kağan başarmıştı. → Hiç kimsenin
- 13) Kar yağışından dolayı birçok köy yolu kapandı. → (+)
- 14) Ardarda yaşanan hayal kırıklıkları insanı yıpratır. → Art arda
- 15) Kuşburnu soğuk algınlığına birebirdir. → (+)
- 16) Herkez duysun mutluluğun sesini. → Herkes
- 17) Bir kaç kitabı bir arada okumayı çok seviyordum. → Birkaç

Öğretmenin Sorusu

"Babam, mezuniyet törenim için bir takım elbise aldı." cümlesinde yazım yanlışı yapmamak için "bir takım" sözcüğünü nasıl yazmaları gerektiğini sorunuz.

Cevap: Bu cümlede takımın bir tane olduğu anlatılmak istendiği için "bir takım" ayrı yazılmalıdır.

"DE" BAĞLACI VE "DE" EKİNİN YAZIMI

Kazanım: Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.

Bağlaç olan "de/da" ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar.

* Mehmet de bize gelecek Umut da. ("Umut" sözcüğündeki ünlülere uyarak "de" bağlacı, "da" olmuş-tur.")

UYARI!

- ✓ Bağlaç olan "de/da" hiçbir zaman "te/ta" biçiminde yazılmaz.
 - * Kitap da en iyi arkadaşlardandır. ("Kitap ta" şeklinde yazılmaz.)
- ✓ "Ya" sözcüğüyle birlikte kullanılan "da" ayrı yazılır: ya da.
 - * Evde ya da kütüphanede çalışabiliriz.
- ✓ "De/da" bağlacını kendisinden önceki kelimeden kesme işareti ile ayırmak yanlıştır.
 - * Ayten de aramış seni ama bulamamış. ("Ayten'de" olarak yazılmaz.)
- ✓ Bağlaç olan "de" ile hâl eki olan "-de" karıştırılmamalıdır.
 - * Doğum günümde arkadaşlarım beni mutlu ettiler.
Hâl eki, bitişik yazılmıştır.
 - * Doğum günümde de beni aramadı.
Bağlaç olan "de", ayrı yazılmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirde yazımı yanlış olan "de" bağlacının ve "-de" ekinin altını çizelim ve şiiri, yazım hatası yapmadan yeniden yazalım.

Boğaz'ın bir yerin de koca bir taş,
Üsküdar da belki Kuzguncuk ta,
Bakar ki mavi gök de bulutlar gümüş,
Fatih'in kadirgalarını görmüş.

Martıları sever, lüfer balıklarınıda,
Ya Boğaz'ın yeşil sularını.
Karşı sahil de Ortaköy Camisi'ni sever,
Birde Rumeli Hisari'ni.

Boğaz'ın bir yerinde koca bir taş,
Üsküdar'da belki Kuzguncuk'ta,
Bakar ki mavi gökte bulutlar gümüş,
Fatih'in kadirgalarını görmüş.

Martıları sever, lüfer balıklarını da,
Ya Boğaz'ın yeşil sularını.
Karşı sahil de Ortaköy Camisi'ni sever,
Bir de Rumeli Hisari'ni.

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki şiirde hangi hâl eklerinin kesme işaretiyle sözcükten ayrıldığını söyleyiniz.

Cevap: Üsküdar'da ve Kuzguncuk'ta.

SORU EKİ "Mİ" NİN YAZIMI

Kazanım: Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

- ✓ Bu ek, gelenekleşmiş olarak **ayrı yazılır** ve kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsüne bağlı olarak **ünlü uyumlarına uyar**.
 - * Bugün de gelecek mi? * Kapıyı açan Oğuz muydu?
- ✓ Soru ekinden **sonra gelen ekler**, bu eke **bitişik** olarak yazılır.
 - * Görmüyor musun? * Temizleyebilmiş miyim?
- ✓ Bu ek, sorudan başka görevlerde (zaman, pekiştirme, koşul, olumsuzluk, şaşırtma) kullanıldığında da ayrı yazılır.
 - * Soğuk mu soğuk bir kış gecesi yd. (**Pekiştirme**)
 - * Baban geldi mi yemeği hazırlar. (**Zaman**)
 - * Mantıyı gördü mü sevinçten havalara uçar. (**Şart**)
 - * Ben seni kırar mıyım hiç? (**Olumsuzluk**)
 - * O anda tabakların hepsi yere düşmesin mi? (**Şaşırtma**)

UYARI!

- ✓ Birleşik fiillerde "mi" soru eki, iki sözcüğün arasına da gelebilir.
 - * Vaz mı geçtin?
- ✓ "mi" soru eki, olumsuzluk eki olan "-me"nin ünlü daralmasına uğramış biçimiyle karıştırılmamalıdır.
 - * Uzun zamandır okula gelmiyor. **olumsuzluk eki**
 - * Çağrı, bugün okula gelmedi mi? **soru eki**

ETKİNLİK

Aşağıda verilen cümlelerdeki yazımı yanlış olan "mi"lerin altını çizip cümleye hangi anlamları kattığını bulalım.

- 1) Güldümü yüzünde güller açıyordu.
 Zaman anlamı
- 2) Güzelmi güzel bir yaz tatiliydi.
 Pekiştirme anlamı
- 3) Bu bir keramet mi yoksa hüner mi?
 Göz görmezse gönül buna kanar mı?
 Eker biçer motor dedi ki okul.
 Öküzsüz tarlada sapan döner mi?
 Soru anlamı
- 4) Daha bir ballanır uyku
 Çocuklar kardeş oldu mu
 Barışır artık kurtla kuzu
 Çocuklar kardeş oldumu
 Koşul anlamı
- 5) Mektup yâre selamımı ulaştır
 Ağlar mı gülermi gör benim sunam
 Soru anlamı

Öğretmenin Sorusu

"Ağlamıyor, bakmayacak mısın, beklemiyor" sözcüklerinin hangisinde soru eki olduğunu sorunuz.
 Cevap: Bakmayacak mısın?

1. Bazı atasözleri eksilteli cümle biçimindedir. Aşağıdakilerin hangisinde bu durum örneklenmiştir?
- A) El el ile, değirmen yel ile.
B) Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu.
C) Sorma kişinin aslını, sohbetinden bellidir.
D) Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.

Cevap: A

2. (1) Süreyya Ayhan'ı, olimpiyatlara gitmesi için fazlasıyla yüreklendirmiştik. (2) Kendi adıma bu sözlerin Süreyya Ayhan'ı olumlu etkilediğini düşünüyorum. (3) Berlin Olimpiyat Stadyumunda Süreyya Ayhan'ın diğer yarışmacılardan daha çevik davranarak Avrupa birincisi olmasını unutmuyum? (4) Ancak Süreyya Ayhan, bu başarının devamını getiremedi.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde "karşılaştırma" yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?
- A) Yeni bir ayakkabı almaya gittiler.
B) Hava bugün, güne göre daha soğuk.
C) Konuşmaları ve davranışları paraleldi.
D) Senin söylediklerine kimse inanmadı.

Cevap: B

4. 1. Çocuk, elindeki topu zıplata zıplata içeriye geldi.
2. Bir süre sonra topu bana attı.
3. Ben de topu yere vurduktan sonra basket potasına attım.
4. Yaşlı ellerim topun dilini unutmuştu.
- Numaralanmış cümlelerin hangisinde nesnel anlatım yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

5. (1) Güneş her gün doğudan doğuyor. (2) Denizin güzel ve canlı ışıltıları bizi kendine çekiyor. (3) Oysa birçok insan dalgınlıktan bu güzelliklerin farkında değildi bile. (4) Bu güzellikler karşısında büyülenmemek mümkün müydü?

Numaralanmış cümlelerin hangisinde kişisel düşüncelere yer verilmemiştir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

6. (1) Küçük kız, yüzünde tebessümle teşekkür ederek dışarı çıktı. (2) Dışarı çıkarken oldukça mutlu görünüyordu. (3) Bunu gözlerinden anlamak mümkündü. (4) Güneş de olanları izliyordu.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde kişinin duygularına yer verilmemiştir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

7. "Saatlerce yürüdükten sonra yolumuz bir köye çıktı." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümle öznel bir nitelik kazanmış olur?

A) insanın içini ısıtan
B) iki yüz kişinin yaşadığı
C) terk edilmiş
D) Obruk adında

Cevap: A

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmamıştır?

A) Yazar romanlarından çok hikâyeleriyle anılır.
B) Türkiye tarihi ve doğal güzellikleri olan bir ülkedir.
C) Şirketin en eski elemanı Muhsin Bey'dir.
D) Şarkı söylemek, resim yapmaktan zordur.

Cevap: B

9. "Tatlı dil, kapalı olan bütün kapıları açar." cümlesiyle anlamca özdeş olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güzel konuşan insanların çözemeyeceği sorun yoktur.
B) Her kapıyı açacak bir anahtar mutlaka vardır.
C) Dili güzel kullanan insanların önünde hiçbir engel duramaz.
D) Tatlı dilli insanların sohbetleri kimseyi sıkmaz.

Cevap: C

10. Son yıllarda bütün yazı türlerinde olduğu gibi roman yazarları sayısında da büyük artış görülüyor.

Bu cümleyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Sebep - sonuç ilişkisi kurulmuştur.
B) Amaç anlamı vardır.
C) Bir anıdan alınmıştır.
D) Karşılaştırma yapılmıştır.

Cevap: D

11. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?

A) Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.
B) Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
C) Cahile laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan zordur.
D) At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

Cevap: C

12. 1. Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz.

2. El öpmekle dudak aşınmaz.

3. İşleyen demir ısıldar.

4. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Numaralandırılmış atasözlerinden hangileri konusu bakımından özdeştir?

A) 1 ve 2
B) 1 ve 4
C) 2 ve 3
D) 3 ve 4

Cevap: B

1. A	2. C	3. B	4. D	5. A	6. D	7. A	8. B	9. C	10. D	11. C	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi yalnızca gerçek anlamli değildir?

A) Bugünün işini yarına bırakma.
 B) Güvenme varlığa, düşersin darlığa.
 C) Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna.
 D) Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

Cevap: D

2. "Buna göre gerçek, gördüğüm kadar ve görebildiğimiz gibidir." cümlesinde aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

A) Duygularımızın gerçeği kavramada etkili olamayacağı
 B) Gerçeğin kişiden kişiye değişebileceği
 C) Bilgili insanların doğrulara ulaşmasının daha kolay olduğu
 D) Sanatçılarla okuyucuların değer yargılarının farklı olduğu

Cevap: B

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?

A) Bizim ülkemiz ülkelerin en güzelidir.
 B) Yazar, okuru aydınlatan kimsedir.
 C) Kimsenin yardımına ihtiyaç duymuyordu.
 D) Yolun sonuna doğru geldiğimizi hissediyordum.

Cevap: A

4. 1. Sözü söyle alana, kulağında kalana.
 2. Herkesin geçtiği köprüden sen de geç.
 3. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.
 4. Armudu say ye, elmayı soy ye.
 Numaralanmış atasözlerinden hangisi gelenek ve göreneklerle ilgilidir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

5. Bu yaz annemin arkadaşı Semra teyzelerin
 1

Marmaris'teki yazlıklarına gittik. Semra teyzelerin yazlığı iki kat ve bahçeliydi;

2

orada geçirdiğimiz her gün hep insanların

3

yüzünde sıcacık gülümsemeler gördük.

4

Numaralandırılmış sözcüklerden hangisi, parçaya özne anlatım katmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisi, kanıtlanabilirlik açısından farklıdır?

A) Masanın üzerinde duran bardak yere düştü.
 B) Düşüncelerini sadece şiirle ifade ederdi.
 C) Bodrum'un eşsiz manzarası karşısında âdeta büyüldüm.
 D) Kapıyı hızla açınca kapıdaki anahtar yere düştü.

Cevap: C

7. Almanya'daki arkadaşıyla tam on yıl

1 2 3

karşılıklı mektuplaştılar.

4

Yukarıdaki cümlede altı çizili sözcüklerden hangisinin çıkarılması cümlede anlam bozulmasına neden olmaz?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gereksiz sözcük kullanımı nedeniyle doğru cümle özelliği bozulmuştur?

A) Sokaktaki konuşmalar nihayet sona ermişti.

B) Birçoğu sağlığında hayattayken kitap bastırmamıştır.

C) Birçok öğrenci bu kitaptaki soruları çözemez.

D) Grevdeki işçiler isteklerini dile getirdiler.

Cevap: B

9. "Tartışma ateşlenince taraflar yüksek sesle birbirlerine bağırmaya başladılar." cümlesinde anlatım bozuktur.

Cümledeki hangi gereksiz sözcük çıkarılırsa anlatım düzelir?

A) taraflar B) yüksek sesle

C) ateşlenme D) birbirlerine

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gereksiz eklerin tekrarı ile cümlenin akıcılığı bozulmuştur?

A) Doğum günümde üç farklı yaş pasta yaptırttırdık.

B) Kuşlar havada ne güzel uçuyorlar.

C) Ben ve ablam geçen yaz tatile çıktı.

D) Uzaydan garip canlılar geldiler.

Cevap: A

11. 1. Bu şiire özendiği, dikkatle yazdığı hemen belli oluyor.

2. Çünkü şiir dinletisinde epik ve aşk şiirleri okuduk.

3. Ne dersi dinleyip not aldın ne de öğrenmek için okuyup yazdın.

4. Yağmur durmuştu, yollar çamurdan görünmüyordu.

Numaralanmış cümlelerin hangi ikisinde gereksiz sözcük kullanımı olmuştur?

A) 1 ve 2

B) 2 ve 3

C) 3 ve 4

D) 1 ve 4

Cevap: A

12. 1. Alışveriş için ayrılan paranın eksik ve yeterli olmadığını söyledi.

2. Eskicinin sesi sokağın başından duyuluyordu.

3. Bu sabah çok erken uyandım.

4. Hava bulutluydu ve durduğumuz tepe rüzgârlıydı.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde gereksiz sözcük kullanımı vardır?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

Cevap: A

1. D	2. B	3. A	4. C	5. D	6. C	7. D	8. B	9. B	10. A	11. A	12. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

PARAGRAFTA ANLAM - I

PARAGRAF VE PARAGRAFİN YAPISI

Kazanım: Metnin planını kavrar.

Paragraf: Bir düşünce etrafında kurulan cümleler topluluğuna denir.

- ✓ Paragraf, bir duyguyu ya da düşünceyi ayrıntılı olarak anlatır.
- ✓ Paragraflar cümlelerden oluşur ve bu cümleler arasında bir konu bütünlüğü vardır. Cümleler, ele alınan konuyu açıklar, düşüncenin anlaşılır hâle gelmesini sağlar.

Paragrafın Yapısı

- ✓ Kompozisyon, parçaları ahenkli bir bütün oluşturacak ve bir amaca hizmet edecek şekilde birleştirmek demektir.
- ✓ Edebiyat terimi olarak kompozisyon, "cümle - paragraf - metin" zincirini, okuma ve dinleme zevki içinde sunmak demektir.
- ✓ Paragraflar "giriş, gelişme, sonuç" bölümleri olan kısa bir kompozisyon olarak değerlendirilmelidir.

A. Giriş Bölümü

Kazanım: 1. Metnin planını kavrar. 2. Metnin öncesi (veya sonrasına) ait kurgular yapar.

- ✓ Genellikle bir cümleden ibarettir. Bu yüzden "giriş cümlesi" de denir. Bu bölüm vitrin özelliği gösterir.
- ✓ Paragrafın konusu ve ana fikri hakkında ipuçları verir.
- ✓ Paragrafın özeti olduğundan ana fikir cümlesi olabilir veya ona en yakın cümledir.
- ✓ Giriş cümleleri kendinden önceki cümlelerin devamı niteliğinde olmaz. Yani kendinden önce bir cümle bulunduğuna dair bir bağlantı ögesi (ama, çünkü, bu nedenle, hâlbuki, fakat, öyleyse vb.) içermez.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerle bir paragraf oluşturulacak olsa bir olay örgüsü biçiminde olan cümleler sıralandığında olayın başlangıç noktası "Selim Bey'in düzenli olarak yürüyüş yapması"dır. Bu nedenle 3. cümle paragrafın giriş cümlesi olur. İnceleyelim:

- Bunu sürekli yapar, soranlara da genç kalmanın inceliği olarak anlatırdı.
- Yine bir sabah şimdi emekliye ayrılmış olan arkadaşlarından biriyle karşılaştı.
- Düzenli yürüyüş yapan Selim Bey daha bir gençleşmişti.
- Neden yürüdüğünü, bu yaşına rağmen nasıl genç görüldüğünü anlattı.

Öğretmenin Sorusu

Bir metinde birden çok paragraf olmasının nedeni nedir?

Cevap: Konu değiştikçe paragraf değişir, bu nedenle paragraflar da konuya göre artar.

Her paragrafta konunun farklı yönleri anlatılır.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olamaz? "✓" işareti ile belirtelim.

- ☐ İnsan, düşünen bir varlıktır.
- ☐ İnsan, sosyal bir varlıktır.
- ☐ İnsan, yaşarken de ölür.
- ☒ İnsan, böyle zamanlarda hatırlanmalı.

2. Verilen paragrafın giriş cümlesi aşağıdakilerden hangisidir? "✓" işareti ile belirtelim.

... Çünkü her romancının kendine has birtakım kuralları vardır. Bu kuralları ve yöntemleri her romancı kendi bulur ve geliştirir. Gönlünden gelen ilhamları dinleyip onlara uyararak eserinin hamurunu yoğurur.

- ☒ Bir roman yazarına, eserini oluştururken nasıl davranması gerektiği öğütlenemez.
- ☐ Kuralsız yazan romancıların eserleri teknik açıdan zayıf olur.
- ☐ Her romancının başarılı olmak için yönlendirilmeye ihtiyacı vardır.
- ☐ Her yazar, yazı hayatına usta yazarları taklit ederek başlar.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olabilir "✓" işareti ile belirtelim.

- ☐ O günden beri dünyaya bir sonbahar günü veda edeceğim hissi var içimde.
- ☐ Şimdi ister misiniz ruhunuz da sonbahara eşlik etsin?
- ☒ İlk karşılaşmaların heyecanını hiç taşıyamadım.
- ☐ İşte o zaman, gözlerini korkarak baharın geldiği tarafa çevirirler, güneşlerini yitirdikleri o zamanlara giderler.

4. Bu parça iki paragrafa ayrılacak olursa ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar? "✓" işareti ile belirtelim.

(1) Mart başlayalı kırkını geçmiş nice tanıdıklarım hastalandı. (2) Bazılarının bronşiti, bazılarının romatizması azmış. (3) Bahar işte, hastalıkları eksik olmuyor. (4) Mart güneşi canlılığıyla çöreklenip yatan bütün yılanları uyandırıyor. (5) Toprağın yeniden gençliğe kavuştuğu bu mevsim, kuş civıltıları ile beraber insan iniltileri ve hırıltıları ile dolu.

- ☐ 2 ☐ 3 ☒ 4 ☐ 5

ANA DÜŞÜNCE - ANA DUYGU - TEMA

Kazanım: Metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler.

Ana Düşünce: Her yazı, bir amaç için yazılır. yazarın bu amaca ulaşmak için parçada vurgulamak istediği düşünceye denir.

- ✓ Paragrafın içindeki bütün cümleler ana düşünceyi anlatmak için vardır.
- ✓ Ana düşünce genelde giriş ve sonuç cümlelerinde olabileceği gibi, parçanın tamamına da yayılmış olabilir.
- ✓ Ana düşünceyi bulmak için: "Yazarın amacı nedir?", "Yazar hangi amaç için yazmaktadır?" gibi sorular sorulur.

ÖRNEK: 1

Aşağıdaki paragrafta uzun süre birlikte olmanın, birbirini tanımanın getirdiği bir sonuç olarak saygı, sevgi ve dostluk bağlarının oluşumu anlatılmaktadır. Dost olmanın kolay olmadığı vurgulanmaktadır. Buna göre paragrafın ana düşüncesi "İnsanlar için yıkmak kolay, yapmak zordur." cümlesidir.

Sözlerin en güzeli başkasına yararlı olanıdır. Sözlerin en zararlı olanı da onarılmaz yaralar açandır. İnsanların kalplerinin kırılmasının kolay, yapılmasının zor olduğu bilinmelidir. Zaten arkadaşlık, dostluk dediğimiz şey birbirinin kalplerini kırmayan insanların birlikteliği demek değil midir? Uzun süre birlikte olmanın adı dostluk değil midir? Bu da ancak insanların birbirlerine karşı göstereceği sevgi ve saygı ile yakından ilgilidir.

ÖRNEK: 2

Aşağıdaki paragrafın ana düşüncesi de "Yer altı kömür yangınları, gezegenimizi ve üzerinde yaşayanları etkileyen çok önemli ve tehlikeli bir olaydır." cümlesidir.

Dünyada belli başlı kömür üreticisi ülkelerde cereyan etmekte olan yer altı kömür yangınları, gezegenimizin ve üzerinde yaşayanların sağlığı için, çok az kimsenin farkında olduğu büyük bir tehdit olarak değerlendiriliyor. Kömür yangınları on yıllar hatta yüzyıllar boyu sürebiliyor ve atmosfere yoğun miktarda sera gazı ve is parçacığı salımına yol açıyor. Bu salımların oranı henüz belirlenmemiş olsa da global ya da yerel iklim değişimi, hava kirliliği ve insan sağlığı üzerinde büyük etkileri olduğu açık. Yangınların sağlık üzerindeki etkisi, genellikle solunum yolu hastalıkları olarak ortaya çıkıyor. Ancak etkiler yalnızca atmosfer yoluyla oluşmuyor. Yangınlarla ortaya çıkan arsenik, civa ve selenyum gibi toksik elementler; yer altı sularına, akarsulara ve toprağa sızarak onların kirlenmesine yol açıyor. Ayrıca ateşlerin yol açtığı sıcaklık da toprak üstündeki bitkileri öldürüyor, hatta orman yangınlarına yol açabiliyor. Yer altındaki yangınlar toprağın çökmesine de yol açtığından yüzeydeki yapılar ve altyapı tesisleri için önemli bir tehlike oluşturuyor.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki paragrafın ana düşüncesi nedir?

Çok kitaba sahip olmak imrenilecek bir şeydir ama daha önemlisi kitaplarını kadir kıymet bilir insanlara bırakıp gitmektir. Kitapseverler dünyadayken kıymetini bilmeli kitaplarının, alacağını almalı onlardan. Başka insanlara açmalı kütüphanelerinin kapısını. Bir gün şanlı ölüm köprüsünden geçtiklerinde gözleri arkada kalmamalı.

Cevap: En iyi kitap paylaşılan ve çokça okunan kitaptır.

1. Tema Okuma Kültürü

Ana Duygu

- ✓ Şair, şiirde çeşitli konular ağır basacak biçimde ifadeler kullanır, çeşitli duygulardan bahseder.

Bu duygular insana ait olan, insan olmanın sonucunda ortaya çıkan duygulardır.

Aşağıdaki şiirin ana duygusu "aşk"tır.

Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerin
Ben sana mecburum bilemezsin
İçimi seninle ısıtıyorum
(Atilla İLHAN)

Tema

- ✓ "Tema" için en genel anlamda "şiirde ele alınan konu" diyebiliriz.

Düzyazıda olduğu gibi şiirde de üzerinde yoğunlaşılacak bir konu (duygu) vardır.

Aşağıdaki şiirde işlenen konu yani şiirin teması "Türkçe sevgisi"dir.

İlk yazın ormanlarında ağaçlar yeşerirken
Kuytu yerlerden keskin o yanık sesler gelir.
Bu şakıyan ses beni titretir yüreğimden,
Bülbül sesi değil o, benim güzel Türkçemdir.
(Kazım Nami DURU)

ETKİNLİK

1. Verilen parçanın ana düşüncesini boş bırakılan yere yazalım.

Öyle insanlar tanırız ki neyi yapıp neyi yapamayacaklarından emin olmadıkları için bazen "İş hayatında kolayca başarı kazanabilirdim.", bazen de "Politikaya atılsaydım mutlaka başarılı olurum." derler. Hiç kuşkunuz olmasın ki bu gibiler ancak amatörlükten ileri gidememiş besteci, iflas etmiş tüccar ve başarısız politikacı olurlar. Yaşamak sanatı, iyi bir hedef seçebilmekten ve bütün gücünü ona ulaşmak için kullanmaktan ibarettir.

Bu parçanın ana düşüncesi: İnsan, hedeflerini iyi belirlemeli ve o hedef için çaba harcamalıdır.

2. Verilen şiirin konusunu ve ana duygusunu yazalım.

Türkiye'm, hasretim, kınalı türküm!
İç içe güzellik, uç uca kahr
Yüreğimi bin parçaya bölseler
Her parçası yine seni çağırır.
(Yavuz Bülent BAKİLER)

Bu şiirin ana duygusu: Türkiye özlemi

Konusu: Türkiye'den ayrı kalmanın şaire etkisi

METNİN BAŞLIĞI

Kazanım: 1. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur. 2. Metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.

Paragraf için, **kendi içinde bütünlüğü olan yazılar** demiştik. Her yazıda o konuyu özetleyen, o konu hakkında bilgi edinmemize yardımcı olan başlıklar vardır.

- ✓ Başlıklar **parçanın konusundan hareketle seçilmiş ve parçayı en iyi anlatan sözlerdir**.
- ✓ Başlıklar kısa ve öz olur. Uzun başlıklar konuyu dağıtır. Çünkü başlık dikkat çekmek içindir.
- ✓ Başlık, **paragrafın içindeki sözcüklerden seçilmeli** ya da **paragrafın konusu** ile ilgili sözcüklerden oluşmalıdır.

ÖRNEK

Sevgi; özveri, saygı, katlanmak, anlayış ve benzeri pek çok duygunun kesişimidir. Bu duygulardan biri ya da birkaçı eksik olduğunda egzu tıkanmış araba gibi takersiniz. Zaman zaman isyanlar yaşamayacak değilsiniz. Ama bu isyanlar sizi hiçbir zaman sıkıntıya düşürecek boyutlarda olmamalıdır. Bu da o iki heceli sözcüğün, sevginin büyüklüğüne bağlıdır.

Paragrafta sevginin birçok duyguyu kapsayan geniş bir yelpaze olduğu ve insanların sevginin büyüklüğünce değer taşıdığı anlamı ele alınmıştır. Bu anlatıma en uygun başlık **"Sevginin Önemi"**dir.

ÖRNEK

Televizyon, insanların psikolojilerini çeşitli şekillerde etkileyebilir. Televizyonun kişiler üzerindeki en önemli psikolojik etkisi, izleyiciyi içine sürüklediği tembellik, uyuşukluk sürecinin bir süre sonra ümitsizlik, moral çöküntüsü, heyecansızlık gibi durumlara dönüşmesidir. Bu etki, televizyon programının içeriğine göre tam aksi bir yönde de gelişebilir. Şiddet ve saldırganlık unsuru içeren birçok televizyon programı, izleyicinin bu yöndeki duygularını harekete geçirerek çevresine saldırmasına yol açabilir.

Bu paragrafın başlığı **"Televizyonun Psikolojik Etkileri"** olabilir.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki paragrafa uygun bir başlık bulalım.

Gençliğin Kıymeti

Gençlikte pek çokmuş gibi görünen vakit, yaş ilerledikçe azalacaktır. Yetmiş beş yaşına varan bir âlim, "Ah kabil olsa da köşe başlarında şapkamı gelene geçene uzatsam, boş geçirdikleri vakitleri içine atmaları için yalvarsam." derken kendisi için ayrılmış zamanın bitmekte olduğunu ne güzel anlatmıştır! Bir insanın içinde yaşadığı cemiyyete ve bu arada kendisine biraz faydalı olabilmesi ancak gençliğinin kıymetini bilmesine, o çağlarda zamanını iyi kullanmasına, dağarcığını iyice doldurmasına bağlıdır. "Gençlik bilse, ihtiyarlık yapabilse..." derler. İhtiyarlığın kudretli olması, gençliğin birçok şeyi bilmesine dayanır. En güçlü ihtiyarlar, gençliklerini boş geçirmemiş olanlardır. Eğer insanlık eğiliyorsa onların önünde eğiliyor.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden 3. sayfada ana düşüncelerini bulduğunuz paragraflar için uygun başlıklar bulmalarını isteyiniz.

2. Aşağıdaki paragrafların başlığını ve ana düşüncesini bulalım.

İnsanı insana anlatmak, başlıca kaygısıdır sanatın. Çağlar boyunca, sözle olsun, renkle, ezgiyle olsun, tüm sanat ürünleriyle insanın iç ve dış evreni yansıtılmak istenmiştir. Duygular, tutkular, düşler, düşünceler değişik biçimler içinde ele alınmış, işlenmiştir. İşleyiş, ele alış biçimleri sanatçıdan sanatçıya, çağdan çağa değişse de amaç aynı kalmıştır: İnsanı insana anlatmak.

Paragrafın Başlığı : Sanatın Kaygısı

Paragrafın Ana Düşüncesi : Sanatın amacı insanı insana anlatmaktır.

Bazı alışkanlıkları kazanmak ve değiştirmek zor görünür. Bu durum yıllardan beri yerleşik hâle gelmiş alışkanlıklarımızı değiştirmemiz gerektiğinde daha da zordur. Ancak imkânsız değildir. Bir alışkanlık doğuştan getirilmediğine ve sonradan kazanıldığına göre değiştirilebilir de. Öncelikle bu gerçeği kabul etmek gerekiyor. İhtiyacımız olan şeyler, istemek, ısrar etmek ve egzersiz yapmaktır.

Paragrafın Başlığı : Alışkanlıklar Değişebilir

Paragrafın Ana Düşüncesi : İnsan isterse alışkanlıklarını değiştirebilir.

3. Aşağıdaki şiirin konusunu, ana duygusunu yazalım ve şiire uygun başlık koyalım.

ANNE

Bahar geldi göçmen kuşlar uçtu.
Gelip de bahçene kondu mu anne?
Dilimden bir selam alıp da geçti
Selamımı sana sundu mu anne?
Çok bekledim haber gelmedi senden
Bahar geldi, hasret gitmez içimden
Ne arayan oldu beni ne soran
Ağladım sesimi duydun mu anne?
Düşerim yollara kimse tutmaz elimi
Hasretin kederi büktü belimi
Anlatsam da anlamazlar dilimi
Seslendim, sesimi duydun mu anne?
(Suat GÜNEY)

Konusu:

Anne hasreti çeken çocu-
ğun duyguları

Başlığı:

Anne

Ana Duygusu

Anne hasreti

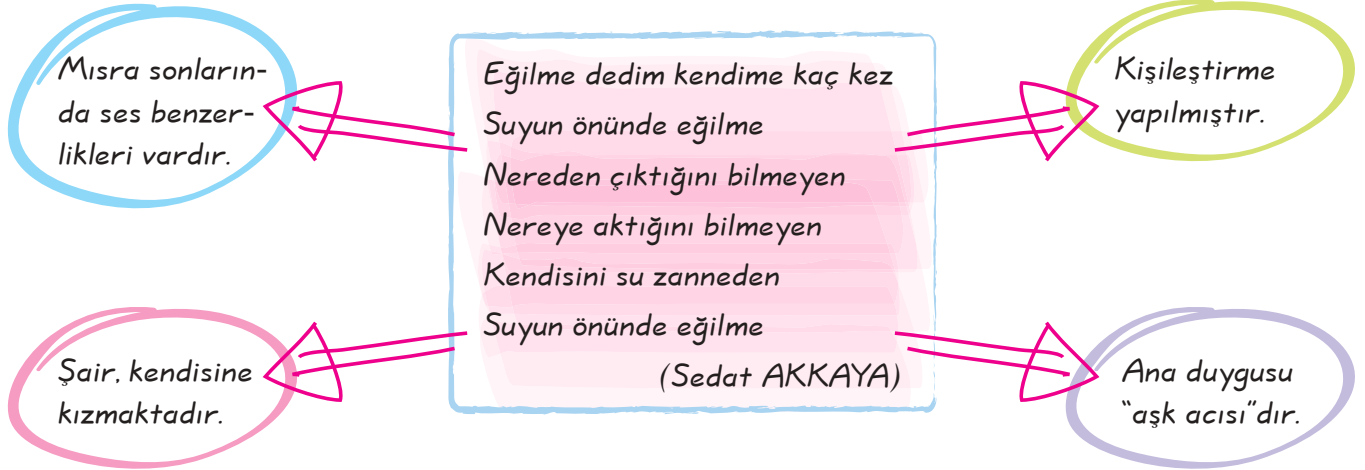
METNE İLİŞKİN SORULARI CEVAPLANDIRMA

Kazanım: Metne ilişkin sorulara cevap verir.

Metin ya da paragraf olarak okuyup kavranması istenen yazı, bir anlam bütünlüğü içindedir. Bir yazıda yazarın iletmek istediklerinin kavranması, dikkatli okumaya ve yazıyla ilgili soruları doğru cevaplamaya bağlıdır. Metnin kavranmasıyla ancak konuya ve ana düşünceye ulaşılabilir.

ÖRNEK

Aşağıdaki şiirle ilgili olarak hangi açıklama yapılamaz?

Şiirde mısra sonlarında ses benzerliği vardır, kişileştirme yapılmıştır ve şair kendine kızmaktadır. Bu nedenle şiirle ilgili olarak ana duygusu aşk acısı açıklaması yapılamaz.

ETKİNLİK

1. Bu parçaya göre "gelişmiş ülke" olabilmek, aşağıda verilenlerden hangisine bağlıdır?

Bugünü anlamak ve gelecek için hazırlanabilmek için sağlam ve doğru tarih bilgisi şarttır. Başarılı devlet adamları iyi tarih bilen adamlardır. Hareket edilen nokta bilinmeksizin yöneldiğiniz hedefe ulaşmanız imkânsızdır. Bugün "gelişmiş ülke" diye anılan devletler, tarihlerini incelemişler ve birçok kitap yayımlamışlar. Bu sebeple bu milletlerde çok canlı tarih şuuru ortaya çıkmıştır.

- ☐ İnsanların eğitim seviyesine
- ☐ Gelecek yıllar için projeler üretmeye
- ☐ Bilgili devlet adamları yetiştirmeye
- ☒ Tarih bilincine sahip olmaya

Öğretmenin Sorusu

Paragrafta numaralandırılmış cümlelerden hangileri eserin içeriği ile ilgili değildir?

(1) Romanda, işi gücü haylazlık olan bir çocuk anlatılıyor. (2) Teyzesinin reçel kavanozlarını kıran bu çocuk, mahallenin korkulu rüyasıdır âdeta. (3) Arkadaşının gözünden anlatılan bu eserde yer yer mizahi anlatıma başvurulmuştur. (4) Böylece okuyucunun ilgisi kitabın sonuna kadar ayakta tutuluyor.

Cevap: 4. cümle içerikle ilgili değildir.

2. Numaralanmış cümlelerin hangisinde yazar, duygularına yer vermemiştir?

(1) Bu kitaptaki denemelerde, yerli yabancı pek çok şair, yazar çıkacak yolunuzun üstüne. (2) Onların dizelerinden, cümlelerinden damıtılmış altın sarısı sözler bulacaksınız kitabı okurken. (3) Kısacası ince sözler, sizi kendiniz, yaşadığınız günler ve anılarınız üzerine düşünmeye davet ediyor sıkmadan ve usandırmadan. (4) İçinizde yaşamı sevmeyi, iyi insanlar ve iyi zamanlar arama isteği uyandırıyor.

1 ☒2 ☐3 ☐4 ☐

3. Paragraflardan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşamaz?

A)

Korkudan gelen disiplin, korku kaynağı yok olduğu zaman kaybolur. Ama kişinin kendi içinden gelen disiplin hiç kaybolmaz, kişi kendini geleceğe adanmış sürece devam eder.

☐

Disiplinin kaynağı insanın içinde bulunmalıdır.

☐

Disiplini korkuyla sağlamak insanı hiçbir yere ulaştırmaz.

☒

İnsanın gelecekle ilgili hedeflerinin olması disiplinli olmasını da sağlar.

☐

Başarı adına, gereken disiplinin sağlanması için her yol denenmelidir.

B)

Saint Exupéry'nin "Küçük Prens"inin ilk sayfalarında bir şapka silüeti çizimi vardır. Her büyük gibi benim de ilk görüşte şapka diyeceğim kadar şapkaya benzer bu çizim. Gel gör ki şapka silüetini çizen Küçük Prens, büyüklerin kendisini ve resmini anlamamasından yakınır. Küçük Prens'in istediği, fil yutmuş bir boğa yılanını çizmekten başka bir şey değildir. Kitabın sonuna doğru tanıştığı pilottan kendisine bir kuzu resmi çizmesini ister. Pilot kuzu resmi çizse de Küçük Prens kimini çok küçük, kimini köpeğe benziyor diye kabul etmez. Sonunda pilot, delikli bir mukavva kutu yapar. İşte o zaman "Hah işte!" der, "Benim kuzum bunun içinde."

☐

Çocukların dünyası, büyüklerin dünyasından farklıdır.

☐

Çocuklar nesneleri görünüşleriyle değil onlara yükledikleri anlamlarla algırlar.

☐

Bir çocuğun gerçeğe bakış açısı, hayal dünyasıyla yakından ilgilidir.

☒

Resim yapmak her çocuk için zihinsel bir etkinliktir, egzersizdir.

OLAYLARI OLUŞ SIRASINA GÖRE SIRALAMA

Kazanım: Okuduklarını kendi cümleleriyle kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.

Roman, hikâye, masal gibi düzyazı türlerinde, art arda gelişen olayların anlatıldığı paragraflar yer alır. Bu tür paragraflarda olaylar oluş sırasına göre verilir.

1. Keloğlan, annesinin yorgunluktan hasta olduğunu anlamış ve çok üzülmüş.
2. Yanına bir arkadaşını alıp ağanın yanında çalışmaya başlamış.
3. Keloğlan'ın annesi bir gün hasta olmuş, yataklara düşmüş.
4. "Artık anamı yormayayım, kendime bir iş bulayım." demiş.
5. Çalışmış çalışmasına ama çalışmaktan iki günde bıkmış.

Numaralanmış cümleleri olayların oluş sırasına göre sıraladığımızda bu cümleler "3 - 1 - 4 - 2 - 5" şeklinde sıralanır. Bu sıraya göre cümleleri okuyalım.

ÖRNEK

Numaralanmış cümlelerdeki olayları, oluş sırasına göre düzenleyelim.

1. Kuzey Denizi'nden yola çıkan Atlas ekibi, nehirlerde kürek çeke çeke tüm Avrupa'yı aşip Karadeniz'e ulaştı.
2. Üç ay boyunca birçok Avrupa ülkesinde Türk bayrağını dalgalandıran ekibimiz, bugünlerde Karadeniz'den İstanbul'a doğru yelken açacak.
3. Atlas dergisi, bir ilki daha gerçekleştirdi.
4. Ekibimizi İstanbul Boğazı girişinde büyük bir törenle karşılamaya, o günü bayrama çevirmeye hazırlanıyoruz.

3 - 1 - 2 - 4

ÖRNEK

Numaralandırılmış cümlelerle bir paragraf oluşturulursa sıralama nasıl olur?

1. Benim istediğim de zaten buydu, ticari bir kaygım hiç olmadı.
2. Ölümsüz sözlerle anlatmak istediğim yapıtın ölümsüzlüğü.
3. Sergimi işte bu ölümsüzlüğü düşünerek düzenledim.
4. Ben, yaşamı bir paylaşım olarak görüyorum.
5. Bu nedenle insanların yaşamını zenginleştirmek, onlara ölümsüz bir şeyler bırakmak gerektiğini düşünüyorum.
6. İnsanların sergiyi görüp bildikleriyle ilgili değerlendirmeler yapması, benim için hoş bir şey.

4 - 5 - 2 - 3 - 6 - 1

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerle bir paragraf oluşturulduğunda sıralama nasıl olur?

1. Bu, edebiyat kavramının geniş bir alanı kapsamasına ve şiire bir sınır çizilememesine bağlıdır.
 2. Edebiyat denince nedense akla hep şiir gelir.
 3. Durum böyle olunca doğal olarak şiir sanatının alanı da geniş olacaktır.
 4. Çünkü yeryüzünde adına şiir yazılmayan bir nesne ya da olgu kalmamış gibidir.
 5. İşte bu yüzden şiire bir sınır çizilemiyor.
- Cevap: 2 - 1 - 4 - 3 - 5

1. Verilen paragraf, hangi cümle ile tamamlanabilir?

Şiiri, şiirsellikten ayrı tutamazsınız. Genç şairler, bu yolun başındayken sizlere şunu öğütüyorum: ...

- ☐ Topluma seslenmeyi ilke hâline getirin.
- ☐ Şiirseven insanlarla görüşlerinizi paylaşın.
- ☒ Dizelerinizde sanatsal söyleyişe önem verin.
- ☐ Çok ürün vermek için çok okuyun.

2. Paragrafta boş bırakılan yere aşağıdaki cümlelerin hangisi getirilmelidir?

Hat sanatı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir İstanbul sanatıdır. Bu bütün dünyada böyle kabul edilir. Bizi buradan çok dışarıda tanıyorlar ... Biz de diyoruz ki: "Bu sanat, bizim sanatımız. Araplara bile biz ders veriyoruz."

- ☐ Kültür Bakanlığı da hat yarışmaları düzenliyor.
- ☒ "Araplar bu sanatı nasıl bilmez?" diyenler oluyor.
- ☐ Bunun yanında başka bir şey daha eklemek istiyorum.
- ☐ Fakat görüşün kaynağını ben yeterli bulmuyorum.

3. Bu parça aşağıdakilerin hangisiyle tamamlanabilir?

Genç bir adam, bir çocuğa bir elma verdi. Çocuk çok sevindi. Bir elma daha verdi. Çocuk daha çok sevindi. Bir elma daha verince çocuk sevinçten deliye döndü. Ve bir elma daha verince çocuk dört elmayı elinde tutamadı, sonuncusunu yere düşürdü. Elma çamur olunca bu kez ağlamaya başladı çocuk. Demek ki ...

- ☒ Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmamalıyız.
- ☐ ayağımızı yorganımıza göre uzatmalıyız.
- ☐ insan bindiği dalı bile bile kesmemeli.
- ☐ üzüm üzüme baka baka kararır.

ANLATIMIN AKIŞINI BOZAN CÜMLE

Kazanım: 1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir. 2. Metni içerik yönünden değerlendirir.

Bir paragraf tek bir düşünceyi anlatır. Paragraf içinde paragrafın düşünce bütünlüğüne uymayan cümle varsa bu cümle, anlatımın akışını bozar. Cümleler arasında yapı ve anlam bakımından bir devamlılık söz konusudur. Düşüncenin akışını bozan cümle, bu devamlılığı aksatan kısmen ya da tamamen parçanın dışında bir yargıdır.

ÖRNEK

(1) Yaygın kanıya göre Türkiye’de yüksek denebilecek sanatsal etkinlikler, nicelik ve nitelik olarak gerilemektedir. (2) Bunun nedeni popüler kültürün yaşamın her noktasını işgal etmiş olmasıdır. (3) Televizyonlar işin bu noktaya gelmesinde ana araç ve etkindir. (4) Televizyonlardaki program yoğunluğu izleyiciyi rahatsız etmekle birlikte eğlendirmektedir.

Bu parçada 4. cümlenin anlam akışını bozduğu görülmektedir.

ÖRNEK

(1) Özel kanallar çıktığından beri devlet kanalının özelliği daha bir anlaşıldı. (2) Özel kanallar kazancı önünde tutmaktadır. (3) Bunun için her türlü çalışmayı yapmakta, programlarını buna göre düzenlemektedir. (4) Televizyonların önemi ve eğiticiliği yeterince anlaşılmış değildir.

Bu parçada 4. cümlenin anlam akışını bozduğu görülmektedir.

ETKİNLİK

Numaralanmış cümlelerden hangisi paragrafın anlam akışını bozmaktadır?

a)

(1) Nasrettin Hoca hakkında yazılan eserlerin neredeyse bütününde temel konu, onun doğum ve ölüm tarihleri yani yaşadığı çağ olmuştur. (2) Bunlar yazılacağına, rahmetlinin bizim aramızdaki, kültürümüz içindeki yeri değerlendirilirse iyi olmaz mıydı? (3) Doğum ve ölümüyle ilgili bilgiler Hoca’nın mizah gücüne bir şeyler ekleyecektir. (4) Onun hayatı, kişiliği Türkçenin konuşulduğu sahalarda dolanıp duran yüzlerce hikâyeciğin içinde gizlidir.

1 ☐

2 ☐

3 ☒

4 ☐

Öğretmenin Sorusu

Yandaki paragrafta anlatımın akışını hangi cümle bozmaktadır?
Cevap: 3. cümle

(1) Şehir düşüncesi bizde çok eskiden beri var olan bir düşüncedir. (2) Şehir kurmak, şehirde oturmak, şehirli olmak zihnimize iyice yerleşmiştir. (3) İstanbul’un tarihine bakıldığında şehir, Romalı bir komutan tarafından kurulmuştur. (4) Böyle olunca “şehir” düşüncesini iyice sahiplenmiş ve bu düşünceyi öylece oluşturmuşuz.

b)

(1) Köydeki evimiz gayet şirindi. (2) Küçük küçük odaları ve "hayat" dediğimiz büyük bir balkonu vardı. (3) Köydeki insanlar da cana çok yakındı. (4) Bahçesi ise çimenlerle doluydu.

1 ☐2 ☐3 ☒4 ☐

c)

(1) Yahya Kemal, şiirlerinde sanat için sanat anlayışını benimsediğinden estetik ön plana çıkmıştır. (2) Yahya Kemal, şiiri diğer güzel sanatlar gibi müstakil, kendine has kuralları olan bir sanat olarak görmüş, onun sosyal ve politik iddialar için bir araç olarak kullanılmasına karşı çıkmıştır. (3) Öncelikle şiir her ne kadar duygulara dayalı ise de bu duyguların ifade edilmedikçe sanat olarak değerlendirilemeyeceğini savunmuştur. (4) Duyguların ifadesinde zevk ve sezgi önem arz eder.

1 ☐2 ☐3 ☐4 ☒

ç)

(1) Menenjit, beyni ve omiriliği saran zarın iltihabıdır. (2) Genellikle bakteriyel bir etkene bağlı olarak gelişir. (3) Menenjitin belirtileri ateş, ense sertliği, uyku hâli, baş ağrısı ve parlak ışığa tahammülsüzlüktür. (4) Bebekler ve küçük çocuklar durumlarını ifade edemediklerinden onlarda menenjit teşhisi zor olabilir.

1 ☐2 ☐3 ☐4 ☒

d)

(1) Yolculuk için erkenden uyandım. (2) Gürültü etmeden koymayı unuttuklarımı çantama koydum (3) Acıktıkları her hâllerinden belliydi. (4) Bütün hazırlıklar tamamlanınca ayakka-bılarımı giydim ve sessizce evden çıktım.

1 ☐2 ☐3 ☒4 ☐

e)

(1) Okumada ilk aşama, yazı işaretlerinin kavranmasıdır. (2) Göz, bir yazıyı okurken satır üzerinde kayarak ilerlemez; birbiri arkasına sıçramalar yaparak satırın belirli bir parçasını görür, her sıçramanın arkasında belirli bir duraklama yapar. (3) Sağlık çok önemlidir. (4) Sonra yeni bir durum alarak satırın diğer bir parçasına geçer. (5) Asıl okuma, bu sıçramalardan sonra gözün belli bir noktaya dikildiği duraklama sırasında olur.

1 ☐2 ☐3 ☒4 ☐

1. --- Aramızda ilk anlaşma onunla başlar. İnsan ne kadar vahşi, ne kadar kötü yaratılışlı olursa olsun onun büyüüne kapılmaktan kendini alamaz. Bedenin varlığımızdaki payı ve değeri büyüktür. Bu bakımdan onun yapısına ve düzenine verilen önem pek yerindedir. İki temel taşımızı (ruh ve bedeni) birbirinden ayırmak, koparmak isteyenler yanılıyorlar. Tam tersine onları birleştirmek gerekir.

Bu paragrafın giriş cümlesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güzellik, insanlar arasında çok tutulan bir şeydir.
B) İnsanların da güzellik anlayışı çok değişiyor.
C) Çirkinlik de güzellik gibi bir duygudur.
D) Her insan iyi olacak diye bir şey yok.

Cevap: A

2. Ne doğan güne hükmüm geçer
Ne hâlden anlayan bulunur.
Ah! Aklımdan ölümüm geçer.
Sonra bu bahçe, bu kuş, bu nur.

Bu dördüğe hâkim olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Umut
B) Çaresizlik
C) Nefret
D) Karamsarlık

Cevap: D

3. Sözlerin en güzeli başkasına yararlı olandır. Sözlerin en zararlı olanı da onarılmaz yaralar açandır. İnsanların kalplerinin kırılmasının kolay, yapılmasının zor olduğu bilinmelidir. Zaten arkadaşlık, dostluk dediğimiz şey birbirinin kalplerini kırmayan insanların birlikteliği demek değil midir? Uzun süre birlikte olmanın adı dostluk değil midir? Bu da ancak insanların birbirlerine karşı göstereceği sevgi ve saygı ile yakından ilgilidir.

Bu paragrafı özetleyen en güzel söz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güzelliğin on para etmez bendeki aşk olmasa.
B) İnsanlar kürkü ile karşılanır, bilgisi ile ağırlanır.
C) Sevginin en büyük düşmanı kıskançlıktır.
D) İnsanlar için yıkmak kolay ancak yapmak zordur.

Cevap: D

4. Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın ilk cümlesi olamaz?

- A) Eldivenler giyilmiş, başlıklar takılmıştı.
B) Atkılar boyuna dolanmış, mantolar çıkarılmıştı yerinden.
C) İnsanlar, düğüne hazırlanır gibi karın yağmasını bekliyordu.
D) Aylar sonra o olayı hatırladığımızda hepimiz gülüsmüştük.

Cevap: D

5. Sevgi; özveri, saygı, katlanmak, anlayış ve benzeri pek çok duygunun kesişimidir. Bu duygulardan biri ya da birkaçı eksik olduğunda egzozu tıkanmış araba gibi teklirsiniz. Zaman zaman isyanlar yaşamayacak değilsiniz. Ama bu isyanlar, sizi hiçbir zaman sıkıntıya düşürecek boyutlarda olmamalıdır. Bu da o iki heceli sözcüğün, sevginin büyüklüğüne bağlıdır.

Bu parçaya getirilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sevgisizlik
B) Saygı ve Sevgi
C) Sevginin Boyutları
D) İnsanlar ve Sevgisizlik

Cevap: A

6. Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olabilir?

- A) Önceden belirlenmiş, tasarlanmış bu tür konular üzerine kafa yormayın.
B) Sizin gibi düşünmeyen insanlarla da ortak hareket edin.
C) Her toplumun yazılı olmayan geleneksel kuralları vardır.
D) Bu sözcükler de bir gün etkisini yitirip kullanımdan düşecek.

Cevap: C

7. Garibim, her taraf bana yabancı
Dertliyim çekinme, doldur be hancı
İlk önce kimildar hafif bir sancı
Ayrılık sonradan kor yavaş yavaş
(Bekir Sıtkı ERDOĞAN)

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Özlem B) Karamsarlık
C) Sevinç D) Hüzün

Cevap: C

Türk toplumunun Batı medeniyeti ile ilk münasebeti Tanzimat'la başlar. Bu yönelişle Türk siyasî ve sosyal hayatı Batı'dan etkilenir ve bu etkilanmeyle de değişmeye başlar. Siyasî ve sosyal alanda başlayan bu değişim kısa bir süre sonra edebiyata da yansır ve böylece uzun yıllar Doğu medeniyeti geleneğiyle yoğrulup şekillenen Türk edebiyatı, Tanzimat hareketiyle birlikte Avrupa bir nitelik kazanır.

(8 ve 9. soruları paragrafa göre cevaplayınız.)

8. Bu paragraftan aşağıdakilerin hangisi çıkarılamaz?

- A) Türk toplumu Batı uygarlığından etkilenmiştir.
B) Türk toplumu Tanzimat'tan sonra sadece sosyal ve siyasî alanda değişikliğe uğramıştır.
C) Türk toplumu uzun yıllar Doğu uygarlığının etkisinde kalmıştır.
D) Türk toplumu edebiyat alanında değişikliğe uğramıştır.

Cevap: B

9. Paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanzimat hareketiyle Türk toplumu sosyal, siyasî ve edebî yönden etkilenmiştir.
B) Türk edebiyatı farklı kültürlerin etkisi altında kalmıştır.
C) Tanzimat hareketi sadece Türk edebiyatını etkilememiştir.
D) Edebiyat, Türk toplumun siyasî ve sosyal yapısının temelini oluşturmuştur.

Cevap: A

10. Öykü okuru, bir oturuşta öyküyü bitirmeyi düşünür. Kendini ona göre hazırlar. Roman da ise onun parçalı dünyasını ve aralıklarla okumayı kabullenir. Bu nedenle öyküde anlatıcı ile okur arasındaki ilişki daha etkin ve daha erken kurulur. Romanda etki parçalandığı için bu ilişki zamana yayılır. Romana kaldığı yerden devam eden okur için okuduğu sayfaların anlamı ve etkisi azalmıştır. On, on beş güne yayılan roman okuma zamanı okurda etkinin dağılmasına neden olur. Okur romana her oturuşta yeni baştan bir okumaya girişemeyeceğine göre yazarın gözettiği bütünlük/devamlılık/etki okurda tam olarak gerçekleşemez.

Bu paragrafta asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öykü okuru roman, okurundan daha kültürlüdür.
B) Öykü ile roman, okuyucuyla olan ilişkileri bakımından farklılık gösterir.
C) Roman yazarı, okuyucusundan çok şey beklemektedir.
D) Roman okuyucusu romana ara verince kaldığı yerden devam etmekte zorlanır.

Cevap: B

11. "Ben çirkin, bodur ve inatçı ağaçları daha çok seviyorum. Ben bu bitkilerde özlediğim şeyleri buluyorum. Bu dağların tepelerinde böcekler, sinekler, akrepler, yılanlar yok. İnsanlar bile uzun süre kalamıyor. Ama bu bodur ağaçlar, zirvelerin de yeşil kalması gerektiğine inanarak bu zor görevi seçmişlerdir."

Aşağıdakilerden hangisi yazarın, bodur ağaçları sevmesinin nedeni değildir?

- A) Bu ağaçların bulunduğu yerlerde yılanların, akreplerin olmaması
B) Bu ağaçların zor koşullarda yaşayabilmeleri
C) Bu ağaçlarla zirvelerin yeşil kalması
D) Özlediği gücü ve inancı, bu ağaçlarda bulması

Cevap: B

1. A	2. D	3. D	4. D	5. A	6. C	7. C	8. B	9. A	10. B	11. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

1. Çünkü şiir yazmak için şiir kuramlarını bilmenin gerektiğine inanmadım. İyi bir şairin aynı zamanda iyi bir şiir kuramcısı ve eleştirmeni olması gerektiği fikrine de sıcak bakmadım. Bu kanıya varmamın nedeni ise şiir kuramlarından habersiz birçok iyi şairin olmasıdır. İyi şiir yazan şairler için gerekli olan tek şey yetenek ve dildir.

Bu paragraf aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık söylenmiş olabilir?

- A) Şiir yazmak için şiir kuramlarının iyi bilinmesi gerektiği görüşüne neden katılmıyorsunuz?
B) Şairin şiir yazarken kuramları da iyi bilmesi gerekmez mi?
C) İyi bir şairde bulunması gereken özellikler nelerdir?
D) Şiir kuramlarının öğrenilmesi iyi şiir yazmayı sağlar mı?

Cevap: A

2. Cumhuriyet yılları boyunca romanları en çok okunan Reşat Nuri Güntekin'dir. Çalığı başta olmak üzere birçok romanı sinema ve tiyatroya uyarlanan Reşat Nuri Güntekin, romanımızda iyiliğin ve içtenliğin temsilcisi sayılabilir. Bireysel ve toplumsal dengelenmediği romanlarında abartıdan ve yapmacıklıktan uzak, temiz bir dil vardır. Yazarın bu anlayışını sonraki yıllarda da görmek mümkün olmuştur.

Bu paragrafta Reşat Nuri Güntekin'le ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Belirli bir dönem romanları içinde en çok okunan yazar olduğu
B) Birçok romanının sinema ve tiyatroya uyarlandığı
C) Cumhuriyet yıllarındaki roman anlayışını sonraki yıllarda da devam ettirdiği
D) Roman ve hikâyelerinde samimiyetsiz olmadığı

Cevap: D

3. Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum
Yolumun karanlığa sapanan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum
(Necip Fazıl KISAKÜREK)

Bu dördüğe hâkim olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karamsarlık B) Yaşama sevinci
C) Sıla hasreti D) Aşk

Cevap: A

4. Roman ile sinema arasında okuyucu ve seyirci bakımından farklılıklar vardır. Roman okuyucusu esere nüfus edebilmek için bir zihnî çaba, aktif bir yoğunlaşma, hayal dünyasını harekete geçirme ile karşı karşıyadır. Bazı romanlara nüfus edebilmek okuyucunun bütün çabasına rağmen mümkün olmayabilir. Fakat sinemada durum böyle değildir. İzleyici sinemada beyaz perdeye bakma ve filme yoğunlaşma dışında herhangi bir aktivitede bulunmaz.

Bu paragrafa getirilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Seyirci ve Okuyucunun Farkı
B) Sinema Eleştirmenleri
C) Roman Okuma Teknikleri
D) Roman ile Tiyatronun Farkı

Cevap: D

5. Türk edebiyatında özellikle son on yıl içinde biyografik romanların sayısında artış görülmektedir. Bu artış, aynı zamanda okuyucu ilgisine paralel bir seyir izlemiştir. Zira özellikle Ayşe Kulin, Nermin Bezmen ve Hıfzı Topuz gibi yazarların biyografik roman tarzında kaleme aldıkları eserler, ciddi bir satış rakamına ulaşmıştır. Roman türünde aynı dönemde verilen eserlerin büyük kısmı sınırlı bir okur kitlesinin ilgisini çekerken söz konusu eserlerin büyük bir kısmı en az on beş yirmi baskıya ulaşmış durumdadır. Kolay okunmalarının yanında biyografik romanların toplumun özel hayatları öğrenme arzusunu tatmin ettikleri için yüksek satış rakamlarına ulaştıkları muhakkaktır.

Bu paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Biyografik romanların konusu yazarlardır.
B) Biyografik romanlar son yıllarda çok rağbet görmektedir.
C) Son yıllarda biyografik roman yazan yazarlar çoğalmıştır.
D) Biyografik roman yazmak belli bir birikim gerektirir.

Cevap: B

6. (1) Okumak insanı dinlendirir. (2) İnsanın düşüncesini geliştirir, ufkunu genişletir. (3) Hele şiir okumak; yaşamın inceliklerine dalmak, zengin bir duygu dünyası yakalamaktır. (4) Bir yazarın varlığı, yapıtlarının çokluğu ile doğru orantılıdır. (5) İnsanın duygu ve düşünce tarlalarının yağmuru, okumaktır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi anlam akışını bozmaktadır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

Cevap: C

7. Hiçbir şeyden çekmedi
Nasırdan çektiği kadar
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi
Kundurası vurmadiği zamanlarda
Anmazdı ama Allah'ın adını
Günahkâr da sayılmazdı

Bu şiirde sözü edilen "Süleyman Efendi"yle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Nasırı canını acıtmaktadır.
B) Çirkinliğinden dolayı mutsuz değildir.
C) Ayakkabısı zaman zaman ayağını acıtmaktadır.
D) Ağır bir hastalığa yakalanmıştır.

Cevap: D

8. 1. Güverteleri dolduran denizciler ve askerler birbirlerini selamlayıp alkışlıyorlardı.
2. Askerlerle dolu gemiler demir aldı.
3. Bu coşkuya bazı savaş gemilerinin bandoları marşlar çalarak katıldı.
4. Limandan çıkmak için savaş gemilerinin arasından geçerek ilerlediler.
5. Zafere birlikte ulaşacaklardı.

Numaralanmış cümlelerle anlamlı bir paragraf oluşturmak için sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 2 - 3 - 5 - 4 - 1 - 6
B) 2 - 4 - 1 - 5 - 6 - 3
C) 2 - 4 - 3 - 5 - 6 - 1
D) 2 - 6 - 5 - 1 - 4 - 3

Cevap: B

9. 1. O, bana şaşırmış gözlerle baktı.
2. Yusuf'u gördüm dün.
3. Farklı şehirlere taşındığımızdan ayrı düşmüştük.
4. Oysa biz yıllar önce aynı rüzgârın uğultusunu dinlerdik.

Numaralanmış cümlelerle anlamlı bir paragraf oluşturmak için sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 1 - 3 - 4 - 2 B) 2 - 1 - 3 - 4
C) 4 - 3 - 2 - 1 D) 2 - 1 - 4 - 3

Cevap: B

10. 1. Ağrı, gecenin içinde masal kahramanı gibi duruyor.
2. Japon ressamlarının elinden çıkmış bir tabloya benziyor daha çok.
3. İnsanı ürperten kocaman bir beyazlığı var.
4. Söylentilere göre Nuh Peygamber'in gemisi bu dağa oturmuş tufandan sonra.
5. Gündüz bu beyazlık, serinlik veren yüceliğiyle ortaya çıkar.

Numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

Cevap: C

11. (1) Ben kendi hesabıma yaşımla hiç ilgilenmedim desem yalan olmaz. (2) Nasıl denir ona, oturup yaşımlı düşünecek vaktim olmadığı gibi yüzümdeki ihtiyarlık belirtilerini de umursamadım doğrusu. (3) Ne zaman bir yaşam çizgisi üzerinde yaşımlı öğrenmek istesem nereye nokta koyacağımı kestiremem. (4) Bu yüzden yoğun ve soyut bir yaşam sürdüğümü düşünürüm kendi kendime.

Bu paragrafın anlam akışını bozan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

1. A	2. D	3. A	4. D	5. B	6. C	7. D	8. B	9. B	10. C	11. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

PARAGRAFTA ANLAM - II

Kazanım: Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.

SÖZ SANATLARI

a. Kişileştirme (Teşhis)

Kişileştirme: İnsan dışındaki varlıklara insan özelliği vermeye denir.

✓ Söze güç katmak için yapılır. Masallarda ve fabllarda yoğunlukla kullanılır.

* Gecelerin dili çözüldü.

* Geceler konuşuyor benimle bu gece.

Yukarıdaki cümlelerde "geceler" **kişileştirilmiştir**.

b. Konuşturma (İntak)

Konuşturma: İnsan dışındaki varlıkları konuşturma sanatıdır. Kişileştirme sanatı ile birlikte bulunur.

Bir güneş, erkenden selam veriyor

Yeni uyanırken geceye.

Günaydın efendim, günaydın, diyor

Bütün benliğiyle.

Yukarıdaki dörtlükte "güneş" **konuşturulmuştur**.

ETKİNLİK

Verilen dörtlükte "uçurtma"da kişiselleştirilmiştir. Bunun nedenini açıklayalım.

Bahar, öyle belli ki geldiğin
Papatya papatya kokuyor kırlar.
Acısını çıkarıyor kış günlerinin
O renk renk uçurtmalar!

"Uçurtma"ya insana özgü olan "acısını çıkarma" özelliği yüklenerek "uçurtma" kişileştirilmiştir.

ETKİNLİK

Verilen dizelerde söz sanatlarından hangileri vardır?

1. "Kuşlar geçer katar katar,
Selam vermez turnalar."

2. "Sordum sarı çiçeğe,
Annen baban var mıdır?
Çiçek der ki derviş baba,
Annem babam topraktır."

- ☐ Kişileştirme – Benzetme
☐ Konuşturma – Abartma
☒ Kişileştirme – Konuşturma
☐ Abartma – Konuşturma

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki dizelerde hangi söz sanatı vardır?

"Tarihin dilinden düşmez bu destan

Nehirler gazidir, dağlar kahraman."

Cevap: "Tarih", "nehirler" ve "dağlar" kişileştirilmiştir. Kişileştirme sanatı vardır.

1. Tema Okuma Kültürü

c. Abartma (Mübalağa)

Bir olayı, bir durumu bir düşünceyi olduğundan fazla veya az göstererek anlatmaya denir.

- * Ayaklarıma kara sular indi.
(Çok yorulduğum)
- * Seni dünyalar kadar seviyorum.
(Çok fazla)
- * Erzurum'da soğuk, damdan dama atlayan kedileri bile donduruyor.
(Çok soğuk)
- * Bir kazan yemek yedi yine de doymadı.
(Çok acıkmış)
- * Onun horlaması karşı siteden bile duyulur.
(Çok horluyor)

ETKİNLİK

Aşağıdaki dizelerin hangisinde "abartma" sanatına yer verilmiştir? İşaretleyelim, nedenini yazalım.

- ☐ Rüzgâr hissettiriyor kendini
Bir kış günü paltosuz bedenimde
- ☐ Gençler ısıklık çalmakta
Eşlik etmekte müziğe
- ☒ Bekletir sevgili beni
Yüzyıl oldu ağacın altında
- ☐ Koltukta oturuyor bir nine
Kucağında küçük bir çocuk

Çünkü bir durum, olduğundan fazla gösterilerek abartma yapılmıştır.

d. Benzetme

Anlatımı güçlendirmek amacıyla aralarında ilgi bulunan iki varlıktan birinin, diğerinin özellikleriyle anlatılmasıdır.

- * Kar gibi bembeyaz yüzü vardı.
- * Zeytinyağı gibi hemen üste çıkar.
- * Aslanlar kadar kuvvetli bir askerdi.
- * İp gibi beli vardı.
- * Buz gibi suyla düş aldı.

Benzetmenin dört ögesi vardır:

1. **Benzeyen:** Güçsüz öge
2. **Kendisine benzetilen:** Güçlü öge
3. **Benzetme yönü:** Hangi yönden benzetildiği
4. **Benzetme edatı:** Gibi, kadar

- * Kan gibi sıcak su içtik.
Kendisine Benzetme Benzetme Benzeyen
benzetilen edatı yönü

- * Mankenler kadar yakışıklı bir gençti.
Kendisine Benzetme Benzetme Benzeyen
benzetilen edatı yönü

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde görülen benzetmelerin altını çizelim.

- * Armutlar sanki taşı, hiçbirini yiyemedik.
- * Küçüklerin sesleri kuş civıltısını andırıyordu.
- * Erikler koruk gibi ekşiydi.

Öğretmenin Sorusu

"Gözyaşı tufanıyla taşıp gidiyor ovalar." cümlesinde niçin abartma vardır?

Cevap: Çünkü gözyaşları "tufan"a benzetilerek ve abartma yapılmış. Hiçbir zaman gözyaşları tufan kadar çok olamaz.

ANLATIMIN NİTELİKLERİ

Kazanım: Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.

Akıcılık: Bir metnin kolay okunmasıdır. Pürüzlü, zorlayıcı ses ve sözcüklerin metinde bulunmamasıdır.

* Üç tas has hoş hoşaf içti. (Akıcı değil.) / Üç kâse hoşaf içti. (Akıcı.)

Açıklık: Bir anlatımdan herkesin aynı anlamı çıkarması, anlam bulanıklığının olmamasıdır. Sözcüklerin, dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasıdır.

* İzinsiz inşaata girilmez. / İnşaata izinsiz girilmez.
(Yanlış) (Doğru)

Duruluk: Anlatımda gereksiz sözcüklere yer verilmemesidir.

* Etkinlik faaliyetlerimize ilişkin bir rapor hazırladık.
("Etkinlik" ve "faaliyet" eş anlamlıdır.)

Yalınlık: Söylenmek istenenlerin kısa ve kesin ifadelerle aktarılması, anlaşılmayan söz ve söz öbeklerine yer verilmemesidir.

* "Neyi arıyorsan, sen osun. (Mevlâna)" cümlesinde kısa ve kesin ifadeler vardır.

Doğallık: Anlatımın yapmacılıktan uzak, sade olmasıdır.

* "Kitap okuyanla okumayan kişinin aynı olmadığını herkes bilir." cümlesinde anlatım yapmacılıktan uzaktır.

Özgünlük: Anlatımın ifade eden kişiye özgü olmasıdır.

* İnsanın içi ne ise dışı da o olmalı.
Ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol. (Mevlâna)

Özlülük: Az sözle çok şey anlatmaktır.

* Eline, beline, diline sahip ol. (Hacı Bektaş Veli)

Tutarlılık: Kişinin anlattıklarıyla daha önceden söylediklerinin çelişmemesidir.

* "Ben romancıyım, şiir benim alanım değil. Ancak önümüzdeki yıllarda bir şiir kitabı çıkaracağım." cümlesinde şiir benim alanım değil diyen yazar, kendisiyle çelişiyor ve şiir kitabı çıkaracağını söylüyor.

İnandırıcılık: Anlatılanların akla, mantığa uygun nitelikte olmasıdır.

* "Öyle üstün yetenekleri vardı ki istese uçabilirdi." cümlesinde mantığa aykırılık olduğu için cümlede inandırıcılık yoktur.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki soru ile özgünlük arasındaki ilgiyi açıklayınız.

"Çok güzel, çok başarılı hatta olağanüstü şiirler yazan şairler vardır ama bunlar, eserlerinde kendilerine has bir dünya yaratmayı başaramamış olabilirler." cümlesindeki şairlerin hangi özelliği yakalayamadıkları vurgulanmıştır?

Cevap: "Eserlerinde kendine has bir dünya yaratmayan", özgün olamaz, taklittir ya da benzeri vardır.

1. Aşağıdaki sorularda "özgünlük, açıklık, tutarlılık, özlülük"ten hangileri sorulmaktadır?

a) Aşağıdaki parçada sözü edilen yazılardaki eksikliğin ne olduğunu bularak yazalım.

Bu köşedeki yazıları okuyup bitirdiğinizde "Yazar ne demek istiyor?" diye sormadan edemiyor insan. Oysa bu tür yazılarda aranan ilk özellik, böyle bir soruyu sordurmamak olmalıdır. Okuyucu, bulanık ifadelerle yorulmamalı, anlatılmak isteneni kolayca kavramalıdır.

Açıklık

b) Parçada altı çizili sözle, yazarın hangi niteliğinin vurgulandığını yazalım.

Ömer Seyfettin'in öykülerindeki olaylar, doğadaki olaylardan daha seçkin ve özeldir. Kendini göstermek istemediği hâlde hemen sezilir. İnsana "Bu, Ömer Seyfettin'in kaleminden çıkmıştır." dedirtir. İşte onun sanatı!

Özgünlük

c) Parçada sözü edilen yazarın anlatım tutumunun ne olduğunu yazalım.

O hiçbir zaman kaleminin söylediklerini inkâr eden bir yazar olmadı. Kalemi, kâğıda dün ne yazdıysa bugün de onu yazmaktadır. Bildiğimiz bir çizgisi vardı, o çizgiyi hiç bozmadı.

Tutarlılık

ç) Parçada, türkülerin anlatımının hangi özelliğinin vurgulandığını yazalım.

Türk insanı ne söylemek istemişse bunu en güzel türküyle söylemiştir. Sabır ve metanet üzerine binlerce sayfalık roman yazsanız "Ne de olsa kışın sonu bahardır / Bu da gelir, bu da geçer, ağlama." dizelerini haykıran bir türkünün tadına varamazsınız.

Özlülük

2. Aşağıdaki cümlelerle ilgili soruları "Evet" ya da "Hayır" diyerek cevaplayalım.

a) "İnsanın insana uzattığı ilk şey elidir; hele o el sımsıcaksa güvenmenin yeridir. (Serap Demirtürk)" dizelerinde özgün bir anlatım vardır.

→

Evet

b) "Beni özlediğini duyunca çok şaşırdım." cümlesi, özleyen kim olduğu belli olmadığı için açık bir cümle değildir.

→

Evet

c) "Mecburen seni aramak zorundaydım." cümlesi duru bir cümledir.

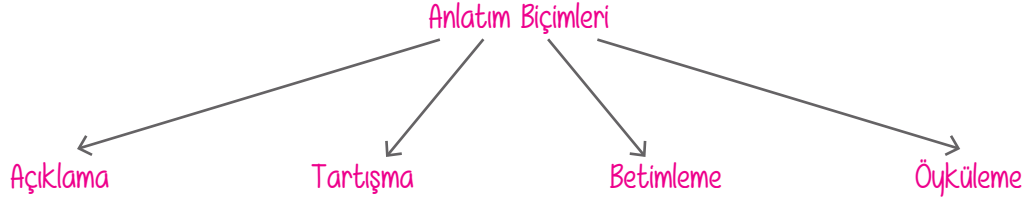
→

Hayır

ANLATIM BİÇİMLERİ

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar (Metinde kullanılan anlatım biçimleriyle düşünceyi geliştirme yollarının türle ilgisi vurgulanır.)

Anlatım biçimi: Bir yazıyı oluştururken herhangi bir düşünceyi veya durumu ortaya koyma biçimine denir.

a) Açıklama: Bir konuda bilgi vermek, konunun farklı yönlerini öğretmek amacıyla yazılan yazılarda başvurulan anlatım biçimidir.

- ✓ Öğretici özellik gösterir (didaktiktir).
- ✓ Amaç bilgiyi en kısa yoldan okuyucuya aktarmaktır.
- ✓ Açık, anlaşılır bir dil kullanılır.
- ✓ Nesnel bir anlatım sergilenir.
- ✓ Düşünceler; tanımlama ve örnekleme gibi yollarla geliştirilir.
- ✓ Bu yöntem düşünce yazılarında (makale, deneme...), ders kitaplarındaki konu anlatımlarında bilimsel yazılarda, ansiklopedilerde ve nesnelliğin tercih edildiği anlatımlarda kullanılır.

Âşık edebiyatı, din dışı konularda şiirler söyleyen, âşık adıyla anılan halk sanatçılarının oluşturduğu edebiyattır. Bunlar kopuz adı verilen saz eşliğinde şiirler söyler. Ozanlar şiirlerini söz ile saz ile yayarlar. Bu türün en önemli sanatçıları Karacaoğlu, Dadaloğlu, Koroğlu'dur.

Paragrafın anlatım biçimi açıklamadır.

b) Tartışma: Okurun herhangi bir konudaki düşüncesini değiştirmek amacıyla kullanılan anlatımdır.

- ✓ Tartışmada, kendisi gibi düşünmeyenlerin kanılarını değiştirme amacı vardır.
- ✓ Karşı çıkılan bir düşünce, iddia (tez) vardır. Genellikle parçanın başında verilir.
- ✓ Tartışmacı anlatımda söylenen düşünceler gerekçelidir. Kişiye göre değişiklik gösterir.
- ✓ Tartışmacı anlatımı seçen anlatıcı, karşısındaki kendi düşünce düzlemine çekebilmek için bilgilendirme yoluna gider.
- ✓ Yazar ileri sürdüğü düşünceyi çürütürken karşıındakiyle sohbet ediyormuş gibi bir üslupla yazar.
- ✓ Yazar, düşüncelerini inandırıcı kılmak için ispatlama yoluna gider. Bu yüzden nesnel verilerden de yararlanır.
- ✓ Devrik cümlelerle, soru ve cevaplarla yazıya akıcılık kazandırır.
- ✓ Tartışmacı anlatımda düşünceler, tanımlama, tanık gösterme, karşılaştırma gibi yollarla geliştirilir.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki paragrafın anlatım biçimi nedir?

"Yurtta sulh, millî birlik ve beraberliğin sonucudur. Vatandaşlar, birbirini kırmadan, birbirlerinin hak ve hürriyetlerine saygı duyarak yaşamalıdır. Bu durum, gelişme ve kalkınmanın da en önemli şartıdır."

Cevap: Açıklama anlatım biçimi.

Son yıllarda şiir kitaplarının bu kadar çok basılmasını doğru bulmuyorum. Bakıyorsunuz bir şairin bir yıl içinde iki tane, üç tane kitabı yayımlanıyor. Bu kadar şiiri ne zaman yazıyorlar, ne zaman düzenliyorlar anlamıyorum. Tamam bu kadar şiiri yazdınız. Şiirin niteliğinden emin misiniz? Nitelikle çok şiir yazmanın paralel yürümediğini görüyorum. Orhan Veli'nin, Cahit Sıtkı'nın, Necip Fazıl'ın koca ömürlerinde ürettikleri şiirler ortada.

Paragrafın anlatım biçimi tartışmadır.

c) Betimleme (Tasvir Etme): *Bir varlığın kendine özgü iç ya da dış niteliklerini açık bir biçimde anlatmaktır yani sözcüklerle resim yapma sanatıdır.*

- ✓ Yazar, duygularından yararlanır; **gözle algılanan renk ve biçim ayrıntılarına** yer verir.
- ✓ Betimleme, öteki anlatım biçimlerini, özellikle de **öykülemeyi destekleyen** bir biçimdir.
- ✓ Betimleyici anlatımda amaç, **okurun görmediği bir görüntüyü, olayı, yeri okurun kafasında canlandırmaktır.**

Parkın ortasında kocaman bir gölet vardı. Göletin etrafına yer yer banklar konmuştu. Koca koca çınarların altına yerleştirilmişti bu banklar. Gelen geçen oturur, dinlenirdi. Parktan, bölgenin pazarına doğru bir yol vardı. Bu iki yanı ağaçlı, renkli taşlarla döşeli yol, parka ayrı bir hareket katardı.

Parçada bir mekân betimlenmiştir:

ç) Öyküleme (Hikâye Etme): *Anlatılmak istenen duygu ve düşüncenin olaya, şahsa, zamana ve mekâna bağlı olarak anlatılmasına denir.*

- ✓ Öyküleme anlatım biçimi aslında bir olay dizisini anlatmak demektir.
- ✓ Yazarın amacı **okuru bir olay içinde yaşatmaktır.** Olay akışı vardır. Olaylar geliştikçe zaman da geçer.
- ✓ Genellikle **haber kipleriyle** ve **ek fiilin hikâye çekimi** ile çekimlenmiş yüklemeler kullanılır.
... koştum. ... geliyordu. ... kırmızıydı.
- ✓ Öyküleyici anlatım, **düşünce yazılarında pek kullanılmaz.** Daha çok **roman ve hikâyelerde** kullanılır.
- ✓ Olayların içinde **insan ögesinin canlı olması ve hareket hâlinde olması** öyküleyici anlatım biçiminin en belirgin niteliğini oluşturur.

Bahçeye benden önce gelmişti. Her zamanki gibi boş durmamış, bahçe duvarının tamirine başlamıştı. Yanına gittim. "Kolay gelsin, Mehmet Usta!" dedim. Güldü. Ayağa kalktı. Sarıldık. "Geciktin yine, çocuklar bırakmadı galiba." "Sen gecikince ben de etraftaki eksiklikleri gideriyordum." dedi.

Parçanın anlatım biçimi öykülemedir.

Öğretmenin Sorusu

"Öykü anlatan bir yazar, betimlemeden de yararlanabilir mi? Bu durumdan nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz?"

Cevap: Yazar, öyküsünü yazarken betimlemeden yararlanıyorsa okuyucuya olayı hissettirmek istiyordur.

1. Aşağıdaki paragraflarda hangi anlatım biçimlerinin kullanıldığını yazalım.

Makale, bir düşünceyi, bir tezi desteklemek ve ispatlamak için yazılır. Makalede bilgi vermek amaçlanır. Duygulara ve olağanüstü olaylara yer verilmez. Bu yüzden makalede nesnel anlatım kullanılır.

Açıklama

Romanın başından sonuna kadar tek karakter üzerine kurulu olması, okuyucuyu sıkıyor. Roman deyince akla gelen birçok kişi ve insanı hevesle okumaya sevk eden olaylar geliyor. Zaten bir romanı roman yapan özellikler de bunlar değil midir? İnsanın aklını başından alan ve yeni maceralara sürükleyen bir sürü serüven... Bence romancılarımız bu çizgiyi hep sürdürmelidir.

Tartışma

Az sonra içeriye Köse Remzi girdi. Dökülmeye yüz tutan saçları, kısacık boyu, kolu ve çocuğu andıran elleri vardı. Yeşil renkli gözleri fazlasıyla açıktı. Her zamanki gibi bir şeyler arıyordu. Kısa boyu, ciddi görünüşü ona hep politik bir hava katardı.

Öyküleme - Betimleme

"Mustafa Kemal, daha öğrencilik yıllarında bağımsız bir millet olmadan çağdaş bir devletin kurulamayacağını anlamış ve özgürlüğün olmadığı ortamda yaşamaktansa her türlü tehlikeye göğüs gererek bağımsız bir millet olmak için savaşmayı göze almıştır.

Açıklama

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir kişinin ruhsal portresi betimlenmiştir?

- ☐ Yumuk gözleri, yumuşacık elleri vardı.
- ☐ Saçları başak tarlalarını andırıyor.
- ☒ Sevecen, anaç, geleceğe umutla bakan biridir.
- ☐ Balıklar, akvaryum içinde âdeta dans ediyor.

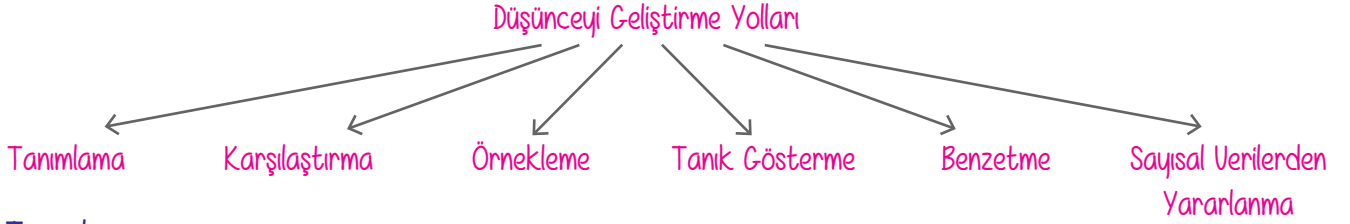
3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir kişinin fiziki özelliğine yer verilmemiştir?

- ☒ O, her zaman telâşlıydı ve çok hızlı konuşurdu.
- ☐ Kırmızı yanaklı ve tombul bir bebektir.
- ☐ Mavi kazaklı, uzun boylu, zayıf biri yaklaştı.
- ☐ Uzun olmayan saçlarını şekle sokamamıştı.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Kazanım: Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır.

Düşünceyi Geliştirme Yolları: Düşünceleri daha iyi anlatabilmek ve düşüncelerin inandırıcılığını artırmak için yazılı ve sözlü anlatımlarda başvurulan yollardır.

a) **Tanımlama:** Bir düşüncenin, bir kavramın akılda kalmasını sağlamak için özlü bir şekilde tarif edilmesine denir.

* Tanımlama bir özetlemedir. Tanımlama "... denir" ya da "... dir." şeklinde biter, "Bu nedir?" sorusunun cevabıdır.

Eleştiri, bir sanat yapıtını bütün boyutlarıyla inceleyip değerlendirmek amacıyla yazılan yazı demektir. Bir eserin değerini ortaya çıkarmada eleştiri çok önemlidir. Bu bakımdan eleştiri yaparken eleştirmen ne yaptığının farkında olmalıdır.

Paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama kullanılmıştır.

b) **Karşılaştırma:** İki kavram, iki durum ya da iki düşünce arasındaki benzerlik ve karşıtıkları ortaya koyma yöntemine denir.

* Karşılaştırma yapılan bir parçada "oysa, ise, buna karşılık" gibi karşılaştırma sözleri görülür.

Makale yazarı amacını belirtir. Okuyucunun fikrini değiştirmeye çalışır. Deneme yazarı amacını tam olarak belirtmez. Okuyucuya kapı aralar. Makale yazarı deliller sunarak derinlik oluşturur. Sonuca varmaya çalışır. Deneme yazarı kendi görüşünü sunar. Böyle yaparak ayakta kalmayı, öz güven sahibi olmayı öğretir. Sonuca varmaz.

Paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından karşılaştırma kullanılmıştır.

c) **Örnekleme:** Düşüncenin kolay anlaşılması veya reddedilmeyecek bir düşünce hâline gelmesi için ortaya konan bir uğraştır.

* Örnekleme insanların kafasında bir düşüncenin iyice yerleştirilmesi için bir çabadır.

Bu dönem Tanzimat romanlarının bir özelliği, roman başkışilerinin edilgen, pasif özellikli kişiler olmalarıdır. Bu kişiler, yaşamın sorunları karşısında çaresizdir ve olaylardan çabucak etkilenirler. Korumacı bir anlayışla büyümüşlerdir. Hayatın gerçeklerini tanımazlar. Namık Kemal'in İntibah romanında Ali Bey böyledir. Ali Bey yetim bir hâldeyken annesinin gözetiminde ve korumasında büyümüştür. Kendisine laf atan düşük bir kadının tavrını bile anlayamaz. Sonunda sorunlarını kenara çekilip ağlamakla çözeceğini düşünür.

Paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından örnekleme kullanılmıştır.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden kendilerinin geçen yılki ve bu yılki çalışma düzenlerini karşılaştıran bir paragraf oluşturmalarını isteyiniz.
Cevap öznelidir.

1. Tema Okuma Kültürü

ç) Benzetme: Bir düşünceyi, bir durumu açıklarken nitelikleri iyi bilinen benzerliklerden yararlanmaktır.

Hava dolu balonla ilk yolculuk başlıyordu. Tam seksen gün sürecek bir yolculuktu bu. Balonda beş kişiydik. Balon saat kulesinden yükseldikçe insanlar karınca gibi görünüyordu. Kocaman Londra Saat Kulesi de bir kibrit çöpünü andırıyordu.

Paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından benzetme kullanılmıştır.

d) Tanık Gösterme (Alıntı Yapma): Düşünceyi inandırıcı bir hâle getirmek için yazarın aynı konuda kendisi gibi düşünen birinin yazılarından ya da sözlerinden alıntı yapmasıdır.

- ✓ Yazarın amacı, kendi görüşünü destekleyen başka insanların da olduğunu göstermektir. Diğer bir söyleyişle "Bakın ... da aynı düşünceyi paylaşıyor." demektir. Çoğunlukla bu söz tırnak içinde verilir. Alıntı yapılan sözle o sözü söyleyen kişi birlikte olmalıdır. Söz ve sözü söyleyen kişinin olmadığı yerde tanık göstermeden söz edilemez.

Sanatçı her zaman topluma öncü olan kişidir. Sanatçı topluma yol gösterir. Toplumu yönlendirir. Bunu yaparken toplum seviyesine inmez. Toplumu kendi seviyesine çıkarmaya çalışır. Böylece sanatçı toplumun önünde gitme ödevini yerine getirmiş olur. Sezai Karakoç, "Sanatçı, toplumun bir adım önünde giden kişidir. Bu onun ödevidir." diyerek bu konuyu destekler.

Parçanın anlatımında tanık gösterme kullanılmıştır.

e) Sayısal Verilerden Yararlanma: İleri sürülen düşüncenin istatistik, anket, araştırma gibi sayısal bir değerle desteklenmesidir.

- ✓ Sayısal verilerden yararlanılınca yazıların gerçekliği sağlanır ve inandırıcılık artar.

Eleştirmenlerimizin eleştiriyi yan meslek olarak algılamaları bilinen bir gerçek ama işin korkutucu boyutu birçok kimsenin ilgisini çekmiyor. Eleştirmenlerimizin yüzde 65'inin ekmeğini kazandığı meslek eleştirmenlikle ilgisiz. Bunların yüzde 28'i ticaretle uğraşıyor, yüzde 22'si memur, yüzde 40'ı doktor, yüzde 10'u da öğretmen.

Parçanın anlatımında sayısal verilerden yararlanılmıştır.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki parçada örnekleme yapılan bölümlerin altını çizelim.

Ulusların oluşumu sırasında meydana gelen ve bağlı bulundukları ulusların en eski edebiyat ürünleri sayılan destanlarda, masallarda olduğu gibi, olağanüstü olaylar ve olağanüstü kişilerin başından geçen serüvenler anlatılır. Destanların kaynağı; doğa olayları, büyük savaşlar veya kimi kahramanlar arasında geçen amansız mücadelelerdir. Söz gelimi "İliada Destanı"nı doğuran, Troia Savaşları'dır; "Göç Destanı"nı meydana getiren, Orta Asya'daki iç denizin kurumasıdır. "Nibelungen Destanı"nda ise aynı adı taşıyan kahramanın canavarlar ve ejderhalarla savaşı anlatılır.

2. Aşağıdaki parçada tanım yapılan cümlelerin altını çizelim.

(1) Sanat, yaşamın ve insandaki değerlerin disiplin imbiğinden geçmiş, damıtılmış biçimdir. özüdür. (2) Tekniği ve güzelliği bir arada, birbiriyle bütünleştirerek içeren bir yaşam formülüdür. (3) Onun içinde matematik de vardır fizik de geometri de. (4) Sanat, evrensel yaşamın, evreni de içine alan olağanüstü düzenli ve insanları çarpacak kadar güzel parçasıdır.

3. Aşağıdaki parçada tanık göstermeden yararlanılan bölümün altını çizelim.

Kokular, hatıraların uyarıcısıdır. Dünyadan göçüp gitmiş insanlar, uzun yıllar önce yaşadığımız semtler ve gördüğümüz yerler, kokuların esrarengiz diliyle canlanır. Hafızamızda insanlar ve mekânlar yitip gitse de kokular bizde kalır, yaşatır onları. Ömer Faruk Şerifoğlu da bir yazısında "İnsan beyrinde sözcüklerin, görüntülerin, seslerin ve renklerin uyaramadığı pek çok çağrışımı kokular uyarır. Kokular bilinçaltımızda yatan bir düşünce gibidir, hatıraları tazeler, uyarır, harekete geçirir." demiştir.

4. Aşağıdaki parçada benzetme yapılan yerlerin altını çizelim.

Takımadaların kuzeyden güneye uzanan parklarından birinde bir ağaç gövdesi görüyoruz. Gözlerimize inanamıyoruz. Ağaç gövdesinin üzerine mavi safirden parlak tuz tanecikleri serpilmiş gibi. Her bir tanecik, karanlık gecede tek başına parlıyor. Bir mavi cümbüşü siyah gecenin üzerinde duruyor. Bunlar Yeni Zelanda'nın ünlü ateşböcekleri. Uçan larvalar, biyokimyasal ışıklarını avlarını çekmek için kullanıyor.

5. Aşağıdaki parçada karşılaştırılan unsurların altını çizelim.

Balzac'ın kahramanları, açgözlü ve haristir. Güçlü olmak için sonsuz bir arzu ile yanıp tutuşurlar. Dostoyevski'nin kahramanları da ateşli ve coşkundurlar. Bu dünyayı olduğu gibi kabul etmek istemezler. Hayatı küçümserler. Balzac'ın kahramanları, dünyaya hükmetmek, Dostoyevski'nin kahramanları ise dünyayı aşmak isterler. Her ikisi de günlük bayağı hayatın üstüne yükselmiş ve sonsuzluğa doğru yönelmiştir. Dickens'ta ise tersine insanların hepsi alçakgönüllüdür.

6. Aşağıdaki paragrafta verilen sayısal verilerin altını çizelim.

Türkiye bor madeni rezervi açısından önemli bir ülke. 563 milyon ton rezerviyle dünya rezervinin % 64'üne sahip. Bir yılda 1,8 milyon ton ham bor üretim kapasitesi var ve 2001 yılı ham bor üretimi 1,48 milyon ton. Madencilik ihracatı içindeki payı yaklaşık % 27'yle birinci sırada. 2001 yılında 101 milyon dolarlık ihracat yapılmış. Son yıllarda ham bor ihracatı azalırken katma değeri çok daha yüksek olan rafine bor ihracatında artış görülüyor.

ANLATIMIN KİMİN AĞZINDAN YAPILDIĞI

Kazanım: Anlatımın kimin ağızından yapıldığı

Öyküleyici anlatımı olan yazılarda olayı anlatan bir anlatıcı yer alır. Bir anlatıcı olayın içinde bire bir yer alıyor yani olayları yaşıyorsa anlatım "birinci kişi ağızından", anlatıcı olayların içinde yer almıyor da olayları dışarıdan bir göz olarak aktarıyorsa anlatım "üçüncü kişi ağızından" yapılıyor demektir.

Rıhtımın kırık taşına oturmuştuk. Bulutlar yıldızlara bir şeyler götürürdü. Beklerdik. Masalımıza aydan çocuklar gelecekti.

Parçada yazar olayın içinde yer aldığından anlatım "birinci kişi ağızından" yapılmıştır.

Ayaklarını oturduğu yerin altına mümkün olduğu kadar çekmişti. Ancak dikkat edilirse ayak-kabisiz olduğu fark edilebilirdi. Daha kalkmamıştı. Parmaklıkların; birinci mevkiyi ikinciden ayıran parmaklığın ve peronla yolcu vagonlarını ayıran parmaklığın otomatik demiri kapanıyor, tren yeni kalkıyordu.

Parçada yazar gözlemlerini dile getirmiş, olayların içinde yer almamıştır. Bu nedenle anlatım "üçüncü kişi ağızından" yapılmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım farklı kişi ağızından yapılmıştır?

Geceyi dışarıda geçirdik. Step hafif tepeleri, sarı rengiyle kocaman bir ayın altında bir deniz gibi gözüküyordu. Bir deniz gibiydi ve hiçbir şey bu vakitsiz hayalden bizi men edemezdi.

Öğleye doğru gökyüzünün sedef maviliğinde sıcaklık kaybolmuyordu. Rüzgâr, âdeta nihayetsiz dalgalar hâlinde geliyor; güneşten daha çok toprağı bu ağır ve ezici rüzgârın hücumu korkutuyordu.

Fırtına yüzünden geceyi Sazak köylerinden birinde geçirmeye mecbur olduk. Fırtına 1921 Muharebeleri'nin yapıldığı yerden koparak geliyor, patikalar, keçi yolları, öküz arabalarının gıcırdadığı topraklarda ne varsa alıp getiriyordu.

Tepeyi dört nala indi. Saat on bir oluyordu. Söğütlü Çiftliği ise gideceğimiz yol üzerinde, yandaydı. Henüz onu görmediğimiz hâlde serinliğini hissedebiliyorduk. Bu serinlik sanki bir kuyu serinliği idi.

Öğretmenin Sorusu

Yandaki cümlelerin hangisinde anlatım farklı bir kişinin ağızından yapılmıştır?

Cevap: 4. cümlede anlatım I. kişi ağızyla, diğerlerinde III. kişi ağızyla yapılmıştır.

1. Köydeki herkes, Hasan'ı çok severdi.
2. Sevgi Hanım, çocuklarla ilgileniyordu.
3. Görevler, öğrencilere tek tek verildi.
4. O zamanlar sanırım beş yaşındaydım.

OLAY, YER, ZAMAN, KİŞİ VE VARLIK KADROSU

Kazanım: Olay, yer, zaman şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

İçinde olay olan öykü, roman, tiyatro, anı, efsane, destan, masal gibi yazı türlerinde, olay örgüsünün yeri, zamanı, kişileri ve diğer varlıklar o metnin unsurlarını oluşturur. Bunlar birbirleriyle ilgili öğelerdir. Hikâyenin unsurları "olay, yer, zaman ve kişiler"dir. Hikâyedeki ana olay, olay çevresindeki kişiler, olayın geçtiği yer ve olayın yaşandığı zaman, hikâyeye sindirilir ve okuyucunun bunlar arasındaki ilgiyi kurması beklenir. Aşağıdaki metin de böyle bir olay yazısından alınmıştır, inceleyelim.

İlim öğrenmek için küçük yaşta ailesinden ayrılmıştı. Birçok güçlükle karşılaşacaktı, biliyordu ama yine de yılmadı. Köyünden, ailesinden, arkadaşlarından yüce bir amaç uğruna kopmak biraz olsun içini rahatlatıyordu.

ETKİNLİK

Aşağıdaki hikâyenin unsurlarını belirleyelim.

HASAN BOĞULDU

(...)

Kazdağı'nın denize bakan yamaçlarından birindeki bir yörük obasına gidip dört beş gün kalacaktım. Edremit Pazarı'na çıra ve bal satmaya geldiği zamanlar ahbap olduğum ve devlet kapısında birkaç ufak işine yardım ettiğim uzun boylu, ak sakallı bir yörük beni davet etmiş.

—Çadırdan yatmayı gözün tutarsa buyur! Taze bal yersin, kana kana acı su içersin, demişti.

Ben ona, bir daha kasabaya indiği zaman yanına katılıp geleceğimi söylediğim hâlde sıcak, rüzgârsız bir günün sabahında, aklıma esiverince yalnız başıma yola düzülmüştüm. Yerini aşağı yukarı bildiğim obaya, uğradığım köylerden sora sora öğleye kadar varacağımı umuyordum.

Yüzlerce, belki binlerce senelik zeytin ağaçlarının arasında uzanan, çukur, iki yanı böğürtlen ve hayıtlarla (ayıtlarla) örülü yolda ağır ağır yürüyordum. Arkamdan yükselen güneş, gölgemi araba izlerinin kıvrımları üzerine serip uzaklara kadar götürüyor; deniz tarafından yüzüme doğru esen hafif fakat serin bir bahar rüzgârı, kasabadan uzaklaştığımı hatırlatıyordu. Kırığı yemiş toprak ve taze çimen kokusu etrafı kaplamıştı. Tarla kuşlarıyla serçeler, ötüşe ötüşe ağaçtan ağaca sığıyor, güneşin vurduğu yerden dalgalı bir buğu yükseliyordu.

Kazdağı'nın eteklerindeki Zeytinli Köyü'nün, bahçesi salkım söğütlerle gölgelenmiş havuzlu kahvesinde bir çay içip Yüksekoba'nın yolunu sordum. Kahveci,

—Oraya hiç varmadım ama bildiğime göre Beyobası'nı geçtikten sonra Kızılkeçili Deresi boyunca dağa vuracaksın; patlakların yanına gelince soldaki bayıra, yaylada bir kurşun atımı gideceksin, dedi. (...)

Sabahattin ALİ
(Hasan Boğuldu)

hayıt (ayıt) : Mine çiçeğigillerden, Akdeniz çevresinde yetişen, mavi, beyaz ve menekşe renginde çiçekler açan, 1-2 metre boyunda bir ağaççık.

Olay: Yazarın daha önceden davet edildiği bir yörük obasına gidişi sırasında yaşadıkları

Yer: Kazdağı'nın denize bakan yamacı

Zaman: Bir sabah vakti

Şahıs: Yazar, kahveci

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize okudukları bu hikâyedeki betimlemelerin neler olduğunu sorunuz.

Cevap: Yörük betimlenmiş. (Uzun boylu, ak sakallı)

Gün betimlenmiş. (Sıcak, rüzgârsız)

Zeytin ağaçları betimlenmiş. (Yüzlerce, belki binlerce senelik)

Yol betimlenmiş: (Zeytin ağaçlarının arasında çukur, iki yanı böğürtlen ve hayıtlarla örülü.) vb.

1. Çok hassas biriydi. Yıllarca annesinin korumacılığı altında büyümüştü. Biraz mızız hatta pısırık sayılırdı. Ne zaman arkadaşları arasında bir şeyler yapmaya çalışsa dili tutulur, yanakları kızarırdı. İşlerini başkasının yapmasına alıştı. Çabuk pes eder, hemen karamsarlığa kapılırdı.

Bu paragrafta kullanılan anlatım biçimleri aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Öyküleme – Betimleme
B) Açıklama – Tartışma
C) Öyküleme – Açıklama
D) Tartışma – Betimleme

Cevap: A

2.

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşikâr etme
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi ah u zar etme

Şiirin son dizesinde kişileştirilen varlık, hangisidir?

- A) Bülbül
B) Diller
C) Dünya
D) Saz

Cevap: D

3. (1) Yarım gazete boyutlarında, kendine özgü, sarı kâğıda basılı, dört beş sayfalık alçak gönüllü bir dergi. (2) "Andırın Postası" gazetesinin sanat eki. (3) Kapaksız, resimsiz; modern makinelerde dizilmiyor, satılmıyor, dağıtılmıyor. (4) Her ay geliyor.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde betimleme yapılmıştır?

- A) 1 ve 2
B) 1 ve 3
C) 2 ve 3
D) 3 ve 4

Cevap: B

4. Dün yorucu bir cuma günüydü. Bütün personel babama işi bırakacağını bildirmişti. Güzel konuşmasından, içten davranışından, deneyim ve zekasından yararlanan babam, topluca ve her biriyle tek tek konuşarak hemen hepsinin düşüncesini değiştirmişti. Ancak iyi bir müdür olan Kemal Bey, personelin tamamını kendi kuracağı iş yerine çekmeyi planlıyordu. **Bu parça ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Bir hikâyeden alınmıştır.
B) Öznel ifadeler yer verilmiştir.
C) Anlatım birinci kişi ağzından yapılmıştır.
D) Karşılaştırma yapılmıştır.

Cevap: D

5. Bir yaz günü idi. Galiba temmuz. Teyzemin Kanlıca'da oturan kızı, küçük oğlu Ali ile beraber bize gelmişti.

Büyükler, ninemin odasına çekildiler. İki üç yaş kadar küçüğüm Ali ile ben de, soluğu doğru selâmlıkta aldık. Vapur iskelesi bitişik, deniz önümde, bana karışacak kimseler uzaktı. Bahçe her yaramazlığa müsait, havuzun içi kırmızı balık dolu. Bana olta verecek, yem hazırlayacak, emirlerimi dinleyecek kayıkçı uşak hep orada. Haremde ne işim var benim? - Gel seninle denizden su çekip boşaltalım Ali!

Annesi biraz evvel tertemiz, güller gibi giydirmiş kuşatmış. Kimin umurunda?

Bu parçada olayla ilgili aşağıdaki unsurların hangisi yoktur?

- A) Cansız varlık kadrosu
B) Olayın geçtiği yer
C) Olaydaki kişiler
D) Olayın yaşandığı yer

Cevap: A

6. Aşağıdaki dizelerin hangisinde intak (konuşturma) sanatı vardır?

- A) Deniz ve mehtap sordular seni: Neredesin?
 B) Sular mı yandı neden tunca benziyor mermer?
 C) Âlem sele gitti gözümün yaşından.
 D) Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.

Cevap: A

7. Dertlerimi, sayfalara yazarken

Yoldaş oldu bana, hece ölçüsü.

Hislerimi, mısra mısra dizerken

Dildaş oldu bana, hece ölçüsü.

Bu dörtlükte kişileştirilen varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mısralar
 B) Dertler
 C) Hisler
 D) Hece ölçüsü

Cevap: D

8. 1. Kahramanlar tarihin her döneminde yaşamıştır.

2. Tarih bu yönüyle yalnızca kahramanların üzerine kuruludur.

3. Tarih; halkların, atların, kılıçların zaman içindeki serüveninin adıdır.

4. Kahramanlar ile tarihi buluşturan ortak nokta ise halkların özgürlük isteğidir.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde tanımlama yapılmıştır?

- A) 1
 B) 2
 C) 3
 D) 4

Cevap: C

9. Baharlar eskisi gibi gülmüyor artık

Kardelen ellerimde yavaş yavaş ölüyor

Bir mektup elimde yarısı yırtık

Ve bir gül masada suskun bekliyor.

Bu dörtlükte aşağıdaki söz sanatlarından hangisi vardır?

- A) Benzetme
 B) Kişileştirme
 C) Konuşturma
 D) Abartma

Cevap: B

10. Aşağıdaki dizelerin hangisinde abartma anlamı vardır?

A) Kara kaş gözlerin elmas

Bu güzellik sende de kalmaz.

B) Bana kara diyen dilber

Gözlerin kara değil mi?

C) Değirmeni yürütür gözümün yaşı.

Nereye götüreyim bu dertli başı.

D) Sabahtan uğradım ben bir fidana.

Dedim mahsun musun, dedi yok yok.

Cevap: C

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde benzetme yapılmamıştır?

A) Tilki gibi kurnaz eşi vardı.

B) Bu bavul kuş kadar hafif.

C) Bu adam çok akıllı biridir.

D) Elleri soğuktan buz gibi olmuştu.

Cevap: C

1. A	2. D	3. B	4. D	5. A	6. A	7. D	8. C	9. B	10. C	11. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

1. Ünlü Türk bilgini Biruni (973-1051)'nin eserlerindeki yüksek fen bilgileri kendisinden 800 yıl sonra gelen fen bilgilerinin yol göstericisi olmuştur. Çok yönlü bir bilgin olan Biruni'nin fizik, astronomi, tıp, eczacılık, jeodezi (yer ölçümü) ve sosyal bilimlerde 180'i aşkın yapıtı vardır. Bunların çoğu Batı dillerine çevrilmiştir. Ancak bunlardan 27 tanesi günümüze kadar gelebilmiştir.

Bu parçada aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangisi kullanılmıştır?

- A) Benzetme
- B) Tanımlama
- C) Tanık gösterme
- D) Sayısal verilerden yararlanma

Cevap: D

2. Ailede kuralsızlık, disiplinsizlik üretir. Her aile on maddelik disiplin anayasası oluşturabilir. Kurallara herkes her zaman uymalıdır. Herkes odasını temizleyecek ama bir gün anne-babanın odası dağınıksa disiplin biter. Bir kişi kırmızı ışıktaki cezasız geçti mi herkes geçmekte haklıdır. Kuralları değiştirecekse-niz aile meclisini toplayıp birlikte karar verin.

Bu parçanın anlatım biçiminde aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Betimleme
- B) Açıklama
- C) Tartışma
- D) Öyküleme

Cevap: B

3. Sınıf gruplara ayrılır. Her gruptaki bir öğrenci seçilir. Her gruba birer deyim verilir. Seçilen öğrenci kendi grubuna deyimini anlatacak, diğer gruplar da dinleyecektir. Bu şekilde her deyim grubun görevli öğrencisi tarafından sırasıyla anlatılır. Oyunda konuşmak serbesttir. Ancak deyimde geçen kelimeler telaffuz edilmeden ister hareketle ister sözle anlatılır. Deyimi veya atasözünü bilen grup oyunu kazanır. Oyun sonunda gruplardan anlattıkları deyim ve atasözünün ifade ettiği anlamla ilgili yorumlar alınır. Hangisinin metnin ana fikriyle ilgili olabileceği sorgulanır.

Bu parçanın anlatım biçimi, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Açıklama
- B) Betimleme
- C) Tartışma
- D) Öyküleme

Cevap: A

4. Dedem esmer tenlidir. Yüzü seyrek sakallıdır. Saçları beyazdır. Beyazların arasından tek tük siyah saçı görünür. Çukurda kalmış birer deniz parçasıdır gözleri. O iki mavilikten sıcacık sevgi akar gönüllerimize. Elmacık kemikleri çıkıktır. Dudakları inceciiktir. Dişleri yoktur. Bu yüzden biraz peltek konuşur. Yaşına göre bedeni iri yapıdadır. Elleri kalbi gibi yumuşacıktır. Bilenler söyler, dedem gençliğinde köyün en yakışıklısıymış. Benim gözümde de dedem, dedelerin en yakışıklısıdır.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi kullanılmıştır?

- A) Öyküleme
- B) Açıklama
- C) Betimleme
- D) Tartışma

Cevap: C

5. "Dünyadaki insanların en mutlusu en azencil olanıdır. Korkunç bir hastalığı yok etmeye çalışan bilim adamı, bilgisizlikle savaşan öğretmen, kendisini barışa çağıran devlet adamı, hak ve adalet için savaşını veren hukukçu, çocuklarına ahlak değerlerini öğreten anne, baba... Yalnızca, büyük bir amaç uğruna kendi dar çerçevesinin dışında yaşayan bir kişi, derin bir mutluluğa kavuşur.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Tanımlama
B) Örnekleme
C) Tanık gösterme
D) Sayısal verilerden yararlanma

Cevap: B

6. Prof. Celal Şengör, "Küresel ısınmanın canlı türleri üzerindeki etkisi çok büyük. Mesela her sene 40 bin canlı ve bitki türü yok oluyor. Bu, jeoloji tarihindeki en büyük evrensel yok oluşlardan biri anlamına geliyor." diyor. Zaten kıyamet senaryoları da buradan yola çıkıyor. İnsan türü, doğal beslenme ve barınma imkânlarını kaybedince ne olacak dersiniz?

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Tanımlama
B) Tanık gösterme
C) Sayısal verilerden yararlanma
D) Karşılaştırma

Cevap: A

7. 1. Bir güvercin uçar göklerin çok ötesinde
2. İnsanın ruhunun derinliklerinde bir his
3. Eski bir gazete kâğıdı gibi zaman içimde
4. Kimseden haber gelmez olur

Numaralanmış dizelerin hangisinde benzetme yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

8. Yakında bir masal okudunuz mu? Bakın, "Okudunuz mu?" diyorum. Öyle ya, masal dinleme çağını çoktan gerilerde bıraktık. Hem dinlemek istesek bile, bize mangal başında masal anlatacak ak sakallı dedelerimiz, beyaz başörtülü büyükannelerimiz yok ki... O günlerin lezzetini izleyip masalların bin bir renkli ülkesine gitmek istersek açıp bir masal kitabı okuyabiliriz ancak...

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Öyküleme B) Tartışma
C) Betimleme D) Açıklama

Cevap: B

9. Biliyor musunuz, gerçekleri kapatıyorlar. Gerçekler, bana göre ikinci bir güneşidir yeryüzünün. Bu güneşi kapatmaya çalışmak uygar insanın işi değildir. İnsanlar gerçekleri söyleyebilme hakkını kazanabilmek için nice yüzyıllar güçlüklerle göğüs gererek savaşlar vermişlerdir.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi öne çıkmaktadır?

- A) Betimleme B) Öyküleme
C) Açıklama D) Tartışma

Cevap: D

1. D	2. B	3. A	4. C	5. B	6. A	7. C	8. B	9. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------

METİN TÜRLERİ ŞİİR

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.

Şiir: Duygu ve düşüncelerin dizeler hâlinde derin ve içten bir anlatımla ifade edildiği yazı türüne denir.

- ✓ Şiirlerde dize sonlarında genellikle ses benzerlikleri bulunur. Bu ses benzerlikleri şiire ahenk kattığı gibi okuyucuyu etkilemesi bakımından da önemlidir.

ÖRNEK

Köpürüp kan akan ırmaklardan
Tutuşup kül olan ocaklarından
Hudutlarda gaza bayraklarından
Alnına ışıklar vuranlarındır.

Orhan Şaik GÖKYAY

Bu dördlükte "ırmaklarından, ocaklarından, bayraklarından" sözcüklerindeki sesler üç dizede de ortak olduğundan şiirde ses benzerliği oluşturmuştur.

- ✓ Şiirin konusunu ve ana duygusunu yansıtan bir veya birkaç sözcükten oluşan ifadeye **başlık** denir. Yukarıda okuduğumuz şiirin başlığı "Bu Vatan Kimin?" dir.
- ✓ Şiirdeki ses akışı, dize sonlarında benzeşen seslerle sağlanır.

ÖRNEK

Aşağıdaki şiirin dize sonlarındaki benzeşen seslerinin tümü, yuvarlak içine alınmıştır. İnceleyelim.

Yolcusu yine benim bitmeyen yokuş-lar-in
Acısını ben duyarım aşkların kopuş-lar-in
Çığlık çığlık uçup giden yorgun kuş-lar-in
Kanadı yine benim

Bu seslerden "-lar" çoğul eki, "-in" tamlayan eki-
dir; "uş" seslerinde görev birliği yoktur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirde her dördlüğü ayrı ayrı inceleyelim. Dize sonlarındaki sözcüklerin son seslerinden başlayarak hepsinde ortak olan seslerin altını çizelim.

ÖZLEYİŞ

Yıldızlara çıkar, aya yürürüm.
Kimsesiz çobanım, yok olmuş sürüm.
Tatmadan hicranı, geçmeden ömrüm.
Bu dağ başlarında kalasım gelir.

"rüm"
sesleri
benziyor.

O vücudu ince, gözleri kara
İçimde bıraktı unutulmaz yara.
İzmir güzelini değil bu ara.
İzmir'i koparıp alasım gelir...

"ara"
sesleri
benziyor

Oğuz Kâzım ATOK

Öğretmenin Sorusu

Okuduğunuz "Özleyiş" şiirinde her dördlüğün son dizesinde hangi sözcükler aynen tekrarlanmıştır?
Cevap: "Gelir" sözcükleri aynen tekrarlanmıştır. (Bunlara redif dendiğini henüz söylemiyoruz.)

ELEŞTİRİ

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri korur.

Eleştiri: Sanatçıları, sanat ve düşünce yapıtlarını olumlu ve olumsuz yönleriye değerlendirerek bir sonuca varmak amacıyla yazılan yazılara denir.

Eleştirinin amacı, iyi ve güzel olan sanat eserini ortaya çıkarmak, onu kaliteli olmayan eserlerden ayırarak kalıcı bir niteliğe kavuşturmadır.

Eleştirmen hangi sanat eserini eleştirecekse o sanat dalının gerektirdiği birikime sahip olmalıdır. Bu yüzden eleştiri yazmak kolay bir iş değildir. Çünkü eleştirmen eseri incelerken okura, izleyiciye ve sanatçıya kılavuzluk yapar.

ÖRNEK

Gerçekleri arayıp bulan, hatta yaşayıp yazan Sait Faik, tüm bu özellikleriyle Türk öykücülüğünün unutulmaz bir adı olmuştur. Çünkü o, her şeyiyle insandır; her şeyiyle insanı sever. "Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Sözleri, onun sevgi dolu dünyasını bizlere açar.

ÖRNEK

Bir Orta Anadolu köyünün açığı gerçeği, bana öyle geliyor ki bütün çıplaklığı ile ilk defa bu kitapta dile geliyor. Bu kitap doğrudan doğruya köyde doğmuş, köyde yaşayan bir çocuğun tanıklığıdır. Büyük değeri de bu yüzdendir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki eleştiri yazılarını okuyup yapılan eleştirileri ve eleştiri ile ilgili özellikleri, arkadaşlarımızla tartışalım.

1.

"BAHAR VE KELEBEKLER" ÜZERİNE

Bir yıl içinde Ömer Seyfettin'in üç cilt küçük hikâyesi yayımlandı: Yüksek Ökçeler, Gizli Mabret ve son haftalarda çıkan Bahar ve Kelebekler. (...) Yıllar geçtikçe edebiyat yeteneği daha çok anlaşılan bu seçkin gencin yalnız hikâyeleri değil, makaleleri, anı defterleri, özel mektupları, hepsi yayımlanacaktır.

Bahar ve Kelebekler'in yazarı, (Bu, onun "Yeni Lisan"la yazdığı ilk hikâyesidir.) Sade Türkçenin genelleştiği zamanlarda epey karşı çıkmalarla karşılaşmıştı.

(...)

Okuyucular topluluğu bu seçkin hikâyecinin hakkını eksiksiz vermiş olduğu hâlde, burada açıklamak ve çözümlemek istemediğim türlü türlü nedenlerle birtakım yazarlar, yıllarca onun eserlerini kötüleyip gözden düşürmeye uğraştılar.

Ali Canip YÖNTEM

2.

Masallarımızın ünlü kahramanı Keloğlan, çoğu kez kimsesiz, dul bir kadının oğlu olarak çıkar karşımıza. Üstü başı perişandır. Çevresince alaya alınır, küçümsenir. Ne var ki o, bunlara aldırmaz, ses çıkarmaz ancak ezilmek istendiği zaman kötülerle ve güçlüklerle savaşmaktan kaçınmaz. Çelimsiz ama beceriklidir. Bir şeye karar verdi mi sonuna kadar direnir. Türlü oyunlara başvurur. Kötüleri, devleri, cambazları bu yolla dize getirir.

Öğretmenin Sorusu

Masallarımızın değerlendirildiği etkinliğin 2. paragrafında yazar, Keloğlan ile ilgili hangi özellikleri vurgulamıştır?

Cevap: Keloğlan; yoksul, zayıf, becerikli, inatçı, akıllı biridir.

ANI (HATIRA)

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.

Anı: Bir yazarın kendi başından geçen ya da yaşadığı dönemde tanık olduğu olayları anlattığı yazı türüne denir.

ÖRNEK

Çanakkale’de ancak üç gün kalabil-dim. Bozcaada’yı ve Eceabat’ı gör-düm. Bu yolculuk sırasında eve her gün telefon ediyordum. Telefonlarım-da bu güzel yerleri evdekilere uzun uzun anlatıyordum.

ÖRNEK

Vapur dopdoluydu. Son düdük öttü. İki yandaki çarklar dar kafeslerinde birden uyanan müthiş deniz aygırları gibi, hid-detli bir gürültü çıkararak kimıldandı. Vapur hafifçe sarsıl-dı. Hava ılıktı. Kadıköy’e gidiyorduk. Leylak renkli sisler için-de eriyen Marmara’nın kubbeli, ince minareli ufuklarındaki beyaz bulutlar, parçalanmış köpük dalgaları hâlinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor; yeniden toplanıyordu.

Günlük: Yazıldığı günün tarihini taşıyan, konuşma diline yakın bir anlatımla kaleme alınan, yazarın yaşam serüveninden, kişiliğinden, duygu ve düşünce dünyasından kesitler sunan metinlere denir.

Anı ile Günlük Arasındaki Farklar

Günlük

- * Yaşanan olaylar günü gününe yazılır.
- * Sanatsal yönden çok, yazarın yaşadığı dö-ne-mi tanıtan yazılardır.
- * Kişisel ve özeldir.

Anı

- * Bir kimsenin yaşadığı olayları belli bir za-man sonra kaleme aldığı yazılardır.
- * Anılar, sanatsal üslupludur.
- * Tarihe ışık tutan yazılardır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metnin türünün niçin “anı” olduğunu arkadaşlarımızla tartışalım.

29 EKİM

Benim doğum günüm 29 Ekim. Onun için Cumhuriyet Bayramları bizim ailede iki kat sevinçle kutlanır! Böyle bir bayram günüydü. Anadolu’dan annemin akrabaları geldi. Ben de o yıl yedi ya da sekiz yaşındayım. Konuklarımızı da alarak tramvaya bindik. Saraçhanebaşı’nda fener alayını seyretmeye gidiyoruz.

Tramvay’da, burnumu pencerenin camına dayadım; dışarıdaki ışıkları, donanmaları seyrediyordum. Tramvay, Saraçhanebaşı’na gelmiş. Bizimkiler inmişler. Fener alayının düzenlendiği yere gitmişler... Ben farkında bile değilim: camdan dışarıyı seyrediyordum. Birden sağıma soluma baktım, ne annem var ne ablam ne de konuklarımız! Başladım ağlamaya... Biletçi, tramvayı durdurdu. Zaten annemler de benim tramvayda kaldığımı anlamışlar. Bir anda tramvayın peşine düşmüşler. Ağlaya ağlaya indim aşağı. Annem, ablama seslenmiş:

— Senin yanında idi. Onu arka kapıdan alıp indiğinizi sanıyordum.

Ablam da kendini savunmuş:

— Ben de seninle ön kapıdan indi sandım. Ne günahım var benim?

Müjdat GEZEN (Ben Çocukken)

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki anıların ortak özellikleri nelerdir?

- Cevap: 1) Bir kişinin başından geçmiş olması
2) 1. kişi ağzından yazılması
3) Öyküleme anlatım biçimiyle yazılması

DİL BİLGİSİ

FIİLİMSİ

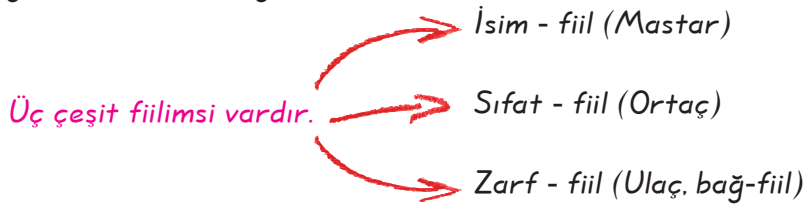
Kazanım: 1. Fiilimsiyle, fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları kavrar. 2. Fiilimsilerin işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar. 3. Fiilimsileri özelliklerine uygun biçimde kullanır. 4. Cümlede fiilimsiye bağlı kelime veya kelime gruplarını bulur.

Fiilimsi: Fiillere belli ekler getirilerek elde edilen isim, sıfat, zarf görevindeki sözcüklere denir.

Fiilimsilerin Özellikleri

1. Eylem anlamını kaybetmekle birlikte isim, sıfat, zarf görevinde kullanılır.
2. Fiilimsiler, fiiller gibi olumsuzluk ekini alabilir.
3. Fiilimsiler fiil kök ya da gövdelerine gelen eklerle oluşur.
4. Fiilimsi ekleri aynı zamanda fiilden isim yapan yapım ekleridir. Dolayısıyla fiilimsiler, türemiş sözcüktür.
5. Fiilimsi ekleri fiillere değil de isimlere eklenirse sözcük, fiilimsi olmaz.

* Yorgunken, gençken (fiilimsi değil)

A) İsim - Fiil

Eki: -ma / -me / -mak / -mek / -ış / -iş / -uş / -üş

İsim - fiil: Fiil kök ya da gövdelerine gelerek isim görevinde kullanılan fiilimsilere denir.

ÖRNEK

- * Başarmak için çalışmak gerekir.
- * Kutuları taşımak kolay olmadı.
- * Sizi oturma odasına alalım.
- * Bu duruş asil birinin duruşuydu.
- * Suyun akışını izledik.
- * Ailece okuma saatleri düzenledik.

başarmak
çalışmak
taşımak
oturmak
okuma
duruş
akış
okuma

NOT

Bu sözcüklerdeki "-mak", "-ma", "uş, -ış" ekleri, yapım ekidir, "-ma" eki, olumsuzluk eki değildir.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde renkli yazılan sözcüklerden sadece "uçma" sözcüğü isim göreviyle kullanılan bir fiilimsidir.

- * Uçma eğitimi zorlu bir süreçti.
- * Büyüklenen insan, kendi küçüklüklerini gizliyordur.
- * Ara vermeden çalışanlar çabuk yorulur.
- * Sizler, bilinmedik ülkelerde ne arıyorsunuz?

Öğretmenin Sorusu Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki "-ma/-me" eki farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Sakın bir söz söyleme. B) Yüzüme bakma sakın.
C) Anmasınlar adını candan anan dudaklar. D) Seninle konuşmaya çalışıyorum.

Cevap: A, B, C'de "-me, -ma" olumsuzluk ekidir. D'deki cümlede "-ma" eki isim-fiil yapan ektir.

1. Tema Okuma Kültürü

UYARI! İsim - fiil ekleri almış sözcükler kalıcı isimler türetmişse bunlar fiilimsi sayılmaz: çakmak, danışma, kızartma, dolma, kaymak, ekmek, dondurma, kavurma, gözleme...

- * Ayşe, çok iyi **dolma** yapar. (isim)
- * **Yemek yemek** istiyorum artık.
isim fiilimsi
- * Kova **dolmaya** başladı. (fiilimsi)

ÖRNEK

Aşağıdaki cümle gruplarında renkli yazılan sözcükleri inceleyelim.

Her grupta renkli yazılan ikinci sözcük, isim-fiildir.

- * Yazın **dondurma** yemenin keyfi bir başka
Bu etleri **dondurmayı** düşünüyor musun?
- * Bir tencere **dolma** getirmişti bize.
Yeni yapılan havuz **dolmaya** başlıyor.
- * Kurban Bayramı'nda biraz **kavurma** yaptık.
- * Patatesli **gözlemeyi** çok seviyormuş.
Gideni geleni **gözlemeye** bayılırdı.
- * Sen biberleri **kavurmaya** başla.

UYARI! İsim - fiil eki **-ma** ile olumsuzluk eki **-ma** birbirine karıştırılmamalıdır.

- * Bu ne biçim bir **çalışma**.
isim-fiil yapan yapım eki
- * Bir daha böyle **çalışma**!
olumsuzluk eki
- * **Başlama** vuruşu yapıldı.
- * **Başlama** gene tartışmaya!

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin ilkinde "-me/-ma" ekini alan "çalışma" sözcüğü **fiildir**. İkinci cümledeki "sarma" sözcüğü ise hem eylem özelliğini korumakta hem isim görevinde olduğu için **isim fiildir**.

- * Bir daha benim masamda **çalışma** lütfen.
çekimli fiil
- * Hediyeleri kâğıtlara **sarma** işini bana verdi.
isim-fiil

UYARI! İsim - fiil eki **"-ış"** ile cümleye karşılıklı ve birlikte yapma anlamı veren **"-ış"** ekinin kullanımı birbirine karıştırılmamalıdır.

- * Bu bakış, sana özgüdür. (fiilimsi)
- * Pencereden uzun süre bakıştılar. (karşılıklı yapma, çekimli fiil)

ÖRNEK

Aşağıdaki ilk üç cümlede altı çizili sözcük, **fiilimsidir**. Son cümlede ise **"-ış"** eki alan sözcük (bakıştık), fiilimsi değil, çekimli fiildir.

- * Bir gülüşün için neler vermezdim!
- * Bebeğin uyuyuşunu seyrediyorum.
- * Şiir okuyuşunu çok beğeniyordum.

Kayanın önünde **bakıştık** ikimiz.
çekimli fiil

Öğretmenin Sorusu

- * O ne hızlı bir kaçıştı.
 - * Çocuklar bekçiyi görünce kaçıştı.
- } Bu cümlelerde geçen "kaçış" sözcüklerinin hangisi isim-fiil değildir?

Cevap: İkinci cümlede "kaçıştı" fiili "birlikte yapma" anlamında kullanılan bir fiildir, isim-fiil değildir.

1. Tema Okuma Kültürü

B) Sıfat - Fiil (Ortaç)

Eki: -an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş

Sıfat-fiil: Fiil kök ya da gövdelerine gelerek cümlede sıfat görevi ile kullanılan fiilimsilere denir.

Sıfat-fiiller genellikle kendinden sonraki sözcüğü niteleme özelliğine sahiptir.

* Kırılasi eller sana nasıl kıydı?

* Tanıdik yüzler nerede?

* Görünmez kaza diyelim olanlara.

* Kutuda kırılacak eşya var.

* Koşar adımla ilerledik.

* Kızarmış tavuk yer misiniz?

UYARI! "Fiilden türeyip sıfat olan her sözcük fiilimsi değildir."

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde renkli yazılan sözcükler sıfat-fiildir; son cümledeki "yıkık" sözcüğü ise sıfat olmakla birlikte eylem anlamı taşımaktadır.

* Şiir, hayata sözcüklerle yapılmış bir pansumandır.

* Okuyucudan gelen mektupları okuyoruz.

* Bizi denizin mavi sularında gezdirecek bir hayal perisi arıyoruz.

* Yıkık bir duvarın arkasında gizlenme.

Sıfat-fiillerin Özellikleri:

1. Sıfat-fiiller genellikle kendinden sonraki sözcükleri niteler:

* bildik olay

* yapılacak işler

* konuşan insanlar

2. Sıfat-fiillerin tamladığı sözcük söylenmezse sözcüğün niteleme özelliği düşebilir.

* Gelen, gideni aratır.

* Acıkan doymam, susayan kanmam sanır.

* Ağlayanlar bir gün gelecek.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde renkli yazılan sözcükler, kendilerinden önceki sıfat-fiiller tarafından nitelenmiştir.

* Kirlenmiş çamaşırları kirli sepetine koydu.

* Araba tanınmaz bir hâl gelmişti.

* Bildiği duaları okuyordu sınavdan önce.

kirlenmiş çamaşır
sıfat-fiil isim

bildiği dualar
sıfat-fiil isim

tanınmaz bir hâl
sıfat-fiil isim grubu

3. Sıfat-fiil eki almış olan sözcükler zamanla kalıplaşarak fiilimsi olma özelliğini yitirebilir: dolmuş, yakacak, yiyecek, giyecek, gelecek, geçmiş, döner, gelir, gider, yazar...

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlede geçen "çökmüş" ve "gelen" sözcüklerinin hangisi sıfat-fiildir?

Omuzları çökmüş adamın yanına gelen kadın sessiz sözlerle onu teselli etti.

Cevap: Her iki sözcük de hem eylem anlamı taşıdığı hem de sıfat görevinde kullanıldığı için için sıfat-fiildir.

omuzları çökmüş adam

yanına gelen kadın

1. Tema Okuma Kültürü

ÖRNEK

Aşağıda renkli yazılan sözcüklerin "-miş" eki alanlardan sonuncusunda "dolmuş" sözcüğü, kalıplaşarak isim olmuştur; diğerleri sıfat fiildir.

* Yolunmuş tavuğa çevirdiniz konuyu.
sıfat-fiil

* Kızarmış yüzü şimdi de terlemeye başladı.
sıfat-fiil

* Buraya gecikmiş faturalar yatırılıyor.
sıfat-fiil

* Az sonra dolmuş geldi ve evimize gittik.
isim

4. "-mez, -ar, -ecek, -miş" ekleri aynı zamanda kip ekidir. Bu nedenle bu ekleri alan sözcükleri, fiilimsi olan sözcüklerle karıştırmamak gerekir.

* Gelecek yıl işlerimiz daha yoğun olacak. (fiilimsi)
Yarın ablam bize gelecek. (kip eki)

* Tanınmış insanlardı onlar. (fiilimsi)
Bu yazar çok tanınmış. (kip eki)

* Değişmez gerçekler vardır. (fiilimsi)
Bu saatten sonra o değişmez. (kip eki)

* Yapılacak işler için zaman ayırmalısın. (fiilimsi)
Bu işler ne zaman yapılacak? (kip eki)

ÖRNEK

Aşağıdaki ilk üç cümlede "-ecek / -acak" yapım ekini alan sözcükler, fiilimsidir. Ancak son cümlede "anlatacak" sözcüğüne gelen "-ecek / -acak" eki çekim ekidir ve kip eki olarak kullanılmıştır.

* Gelecek güzel günler var önümüzde.
sıfat-fiil

* Onunla görülecek bir hesap var.
sıfat-fiil

* Önümüzde yaşanacak nice güzellikler var daha.
sıfat-fiil

* Bir bir anlatacak bana olanları.
çekimli fiil → Gelecek zaman eki

C) Zarf-Fiil (Ulaş, bağ-fiil)

Eki: -ken, -esiye, -alı, -e... -a, -a... -a, -madan, -ince, -ip, -arak, -dikça, -maksızın, -casına, -dığında, -r... -maz)

Zarf-fiil: Fiil kök ya da gövdelerine gelerek cümlede zarf görevi ile kullanılan fiilimsilere denir.

* Kapıyı çalıp kaçan çocukları buldum.

* Olmamış elmaları toplayınca dayısı kızdı.

✓ Zarf - fiiller cümleye değişik anlamlar katabilir:

* Seni ölesiye sevmiştim. (durum)

* Çamaşırları asıp geliyorum. (durum)

* İnsan uyurken ne yaptığını bilmez. (zaman)

* Sorunlarımızı konusarak çözebiliriz. (durum)

* Tarihi bölgeyi geze geze bitiremedik. (durum)

* Fotoğrafa baktıkça o yılları anımsıyorum.
(zaman)

* Denize açılınca içime bir ferahlık geliyor.
(zaman)

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan fiilimsilerden hangisi zarf-fiildir?

- Sararmış yaprakları topladık.
- Buraya kadar gelmek, çok zordu.
- O ayrılalı on yıl oluyor.

Cevap: Son cümledeki "ayrılalı", zarf-fiildir.

ÖRNEK

Aşağıdaki paragraflarda zarf-fillerin cümledeki kullanımlarını inceleyelim.

Zaman anlamı taşıyan zarf-fiil

Televizyonda eski, siyah beyaz Türk filmlerini gördüğümde dikkat kesilir, eğer çok mühim bir işim yoksa olduğum yere çöküp sonuna kadar izlerim. Benim derdim 60'ların 70'lerin İstanbul'unu görmek... Tek tük geçen arabalar; bakımsız, تنها yollar, birbirine geçmiş tarihi evler...

Durum anlamı taşıyan zarf-fiil

İnsanlarda gülme duygusu, şiir duygusu kadar yaygındır. Küçük yaşlardan itibaren pek çok şeye güleriz, güldürücü söz ve hareketleri severiz. Bununla beraber, gülme duygusunu işleyerek kalıcı sanat eseri hâline getirmeye çalışanların sayısı şairlerden azdır. Bu, belki de gülmeyi sağlayacak duyguları işlemenin güçlüğünden dolayıdır.

Durum anlamı taşıyan zarf-fiil

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki paragraflarda geçen fiilimsilerin çeşitlerini yazalım.

a)

Atatürk, Türkçeye büyük önem vermiştir. Bu nedenle mirasından Türk Dil Kurumuna pay ayırmıştır. Ulu Önder, vasiyetnamesinin 6. maddesinde İş Bankasındaki hisselerinin gelirlerinden Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumunun yararlanmasını sağlamıştır. Türkçeye ve Türk Dil Kurumuna her zaman manen destek olan Ulu Önder Atatürk, aynı zamanda maddi olarak da Türkçeyi ve Türk Dil Kurumunu desteklemiştir.

sıfat-fiil

isim-fiil

zarf-fiil

b)

Meyvelerin geldiği dünyayı bilmiyor şehirli çocuklar. Ağaçları hiç tanımıyorlar; bir ağacın dalında meyvenin salınışını, kızarıp olgunluğa duruşunu görmüyorlar. Görüp de canları çekmiyor, şöyle sulu armutları, kokulu elmaları, soyulunca kokusu odayı dolduran portakalları... Dalından ceviz koparıp ellerini kınalamamışlar, kekre eriği dişleyip yüzlerini buruşturmamışlar. Sonbaharda ham ayvayı ısırp dişlerinden olmamışlar. Demem o ki çocuklar yeryüzüne yaklaşıyor artık.

sıfat-fiil

isim-fiil

zarf-fiil

zarf-fiil

isim-fiil

zarf-fiil

sıfat-fiil

zarf-fiil

zarf-fiil

zarf-fiil

2. Aşağıda verilen tablodaki cümlelerde geçen fiilimsilerin türleri işaretlenmiştir. Bunlardan yanlış olanların yanına eksi "-" işareti koyalım.

Kontrol	İçinde Fiilimsi Olan Cümleler	İsim-fiil	Sıfat-fiil	Zarf-fiil
—	1. Ekmek kadayıfına kaymak çok yakışır.	✓		
—	2. Çakmaklara gaz doldurttuk.	✓		
—	3. Anadolu'da yaşayan her topluluktan bir iz taşır.			✓
	4. Sen patatesleri kızartmaya başla.	✓		
—	5. Bir daha böyle problemlerle karşıma gelmeni istemiyorum.			✓
	6. Edebiyatın unutulmaz kahramanlarında Akdeniz'in izi vardır.		✓	
—	7. "Terli terli su içme, hastalanırsın." derdi annem.			✓
—	8. Serap Demirtürk, radyonun birinde şiir programları yapmaya başladı.		✓	
	9. Hikâyenin kahramanlarını inceleyip pek çok yorum yapmış.			✓
	10. Bu konuda size danışmayı düşünüyorum.	✓		
—	11. İyilikten kaçmaz ama kötülüğün gelmesini de istemez.			✓
—	12. Yeni bir dünya yaratmak, hepimizin hayalidir.		✓	
—	13. Sana anlatmaya çalıştım ama sen anlamadın.			✓

FIİLİMSİLERİN SÖZCÜK GRUBU OLUŞTURMASI (YAN CÜMLECİK)

Fiilimsiler tek başlarına isim, sıfat, zarf göreviyle kullanıldıkları gibi eylem anlamlarıyla birlikte sözcük grubu da oluştururlar. Bu sözcük gruplarına "yan cümlecik" denir.

Örnekleri inceleyelim.

Niçin yorgun düştü?

* Tarlayı ekmekten yorgun düştü?

Niçin yorgun düştü?

* Size gelecek hafta yeni kitaplar alacağım.

Ne zaman alacağım? ← Yüklem.

Bu sözcük grupları yukarıdaki cümlelerde de görüldüğü gibi cümlemin yüklemi ile doğrudan ilgilidir.

* gelecek hafta: Fiilimsiyle kurulan bu sözcük grubu sıfat tamlamasıdır. (Yan cümlecik)

Sıfat-fiil → Gelecek olan ne?

* Konuyu anlatışını, hepimiz çok beğeniyoruz.

Neyi beğeniyoruz? ← Yüklem

* Konuyu anlatış: Fiilimsiyle kurulan sözcük grubu (Yan cümlecik)

Neyi anlatış ← İsim-fiil

* Okunacak kitapları bir kenara ayırdı.

Neyi ayırdı? ← Yüklem

* Okunacak kitaplar: Fiilimsiyle kurulan sözcük grubu (Yan cümlecik)

Sıfat-fiil → Okunacak olan ne?

ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. "Hayata gülümseyerek bakmanın adıdır kitap okumak." cümlesine "Kitap okumak nedir?" sorusunu sorduğumuzda "Hayata gülümseyerek bakmanın adıdır." cevabını alırız.

a) Bu soru - cevapta fiilimsiden oluşan sözcük gruplarını inceleyiniz.

kitap okumak

Ne Fiilimsi
okumak?

hayata gülümseyerek bakmanın adı

Neye Nasıl bakma? İsim
bakma? Fiilimsi fiil

b) Bu cümlede geçen fiilimsilerin çeşitleri nedir? Yazalım.

Hayata gülümseyerek bakmanın adıdır kitap okumak.

gülümseyerek: zarf-fiil bakma: isim-fiil okumak: isim-fiil

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

- ★ Nokta
- ★ Üç nokta
- ★ Kısa çizgi
- ★ Yay ayraç
- ★ Virgül
- ★ Soru işareti
- ★ Uzun çizgi (Konuşma çizgisi)
- ★ Köşeli ayraç
- ★ Noktalı virgül
- ★ Ünlem işareti
- ★ Tırnak işareti
- ★ Ters eğik çizgi
- ★ İki nokta
- ★ Kesme işareti
- ★ Tek tırnak
- ★ Denden işareti

NOKTA

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde noktanın hangi amaçla kullanıldığını, kuralların yanındaki kutulara, ilgili cümle numarasını yazarak gösterelim.

Örnek Cümleler

1. Türkiye'nin güneyi, turistlerle dolup taşıyor.
2. Seni Nene Hatun Cad. nin köşesinde bekleyeceğim.
3. Onlar, T.C.'nin yetiştirdiği en genç bilim insanlarıydı.
4. Araştırma yaparken haz.ı ve çev.i mutlaka yazmalıyız.
5. Sınavda 3. olanlar çok olunca hepsini ikişer ikişer çağırdılar.
6. Konuyla ilgili 3, 4 ve 6. maddeleri bir kâğıda not aldı.
7. Konunun maddelerini gösterirken rakamdan sonra 1. diye nokta koyduk.
8. 10 Kasım Atatürk'ü anma töreni 09.05'te başladı.
9. Sami, 452.700'nin yarısından beş fazlasını mı istiyor?
10. Bu konuyu http://tdk.org.tr den araştırdık.
11. Vildan 5 . 57 = 114 işleminde 2 yerine 6 yazarsa sonuç ne olur?
12. Agah Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.
13. 29 . X . 1453'te ne olduğunu biliyorsunuz değil mi?
14. Prof. Dr. Ali Ayhan'la görüşünce eksik bilgilerimi tamamladım.
15. XX. yüzyılın sonlarında daha ne sanatçılar yetişecek.
16. Sevda 7, 15 ve 29. işlemlerde zorlanmış.

Kurallar

* Cümlelerin sonuna konur.	1
* Bazı kısaltmaların sonuna konur.	2, 3, 4, 14
* Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur.	5, 15, 16
* Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra konur.	6, 16
* Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur.	7
* Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.	8, 13
* Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.	8
* Kitap, dergi vb. nin künyelerinin sonuna konur.	12
* Genel ağ adreslerinde kullanılır.	10
* Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır.	11
* Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur.	9

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerde noktalama yanlış var mıdır?

Saat 18:00'de çıkış zili çalacak (Yanlış: 18.00)

Annem fındıkları bize beşer beşer dağıttı. (Doğru)

Virgül

Yeni Öğreniyoruz

- ✓ Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konur.

"Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarıgüller
Dillenmiş ağızlarda tutuk dilli gönüller."
(F. Nafiz Çamlıbel)

- ✓ Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.

Umduk, bekledik, düşündük.
(Y. Kadri Karaosmanoğlu)

- ✓ Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş özneyi belirtmek için konur.

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz hasretlisini karşılaşmaya atılan bir genç kadın gibi kol-tuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi elleriyle açmaya gelmişti.
(Y. Kadri Karaosmanoğlu)

UYARI!

- * Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra virgül konur.
- * Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için virgül kullanılabildiği gibi kısa çizgi de kullanılabilir.

Kısa Çizgi

Yeni Öğreniyoruz

- ✓ Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır.

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu.
(Ömer Seyfettin)

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde noktalama yanlışlığı veya eksiği varsa o cümlenin başına (Y) işareti koyalım.

- ☒ 15. Nisan. 2016'da hepinizi doğum gününe bekliyorum.
- ☐ Ben, seni çok ama çok merak ettim.
- ☒ Sen akıllı, çocuksun bu soruyu hemen cevaplarsın.
- ☐ Çirkefe taş atma -huyu kötüdür- sana zarar verir.
- ☒ Cahit Külebi çok güzel, şiirleri olan bir şairdir.
- ☐ Kır atın yanında duran, ya huyundan ya suyundan (kapar).
- ☐ Çocuğun elbisesi -annesinin aldığı- çamur olmuş.
- ☐ Beş gün önce dayımın kızı, Reyhan, bizi telefonla aradı.
- ☒ Zamana dayanan eskimeyen kuşaktan kuşağa yaşayan şiirler yazın.
- ☒ Teyzem o çok sevdiğim insan gene beni tiyatroya götürdü.
- ☒ Kastamonu Adapazarı ve Yozgat'ta öğretmenlik yaptım.
- ☐ Dünya, cansız ve mutsuzdu bu gece.

1. Deli gibiyim

Şu masmavi göğün altında

Ne yapacağımı şaşırdım.

Öyle güzel ki dünya.

(Fethi GİRAY)

Bu dörtlüğün teması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hayranlık B) Umutsuzluk
C) Yılgınlık D) Baharın gelişi

Cevap: A

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilimsi yoktur?

- A) İnsanoğlu, akıp giden zamanın kıymetini ne yazık ki genç yaşlardayken bilemiyor.
B) Gençlere bakıyorum, kendilerinin bir şey öğrenmelerine yarayacak en kıymetli zamanlarını boşu boşuna, bir mirasyedinin para harcaması gibi harcıyorlar.
C) Sizin ömrünüzü de beraberinde götürür.
D) Boşuna harcanmış bir zamanı geri alıp eski yerine koyamazsınız; o, akıp gider.

Cevap: C

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinin son sözcüklerinde ses benzerliği vardır?

- A) Gönül sende, göz yolda kaldı
Vefasız çıktın Beşiktaşlım
B) Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya
C) Hüzün, adres değiştirir zamanla
Benden geçer, sana göçer sevdiğim
D) İçimden hep iyilik geliyor
Yaşadığımız dünyayı seviyorum

Cevap: B

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, diğerlerinden farklı türde bir fiilimsidir?

- A) Sanat, insandaki güzellik duygusunu geliştiren bir çabadır.
B) Sanatçı, toplumun farklı düşünebilmiş kişisidir.
C) Sanat, sürekli bir arayıştır.
D) Sanatçı, bir öncekinin yaptığı çalışmaya yenisini ekleyendir.

Cevap: C

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna nokta (.) getirilmelidir?

- A) Yok mu benim sesimi duyan
B) Beni kimse anlamıyor ki
C) Böyle bir konuya niye takılıp kaldı, anlamıyorum
D) Uzun sarı saçlar, iri ela gözler

Cevap: C

6. Deli eder insanı bu dünya.

Bu gece, bu yıldızlar, bu koku

Bu tepeden tırnağa

Çiçek açmış ağaç.

(Orhan Veli KANIK)

Yukarıdaki şiirin hangi dizesinde sıfat-fiil kullanılmıştır?

- A) 1. B) 2. C) 3. D) 4.

Cevap: D

7. (1) Anı türü, yaşanmış olayları başkalarıyla paylaşma isteğinden doğmuştur. (2) Anı yazarı, bu isteğin yanında geçmişe de tanıklık eder. (3) Yazısını yazarken belgelerden de faydalanır. (4) Anı yazarı, yaşadığı olay ya da gerçekleri günü gününe aktarır.

Anı türüyle ilgili olarak, numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

8. "Hoşgörülü olabilmek, karşınızdaki insanları " cümlesi, aşağıdaki sözcüklerin hangisi ile tamamlanırsa yükleme isim fiil olur?

- A) anlayandır B) anlamaktır
C) anlayabilmeli D) anlar

Cevap: B

9. I. Yolun kenarındaki kayanın üstüne küfesi ni koymuş.
II. Ellerini belindeki kırmızı kuşağının ön tarafına sokar.
III. Açık göğsü, çıplak, sert baldırlarıyla bir kuvvet abidesi gibi durdu.
IV. Kibirli, kalın kaşları altında ağır dönen iri gözleriyle Marmara'nın dalgalarına, karşığı sahile, mavi gözlü, sarı saçlı bir kıza benzeyen sevimli, nazlı yurdunun taşına toprağına uzun baktık.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde sıfat-fiil türeten "-an, -mış, -ar, -dık" ekini alan bir fiilimsi vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

Cevap: D

10. "Mis gibi simit kokusu bütün sokağı sardı." "Ağabeyim hemen iki simit aldı." cümlelerini birleştirip tek cümle yapmak için "sardı" çekimli fiili yerine, aşağıdaki fiilimsilerin hangisi getirilebilir?

- A) sarmak B) sarınca
C) saran D) saracak

Cevap: B

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısa çizginin kullanım özelliği, diğerlerinden farklıdır?

- A) Dilimizde -lık ekiyle türetilmiş pek çok sözcük vardır.
B) Bir zamanlar Mardin-Münih Hattı adında bir dizi izlemiştım.
C) Beşiktaş-Fenerbahçe maçına bilet aldım.
D) Akşam yemeğini 18.00-19.00 arası yeriz.

Cevap: A

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) Makale, deneme ve fıkra olay yazılarıdır.
B) Masallarda olayın zamanı belli değildir.
C) Hikâyede olaylar serim, düğüm ve çözüm bölümlerine göre anlatılır.
D) Şiiri oluşturan her bir satıra mısra (dize) denir.

Cevap: A

1. A	2. C	3. B	4. C	5. C	6. D	7. D	8. B	9. D	10. B	11. A	12. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. "Dolmuş" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat-fiil olarak kullanılmıştır?

- A) İçim o kadar öfkeyle dolmuştu ki saatlerce ağladım.
- B) Sabahın ilk dolmuşuna binmek için erkenden kalktı.
- C) Herkes, dolmuş salonda, çıkacak sanatçıyı bekliyordu.
- D) Gözleri dolmuştu, sanki dokunsan kaçıp gidecekti.

Cevap: C

2. Dünyada her gün 40.000'den çok çocuk ölmektedir. Yılda 20 milyonu aşan ölümlülerin çoğu da yoksul, geri kalmış ülkelerde gerçekleşmektedir. Buna göre bu ülkelerde tüm çocukların 1/4'ü henüz beş yaşına gelmeden ölmektedir. İsveç'te ise ölen her 100 kişiden yalnızca 2'si beş yaşından küçüktür.

Paragraftaki fiilimsilerin hangisinin çeşidi yanlış verilmiştir?

- A) aşan: zarf-fiil
- B) geri kalmış: sıfat-fiil
- C) gerçekleşmek: isim-fiil
- D) gelmeden: zarf-fiil

Cevap: A

3. Nasreddin Hoca, köyde dolaşırken eşeğinden düşmüş. Çocuklar hemen çevresini sarıp Hoca'yla dalga geçmeye başlamışlar. Hoca "Sizi gidi haylazlar, ne gülüyorsunuz, ben zaten inecektim!" demiş.

Paragraftaki sözcük gruplarından hangisi, sadece fiilimsilerden oluşmuştur?

- A) dolaşırken - sarıp
- B) başlamışlar - gülüyorsunuz
- C) başlamışlar - sarıp
- D) dalga geçmeye - düşmüş

Cevap: A

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, sıfat-fiil değildir?

- A) Mutlu olmayı bilen insan, çevresini de mutlu yapar.
- B) Âşık Veysel, yurdumuzun birçok yerini gezmiş.
- C) Aşı olacağını anlayan çocuk, ağlamaya başladı.
- D) Gelecek sene, tatile dayımlarla gideceğiz.

Cevap: B

5. (1) Uygar insan olmanın tek yolu okumaktır. (2) Bunun için ders kitaplarıyla yetinmemeli, her alanda okumalıyız. (3) Uygarlık, bizden önceki kuşaklarının biriktirdiği bilgi ve anıların toplamıdır. (4) Aksi hâlde, Atatürk'ün hedefleri arasında olan uygar toplumlar arasındaki yerimizi asla alamayız.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde fiilimsi kullanılmamıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

6. Aşağıdakilerin hangisinde kısa çizginin kullanımı yanlıştır?

- A) Türkçede "-di" ekiyle türeyen pek çok sözcük vardır.
- B) Hepimiz "görüş-" fiiline başka yapım eki getirmeye çalıştık.
- C) Babam Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden mezun olmuş.
- D) Onunla en son on - on beş yıl önce görüşmüştük.

Cevap: D

7. "Saat çalınca bir türlü kalkmak istemeyen Ayhan, sınava geç kaldı." cümlesindeki fiilimsilerin sıralaması, hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

A) İsim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil
B) Sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil
C) Zarf-fiil, isim-fiil, sıfat-fiil
D) Zarf-fiil, sıfat-fiil, isim-fiil

Cevap: C

8. Gazete yönetimi kime köşe yazısı yazdıracağına karar verdikten sonra yazılanlara müdahale etmemelidir. Bu kurala her gazetede uyulur mu bilmem. Ben işin etiğinden söz ediyorum. Uzun vadede gazete, yazarından iyice farklılaşmışsa o zaman yollar ayrılır, olur biter. Ama yazarken yazıya karışmak, orasını burasını değiştirmek, başta yazara edilebilecek en büyük hakarettir.

Bu paragraf, ne tür bir yazıdan alınmıştır?

A) Eleştiri B) Günlük
C) Anı D) Öykü

Cevap: A

9. "Zamanım yok arkadaş!" Ne çok duyarız bu sözü. Zaman... Ne kadar geniş ve ne kadar dar. Zamanı olmadığı için yemek yemeye ya da su içmeye fırsatı olmayan insan var mıdır? Bir insan saatte ortalama olarak 25-30 sayfa okur. Günde bir saat okumaya vakit ayıran biri, ayda 30 saat ya da 750-900 sayfaya yakın kitap okuyabilir, demektir bu. Çok çalışan, en yoğun insanların bile günde okumaya ayıracağı bir saati mutlaka vardır. Yine de vakit bulamıyorsanız siz hiçbir zaman bilgi açlığı çekmiyorsunuz demektir.

Bu paragraf ne tür bir yazıdan alınmıştır?

A) Sohbet B) Eleştiri
C) Roman D) Makale

Cevap: B

10. Zeytinyağı Ege(1)'de yemeklerin (2) Edirne(3)'de güneşin vazgeçilmezidir(4)

Yukarıdaki cümlede yay ayraçla numaralandırılmış yerlerin hangisine nokta gelmelidir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

11. Bu sabah, işe farklı bir yoldan gitmek istedim. Amacım, hem değişiklik yapmak hem de süre tutmaktı. Hangi yolun daha kestirme olduğuna karar vermek istedim. Arabama bindikten sonra saate baktım ve süre tutmaya başladım. Neredeyse her günküyle aynı saatte iş yerimin bahçesine vardım. Bu küçük değişikliğin dışında bugün başka da bir farklılık yaşamadım. Her zamanki sıkıcı, renksiz, donuk günlerden biriydi. Şu an çok yorgun hissediyorum. Saat 22.30 ve gözlerim uykuya yenik düşmek üzere.

Bu metin, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

A) Söyleşi B) Anı
C) Eleştiri D) Günlük

Cevap: D

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktanın yanlış kullanımından kaynaklanan bir yazım yanlışı vardır?

A) İçinde yaşadığım XXI. yüzyıl, bilişim çağıdır.
B) Herkes birer kitap alıp köşesine çekildi.
C) Size 2.'inci kattaki evimi göstereyim.
D) Filmde II. Murat'ın tahta çıkışını gördün mü?

Cevap: C

1. C	2. A	3. A	4. B	5. B	6. D	7. C	8. A	9. B	10. D	11. D	12. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Gerçek-Mecaz-Terim Anlamlı Sözcükler, Çok Anlamlılık

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcükleri anlam özelliklerine göre tabloda işaretleyelim.

		Gerçek Anlam	Mecaz Anlam
1)	Ben bu çocuk dergisine <u>abone</u> yim.	✓	
2)	Kazadan sonra bir gözü <u>kapandı</u> .	✓	
3)	Ben bu evde yaşamaya <u>mahkumum</u> , dedi.		✓
4)	Annem <u>mücevher</u> kutusunu nereye koyduğunu hatırlamıyor.	✓	
5)	Neden böyle dedin, sana <u>kırıldım</u> .		✓
6)	Ne zaman elinde <u>sapan</u> olan bir çocuk görsem üzülürüm.	✓	
7)	Artık eski <u>pasajlar</u> , o dükkanlar ve muhabbetler kalmadı.	✓	
8)	Gençken birbirimize <u>içli</u> öykülerimizi anlatırdık.		✓

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler için verilen iki anlamdan hangisinin bu cümledeki anlamı karşıladığını seçelim.

- 1) Sırtımdaki bu ince acı, ne-
den bilmem, yıllardır geç-
medi. ☐ Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duygu.
☒ Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırıp.
- 2) Dedemin yeni aldığı saat durmuş, tamirciye götüre-
ceğim. ☐ Hareketsiz durumda olmak.
☒ İşlemez olmak
- 3) O kadar sıkıntı içinde yaşa-
dı ki aylığı bile günün ihti-
yaçlarına yetmedi. ☐ İyi yaşanmış zaman.
☒ İçinde bulunulan zaman

3. Aşağıdaki cümlelerde hangi sözcükler terim anlamı sözcüklerdir? Bu sözcükleri yazıp hangi bilim ya da sanat dalıyla ilgili olduklarını belirtelim.

- * Uzun süredir tiyatroya gitmemiştik, olayın örgüsü muhteşemdi. → örgü → (tiyatro)
- * Doktor, hastanın dilindeki pas için gargara vermiş. → doktor, pas, gargara → (tıp)
- * Bizim bahçemiz kare, Ahmetlerinki üçgen gibi. → kare, üçgen → (matematik)
- * Güreşçi olmak istiyordu ama köprü nasıl kurulur, hiçbir bilgisi yoktu. → güreşçi, köprü → (spor)

Deyimler

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimlerin anlamlarını kendi sözlerimizle yazalım.

- a) Çocuk bilmediği, tanımadığı bir şehirde yapayalnız kalmıştı. Annesinden duyduğu bir yakınına başvurmak istedi ve o semte doğru ilerledi.

Bir işin yapılmasını bir kimseden istemek.

- b) Annesine hediye almak için çalışıp para kazanmak istiyordu ama eli çok ağırdı, iş yeri sahibi bu yüzden onu işten çıkardı.

Yavaş iş yapan.

- c) Ben seninle dost olmak istiyorum ama sen aramıza set çekiyorsun.

Engel olmak, önlemek.

- ç) Ne kadar güzel bir bahçeniz var, inanın içim açıldı.

Gönlüne ferahlık, neşe gelmek; iç sıkıntısı dağılmak.

2. İçinde "göz", "kara" ve "el" sözcüklerinin geçtiği deyimlerle aşağıdaki tablonun boş kutucuklarını dolduralım.

eli <u>hafif</u>	gözden <u>düşmek</u>	eli ekmek <u>tutmak</u>
gözü <u>kesmek</u>	eli <u>kulağında</u>	gözü arkada <u>kalmak</u>
kara kara <u>düşünmek</u>	gözü gönlü <u>tok</u>	eli işe <u>yatmak</u>
elinde <u>kalmak</u>	kara <u>liste</u>	kara gün <u>dostu</u>
kara <u>çalmak</u>	el <u>değiştirmek</u>	göz nuru <u>dökmek</u>

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili söz gruplarının hangisinde deyim vardır?

- ☒ Onur da evlenip çoluğa çocuğa karışmış.
- ☐ Mahalledeki çoluğa çocuğa karışmış, hep uyarıda bulunmuş.
- ☒ Bu iş beni aşar, ben çizmeden yukarı çıkmam.
- ☐ Çamurlu yola giren araba yüzünden çamurlar çizmeden yukarı çıkmış.
- ☒ Ben bu sözlerine güvenemedim onun, bu işte bir bit yeniği var.
- ☐ Kazağındaki minik delikler bit yeniği mi ki?

4. Aşağıdaki deyimleri cümlede kullanalım.

- a) buz gibi soğumak : Ne güzel arkadaşlık, o kadar çok yalan söyledi ki bana buz gibi soğudum ondan.
- b) tepesinin tası atmak : Kırmızı ışıktaki geçen arabayı görünce tepesinin tası atıp bağırmaya başladı.
- c) gözüne kestirmek : Vitrindeki elbiseyi gözüne kestiren kardeşim, elbiseyi aldirmek için annemi aradı.

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anlamlı Sözcükler

Kazanım: Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

Eş anlamlı sözcükler: Yazılışları farklı ancak anlamları aynı olan sözcüklerdir.

Kara göz ak saç yaşlı adam al bayrak
siyah beyaz ihtiyar kırmızı

UYARI! Her sözcüğün eş anlamlısı yoktur.

* "Çorba içmeyeceğim." diye tutturdu.

Bu sözcüğün eş anlamlısı yoktur.

UYARI! Sözcüğün eş anlamlısının olup olmadığı ancak bulunduğu cümlede belli olur.

- * Yaşlı gözleri bana hep hüznü veriyordu. (yaşlı → nemli)
- * Hastalığına yıllardır bir çare arıyor. (çare → deva)
- * Otobüsteki yaşlı teyzeyle uzun uzun sohbet ettik. (yaşlı → ihtiyar)

ÖRNEK

- * Kentimiz gün geçtikçe sanatçılarla kaynaşıyor. (kent → şehir)
- * Ihtiyar bir adam, piyanosuyla harika eserler seslendirdi. (harika → mükemmel)
- * Doktor olmak için yıllarca emek verdiler. (doktor → hekim)

Yukarıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler yerine eş anlamlılarını kullandığınızda cümlelerin anlamları değişti mi?

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki metinde seçilen sözcüklerin eş anlamlılarını yazalım.

mesele, problem ←

Trafik kazaları, Türkiye'nin en önemli sorunlarından biridir. Bir belediye başkanı, "Alanında lider bir belediye, bu konuda bütün imkânlarını ortaya koydu." diyerek sorunla ilgilendiklerini belirtti.

→ önder

olanak ←

problem ←

Öğretmenin Sorusu Altı çizili sözcüklerin eş anlamlısı nedir?

İnsan yaşlandıkça okumanın tadına varıyor; dünyanın öteki ucundaki insanların ilginç hikâyelerini, kitap aracılığı ile öğreniyor.

Cevap: yaşlandıkça → ihtiyarladıkça
öteki → diğer
ilginç → enteresan
hikâye → öykü

2. Aşağıdaki sözcükler eş anlamlarıyla eşleştirilirken dört sözcükte yanlışlık yapılmıştır. Bunların hangi sözcükler olduğunu yazalım.

a) seçki - antoloji	f) özgürlük - hürriyet
b) dizmek - sıralamak	g) cümle - sözcük
c) misafir - gezgin	ğ) soru - sual
ç) çaba - gayret	h) ayrıntı - ayırmak
d) saklı - gizli	ı) vazife - görev
e) hayat - zaman	i) kent - şehir

Eş anlamlısı yanlış verilen sözcükler: c - e - g - h

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin eş anlamlılarını, sözcüklerin altına yazalım.

- a) Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.
görev bağımsızlık sonsuz savunmak
- b) Neşesini çevresine yayan, mutlu bir yaşlıydı babam.
sevinç
- c) Ah, kadrini bilmediğim günler / Eserken yelken açamadığım rüzgâr! (C. Sıtkı Tarancı)
kıymetini yel
- ç) Düşünce ayrılıkları, hayatımızı allak bullak eder.
fikir yaşam
- d) Çanakkale Savaşı'nın üzerinden yıllar geçmiştir.
harp sene
- e) Atatürk yendiği uluslara karşı düşmanlık, kin beslememiş; onlara en insanî, en uygar şekilde dostlukla elini uzatmıştır. millet garaz medeni
- f) Başlanan bir şeye devam etmek ve onu bitirmek, insan iradesinin başarısıdır; bunun zıddına biz "maymun iştahlılık" diyoruz. karşıt

4. Aşağıdaki metinde işaretli sözcüklerin eş anlamlılarını yazalım.

fikir ← Düşüncelerimi sözcüklere yükledi. Karşısına çıkan
talebe ← her öğrenciye, bu konudaki düşüncelerini soruyordu.
maksat ← Amacı, nasıl cümle kurabildiklerini görmektir ama
kelime →
tümce →
sual →
hiçkimse onun soruşunu cevaplamadı.

Cümlede Anlam

Anlamlı-Kurallı Cümle, Öznel-Nesnel Cümle, Atasözleri

1. Aşağıdaki sözcükleri uygun şekilde sıralayıp anlamlı ve kurallı cümleler oluşturmak için sözcüklerin / sözcük gruplarının numaralarını nasıl saralayabilirsiniz?

a) daha baştan / insanlar / yenilgiyi / kabul eden / zafere / ulaşamazlar / hiçbir zaman
1 2 3 4 5 6 7
3 - 1 - 4 - 2 - 7 - 5 - 6

b) aynı zamanda / güzel bir / yazabileceğine / mektup yazan / inanır / güzel bir roman da / insan
1 2 3 4 5 6 7
2 - 4 - 7 - 1 - 6 - 3 - 5

c) köyün birinde / ve / yaşarmış / çok eskiden / bir yaşlı / evliya / fukara oğlu
1 2 3 4 5 6 7
4 - 1 - 5 - 6 - 2 - 7 - 3

ç) tasviri / sahnedeki / bir romanda / ne ise / odur / çevre / dekor da
1 2 3 4 5 6 7
3 - 6 - 1 - 4 - 2 - 7 - 5

d) kötülük / bir insanın / yapmaması / kimseye / iyi olduğunu / onun / göstermez
1 2 3 4 5 6 7
2 - 4 - 1 - 3 - 6 - 5 - 7

e) iyi / iyilik / bilmek / olmak / yapmayı da / için / gerekir
1 2 3 4 5 6 7
1 - 4 - 6 - 2 - 5 - 3 - 7

2. Aşağıdaki cümlelerden öznel olanların başına "Ö", nesnel olanların başına "N" yazalım.

- (N) Engin, noktalama işaretleri ile ilgili çalışmasını bitirdikten sonra arkadaşlarına virgölün kullanıldığı yerlerle ilgili sunum yaptı.
- (Ö) Can Öğretmen, işini yapmanın heyecanı ve mutluluğu ile öğrencilerini Nurullah Ataç Anma Programına götürüyor.
- (Ö) Engin, noktalama işaretleri ile ilgili çalışmasını bitirdikten sonra arkadaşlarına virgölün kullanıldığı yerlerle ilgili güzel bir sunum yaptı.
- (N) Can Öğretmen, öğrencilerini Nurullah Ataç'ı Anma Programı'na götürüyor.

3. Aşağıdaki atasözlerinin anlamlarını karşlarına bir cümle ile yazalım.

a) Ağacı kurt, insanı dert yer. → Kurt, ağacı içinden nasıl yiyerek çürütürse dert ve üzüntü de insanı öylece hırpalar ve yıpratır.

b) Sütle giren huy, canla çıkar. → Kişinin küçükken edindiği huy, ölünceye değin sürer.

c) Harman yel ile düğün el ile. → Her işin gerçekleşmesi, birtakım koşulların bulunmasına bağlıdır. (Örneğin harmanı savurmak için yel, düğünün iyi hazırlanması ve toplantının şen geçmesi için hısımlar, akraba, eş dost ister.)

ç) Terzi, kendi söküğünü dikemez. → Bir kimse uzmanlığını kullanarak başkalarına yararlı olur da bu uzmanlığı kendi yararına kullanmaya fırsat bulamaz.

4. Aşağıda verilen numaralandırılmış dizelerden hangi ikisi devrik cümledir?

1. Köpükten bir bulutu taşardı koşumundan
2. Zafer hevesiyle çatlattığım kısıraklar
3. Beni savaşa çağıran düşmanına karşılık
4. Zamanın incelttiği zırhı deliyor bahar

☐ 1 - 2

☐ 2 - 3

☐ 3 - 4

☒ 1 - 4

5. Aşağıda verilen numaralandırılmış cümlelerin hangisi devrik cümledir?

- ☒ Günlüğümün birkaç sayfasını karalıyorum sıkılınca.
- ☐ İnsanları karalayarak bir yere varamazsın.
- ☐ Eline geçirdiği kalemle odasının duvarlarını karalamış.
- ☐ Yazarın karalamaları kitap hâline getirilecek.

6. Aşağıda verilen parçada ağırlıklı olarak nesnel ve öznel cümlelerin hangisi kullanılmıştır?

Bir şehrin yemeklerini kayıt altına almanın ne anlama geldiğini düşündünüz mü hiç? Çok anlama geliyor. Çocuklarımız artık yemek yemiyor. Onları fast food dediğimiz beslenme şekline korumak neredeyse imkânsız. Gençler yemek yapmayı sevmiyor, zahmetli görüyor. Gündelik hayat, bizi hazır ve kolay gıdalarla beslenmeye zorluyor. Damak zevkimiz, Batılı, Uzakdoğulu mutfakların işgali altında. Kehanet değil, çeyrek, en fazla yarım asır sonra Anadolu'nun o eşsiz mutfak kültürü unutulup yok olacak.

☒ Öznel cümleler

☐ Nesnel cümleler

7. Aşağıdaki parçada kaç tane kurallı cümle kullanılmıştır?

Şu güzelim yaz günlerinde otobüsleri, trenleri, vapurları doldurup vızır vızır dünyanın dört bir yanına dağılan insanların derdi nedir sanıyorsunuz? Bir damlacık huzur istiyor herkes. Seyahat, bütün sıkıntıları, yorgunlukları yok edecek sihirli bir sözcüktür çokları için. Yıl boyu planlar yapılır, yol planları yapılır, bir kenarda para biriktirilir ve tatilin gelmesi beklenir. Bu bekleyişi anlayamamışımdır çoğu zaman, yani evde bulamadıklarını dışarıda bulacaklarını sanmalarını...

Kurallı cümle sayısı: ☒ 2

8. Aşağıdaki atasözlerinin hangisi "birlik"le ilgilidir?

- ☐ Kara haber tez duyulur.
- ☒ Baş başa vermeyince taş yerinden oynamaz.
- ☐ Dala çıkan keçinin yere bakan oğlağı olur.
- ☐ Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.

ÖRTÜLÜ ANLAM

Kazanım: Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.

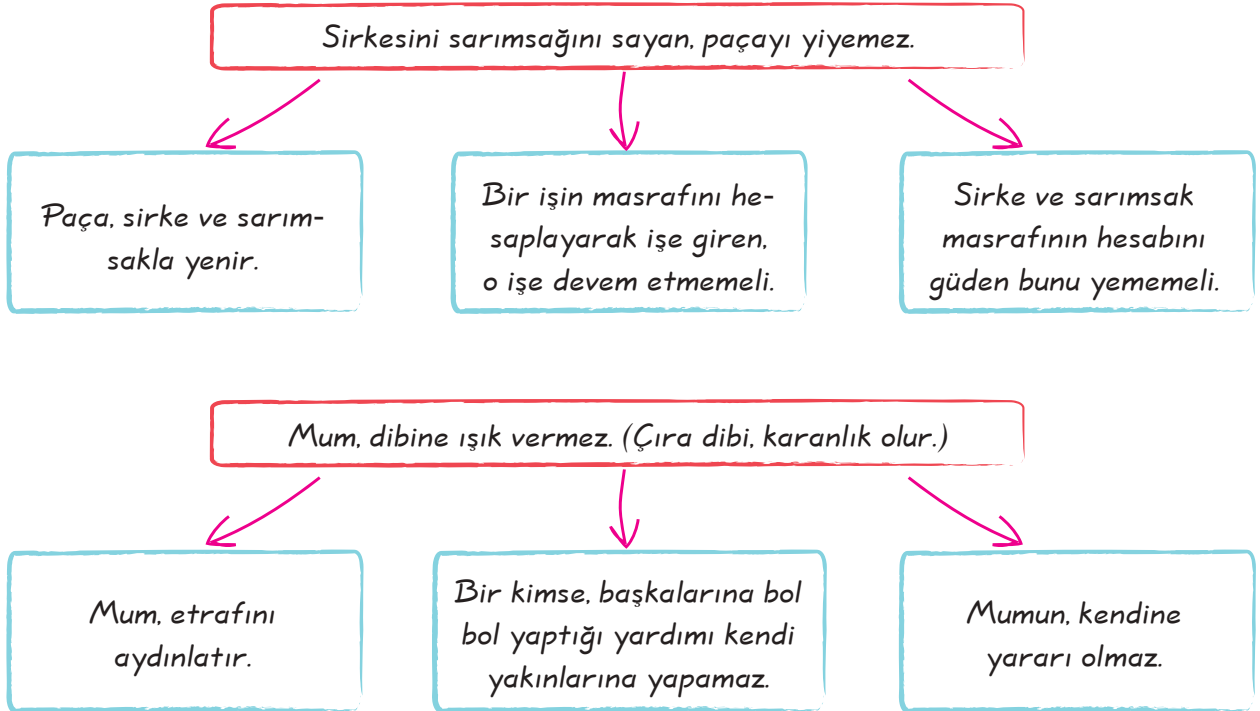
Örtülü anlam: Bir cümlede doğrudan söylenmeyen ancak cümleden çıkarılan farklı anlamlara denir.

Örnekler:

- * "Ağabeyim artık futbol oynamıyor." cümlesinde ağabeyinin eskiden futbol oynadığı ancak "artık oynamadığı" ifade edilmektedir; **satır araları okunmuş ve bu anlam çıkmıştır.**
- * "Tatil programına dayım da katılmış." cümlesinde de tatil için yapılan programa başkalarının yanında "dayı"nın da katıldığı **sezdirilmektedir.**
- * "Nehre yakın olan evler selden zarar gördü." cümlesinde selden zarar görüldüğü, nehre yakın evlerin bu selden etkilendiği anlamları çıkmakla birlikte aynı cümleden **"nehre yakın olmayan evlerin bu selden etkilenmediği"** örtülü anlamı da çıkmaktadır.
- * "Selma, gene hasta olmuş." cümlesinde Selma'nın hasta olduğu anlatılmak istenirken cümledeki **"bu işin daha önce de gerçekleştiği"** örtülü anlamı da vurgulanmaktadır.
- * "Annemi ben de çok özledim." cümlesindeki örtülü anlam **"annenin başkası tarafından da özlendiği"** dir.

UYARI!

Mecaz anlamli atasözleri de örtülü anlam içeren cümlelerdir.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki örnek gibi örtülü anlam içeren cümleler kurunuz.

1. cümle	2. cümle (örtülü anlamli)
Örnek → Sinemaya gelsene.	Sen de sinemaya gelsene.
Cevap: Doğum gününe bekliyorum. Karnım çok acıktı.	Doğum gününe Ayşen de gelecek. Benim de karnım çok acıktı.

1. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyelim.

a) "Hayat ne bir bayram ne bir yaş günüdür; hayat iş günüdür." diyen kişi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- ☐ Hayatı çalışmak olarak değerlendirdiği
- ☐ Çalışmak gerektiğine inandığı
- ☐ Bir işte çalıştığı
- ☒ Gününü gün ettiği

b) "Ağzında bal olan arının arkasında iğnesi vardır." cümlesi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- ☒ Hiçbir şey, görüldüğü gibi değildir.
- ☐ Her şey istediğimiz gibi gitmeyebilir.
- ☐ Bal, çok yararlı bir besindir.
- ☐ Arı sokmalarına karşı dikkatli olunmalıdır.

c) "Yaşamak güzeldir ancak yaşamı daha da güzelleştirmek istiyorsanız yalnız kalmamaya çalışın."

Bu cümleler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- ☐ Yaşamın güzel olduğundan bahsedilmektedir.
- ☐ Kalabalık ortamlarda bulunmak önerilmektedir.
- ☐ Kalabalığın, insanı dinlendirdiğinden bahsedilmektedir.
- ☒ Hayatın başka insanlarla daha güzel olacağı ifade edilmektedir.

ç) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçekleşmemiş bir beklenti söz konusudur?

- ☐ Fener'in Sevilla'yı yeneceğini biliyordum.
- ☐ Sanırım gazetemi değiştirme zamanı geldi.
- ☒ Doğum günümde beni arayacağını sanmıştım.
- ☐ Sınavı kazanamazsan ne yapmayı düşünüyorsun?

2. Aşağıdaki cümlelerden örtülü anlamı olanların başına artı (+) işareti koyalım.

- ☒ Hava sıcaklığı mevsim normallerine döndü.
- ☒ Kekliği, diğer kuşlardan daha çok severim.
- ☒ Kazada dayımın aracı çok zarar görmüş.
- ☐ Fesleğenleri aldı götürdü.

3. Aşağıdaki cümlelerden örtülü anlam içerenlerin yanındaki kutuyu boyayalım.

- ☒ Bir hafta içinde Adapazarı'na gelemem.
- ☒ Umut da mühendis olacakmış.
- ☐ Sait Faik, öykülerinde halk dili kullandı.
- ☒ Aycan'ın en sevdiği hediye kitaptı.
- ☒ Atatürk, bilimsel çalışmalara da önem vermiştir.

NEDEN-SONUÇ, AMAÇ-SONUÇ CÜMLELERİ

Kazanım: 1. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. 2. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.

Amaç-Sonuç Cümleleri

Bir eylemin hangi amaçla yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümleler oluşturulurken "...mak için, diye, amacıyla, maksadıyla" gibi ek ve sözcükler kullanılır.

- * Çalışmak için odasına gitti.
amaç sonuç
- * Babama yardım edeyim diye çiftliğe geldim.
amaç sonuç
- * Yeni gelen öğretmenimizi görmek amacıyla okula gittim.
amaç sonuç
- * Sesini duymak maksadıyla babaanneme telefon ettim.
amaç sonuç
- * Düğüne yetişmek niyetiyle acele etti.
amaç sonuç
- * İşe gitmek üzere evden çıktı.
amaç sonuç

UYARI! Amaç-sonuç cümlelerinde, birinci aşama sona ermemişliği anlatır; neden-sonuç cümlelerinde, her iki aşama da sona ermiştir.

- * Babasına telefon etmek için salona gitti.
amaç sonuç
- * Babasına telefon ettiği için çok sevindi.
neden sonuç

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlede kütüphaneye gitmenin amacı "okumak" olarak verilmiştir.

- * Kitap okumak için kütüphaneye gitti.

Sebebi-Sonuç Cümleleri

Anlatılan olayın ya da durumun hem nedeni (sebebi) hem de sonucunun birlikte verildiği cümlelere denir.

Neden-sonuç ilişkili cümlelerde yargı, olmuş bitmiş bir olayı anlatır.

- * Yeterli çalışmadığı için sınavı kazanamadı.
neden sonuç
- * Erken yattı çünkü yarın karne alacak.
neden sonuç

Görüldüğü gibi her iki cümlede de yargı belirtilirken neden ve sonuç birlikte söylenmiştir.

UYARI! Bir cümledeki neden - sonuç ilişkisini belirlemek için yükleme "Niçin?" soruları sorulabilir.

Aşağıdaki cümleleri okuyalım:

- * Terliken su içtiğim için hastalandım.
neden (Niçin hastalandım?)
- * Cep telefonunu kapattığından, ona ulaşamadık. (Niçin ona ulaşamadık?)
neden sonuç

Görüldüğü gibi "Niçin?" sorusu bize bir kolaylık sağlamaktadır ve cümledeki eylemin nedenini de daha kolay bulmamıza yardımcı olmaktadır.

ÖRNEK

(1) Çocukluğumun puslu hatıraları arasından el sallıyor bana halam. (2) Zihnimdeki bulanık hayalinde bile gözleri pırıl pırıl parlıyor, o deniz mavisini gözleri... (3) Şimdi otuzlu yaşlarımda bile bir çocuk gibi ağlarım aklıma geldikçe halam. (4) Çünkü çok erken, çok vakitsiz kaybettim onu.

Yukarıda verilen numaralanmış cümlelerden 4. cümle kendinden önce verilen cümlelerin nedenini belirtmektedir.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden verdiğiniz sonuç cümlelerine "amaç" ve "neden" yazmalarını isteyiniz.

Cevap: Araştırma yapmak için kütüphaneye gitti.

amaç sonuç

Evinde üşüdüğü için kütüphaneye gitti.

neden sonuç

1. Aşağıdaki sorularla ilgili cevapları işaretleyelim.

a) (1) Gerçek sanatçı, bir eseri kaleme alırken üne kavuşmak için değil, yazmak zorunda olduğu için yazar. (2) Bu baskıyı duymadıkça da kalemi eline almaz. (3) Bu baskıda, toplumdan gelen türlü etkiler kaynaşmaktadır. (4) Sanatçı yalnız kendini tanıtmak amacıyla yazarsa sanatından iz kalmaz çünkü gerçek sanat, sanatçının insanları türlü yönleriyle yapıtlarına yansıtmasıyla ortaya çıkar. Numaralanmış cümlelerin hangi ikisinde neden – sonuç ilişkisi vardır?

- ☐ 1 ve 3 ☐ 2 ve 3
☒ 1 ve 4 ☐ 3 ve 4

c) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemin gerçekleştirilmesinin amacı söylenmiştir?

- ☐ Askerler, ziyaretçileri gelince çok sevinirler.
☐ Müşteri sayısı arttığından mağazaya yeni işçiler alındı.
☒ Bugün sinemaya gitmek için annemden izin aldık.
☐ Bilim olimpiyatlarında bu yıl da ödül aldık.

b) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde neden-sonuç ilişkisi yoktur?

- ☐ İzin alamadığından geziye gelemedi.
☐ Gerçekleri yazmadığı için yazıları okunmuyor.
☒ Sınıfı geçmek için hep planlı ve düzenli çalıştı.
☐ Aldığı borcu ödemeyince bir daha dayısına gidemedi.

d) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemin yapılma amacı da belirtilmiştir?

- ☒ Notaları almak için müzik öğretmenimizin yanına gideceğiz.
☐ Zengin ama çok cimri biriydi.
☐ Ufak sorunları büyüttüğü için onunla hep tartışıyoruz.
☐ Saz çalmayı öğrenince size türküler söyleyeceğim.

2. Aşağıdaki cümlelerden amaç-sonuç anlamı içerenlerin başındaki kutuya "A", neden-sonuç anlamı içerenlerin başındaki kutuya da "N" yazalım.

- ☐ İlçemizdeki ağaçlar, baharın gelmesiyle güler yüzlerini gösterdiler.
☐ Çabuk büyüsün diye çiçeğin toprağını değiştirdi.
☐ Atatürk'ün yolundan gitmek için çok çalışmalıyız.
☐ Çocuklar yorulunca kendilerini çimenlerin üzerine bıraktı.
☐ Yağmurlarda ıslanmamak amacıyla şemsiyemi yanıma aldım.
☐ Seni arayamadım çünkü çok yoğunum.
☐ Başını duvara çarptığı için ağlıyordu.
☐ Hasta, akşam ilacını içmek için yataktan kalktı.
☐ Çesmeyi tamir ettirmek için usta çağırdı.
☐ İngilizce öğrenmek için yurt dışına gitti.
☐ Pencere açıkken uyuduğum için üşümüşüm.
☐ Güneşten korunmak amacıyla güneş gözlüğünü alacaktım.

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ - II

Kazanım: 1. Türkçenin kurallara uygun cümleler kurar. 2. Standart Türkçe ile yazar.

Temelde "anlatım bozukluğu" olarak bilinen bu konular, Türkçenin kurallarına uygun cümle kurmayı öğretmek amacıyla bu başlık altında bölüm bölüm verilmektedir." Anlatım bozukluğu konusu ilgili yerde anlatılacaktır.

Anlatımca doğru bir cümle kurabilmek için aşağıdaki özelliklere dikkat etmeliyiz.

1) Özne ortaklığı, hiç düşünülmeyen bir anlam oluşturuyorsa o cümlede anlatım bozulmuştur.

* Güvenlik görevlisinin silahı alındı ve soyuldu.

"banka" gelmeli

2) "Kimse" ve "hiçbiri" gibi zamirler, olumsuz yüklemün öznesi olabilirken olumlu yüklemün öznesi olamaz.

* Hiçbiri düzgün oturmuyor, soru sorulduğunda doğru cevap veriyordu.

"Hiçbiri" 2. cümlemin öznesi değildir.

3) "Herkes" ve "hepsi" gibi zamirler, genellikle olumlu yüklemelerin öznesi olur.

* Hepsi, bu konuyla ilgili hiçbir şey bilmiyor.

"Kimse" olmalı.

4) Sıralı cümlede ikinci cümlemin alması gereken tümleş kullanılmadığında ilk cümlemin tümleci ortak tümleş olur. Ortak tümleş, ikinci yükleme uygun olmazsa anlatım bozulur.

* Müdür onlara yardım ediyor, destekliyor.

"onları" da eklenmeli.

5) Fiilimsi eksikliği genellikle biri olumlu, diğeri olumsuz bir fiilimsiye bağlanan sıfatların, zarfların kullanıldığı cümlelerde görülür.

* Kırmızı et, sağlıklı ve yaşlı olmayan bireyler tarafından yenilmeli.

"olan" gelmeli.

6) Fiilimsiler arasında uyumsuzluk genellikle isim-fiillerle ilgili bir sorun olarak görünür. Farklı yapıdaki isim-fiillerin aynı cümle içinde kullanılması uyumsuzluğa neden olur.

* Artık yapabileceğimiz tek şey eve gitmek ve ders çalışmamızdır.

"çalışmaktır" olmalı.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlede anlatımın doğru olmayışının nedeni nedir?

Cevap: Olup bitenlere bu gözle bakmak ve değerlendirmek gerek.

I. cümle

II. cümle

olup bitenleri
"nesne" eksik

Aşağıda verilen anlatımı bozuk cümlelerin hangi nedenle doğru cümle özelliğini yitirdiği verilmiştir. Bu cümleleri doğru cümle olarak yazalım.

	Bozuk Cümle	Nedeni	Doğru Yazımı
1)	Yanlış yanlışlardan ders aldın mı?	Gereksiz sözcük kullanımı	<u>Yanlışlarından ders aldın mı?</u>
2)	Mutlaka bu sınavda başarılı olabiliriz.	Birbiriyle çelişen sözcüklerin bir arada kullanımı	<u>Bu sınavda başarılı olabiliriz.</u>
3)	Tırnakların çok büyümüş, onları kesmelisin hemen.	Bir sözcüğün yerine başka sözcüğün kullanımı	<u>Tırnakların çok uzamış, onları hemen kesmelisin.</u>
4)	Sınav sonuçları açıklanmaya başladı.	Eklerin yerinde kullanılmayışı	<u>Sınav sonuçları açıklanmaya <u>başlandı</u>.</u>
5)	Başarılarına inanıyor, destekliyorum.	Eylemden etkilenen varlığın eksikliği	<u>Başarılarına inanıyor, seni (ya da onu) destekliyorum.</u>
6)	Kimse seni iyi tanıyor.	"Kimse" zamirinin olduğu cümlelerin olumlu yüklemi olmalı	<u>Kimse seni iyi tanımıyor.</u>
7)	Gayretli ve tembel olmayan öğrenciler arıyorum.	Fiilimsi eksikliği	<u>Gayretli olan ve tembel olmayan öğrenciler arıyorum.</u>
8)	Onun tek derdi, okumak ve yazmamızdı.	Fiilimsilerin arasında iyelik eki eksikliği	<u>Onun tek derdi, okumamız ve yazmamızdı.</u>
9)	Okul müdürü bizleri düzene soktu ve planladı.	Eylemden etkilenen varlığın eksikliği	<u>Okul müdürü bizleri düzene soktu ve konuları planladı.</u>
10)	Bu hastalıkları çok tuzlu yememize borçluyuz.	Yanlış sözcük kullanımı	<u>Bu hastalıklara çok tuzlu yemek, neden olmaktadır.</u>
11)	Bize yardım edecek olan kişi, annemiz olsa gerek.	Gereksiz sözcük kullanımı	<u>Bize yardım edecek olan, annemiz olmalı.</u>
12)	Babası gecikince meraktan içine bit düştü.	Deyimin yanlış kullanımı	<u>Babası gecikince içine kurt düştü.</u>

1. "Harman" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir deyim içinde kullanılmıştır?

- A) Tahılı biçti, üzerinde düven geçirdi sonra harman bitince oturup çay keyfi yaptı.
- B) Annem farklı marka çaylar alıp onlardan harman yapar.
- C) Artık köylüler, harman kaldırmaktan başka iş düşünmüyor.
- D) Oğlum arkadaşlarıyla harman yerinde sohbet ediyormuş.

Cevap: C

2. "Sabah olunca kahvesini içmeden dışarı fırladı; köyün inek, öküz, kaz, koyun kalabalığı içinde yürümeye çalıştı" cümlesinde "kalabalık" sözcüğü aşağıdaki anlamların hangisiyle kullanılmıştır?

- A) Çok sayıda insan topluluğu
- B) Sayıca çok
- C) Gereksiz, karışık şeyler topluluğu
- D) Gereksiz olarak yer doldurmak

Cevap: B

3. "Ev sahibi benden çuvala para isteyince o evi almaktan vazgeçtim." cümlesinde "çuval" sözcüğünün cümleye kattığı anlam, hangi seçenekte vardır?

- A) Baktığımız ceket çok pahalı olduğu için olmaktan vazgeçtik.
- B) Düzelmede olan bir durumu, yersiz davranışlarıyla bozdun.
- C) Kaba ve seyrek kumaşlı bir giysi bile giyse gene de kendine yakıştırıyor.
- D) Bol ve ütüsüz giysiler seni bakımsız gösteriyor.

Cevap: A

4. "Karanlık ve rutubetli bir akşamdı; bulutlar, uzun ve geniş şeritler hâlinde akıyordu." cümlesindeki "akmak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) Eskiden Kızılırmak, bu köyün içinden akarmış.
- B) Çocuklar bayram alanına doğru ellerinde bayraklarla âdeta su gibi akıyordu.
- C) Zaman nasıl da akıyor, insan nasıl çaresiz kalıyor.
- D) Rüzgâr tenimizi okşar gibi yavaşça akıyordu.

Cevap: D

5. "Kurtuluş Savaşı'yla ilgili en dokunaklı şiir budur." cümlesindeki "dokunaklı" sözcüğü için aşağıdaki kavramların hangisi kullanılabilir?

- A) Gerçek anlamlıdır.
- B) Mecaz anlamlıdır.
- C) Terim anlamlıdır.
- D) Çok anlamlıdır.

Cevap: A

6. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili söz gruplarının hangisi deyimdir?

- A) Teyzemler ve dayımlarla arife günü kabristana gittik.
- B) Bütün yazarlar, imza günlerini büyük bir heyecanla bekliyorlardı.
- C) Bütün dil bilimciler, Güneş Dil Teorisi'ni bilirler.
- D) Mücella teyzenin oğlu onu yaşadığı zor koşullardan kurtarınca annesi, oğlunun gününü gördüğü için çok duygulandı.

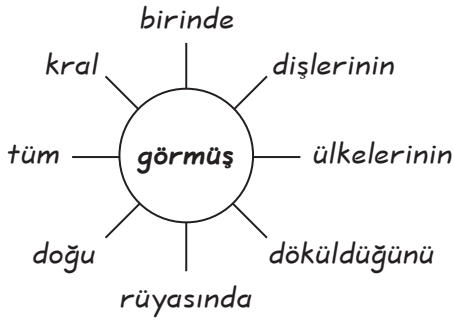
Cevap: D

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisine kişisel duygu ve düşünceler katılmıştır?

- A) Ahmet'le ben kitap okumak için kütüphaneye gittik.
 B) İlk kez kütüphaneye gideceğimiz için ikimiz de çok heyecanlıydık.
 C) Kütüphaneye vardığımızda bizi bir görevli karşıladı.
 D) Her zaman bu kütüphaneye gitmeye karar verdik.

Cevap: B

8.

Yukarıdaki sözcükler, anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturacak şekilde sıralandığında aşağıdaki hangi sözcükler sondan ikinci ve üçüncü olur?

- A) ülkelerinin - tüm
 B) doğu - rüyasında
 C) dişlerinin - döküldüğünü
 D) birinde - kral

Cevap: C

9. (1) Sabah ince bir tülü andırıyor. (2) Öteden adalardan serin, diriltici bir rüzgâr esiyor. (3) Şehrin orta yerinde bir horoz sesi duyuluyor. (4) Rüzgâr, mis gibi kokan ıhlamur kokularını ince ince dağıtıyor.

Yukarıdaki paragrafta hangi cümle kanıtlanabilirlik açısından diğerlerinden farklıdır?

- A) 1. B) 2. C) 3. D) 4.

Cevap: C

10. Kaynaklardan Andersen'in Macar sınırındaki Orsay kentinde karantinada kaldığını ve bu sırada kendi gibi başka gezgin yazarlarla da tanıştığını öğreniyoruz.

Yukarıdaki cümle, aşağıdaki sözcüklerin hangisi ile birlikte kullanılırsa cümle, öznel bir nitelik kazanır?

- A) mükemmel B) günlerce
 C) masalcı D) üç ay

Cevap: A

11. "İğne" sözcüğünün geçtiği aşağıdaki deyimlerin hangisi, "çok zayıflamak" anlamındadır?

- A) İğne atsan yere düşmez.
 B) İğne ile kuyu kazmak
 C) İğne üstünde oturmak
 D) İğne ipliğe dönmek

Cevap: D

12. "İşe karışmak" deyiminin anlamı hangi seçenekte belirtilmiştir?

- A) İş, içinden çıkılması zor bir duruma getirmek.
 B) Herhangi bir konuda olumsuz yönde müdahale etmek.
 C) Yapmakta olduğu işten gereği kadar kazanç sağlayamaz olmak.
 D) Amacından saparak düzeltilmesi güç bir durum almak.

Cevap: B

1. C	2. B	3. A	4. D	5. A	6. D	7. B	8. C	9. C	10. A	11. D	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1.

iyilikleriyle
ölünce
devam ederler

iyi
insanlar
yaşamaya

Bu sözcüklerle anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulduğunda baştan ikinci sözcük aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) iyi B) insanlar
C) ölünce D) iyilikleriyle

Cevap: B

2. (1) Göçmen kuşlar, göçecek yer bulamıyor. (2) Manyas Kuş Cenneti'ne bu kuşlar, birkaç yıldır gelmiyorlar artık. (3) Çünkü geldiklerinde hiçbir şey bulamıyorlar. (4) Kuş Cenneti, çoktan cehenneme döndü bile.

Paragraftaki cümlelerin hangisi öznel anlatımlı bir cümledir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

3. 1. birbirimizi
2. dostluğun kolları
3. kucaklayabilecek kadar
4. dünyanın bir ucundan bir ucuna

Yukarıdaki sözcük ve sözcük gruplarını "uzundur" sözcüğü ile bitirip anlamlı ve kurallı bir cümle kurmak istersek "uzundur" sözcüğünden önce kaç numaralı ifade gelmelidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

4. "Evinin perdelerini akşam olunca sıkı sıkıya kapatıyordu çünkü " cümlesi aşağıdakilerin hangisiyle en uygun şekilde tamamlanır?

- A) ışığı yaktığında dışarıdan evin içinin görülmesini istemiyordu.
B) perdeler böyle daha güzel görünüyor.
C) içeri güneş girmesini istemiyordu.
D) çocuğu, perdeleri kendi kapatmak istiyordu.

Cevap: A

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "de" bağlacı cümleye "o işin daha önce de yapıldığı anlamını" katmıştır?

- A) Ahmet de bizimle gelecek.
B) Masanın da tozunu almalısın.
C) Geçen gün de beni çok erken aramıştın.
D) Televizyonda da ilgi çekici haberler var.

Cevap: C

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin "amaç" bölümü, "sonuç"tan sonra yazılmıştır?

- A) Ödevlerimizi zamanında bitireyim diye dün gece geç yattım.
B) Anneme mahcup olmamak için kötü alışkanlıklar edinmedim.
C) Saatim durmasın diye pilini değiştirdim.
D) Çok çalışıyorum üniversiteye gitmek için.

Cevap: D

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde neden-sonuç ilgisi yoktur?

- A) Yalancılığı yüzünden hiç sevilmiyordu.
- B) Perdeleri 50 derecede yıkamış.
- C) Ona simit almadık diye bize küsmüş.
- D) Sınav korkusuyla bütün gece uyumamış.

Cevap: B

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisi Türkçenin kurallarına uygun bir cümledir?

- A) Bol çiçekli bir çayırda piknik yaptık.
- B) Seninle Ankara'daki ilk tanışmamızı hatırlıyor musun?
- C) İki kardeşten en küçüğü lisede okuyor.
- D) Herkes, bu konuya özen göstermelidir.

Cevap: A

9. Türk Dil Kurumu, dile giren yeni kavramlarla ilgili önemli çalışmalara imza atıyor. Geçmişte "computer" olarak hayatımıza giren ve beraberinde "printer", "skinner" gibi sözcükleri de getiren teknoloji harikasının bugün kullanılan adları (bilgisayar, yazıcı, tarayıcı) kurumun bir marifetidir. Tabii ki kurumun önerdiği bütün sözcüklerde başarılı olduğunu söyleyemeyiz. Geçenlerde "CD" olarak bildiğimiz kompakt disk için kurumun önerdiği "yoğun teker" sözcüğü halk arasında pek kabul görmedi. Ama yine de bu da iyi niyetli bir çalışmadır.

Yukarıdaki paragrafın ana düşüncesi aşağıdaki cümlelerin hangisidir?

- A) Türk Dil Kurumu "computer" sözcüğü için "bilgisayar" sözcüğünün kullanılmasını önermiştir.
- B) Türk Dil Kurumunun dilimize yabancı dillerden giren sözcüklere karşılık bulduğu yeni sözcükler, genellikle tutunmaktadır.
- C) Dilimize yabancı dillerden giren sözcükler, kendileri ile beraber, başka sözcükleri de getirmişlerdir.
- D) "Yoğun teker" sözcüğünü CD yerine öneren TDK, bu çalışmada halkın kabulünü görmemiştir.

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç ilgisi vardır?

- A) Hastayı ziyarete gittik, çok memnun oldu.
- B) Sınava geç kalınca ağlamaya başladı.
- C) Yalan söylediği için babası ona çok kırıldı.
- D) TEOG'dan iyi bir puan almak için uğraştık.

Cevap: D

11. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde sebep-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.
- B) Ayağını yorganına göre uzat.
- C) Can çıkmayınca huy çıkmaz.
- D) At binenin, kılıç kuşananın.

Cevap: A

12. "Geçen yıl Ömer ile Ayca, İstanbul'a gitmişlerdi. Bu yıl yine gidecekler."

Bu cümlelerdeki anlam, aşağıdaki hangi cümlede belirtilmiştir?

- A) Ömer ile Ayca, İstanbul'a gitmişler.
- B) Ömer ile Ayca, bu yıl da İstanbul'a gidecekler.
- C) Ömer ile Ayca, geçen yıl İstanbul'a gitmişler.
- D) Ömer ile Ayca, bu yıl İstanbul'a gidecekler.

Cevap: B

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, Türkçenin kurallarına uyan, doğru cümle özelliği taşımaktadır?

- A) Beni dinleyen herkese teşekkür etmek istiyorum.
- B) Atamam kendimi denize, dünya güzel.
- C) Onunla kahvaltıda peynir, ekmek ve çay içtik.
- D) Olayı âdeta yeniden yaşıyormuşçasına anlattı.

Cevap: C

1. B	2. D	3. C	4. A	5. C	6. D	7. B	8. A	9. B	10. D	11. A	12. B	13. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

YAZIM KURALLARI

Kazanım: Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

KISALTMALARIN YAZIMI

Kısaltma: *Bir sözcüğün, terim ya da özel adın, içerdiği harflerden biri ya da birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilip simgeleştirilmesine denir.*

Kısaltmalarla ilgili kuralları öğrenelim:

- ✓ Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları, her sözcüğün ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:

* Türkiye Büyük Millet Meclisi → TBMM

- ✓ Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

- ✓ Ölçü birimlerinde uluslararası kısaltmalar kullanılır:

* metre → m

* metrekare → m²

- ✓ Kitap, kuruluş, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin dışında kalan sözcük ve sözcük gruplarının kısaltmasında, ilk harfle birlikte sözcüğü oluşturan temel harfler dikkate alınır:

* Almanca → Alm.

* Profesör → Prof.

- ✓ Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır:

* kg'dan, mm'den...

Örnekler:

- * Küçücük çocuklar TBMM'nin önünde ellerinde bayraklarla İstiklâl Marşı'mızı söylüyorlardı.
- * Köydeki arsamızın alanı 100 m² dir.
- * 0.5 mm'lik kaleme 0.7 mm'lik ucu takmaya çalışıyorduk.
- * Prof. Dr. Neşe Demirtürk, İng. ve Alm. yı ana dili gibi kullanıyor.

Öğretmenin Sorusu

"Numara" sözünün kısaltması da sözcük gibi okunduğundan getirilecek olan ek, okunuşa göre eklenecektir. (No.lu, No.su)

Yukarıdaki açıklamayı öğrencilerine okuduktan sonra "numara" sözcüğünün ek almış hâlini cümlede kullandırınız ve yazımlarını kontrol ediniz.

2. Tema Atatürk

Kısaltmalarla ilgili diğer kurallar:

- ✓ Kısaltma yapılırken bazen sözcüğün son harfinin kısaltmaya alınmadığı da görülür. Bazen de aradaki sözcüklerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, akılda kalacak bir sözcük oluşturulur.

- * Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi → BOTAS
- * İlim ve Sanat Eserleri Derneği → İLESAM
- * Türkçe Öğretim Merkezi → TÖMER

- ✓ Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır.

- * TDK'den, THY'den, TRT'ye

- ✓ Kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir sözcük gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu alınır.

- * ASELSAN'da, BOTAS'ın, NATO'dan, UNESCO'ya...

UYARI!

"Numara" sözünün kısaltması da sözcük gibi okunduğundan getirilecek ek, okunuşa göre olacaktır:

→ No.lu, No.suz

- ✓ Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler, kesmeye ayrılmaz. Gelen ek de noktadan veya üs işaretinden sonra, sözcüğün ya da üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır.

- * vb.leri, İng. den; cm³e (santimetreküpe), m²ye (metrekareye)
- * 6⁴ten (altı üssü dörtten)...

- ✓ Sert ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta, sert ses yumuşatılmaz.

- * TÜBİTAK'ın ("TÜBİTAĞ'ın" değil.)
- * AĞIK'ın (AĞIĞ'ın değil.)

- ✓ "Birlik" sözcüğüyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yumuşatılması normaldir.

- * ÇUKOBİRLİK'e (okuyuş "ÇUKOBİRLİĞE")
- * FİSKOBİRLİK'e (okuyuş "FİSKOBİRLİĞE")

1. Aşağıdaki cümlelerde kısaltmalarla ilgili yanlışlık yapılan cümlelerin başındaki kutulara (X) işareti koyalım.

- ☐ a) "Gramer" in gr. olarak "gram" ın "gr" olarak kısaltıldığını yeni öğrendik.
- ☒ b) Teyzem, uçaktan inince eve HAVAŞ' dan servise binip geldi.
- ☒ c) Ağabeyim, HÜ'sini birincilikle bitirip doktor oldu.
- ☐ d) Korg. Erdal Hakyemez, bütün komutanlarla toplantı yaptı.
- ☒ e) "Mahalle" ve "mahkeme" sözcüklerinin ikisinin de kısaltması "mah." şeklinde yazılıyormuş.
- ☐ f) Neden UEFA'nın kararlarına karşı çıkmışlar?
- ☒ g) Babamın EBK'ndan aldığı balıklar, hep taptaze oluyordu.
- ☒ h) Doktr. Ayşe Ayhan'ın konuşmasını dikkatle dinledik.
- ☐ ı) KB'den gelen rüzgâr, inşaatın sivalarının hemen donmasını sağladı.

2. Aşağıdaki kısaltmaları, ait oldukları sözcüklerin ve sözcük gruplarının yanına yazalım.

AA	* Acıbadem Üniversitesi ⇒ ACÜ
BOTAŞ	* Birleşmiş Milletler ⇒ BM
ÇUKOBİRLİK	* Esnaf Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu ⇒ BAĞ-KUR
ACÜ	* Çevirmen ⇒ çev.
çev.	* Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ⇒ ÇUKOBİRLİK
AKUT	* Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi ⇒ DTCF
BM	* Anadolu Ajansı ⇒ AA
DTCF	* Boru Hatları ile Petrol Taşıma ve Anonim Şirketi ⇒ BOTAŞ
BAĞKUR	* Arama Kurtarma Teşkilatı ⇒ AKUT

"Kİ" BAĞLACININ VE "-Kİ" EKİNİN YAZIMI

- ✓ Yazımı "de" bağlacı gibi karıştırılan ve ek zannedilip sözcüğe bitişik yazılan bir başka bağlaç da "ki" bağlacıdır. Bu bağlaç da bir sözcüktür ve diğer sözcükler gibi ayrı yazılır: bilmem ki, demek ki, kaldı ki...
- ✓ Sadece kalıplaşmış birkaç örnekte bu bağlaç, bitişik yazılır.

belki	çünkü	hâlbuki	mademki	meğerki	oysaki	sanki
-------	-------	---------	---------	---------	--------	-------

Bu örneklerden "çünkü" sözünde "ki" bağlacı, bir ek gibi küçük ünlü uyumuna uymuştur.

- ✓ Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan "ki" de ayrı yazılır:
- * Ders bitti, zil çalar mı ki?
- * Onu öyle göreceğim geldi ki.
- ✓ Dilimizde ek olarak kullanılan iki "-ki" eki vardır:

ÖRNEK

Paragrafta kullanılan ki eklerinin hangi görevde kullanıldığını yazalım.

Sıfat yapan -ki eki

Sıfat yapan -ki eki

Bağlaç

Sıfat yapan -ki eki

Sevgi büyütür, olgunlaştırır. Bahçedeki gülü de saksıdaki çiçeği de geliştiren sevgidir. İpek böceğini ölümlere salarak ona koza ördüren, arıyı çiçek çiçek dolaştıran şey sevgidir. Öyle ki sevgisizlik ve ilgisizlik, açmamış bir goncayı dalındayken soldurur, kurutur. Sevgi olmadan doğadaki hiçbir canlı yaşayamaz.

Öğretmenin Sorusu

"Havuzdaki suda, bakteri olabilir."

"Havuz ki sanki bakteri yatağıydı."

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde "ki", bağlaç olan "ki"dir?

Cevap: İkinci cümlede kullanılan "ki" bağlaçtır.

1.

"Kedi korkusundan devamlı endişe içinde yaşayan bir fare vardı. Büyücünün biri, fareye acıdı ve onu bir kediye dönüştürdü. Fare, kedi olmaktan son derece mutlu olacağı yerde bu kez de köpekten korkmaya başladı. Büyücü, bu kez onu kaplana dönüştürdü. Kaplan olan fare, sevineceği yerde avcıdan korkmaya başlar. Büyücü baktı ki ne yaparsa yapsın farenin korkusunu yenmenin imkânı yok. Onu eski hâline dönüştürdü ve dedi ki "Sen cesaretsiz ve korkak birisin. Sende sadece bir farenin yüreği var. O yüzden ben sana yardım edemem."

a) Yukarıdaki paragrafta renkli yazılan "ki"lerin görevi nedir, yazımları doğru mudur?

Bu "ki"ler bağlaçtır ve yazımları doğrudur, bağlaçlar da tüm sözcükler gibi ayrı yazılır.

b) "Faredeki korku, bir türlü geçmek bilmez." cümlesinde geçen "-ki" ekinin görevi nedir?

Bu cümlede geçen (faredeki) "-ki" eki, "korku" isminin özelliğini belirten bir sıfat yaptığı için sıfat yapan yapım ekidir.

2. Aşağıdaki cümlelerde yazım yanlışlığı varsa cümlenin başındaki daireye "X" işareti koyalım.

- ☒ a) Ben de sandım ki hatice bana yardım edecek.
- ☒ b) Halbu ki o, benim en iyi dostumdu.
- ☒ c) Kemal Bey'in ki bizim arabamızdan daha büyük.
- ☐ d) Eve girdim ki elektrikler kesilmiş, her yer karanlık.
- ☒ e) Sınavda ki son dört soru çok zordu.
- ☐ f) Evdeki hesap, çarşıya uymadı.

3. Aşağıdaki cümleleri, yazım yanlışlığı yapmadan "ki" bağlacı, "-ki" ilgi eki ya da sıfat yapan "-ki" eki ile uygun şekilde tamamlayalım.

- a) Bizim evimiz birinci katta, sizinki kaçınıcı katta?
- b) Dün akşam yukarıdaki komşumun çocuğu çok gürültü yaptı.
- c) Çok çalış ki başarılı ol.
- ç) Dost, insanın dünyadaki en büyük dayanağıdır.
- d) Anlattıklarından bir şey anlamamış ki sana yeniden anlat, diyor.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

VİRGÜL

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde virgölün kullanım nedenlerini inceleyiniz.

<p>* Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!
(Ahmet Haşım)</p>	→ Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan sözcükler arasına konur.
* Aydın'a yarın gideceğiz, dedi.	→ Tırnak içine alınmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.
<p>* Elif,
– Bu akşam İzmir'e gidiyor musunuz, diye sordu.</p>	→ Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlelerin bitimine konur.
<p>* Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkü de açar, dedi.
(Ömer Seyfettin)</p>	→ Edebi eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.
* Peki, gideriz. Hayhay, neden olmasın.	→ Kendisinden sonraki cümleye bağ olarak kullanılan "hay hay" sözcüğünden sonra konur.
<p>* Evet, kırk seneden beri Türkçe, aşama aşama
Türkleşiyor.
(Yahya Kemal Beyatlı)</p>	→ Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul, onay bildiren sözcüklerden sonra konur.
<p>* Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir
adamcağızdır.
(Halit Ziya Uşaklıgil)</p>	→ "Bu" sözcüğünün tamlama oluşturmadığını belirtmek için konur.
<p>* Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek mücadele demektir.
(Mustafa Kemal Atatürk)</p>	→ Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur.
* Yıllık gelişme oranımız 38,5 olmuş.	→ Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır.
* O, eski konuları çoktan unutmuş.	→ "O" sözcüğünün özne olduğunu belirtmek için kullanılmıştır. (Tamlama oluşmadığını vurgulamıştır.)
* Dayıoğlu, Gülten, Uçurtma, Altın Kitaplar, İstanbul, 2002.	→ Kitap künyesinde kullanılır.
<p>* Düşecek bir gün elbet bu daldan da bu yaprak,
Altında kucak açmış bekliyor kara toprak.
(Muammer Sümbül)</p>	→ Sıralı cümleleri ayırmak için konur.
* Şair Tülin Şen Altınlı, şiirlerini "Mavi Yağmur" rumuzuyla yayımlıyordu.	→ Uzun cümlelerde öznenin sonuna konur.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerde noktalama yanlış var mıdır?

• Bu gece eğlenceleri içime sinmedi.

• Emir, Sabahat, Örnekleriyle Kompozisyon Bilgileri, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1960.

Cevap: Bu cümlelerin birincisinde "bu"dan sonra virgül olmalıdır, ikincisinde yazım yanlış yoktur.

KISA ÇİZGİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde kısa çizginin kullanım nedenlerini inceleyelim.

- * Hepimiz "durak" sözcüğünün aldığı "-(a)k" ekiyle yeni sözcükler türeteceğiz.
- * Öğretmenimiz "taşla-" fiili ile "taş-" fiilin aynı yapıda olmadığını söyledi.
- * Hecelerini gösterdiğimiz "a-raş-tır-ma" sözcüğünün kaç yapım eki aldığını bulalım.
- * İlk heceden sonraki heceler, ünsüzle başlar; bitişik yazılan kelimelerde de bu kurula uyulur: ba-şöğ-ret-men, il-ko-kul...
- * Fiil yapma eklerinin hem başına hem sonuna kısa çizgi konulduğunu (-la-) yeni öğrendim.

- ➔ İsim yapma eklerinin başına konur.
- ➔ Fiil kök ve gövdelerini göstermek için konur.
- ➔ Kelimelerin hecelerini göstermek için konur.
- ➔ Kelimelerin hecelerini göstermek için konur.
- ➔ Fiil yapma eklerinin başına da sonuna da konur.

İKİ NOKTA

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde iki noktanın kullanım nedenlerini inceleyelim.

- * Kendimizi size takdim edeyim: Eğitimci yazar Metin Gül.
- * Zamirler iki ana grupta incelenir: Ek hâlindeki zamirler, sözcük hâlindeki zamirler.
- * Bu bilgileri <http://tdk.org.tr> adresinden mi araştırdınız?
- * Annesi sorar:
– Kızım, okul çıkışı kütüphaneye gidecek miydin?

- ➔ Kendisiyle ilgili açıklama verilerek cümlelerin sonuna konur.
- ➔ Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur.
- ➔ Genel ağ adreslerinde kullanılır.
- ➔ Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

DEN DEN İŞARETİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde den den işaretinin kullanım nedenlerini inceleyelim.

- * Türk dilinin genellikle kabul görülen sınıflandırılması şöyledir:
 - 1) Türkçenin Karanlık Çağı
 - 2) Eski Türkçe Çağı
 - 3) Orta " "
 - 4) Yeni " "
 - 5) Modern Türkçe Çağı

- ➔ Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümleyi tahtaya yazınız ve yay ayrıçla gösterilen yerlere hangi noktalama işaretleri konacağını öğrencilerinize sorunuz.

Doğru yazmak(.) Tanrı vergisi olmadığı gibi yalnız sanatçılardan ve yazarlardan beklenen bir özellik de değildir(.)

Cevap: Cümlede sırasıyla virgül ve nokta kullanılacaktır.

Aşağıdaki cümleleri noktalama işaretlerinin yazımına göre doğru (D) veya yanlış (Y) olarak değerlendirip tabloda gösterelim.

		D	Y
1)	Gültekin Samanoğlu'nun "Alacakaranlık" adlı eserini okudunuz <u>mu</u> !		✓
2)	Şiirlerinizde yeni bir özellik yok, <u>bu</u> ; bir sanatçı için hiç iyi bir şey değil.		✓
3)	İsimleri yapılarına göre üçe ayırırız; basit, birleşik ve türemiş adlar...		✓
4)	Saat 01.30'da bu uçak da kalkacak	✓	
5)	Bana dönüp baktı ve "Bunların hepsini mi yiyeceksin?" dedi.	✓	
6)	Ziya Gökalp, Türkçü'lük hareketinin doğmasına neden olmuş bir sanatçıdır.		✓
7)	Bilim ilerledikçe "dil" gelişir, buluşların adları da dile eklenir.	✓	
8)	Bu yörede çok meyve yetişir: muz, çilek, elma...	✓	
9)	Sanatçı: geçmiş, şimdiyi, geleceği kavramak zorundadır.		✓
10)	Eğer sevilmek isterseniz, önce sevin ve sevimli olun.		✓
11)	Ayşe, hangi ülkeye giderse gitsin; hep kendi memleketini özledi.	✓	
12)	Millî Edebiyat akımı temsilcilerimizi sıralayalım; Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.		✓
13)	Umduk, bekledik, düşündük, (Y. Kadri Karaosmanoğlu)	✓	
14)	Bir karara varıp herkese açıklama yaparak konuştu.	✓	
15)	Bahçeye beş dakikalığına <u>inip</u> , geri eve çıktı.		✓
16)	O, eski defteri çoktan kapattı.	✓	
17)	Ben aç yatınca, <u>rüyamda</u> yemek görürüm.		✓
18)	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, annemin mezun olduğu okuldu.	✓	
19)	Dün akşam dayımla -bana hep yardım eden- buluştuk.	✓	
20)	"Kana-" fiiline "-t" yapım ekini getirip sözcük türetiniz.	✓	

Paragrafta Anlam-2

Metne İlişkin Soruları Cevaplama

1. Aşağıdaki metinlerle ilgili soruları cevaplayalım.

a) Aşağıdaki metin, hangi sorunun cevabıdır?

Çünkü gerçek edebiyat ürünleri bizim toplumumuzun aynasıdır. Onlarla, onların aracılığıyla yaşamı kavrayabilir; dilimizi, duygu ve düşünce evrenimizi geliştirebiliriz. Öğrencileri güzelliklerle tanıştırmak, onlara bir yapıtın dünyasına girmenin yollarını göstererek okuma ve zevki ve alışkanlığını kazandırmak gerekmektedir. Gerisi kendiliğinden gelecektir.

Niçin öğrencilerizi nitelikli edebiyat ürünlerine yönlendiriyorsunuz?

b) Aşağıdaki metinde yazarın şikayet ettiği konu nedir?

Düşündüğümüz gibi davranmıyoruz. Davranışlarımızla sözlerimiz birbirinden ne kadar da farklı. Oysa insanı bütünleyen bir özellik değil midir söz ve eylem birliği? Acaba her ortamda farklı sözler söyleyerek bu sözlerin bizi yücelteceğini mi düşünmekteyiz? Yazık ki bu çaba boşunadır.

Metinde yazar, insanların sözleri ile eylemleri arasındaki tutarsızlıktan şikâyet etmektedir.

2. Aşağıdaki paragraflarla ilgili soruları cevaplayalım.

Karnı acıkan bir çocuk, lokontaya girdi. Garson, çocuğun yanına geldi. Çocuk, "Pilav üstü kuru fasulye kaç lira?" diye sordu. "10 TL." dedi garson. Çocuk, parasını saydı sonra garsona tekrar sordu, "Peki, çorba ne kadar?" Garson, "5 TL" dedi.

Lokonta dolu olduğu için garson çok yorulmuştu. İçinden de, "Hem parası yok hem bir şeyden anlamıyor, bununla mı uğraşacağım?" diye düşünüyordu. Bu arada çocuk, parasını bir daha saydı ve "Bir tabak çorba alabilir miyim lütfen!" dedi. Garson, çorbayı getirdi. Çocuğun ödemesi gereken kasa fişini de masaya bırakıp işine döndü.

Çocuk, çorbasını bitirdi. Fişte yazan 5 TL'yi kasaya ödedi. Garson ise masayı toplamak üzere geldiğinde gördükleri karşısında duygulandı. Çünkü masada çocuğun garsona bahşiş olarak bıraktığı 5 TL duruyordu.

a) Çocuğun 5 TL'lik yemek alma nedeni nedir?

Garsona bahşiş bırakmak istediği için çocuk, 5 TL'lik yemek alıyor.

b) Garsonun çocukla ilgili ön yargısı niçin duygusallığa dönüşmüştür?

Çünkü garson, çocuğun ona bahşiş bırakmak için böyle davrandığını düşünememişti, bu nedenle üzüldü ve belli ki çocuğu taktir etti.

c) Metnin anlatım şekli nedir?

Metnin anlatım şekli, öykülemedir.

ç) Metne bir başlık koyacak olsanız hangi başlığı koyardınız?

"Utanan Ön yargı" ya da "Düşünceli Çocuk" konulabilir.

Metnin Başlığı

Aşağıdaki metinlere uygun başlıklar yazalım.

a)

YENİ YAŞIM

Bugün benim doğum günüm. Bağıra bağıra söylüyorum: Ayların en güzelinde, kasımdayız. Böyle güneşli sabahların delisiyim ben, kızıl yaprakların, mavi göklerin delisi... Önümde umut tarlası, arkamda ümitsizlikler var. Bütün iyi dilekler benim için, bütün gülücükler... Kavuşmalar benim için, kucaklaşmalar; el ele tutuşmalar... Telaşsız yürüyüşler, gelmek için gidişler, cevap verilen telefonlar, sahibini bulan mektuplar; kıyıya ulaşan vapurlar, bal-konlardan sarkıtılan sepetler, demetlenen çiçekler, benim için hepsi... Bugün benim doğum günüm. Bildiğim bütün umut şiirlerini okuyorum bu sabah. Yeni yaşıma basmanın sevincini yaşıyorum.

b)

HAKKÂRİ

Hakkâri, sert tabiatı, heybetli dağları, derin vadileri ile dünyada eşine az rastlanan tabiî güzelliklere sahip bir ilimizdir. Yılın on iki ayı daima karlarla kaplı dorukları, buzul gölleri ve yüksek şelâleleri ile süslenmiş Cilo ve Sat Dağlarındaki manzaraya hayran kalmamak elde değildir. Çevrede dağ keçileri ile kurt sürülerine ve yavrularıyla gezinen ayılara rastlamak mümkündür. Tarıma elverişli alanları yetersizdir. İklim serttir ve kış mevsimi uzundur.

Metnin Ana Duygusu

Aşağıdaki şiirlerin ana duygularını yazalım.

a)

Nasıl bir sızısın bilemedim ki
Yaralı gönlümle gülemedim ki
Kara bir bulut var silemedim ki
Ne deyim ben sana canın sağ olsun.
(Serap DEMİRTÜRK)

Sitem, acı, hüzn

b)

Şehit kokan toprak sensin,
Hiç solmayan yaprak sensin,
Dalgalanan yaprak sensin,
Güzel yurdum, güzel yurdum
(Rıfkı KAYMAZ)

Yurt (vatan) sevgisi

c)

Yağmurlar düşerken körpe bağına
Süzülür damlalar gül yaprağına
Takılıp gurbetin hüzn ağına
Bir sen mi solarsın hasret çiçeğim?
(Nuri CAN)

Ayrılık, hüzn, hasret, sitem

ç)

Bu sabah
Mutluluğa aç pencereni...
Bahar geldi!
Güneşin doğduğu yerden,
Çocuğa uzat ellerini.
(Ataol BEHRAMOĞLU)

Bahar sevinci, çocuk sevgisi

METNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALAR

Kazanım: Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.

Her metnin dil ve anlatımı, içeriği farklı özellikler gösterir. Dikkatli bir okuyucu bu ayrımları rahatlıkla yapabilir.

ÖRNEK

Aşağıdaki metinleri dikkatle okuyalım.

1. Metin

Geçen yıl okulumuzda bir resim kursu düzenlendi. Altı ay sonra 9 kişi, bu sayı 52 kişilik sınıfın %18'i demektir, olağanüstü bir başarı gösterdi. Kursun bitmesinden üç ay sonra 25 kişi, yani %50, alışılanın çok üstünde bir başarı gösterdi. Geriye kalan 16 kişi ise resme yatkın hâle geldi.

2. Metin

Sevgi üzerine söylenmiş çok güzel sözler vardır. Bunları birkaç kelime ile ifade edecek şekilde bir ortak paydaya getirelim. Sevgi; düşünmek, başkalarını düşünebilmek, kendimizden uzaklaşarak o şahsı, fikri veya maddeyi düşünmekten hoşlanmaktır, diyebiliriz.

Metinleri anlatım özellikleri yönünden karşılaştırdığımızda 1. metinde görülen sayısal verileri, ikinci metinde görmemekteyiz. Bu, bir ayrımdır. Ancak bu metinlerin ortak yönü, her ikisinde de açıklayıcı anlatım biçiminin kullanılmış olmasıdır.

ÖRNEK

Aşağıdaki metinleri dikkatle okuyalım. Bu metinlerin ortak yönlerini bulalım.

1. Metin

Burası uzunca bir tepe sırasının sonundaki uçurumdu. Aşağıda deniz vardı. Dalgalar batı rüzgârlarıyla kayalara çarparak gerisinden geriye okyanusun kollarına doğru koşuyordu. Dalgaların çarptığı bölge, eski dönem sarayları kadar gizemli ve zengindi.

2. Metin

Sağ tarafta köprünün yanında değirmenin parıldayan su damlalarının yaldızladığı kanatları dönüyor. Sol tarafta ceviz ağaçları arasında koyu kırmızı kiremitlerle örtülmüş çatıların üzerinden mavi dumanlar çıkıyordu. Ördekler, birbirinin arkasından yelkenli gemiler gibi süzülüyorlar, arada bir sevinçli nağmelerle bağırıyorlardı.

Bu metinlerin ikisinde de betimleme yapılmıştır.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki paragrafı öğrencilerinize okuyunuz ve bu paragrafı, yukarıdaki metin işleyişinde verilen paragraflarla anlatım özelliklerine göre karşılaştırınız.

"Sokakları süpüren belediye motoru camları sarsarak geçti. Gökyüzü artık hafif hafif sarıyor gibi... Daha sıcak bir canlılık her tarafı kaplıyor."

Cevap: Bu paragrafta betimlemeden yararlanılmıştır.

1. Aşağıdaki iki metnin anlatımında anlatım biçimleri ve düşüncüyü geliştirme yollarından hangilerinden yararlanılmıştır?

1. Metin

Türk sinemasında korku, neredeyse en az film çekilen kategorilerden biri. Eskinin B sineması diyebileceğimiz birtakım marjinal filmlerden sonra (Örnek: Şeytan) son dönemde izleyiciden tam puan alamayan ama Türk korku sineması adına önemli adımlar sayılabilecek Büyü, Dabbe, Araf gibi filmler çekildi. Musallat da korku kuşağının son örneği olarak bugün gösterime girdi.

2. Metin

Kişi, araştırmacı gözle baksa neler neler görmez bu topraklarda? Anadolu'nun her karış toprağı çeşitli uygarlıkların izleriyle dolu. Doğudan batıya, kuzeyden güneye sayısız toplumlara yurt olmuş Anadolumuz: Hititler, Frigler, Lidyalılar, Karyalılar, İyonlar, daha niceleri... Ne verimli toprak ki kazandıkça her yanından uygarlık ürünleri fışkırıyor. Tarih, efsane, sanat, folklor...

Bu metinlerin her ikisinde de açıklama anlatım biçiminden ve örneklemeden yararlanılmıştır.

2. Aşağıdaki metinleri okuyalım ve metinlerle ilgili karşılaştırma sorularını cevaplayalım.

1. Metin

Geçenlerde gazetelerde beni çok heyecanlandıran ve sevindiren bir haber okudum: Uluslararası Dünya Satranç Federasyonu, dünyanın bütün okullarında satrancın ders olarak okutulması için girişim başlatmış. Bu çerçevede matematikle ilişkiyi artıran, sosyal yönü güçlü satrancın okullarda okutulacak olması, zararlı alışkanlıkların önlenmesi anlamında oldukça önemlidir.

2. Metin

Adam, kulübelerin içine giriyor birer birer. Bir başka kulübedeki sedirlerin üstü boş. Yan yana ve art arda dizili tül den kulübeler büyük bir orduyu andırıyor yakından, barışçıl ama olabildiğine baskın ve bir o kadar da kibirli bir orduyu. Oysa uzaktan ne kadar masum görünüyor, nasıl da pamuk tarlasını andırıyorlardı.

a) Anlatımda devrik cümlelere yer verilmiş mi?

Hayır, devrik cümleler kullanılmamıştır.

a) Anlatımda devrik cümlelere yer verilmiş mi?

Evet, devrik cümlelere yer verilmiştir.

b) Benzetmelere yer verilmiş mi?

Hayır, metinde benzetme yoktur.

b) Benzetmelere yer verilmiş mi?

Evet, metinde benzetmeler vardır.

c) Anlatım, kaçinci kişi ağzından yapılmıştır?

Anlatım I. kişi ağzından yapılmıştır.

c) Anlatım, kaçinci kişi ağzından yapılmıştır?

Anlatım III. kişi ağzından yapılmıştır.

1. Türkiye'nin güneydoğusundan Almanya'ya uzanan bir yaşamın ürünleridir onun öyküleri. Çok iyi tanıdığı iki ayrı dünyanın ve acımasızlıkta, insanı, insanlıktan çıkarmada birleşen iki ayrı değer sisteminin sözcüklerin dünyasına yansımalarıdır. Öykülerinde dillendirdikleri, kendi yaşamıdır yazarın.

Aşağıdaki sorulardan hangisi, bu paragrafla ilgili değildir?

- A) Yazarın öykülerinde kendi yaşamı niçin yer almıştır?
- B) Yazar ne tür eserler yazmaktadır?
- C) Yazarın Almanya'yı çok iyi tanıdığı, yazarın hangi cümlesinde belirtilmiştir?
- D) "İnsanı, insanlıktan çıkarma" sözünün kullanılış nedeni nedir?

Cevap: A

2. Doğa Derneği'nin Türkiye'deki su kuşları sayımı, kuraklık tehlikesinin kuşlar üzerinde yarattığı tehlikeyi gündeme getirdi. Araştırma, Türkiye'de 1990'da 6 bin olarak tespit edilen ve bu yıl sayıları 860'a düşen dikkuyruk türünün acilen koruma altına alınması gerektiğini ortaya koydu.

Bu paragraf, aşağıdaki soruların hangisinin cevabı olarak yazılmıştır?

- A) Doğa Derneği'nin kuruluşu nedeni nedir?
- B) Doğa Derneği'nin su kuşları ile ilgili araştırması, hangi sonuçları ortaya koymuştur?
- C) Dikkuyruk kuşlarının sayıları niçin azalmıştır?
- D) Kuraklık tehlikesi olmasaydı kuşların sayıları azalır mıydı?

Cevap: B

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül kaldırılırsa anlam değişir?

- A) Annem, bu sabah erkenden kahvaltıyı hazırlamış.
- B) Kuru yemiş yiyen, hostes tarafından uyarıldı.
- C) Asla unutmayın ki çalışan, her zaman kazanır.
- D) Araçlar, caddede gelişigüzel park edilmiş.

Cevap: B

4. 1911 yılında doğan Rifat Ilgaz, gülmece yazarı ve şairdir. 1930'da Kastamonu Öğretmen Okulunu bitirmiş, bir süre ilköğretmenliği yapmıştır. 1936-1938 yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Türkçe Bölümünde okumuş, on yıl kadar Türkçe öğretmeni olarak çalışmıştır. "1940 Kuşağı" toplumsal şairlerinden olan Ilgaz, 1944'ten sonra tamamen yazarlığa yönelmiştir. Çeşitli dergilerde çalışmış, dergi yayımlamış, yayıncılıkla uğraşmıştır. 1959'da "Hababam Sınıfı" adlı romanının sahneye konması ve filminin çekilmesiyle ünü artmıştır. Başlıca eserleri şunlardır: "Şevket Usta'nın Kedisi, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, Yaşadıkça, Uzak Değil, Güvercinim Uyur mu, Öksüz Cıvıv..."

Paragrafta, aşağıdaki hangi sorunun cevabı yoktur?

- A) Rifat Ilgaz'ın yaşamında şiirin yeri olmuş mudur?
- B) Dergicilik ve yayıncılık deyince akla gelen isimler içinde Rifat Ilgaz da bulunur mu?
- C) Yazar ilköğretmeniyken niçin Gazi Eğitim Enstitüsünde yeniden okumuştur?
- D) Yazarın Hababam Sınıfı adlı eseri sahneye de konmuş mudur?

Cevap: C

5. İnci, kitap okumayı çok severdi ve her gece yatmadan önce mutlaka kitap okurdu. Geçen gece de yatmadan önce elini, yüzünü yıkadı; dişlerini fırçaladı. Annesine "İyi geceler!" dedikten sonra odasına gitti. Arkadaşlarının, doğum gününde kendisine hediye ettiği kitabı aldı ve yatağına girdi. Kitabın ilginç bir ismi vardı: Harfler Ülkesi. Bu, bir masal kitabıydı. İnci heyecanla kitabı okumaya başladı.

Bu paragrafta, aşağıdaki başlıkların hangisi uygun değildir?

- A) Harfler Ülkesi
- B) Her Gece Okuyorum
- C) Masal Kitabım
- D) Canım Annem

Cevap: D

6. Uçan kuşun kanadında,
Akar suyun muradında,
Türküler söyleyen dilim,
Türkçem, benim sevgilim.

Ârif Hikmet PAR

Bugün gibi hatırımda
İlk gün, ilk ders, ilk hece.
Şiirler yazmak için öğrendiğim
Güzel Türkçe...

Ziya Osman SABA

Yukarıdaki şiirlere hangi ortak başlık konabilir?

- A) Türkçem
B) Türkü Türkü Türkçem
C) Şiirler ve Türkçe
D) İlk Dersim Türkçe

Cevap: A

7. Türkiye'deki 42 bitki ve hayvan türünün, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu bildirildi. Geçmişte sadece Türkiye'de yaşayan Anadolu Parsı ile Anadolu topraklarında görülen Asya fili, yabani sığır, yaban eşiği, aslan, çita, kunduz, yılanboyun, kelaynak ve kaplanın ülkedeki nesilleri tamamen tükendi.

Yukarıdaki metin, aşağıdaki soruların hangisine cevap olarak verilmiştir?

- A) Hayvan türleri niçin tükenmektedir?
B) Hayvan türlerinin varlıklarını sürdürmeleri için neler yapılabilir?
C) Geçmişte sadece Anadolu topraklarında yaşayan hayvanlar, bugün dünyanın başka bir yerinde yaşamakta mıdır?
D) Türkiye'deki hayvan türlerinin durumu nedir?

Cevap: D

8. (I) İçeride olup biteni hiçbirimiz öğrenemedik. (II) Hiçbirimizde sormaya cesaret edememiştik. (III) Tartışmanın nedenini çok sonra bir arkadaştan öğrendik. (IV) Meğer her ikisinde aynı projeyi almak istiyormuş.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangilerinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) I ve II
B) II ve III
C) II ve IV
D) III ve IV

Cevap: C

9. Kısa çizgi (-) aşağıdaki cümlelerin hangisinde diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Doğduğum şehri - Adana'yı- çok özledim.
B) Örnek olsun diye - gerek yok ama - söylüyorum.
C) Eski okulunu - geçen sene ayrıldığı - ziyarette gitti.
D) Fenerbahçe - Galatasaray maçını izlemeye gittiler.

Cevap: D

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Sabahki ders iptal edilmiş.
B) Dünkü toplantıya katılmadı.
C) Madem ki gelecektin, haber verseydin.
D) Anlatsam da bana inanmazsın ki.

Cevap: C

11. Aşağıdakilerin hangisinde birleşik fiillerin kullanımı ile ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ablamı bu yıl üniversiteye kaydettirecektik.
B) Ben onunla uğraşmaktan vaz geçtim artık.
C) Bizimle geleceğinizi zannedyorduk, gelmediniz.
D) Siz burada bekleyedurun, biz geliyoruz.

Cevap: B

12. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Kahve rengi bir ayakkabı aldım.
B) Halam çok güzel alinazik yapar.
C) Ton balığının salatası güzel oluyormuş.
D) İpek böceği yakında kelebek olacak.

Cevap: A

1. A	2. B	3. B	4. C	5. D	6. A	7. D	8. C	9. D	10. C	11. B	12. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Eleştirmen hangi sanat eserini eleştirecekse o sanat dalının gerektirdiği birikime sahip olmalıdır. Bu yüzden eleştiri yazmak kolay bir iş değildir. Çünkü eleştirmen eseri inceleyenlerken okura, izleyiciye ve sanatçıya kılavuzluk yapar.

Bu paragraf için en uygun başlık, aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Sanat Eseri B) İzleyici Kılavuzu
C) Sanatçılar D) Eleştiri Yazmak

Cevap: D

2. Konfiçyus'a sordular: "Bir memleketi yönetmeye çağrılısanız yapacağınız ilk iş ne olurdu?" Büyük filozof şöyle cevap verdi: "Hiç şüphesiz dili gözden geçirmekle işe başladım." Dinleyenlerin şaşkın bakışları arasında sözlerine devam etti. (1) Dil kusurlu olursa kelimeler düşüncüyü iyi anlatamaz. (2) Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk, ne yapacağını ve işin nereye varacağını bilemez. (3) Vazifeler gereği gibi yapılamazsa töre ve kültür bozulur. (4) Düşünce iyi anlatılmazsa yapılması gereken şeyler doğru anlatılamaz ve vaziyet anlaşılamaz. (5) Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar.

Metinde Konfiçyus'un verdiği cevapların anlamlı sıralanışı, hangi seçenekte verilmiştir?

- A) 1 - 3 - 5 - 4 - 2 B) 1 - 4 - 3 - 5 - 2
C) 1 - 2 - 3 - 5 - 4 D) 1 - 5 - 2 - 3 - 4

Cevap: B

3. Kitaplar uyarıcıdır () dosttur çoğu kez ama doğayla () gerçekte () insanla aramıza duvar örmemelidir ()

Bu cümlede parantezle boş bırakılan yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (,) (,) (;) (.) B) (;) (.) (!) (.)
C) (,) (,) (,) (.) D) (...) (,) (,) (!)

Cevap: C

4. Bugün bütün Akdeniz havzasında 350 Akdeniz foku kaldı. Bunlar da daha çok Türkiye-Yunanistan kıyı şeridi ile Kuzey Afrika kıyı çizgisinin küçük bölümünde varlıklarını sürdürüyorlar. Akdeniz foklarının korunmasının gerçekleştirilmesi için yılda 5 milyon avro gerekiyor. Akdeniz fokuna zarar veren en büyük tehlikelerin başında balıkçılık ve iklim değişikliği geliyor. Burada gerçekleştirdiğimiz toplantılarda bir komisyon kurulmasını ve Akdeniz fokunun korunması için gerekli fonu, kurulacak komisyonun kullanmasını tavsiye kararı olarak aldık.

Aşağıdaki soruların hangisinin cevabı bu paragrafta verilmemiştir?

- A) Balıkçılık ve iklim değişikliğinin bu foklar için olumsuz bir etkisi var mıdır?
B) Günümüzde yaşayan Akdeniz foklarının genellikle yaşadığı yerler neresidir?
C) Akdeniz fokunun insanlara zararları var mıdır?
D) Akdeniz fokunun korunması için neler yapılmıştır?

Cevap: C

5. Sevgi gerçektir, iyiliktir, güzelliştir, anlayıştır, uyumdur. Duygularımız hep bir akış içindedir. Bu duygular, insanın gerçek kimliğinin, düşünce davranış biçimlerinin yaşama yansımalarıdır. Sevgiyi, büyük bir samimiyetle ve özellikle ciddi bir biçimde isteyin ve bir yaşam tarzına dönüştürün. Sevgi, saf ve pürüzsüz bir yansımadır. Kendini bilen herkes, her zaman bir sevgi esintisi içinde daha huzurlu bir yaşam sürer.

Yukarıdaki metin için aşağıdaki başlıkların hangisi uygun değildir?

- A) Sevgiyi İstemek B) Sevgisiz Kalmak
C) Sevginin Kazanımı D) Sevgi Esintisi

Cevap: B

6. "...

Kavgacılarından biri, ötekine,

– Bana bir söyle, benden bin işitirsin, demişti. Bunu duyan Mevlâna, yanlarına gitmiş ve o adama.

– Ne söyleyeceksen bana söyle, benimle kavgaya et. Bana bin söyle, benden bir bile işitemezsin, deyince kavgacılar hemen susmuşlar, barışmışlar ve büyük adamın önünde saygıyla eğilmişlerdi."

(Mehmet ÖNDER)

Aşağıdaki soruların hangisinin cevabı, bu metinde bulunamaz?

- A) Kavgaya neden olan nedir?
 B) Kavgacıların öfkeyle çok söz sarfettikleri, hangi sözlerinden anlaşılmaktadır?
 C) Mevlana'nın kişiliğini yansıtan sözü nedir?
 D) Kavgacılar niçin Mevlâna'nın önünde saygıyla eğilmiştir?

Cevap: A

7. İnsanoğlu ya geçmişi düşünür ya geleceği. Geçmişi düşünür çünkü geçmişte iyi günleri vardır, iyi anıları vardır, onlardan kopamaz. Bir türlü geçmişin özleminden kendini kurtaramaz. Geleceği düşünür çünkü gelecekte her şey iyi olacaktır, elde edemediklerine ulaşacaktır; daha iyi, daha güzel günlere kavuşacaktır.

Aşağıdakilerin hangisi bu metne ilişkin bir açıklama olamaz?

- A) "Geçmiş", insanı her şekilde düşündürür.
 B) Gelecekte elde edemediklerine ulaşma ümidi, insana geleceği düşündürür.
 C) İnsanoğlunun geçmişi düşünme nedeni, iyi anılarıdır.
 D) Geçmişte iyi günler yaşanması, insanı geçmişten uzaklaştırır.

Cevap: D

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısaltmaların yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Başbakan, KKTC'ne gitmeye hazırlanıyor.
 B) Öğrencilik döneminde YURTKUR'da kalmış.
 C) Önümüzdeki ay THY'de grev var.
 D) Teyzemin kızı Aycan, ODTÜ'nün mimarlık bölümünü kazanmış.

Cevap: A

9. Necip Fazıl'ın iki şiirini çok beğeniyorum () Kaldırımlar () Veda ()

Yukarıdaki cümlede parantezle gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (:) (.) (.) B) (:) (,) (.)
 C) (.) (,) (...) D) (:) (,) (...)

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım ya da noktalama yanlışı yoktur?

- A) Beni 15.45'de uyandırır mısın?
 B) Son sınavda yine 2'inci olmuşsun.
 C) Bahçedeki havuzun içinde kâğıt gemilerimizi yüzdürdük.
 D) Kazım Karabekir caddesinde yeni bir lokanta açıldı.

Cevap: C

11. Bu yaz tatilimizi güneyde () Antalya () Adana () Mersin () geçireceğiz.

Yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) (-) (,) (,) (-) B) (") (,) (,) (")
 C) (:) (,) (,) (:) D) (,) (:) (:) (:))

Cevap: A

1. D	2. B	3. C	4. C	5. B	6. A	7. D	8. A	9. B	10. C	11. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

ETKİNLİK

Paragrafta Anlam - 2

Metnin Giriş Bölümü

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olamaz?

- ☐ İnsan, düşünen bir varlıktır. ☐ İnsan, yaşarken de ölür.
- ☐ İnsan, sosyal bir varlıktır. ☒ İnsan, böyle zamanlarda hatırlanmalı.

2. Bu paragraf iki parçaya bölünmek istenirse ikinci paragraf kaç numaralı cümleyle başlamalıdır?

Kelimeler ve sesler tabiata dayalıdır. (1) Tabiattan algıladığımız görüntü ve sesleri, biz insanlar kendi sesimizle kelimeye dönüştürüp ifade ederiz. (2) Bunu yaparken de mümkün merteye aslına uygun seslerle kelime hâline getirmeye çalışırız. (3) Her dilde ifade şekli farklıdır. (4) Ancak her millet kendi dil kurallarına uygun olarak tabiatın seslerini taklit eder.

- ☐ 1 ☐ 2 ☒ 3 ☐ 4

Metnin Ana Düşüncesi

Aşağıdaki paragrafların ana düşüncelerini, verilen cümleler içinden seçelim:

1. Yazarlara bakıyorum da çoğu cilt cilt kitap yazıyor. Yazarların içinde "Anlatacaklarımızı kısa ve öz olarak yazalım." diyen yok. "Uzun yazarsam yarım altın isterim, kısa yazarsam bin altından aşağı olmaz." diyen yazarı, günümüz yazarları tanımıyor anlaşılan.

- ☐ Günümüz yazarları, eskileri tanımıyorlar.
- ☐ Eskiden yazıların değeri altınla ölçülürmüş.
- ☒ Kısa yazılar yazmak daha zor ve önemlidir.
- ☐ Uzun yazıların hiçbiri güzel değildir.

2. Okurun yalnızca zamanla değil, aynı şekilde mekân ve tasvirle de ilişkisi vardır. Okur, tasvir edilen herhangi bir mekân ya da kişiyi tanıyorsa bu durumda eser karşısındaki duruşu farklılaşır. Burada yapılan tasvirin gerçekliği okur açısından çokça önemsenir. Okur yapılan tasviri ya başarılı bulup haz alır ya da başarısız bulup yazarı bir şey bilmemekle suçlar. Tavrı ne olursa olsun okurun zaman kavramında olduğu gibi "mekân" (yer) ve "tasvir" kavramında da belirli bir beklentisi ve tepkisi olacaktır.

- ☐ Tasviri iyi yapılan mekânlar okuyucunun dikkatini çeker.
- ☒ Mekân ve tasvirin en iyi eleştirmeni, okurdur.
- ☐ Mekân tasviri, zaman kavramından daha önemlidir.
- ☐ Her okuyucu, başarılı bir mekân tasviri beklentisindedir.

METNİN GELİŞME VE SONUÇ BÖLÜMLERİ

Kazanım: 1. Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar. 2. Metnin planını kavrar.

Gelişme Bölümü

- ✓ Giriş cümlesinde, belirlenen **konuyla ilgili açıklamaların, karşılaştırmaların, örneklerin, alıntılarının veya sayısal verilerin** yer aldığı bölümdür.
- ✓ Ana fikir, bu bölümde geliştirilir. Ana fikir genellikle bu bölümde bir cümle hâlinde yer almaz.
- ✓ Bu bölüm, vitrinin açılıp ürünün sergilendiği bölümdür. **Bu nedenle her cümlede ana düşüncenin ayrı bir yönü ele alınır.**

ÖRNEK 1

Aşağıdaki cümleleri okuyalım.

- I. Türkçede ekler, iki başlık hâlinde incelenir.
 - II. Yazarın söz konusu yazısını değerlendirelim.
 - III. Her çocuk gibi oyunu ben de severdim.
 - IV. İşte, bu yüzden çevremizi çok iyi korumalıyız.
- Bu cümlelerden dördüncü cümle, gelişme bölümü için uygun değildir.

ÖRNEK 2

Aşağıdaki cümleleri okuyalım.

- (1) Bildiri, alanında uzman kişilerce hazırlanan bir yazı türüdür. (2) Akademik toplantılarda konuşulan uzmanlarından veya o konuyla ilgili duyan dinleyicilerden oluşan topluluk üzerinde sunulur. (3) Bildiri sonunda konuyla ilgili soru ve cevaplı bir tartışmada yapılabilir. (4) Bu tartışmanın süresiyle ilgili bir sınırlama yoktur.
- Bu cümlelerden 2 ve 3. cümleler paragrafın gelişme cümleleridir.

Sonuç Bölümü

- ✓ Konuyla ilgili olarak **son sözün söylendiği bölümdür.** Bu bölüm, genellikle **bir cümleden** ibarettir. Yazar, düşüncesini inanılır kılmak ve etkileyici olmak için en kuvvetli cümlesini bu bölüme koyar.
- ✓ **Toparlayıcı bir cümledir.** "Bu nedenle", "demek ki", "öyleyse", "şu hâlde", "sonuç olarak", "bu bakımdan" gibi sözlerle başlayabilir.
- ✓ Paragrafın özeti ve söylenen sözlerin toparlanması niteliğinde olduğu için **kapsamlı bir yargıdır.** Bu bakımdan içerik yönüyle giriş cümlesine benzer.

ÖRNEK 1

Aşağıdaki cümleleri okuyalım.

- I. Kısaca, insanı tanıtmış oldu.
 - II. Olayın kahramanı Pamuk'tu.
 - III. Demek ki her kötülük karşılığını bulur.
 - IV. Böylece mutlu bir şekilde yaşamışlar.
- Bu cümlelerden sadece ikinci cümle sonuç cümlesi olamaz.

ÖRNEK 2

Çoktandır gazeteleri okuduğum yok. Tanıdıklardan duyduğum; Yahya Kemal Beyatlı yabancı bir gazeteciyle konuşurken Abdülhak Hamit'in öyle büyük bir şair olmadığını, Makber'de ancak otuz otuz beş güzel mısra bulunabileceğini söylemiş. Bilirim, Yahya Kemal öteden beri böyle düşünür ancak bunu halka bildirmekten çekinirdi. Yaşlılık cesaretlendiriyor insanı. Şimdi çekinmiyor

- I. bildiklerini kendine saklıyor.
 - II. açık açık söylüyor düşündüklerini.
- Bu parçanın sonuna yukarıdaki cümlelerden ikincisi getirilmelidir.

Öğretmenin Sorusu

Neden ikinci cümle sonuç için uygundur?

- I. Kardeşim, oyun oynarken kendinden geçerdi.
 - II. Sonuç olarak iyi bir ebeveyn olmak hepimizin görevidir.
 - III. Dilenci kadın, çocuğunu kullanarak insanlardan para topluyor.
 - IV. Belinin ağrısı hayatı ona zindan ediyordu.
- Cevap: İkinci cümlede konu toparlanmış ve konuyla ilgili son söz söylenmiştir.

1 Verilen paragrafın giriş cümlelerini tamamlayalım.

- a) Kaldırımlar pırıl pırıldı . Asfalt da öyle. Simsiyah zemin üstünde beyaz yol çizgileri parlıyordu. Otomobillerin hepsi boyadan yeni çıkmıştı adeta. Ağaçların yemyeşil taze yaprakları, üst geçitlerin kırmızı fonları camkânlarda, ışıklı panolardaki göz alıcı renkler, insanların tertemiz, efil efeli giysilerinin canlı tonları, hafiften esen serince rüzgârla tatlı bir uyum içindeydi.
- b) Bilim, gerçekleri olduğu gibi ele alır . Değiştirmes onları. İlişkileri kurar, yasalar çıkarır, yararlanma olanakları sağlar. Sanat, gerçeği olduğu gibi ele almaz. Böyle bir zorunluluğu yoktur. Kendisi etken olduğu gibi gerçeği de etken kılar. Sanatın gerçeği seçilmiş bir gerçek olmalıdır. Bilim, zamanla uyuma durumundadır. Sanat, çağı hep ileri doğru iter; gerekirse onunla çatışır."
- c) İki dost birbirine fazla düşkün olmaya görsün, er geç bir kara kedi giriveriyor aralarına . Kara kedinin iyisi de bizdedir doğrusu. Bu iki dostun gönül ve iş birliğini bozar bu kara kediler. En kabasından en şeytancasına kadar türlü dedikoduları, birer ısırgan gibi getirir, sürerler dostluğun can evine: Güven duygusuna."

2. Verilen paragrafların sonuç cümlelerini tamamlayalım.

- a) Özellikle yaşlı insanlardan şu sözleri çok sık duyarsınız: "Televizyon çıkmalı eski muhabbetler kalmadı." Biz bu haklı sözleri değiştirerek şöyle diyoruz: "Televizyon çıkmalı anne babalar çocuklarına eskisi kadar zaman ayıramaz oldu." Anne gündüz televizyon izlerken eteğine yapışan çocuğu başından savmak için, "Git oyuncaklarınla oyna, görmüyor musun televizyon izliyorum." der. Baba işten dönüp akşam yemeğini yedikten sonra koltuğuna oturur, eline kumandayı alır; saatlerce şu kanal senin bu kanal benim dolaşır durur. Baba özlemi çeken çocuğuna yarım saatini ayırmaz .
- b) Salon'a bir gün "Yaşlanıyorsun artık." demişler. Yanıtı şu olmuş: "Ama yaşlanırken birçok şey öğreniyorum." Öyledir, her yaşta öğrenilecek şeyler vardır. Tüm bilimleri öğrenmiş, üstad kesilmiş olanlar bile günü gelir hiç ummadıkları birinden yeni şeyler öğrenirler. Öğrenmenin sonu yoktur .
- c) Bizde olduğu gibi, opera sanatının beşiği olan ülkelerde de insanların hepsi opera ve bale ile ilgilenmiyor. Toplumun büyük bir kesimi, daha kolay algılayabildikleri uygulamaların peşinden koşuyor. Düşünmek, insanlara zor geldiği için bu kolay yolu seçiyorlar. Oysa sanat, insanları gerçekten düşünmeye yönlendirdiği zaman sanattır .

3. Aşağıda karışık olarak verilen cümlelerden hangisi giriş, hangisi sonuç cümlesi olmalıdır?

- I. Cemal Süreyya'nın "Şair hayatı, şiire dahildir." sözü tam da bu düşüncenin karşılığıdır.
- II. Şiirin niteliğini belirleyen tek şey yetenektir.
- III. Şairin hayat karşısındaki duruşu, bilişsel tutumu, hayata ilişkin maddi ve manevi düşünceleri, yeteneğe hız kazandırır.
- IV. Hız tutkuya; kutku, hayat tarzı ve mizaca dönüşürse hız zenginleşir; derinlik ve evrensellik kazanır.

II. cümle giriş cümlesi, I. cümle sonuç cümlesi olmalıdır.

METNİN YARDIMCI DÜŞÜNCE

Kazanım: Yazının ana fikrini, yardımcı düşüncelerle destekler.

Her yazıda bir "ana düşünce" vardır. Bu ana düşünce yazarın vermeyi amaçladığı "mesaj"dır. Yazı ana düşünce çevresinde gelişir. Ancak yazıda ana düşünceye bağlı olarak verilen başka düşünceler de vardır. Bu düşüncelere "yardımcı düşünceler" denir. Yardımcı düşünce, ana düşünceyi desteklemek için vardır. Yazıda bir tane ana düşünce varken birden fazla yardımcı düşünce bulunur.

ÖRNEK

Yeşilin bol olduğu yerde yaşam güzeldir. Uygur insanın en çok sıkıntı çektiği nokta, sağlıktır; yaşamdan zevk almaktır, stresten uzak yaşamaktır. Alın size doğa! Size bütün sıkıntılarınızı unuttursun ya da mahvedin şu doğayı, bozun dengelerini. O zaman da alın size hastalıklar, stresler...

Yukarıdaki paragraftan şu yardımcı düşünceler çıkarılabilir:

- Yeşillik, insanın yaşamına güzellik katar.
- Doğa, insanı stresten ve sıkıntıdan uzak tutar.
- Sıkıntılardan uzaklaşmak isteyen, doğaya sarılsın.
- Dengeleri bozulan doğa, insan sağlığını bozar.

ETKİNLİK

1. Bu paragraftan yanda verilen yargıların hangisi çıkarılamaz?

Sözlükler, sözcükleri saklamak, onlara apayrı bir koza olmakla kalmaz; sözcüklerin soyu sopu, ailesi hakkında da bilgiler verir. Sözcüklerin maceraları da yatar sözlüğün kuytularında. Her gün kullanıp durduğumuz basit sözcükler bile duygusuz, sevimsiz seslerden ibaret değildir. Onlar, bilinmeyen hayallerin ve ateşli seslerin rüzgârını taşır.

- ☐ Sözlükler, sözcüklerin korunağıdır.
- ☐ Sözcüklerin gelişim süreçlerini sözlüklerde bulabiliriz.
- ☒ Bazı sözcükler, zamanla kullanımdan düşer.
- ☐ Sözcükler ses değerleriyle de anlamlı birer canlıdır.

2. Bu paragraftan yanda verilen yargıların hangisine ulaşılamaz?

Okumayı alışkanlık hâline getirmek bugünkü okulun ve eğitimin başlıca amacıdır. Bütün eğitim ve öğretim kurumları çeşitli araçlarla bu amacın gerçekleşmesine çalışmaktadırlar. Çünkü sadece kişilerin gelişmesi için değil, milletlerin kalkınma ve yükselme davasında da bu nokta ihmal edilmeyecek bir gerçektir.

- ☐ Okumak, alışkanlık hâline getirilmelidir.
- ☐ Okumak, kişilerin gelişimini etkiler.
- ☐ Kalkınma ve yükselme davalarında millet için okuma, önemli bir etkidir.
- ☒ Çok çeşitli okuma araçları vardır.

Metin Türleri

BİR TANIŞMA

Abdülhamit devrinde karlı bir gün.

İstiklâl Marşı Şairi Akif'le biz. Sarıgül'den kalkıyoruz. Recaizade'nin Şişli'de Bulgar Çarşısı'ndaki evine gidiyoruz. Recaizade, beni Reji Komiseri Nuri Bey'in konağından tanır; onun için bana güveni var.

Üstat Ekrem'in evine girince ben paltomu çıkardım; Akif de ceketinden karları silkti. Oda soğuktu; odun sobası yeni yanmıştı. Geldiğimize ben içimden pişmandım; sıcak ve soğuk kavramların bilmeyen bünyesiyle Akif'in yüzü benim pişmanlığımı paylaşmadığı için ona gazez oluyor.

– Canım Akif, insan üşümez mi? Bari, hatırım için üşü! diyordum.

Derken Üstat Ekrem, odaya girdi. Başında pelüş takke, üstünde apartman gibi kocaman rop-döşambir, ayaklarında şişman, abadan yapılmış terlikler.

Bir taraftan odanın serinliği içinde üstadın aldığı bu hararet tedbirlerine, ince ceketimin içinde tutuluyordum; bir taraftan da (Üstat Ekrem odaya girerken) Akif ceketini ilikledi, ona da canım sıkılmıştı. Akif, benim o kadar büyük şairimdi ki onu kimseye saygı gösterir durumda görmeye katlanamıyordum.

Bu can sıkıntılarıyla Akif'i Üstat'a kısaca tanıttım. Üstat Ekrem, eski büyük yasin mı, yoksa başka bir nedenin mi etkisi altındaydı, her nedense çok durgundu.

Odada biraz eskidik, sonunda:

– İzin verirsiniz, Akif Bey şiirini okuyacak, dedim. Üstat Ekrem susup birdenbire:

– Uzun mu, demesin mi? Ben bittim. Haliya bakıyordum. Çünkü biliyordum: Akif kızacak, bir şey söylemeden kalkıp gidecekti, sonra da birkaç yıl başımın etini yiyecekti: "Beni bu adama ne diye götürdün? Anlat, niçin götürdün?"

Fakat baktım, Akif, büsbütün alçak gönüllü idi:

– Pek uzun değil, efendim: diyordu ve "Fatih Camii" adındaki şiirini okumaya başladı. Manzume okundukça Recaizade değişiyor, kaşlarını yukarı kaldırıp başını sallıyordu. Şiir bitince Recaizade, odanın herhangi bir noktasına gözlerini kaldırarak, odada olmayan birine: "Ah efendim, anlatamıyorum ki. Benim istediğim şiir işte bu. Dinlerken doydum, efendim" diyor, sonra da Akif'e dönüyordu:

– Siz, büyük şairsiniz, Akif Bey!

Artık oda da sıcaktı, Üstat Ekrem de.

Mithat Cemal KUNTAY

Aşağıdaki özelliklerden bu metinle ilgili olanları işaretleyelim.

☒ Metin bir olay yazısıdır.	☐ Metin bir düşünce yazısıdır.
☒ Yazar, yaşadığı bir olayı, üzerinden zaman geçtikten sonra yazmıştır.	☐ Yazar, yaşadıklarını günü gününe yazmıştır.
☒ Metnin türü anıdır.	☐ Metnin türü öyküdür.
☒ Metinde öykülemekten yararlanılmıştır.	☐ Metinde tanımlamadan yararlanılmıştır.
☒ Metin, gelecekteki edebiyatçıları bilgilendirecek niteliktedir.	☐ Metin başlığı, konu ile uyumlu değildir.
	☐ Bu metin, gelecekte bu metni okuyanlara birşey kazandırmaz.

NUTUK (SÖYLEV)

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.

Nutuk (Söylev): Millî, dinî, askerî, siyasî duyguları yerleştirmek, toplumsal birliktelik aşılama, dinleyiciye çeşitli mesajlar vermek için yapılan konuşmalardır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün "Onuncu Yıl Nutku", edebiyatımızdaki ünlü nutuklardandır.

Bir topluluğu belli düşünceye ve tavır almaya yöneltmek amacıyla konuşma yapan kişiye hatip denir.

İyi bir hatipte bulunması gereken özellikler şunlar olmalı:

- ✓ İnanıdırıcı olmalı, dinleyenleri coşturabilmeli.
- ✓ Nutkunu planlı olarak hazırlamalı.
- ✓ Konuşma sırasında metni yanında bulundurmalı ama kâğıda bakmamaya çalışmalıdır.
- ✓ Giriş cümlesi toplumun dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır.
- ✓ Gelişme bölümünde konuyu belgelerle açık örneklemelidir.
- ✓ Sonuç bölümünde işlenen konunun önemini ve toplumdaki etkisini etkili bir dille anlatmalıdır.

ÖRNEK

Peygamber Efendimizin Veda Hutbesi'nden

"Ey insanlar!

Sözümü iyi dinleyiniz! Biliyorum, belki bu seneden sonra sizinle bir daha buluşamayacağım.

Kimin yanında bir emanet varsa, onu sahibine versin. (...) Dikkat ediniz, cahiliyeden kalma bütün adetler kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. (...)

ÖRNEK

Atatürk'ün İzmir İktisat Kongresi'ni Açış Söylevi'nden

Efendiler! Tarih, milletlerin yükselme ve düşme sebeplerini ararken birçok siyasî, askerî, sosyal neden bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok ki bütün bu nedenler, sosyal olaylarda etkilidir. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla, yükselmesiyle, düşmesiyle ilgili ve ilişkili olan, milletin ekonomisidir. Tarihin ve tecrübenin belirlediği bu gerçek, bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen görülmüştür. Gerçeklerin ve tecrübenin belirlediği bu gerçek, bizim millî hayatımızda da verimli tarihimizde de tamamen görülmüştür. Gerçekten Türk tarihi araştırılırsa bütün yükselme ve düşme sebeplerinin, doğrudan doğruya ekonomiyle ilgili olduğu görülecektir.

(...)

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize Atatürk'ün "10. Yıl Nutku"nu okuyunuz ve nutkun veriliş amacını sorunuz.

Cevap: Bu nutuk, cumhuriyetin kuruluşunun 10. yılında yapılmış bir konuşmadır. Atatürk, cumhuriyetin nasıl kurulduğundan ve nasıl korunulacağından söz etmiştir.

Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

TÜRK GENÇLİĞİNE SÖYLEV

Ey Türk Gençliği! Birinci ödevin; Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini, sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel senin en değerli güven kaynağıdır. Gelecekte de yurt içinde ve dışında, seni bu kaynaktan yoksun etmek isteyen kötü kişiler bulunacaktır. Bir gün bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan ödevine atılmak için; içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanaklar ve koşullar, çok elverişsiz bir durumda olabilir. Bağımsızlığına ve cumhuriyetine göz dekecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmedik bir yenginin temsilcisi olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdunun bütün kaleleri alınmış, bütün gemilikleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine düşman girmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda, iş başında bulunanlar, aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler; üstelik, hainlik de yapabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler, kendi çıkarlarını, yurduna girmiş olan düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Söylev 1927'den

(Sadeleştirilmiştir.)

1. Yukarıdaki söylevi dikkatlice okuyunuz. Aşağıdaki soruları "Evet" ya da "Hayır" şeklinde cevaplayınız.

- a) Söylevde bir duygu, bir inanç ve bir ülkü mü aşılacak istenmiştir? → Evet
- b) Söylevde sadece gelişme bölümü mü vardır? → Hayır
- c) Konuşmaya ilgi çekici bir anlatımla mı başlamıştır? → Evet
- ç) Söylevde duygu ve heyecan ögesi birinci planda mıdır? → Evet
- d) Konuşmacı yani hatip, dinleyenlere doğrudan mı hitap etmiştir? → Evet

2. Okulunuzdaki Anneler Günü töreninde konuşmacı olduğunuzu düşünerek günün anlam ve önemini belirten bir konuşma metni yazınız.

DİL BİLGİSİ FİİLİMSİLERİN KULLANIMI

Kazanım: Fiilimsileri, özelliklerine uygun biçimde kullanır.

İsim-fiiller (mastarlar), sıfat-fiiller (ortaçlar) ve zarf-filler (bağ-filler, ulaçlar) bulundukları cümlede eylem anlamlarını korumakla birlikte isim, sıfat, zarf ve bağlaç olarak görev alırlar.

Aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

- * Sabah yüzünü **gösteren** güneş, öğleden sonra yerini yağmura **bırakmaktadı**.

Sıfat-fiil

(Güneşin özelliğini belirtmiş)

İsim-fiil

(İsim gibi kullanılmış, ismin durum ekini almış ve ek fiille çekimlenmiştir.)

- * Konu defalarca **anlatılınca** herkes, anladı.

Zarf-fiil

(düşünül-eyleminin nasıl gerçekleştiği" söylenmiş.)

- * Anadolu'nun bu **unutulmuş** yerleri, bizi çok etkilemişti.

Sıfat-fiil

("Yerler" sözcüğünü tamlamış.)

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilimsilerin bulundukları cümledeki görevlerini açıklayalım.

1. İklimlerin uzun yıllar boyunca gösterdiği özelliklerin değişmesi, insanları şaşırtıyor.

Sıfat-fiil İsmi İsim-fiil (İyelik eki almış,
tamlıyor isim gibi kullanılmış.)

2. Akşama doğru gökyüzü kararmaya başlayınca herkes işini bırakıp evine gitme hazırlıklarına başladı.

İsim-fiil Zarf-fiil Zarf-fiil İsim-fiil
(Zaman (Durum
belirtiyor.) belirtiyor.)

3. Güneşten teni kavrulmuş bir köylü kadına yolu sorduk.

Sıfat-fiil İsim grubu (sıfat tamlaması)

(Kendisinden önceki sözcükle birlikte "bir köylü kadın" isim grubunu tamlayan bir sıfat olarak kullanılmış.)

Öğretmenin Sorusu

"Kadın dilinin döndüğünce bize yolu tarif etti." cümlesindeki fiilimsiyi ve fiilimsinin çeşidini (görevini) söyleyiniz.

Cevap: Dilinin döndüğünce: Zarf-fiildir.

Nasıl tarif etti?

FIİLİMSİYE BAĞLI SÖZCÜK GRUPLARI

Kazanım: Cümlede fiilimsiye bağlı kelime ve kelime gruplarını bulur.

- ✓ Fiilimsiler sayesinde uzun cümleler kurulur, cümleler birbirine bağlanabilir.

Çocuklar sofraya oturdu.

Anneleri yemeklerini verdi.

Çocuklar sofraya oturunca anneleri yemeklerini verdi.

- ✓ Fiilimsiler sıfat grupları oluşturur.

Saklambaç oyununda ebe olan Cengiz, oyunu bırakıp eve gitti.

Sıfat-fiil grubu

- ✓ Fiilimsiler zarf grupları oluşturur.

Cengiz, arkadaşlarının arasında eski yerini alınca yeniden doğmuşa döndü.

Zarf-fiil grubu

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki metinde altı çizili sözcük gruplarında geçen fiilimsilerin çeşitlerini yazalım.

Ben 1919 senesi Mayıs'ı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete bu Türk milletine güvenerek başladım.

- ◆ Samsun'a çıktığım gün
sıfat-fiil isim

- ◆ Büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet
1. sıfat-fiil grubu 2. sıfat-fiil grubu Sıfat tamlaması
(Aynı zamanda isim grubudur.)

- ◆ bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek
zarf-fiil grubu zarf-fiil

2. Aşağıdaki paragraflarda geçen fiilimsi gruplarının altını çizelim.

a) Bu kitabım insanları başarılı ya da başarısız yapan nedenler üzerinde duruyor. Ülkemiz şartlarında başarılı olmak için neleri bilmek, nasıl biri olmak, hangi kurallara uymak gerektiğini anlatıyor.

b) Ülkemize ne kadar çok turist gelirse o kadar iyi olur. Bunun için bazı şeyler yapılmalıdır. Ülkemizin reklamını yapmak gelen turistlere iyi davranmak ve onları rahat ettirmek bunun için akla ilk gelenlerdir.

CÜMLENİN TEMEL ÖGELERİ

Cümlelerin Ögeleri: Cümle bir sözcükten oluşabileceği gibi birden çok sözcükten de oluşabilir. Cümlelerin kendi içinde kurucu birimleri vardır.

Cümleyi oluşturan bu birimlere "cümlelerin ögeleri" denir.

Cümlelerin ögeleri şunlardır:

A. Ana Ögeler

1. Yüklem
2. Özne

B. Yardımcı Ögeler

1. Belirtili Nesne
2. Belirtisiz Nesne
3. Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümluç)
4. Zarf Tümluci

Yüklem

Yüklem: Cümlelerin bütün ögelerini kendisine bağlayan ve cümlelerin yargısını taşıyan sözcük veya sözcük gruplarına denir.

- ✓ Yüklem, cümlelerin temel ögesidir.
- ✓ Diğer ögelerin, hepsi, yükleme sorulan sorularla bulunur. Bu yüzden **cümle ögelerine ayrılırken önce yüklem bulunmalıdır.**
- * Sınavı kazandığımı öğrenince sevinçten uctu. (Yüklem, bir deyimdir.)
- * Pencerelelerinden içeri güneşin olduğu aydınlık bir ev kiralamışlar. (Yüklem, "kiralat-" fiilidir.)
- * Beni bugün en çok üzen şey, senin bu çocukça davranışlarındı. (Yüklem, bir isim tamlamasıdır.)
- ✓ Yüklem tek başına cümle özelliği taşır. Sözcük türlerinin ve gruplarının hepsi yüklem olarak kullanılabilir.
- * İhtiyar tabiat, baharda gençleşir.
Yüklem (fiil)
- * Aklını başından alan, Karadeniz'in kıyılarıymış.
Yüklem (isim tamlaması)
- * Kötü bir şeyin olacağını hissetti.
Yüklem (birleşik fiil)
- * Beni endişelendiren, garip olaylardı.
Yüklem (sıfat tamlaması)
- * İnsan sevgisini en iyi anlatan, Yunus Emre'dir.
Yüklem (isim)
- * Neşeli bir yüz, güneşli bir hava gibidir.
Yüklem (edat grubu)
- * Küçük çocuğun gözleri, cıvı cıvıldı.
Yüklem (ikileme)
- * Bölgenin dağlarında mor sümbüller vardı.
Yüklem (İsim soylu sözcük)
- * Onun yaşadığı ev, Bursa'nın en güzel eviydi.
Yüklem (isim tamlaması)
- * İsmail Bey, Erdal'a telgraf çekince Erdal, Ankara'dan apar topar Yazgat'a geldi.
Yüklem (fiil)

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden "Bu kentin güzelliği, hepimizin aklını başından almıştır." ve "Mirat Efendi, misafirler gidince Ayten'i yanına çağırır." cümlelerinin yüklemlerini bulmalarını isteyiniz.
Cevap: Cümlelerin yüklemleri "hepimizin aklını başından almıştır" ve "çağırır"dır.

2. Tema Atatürk

Özne

Özne: Cümlede yüklem bildirdiği işi yapan ya da bildirdiği durumda olan ögeye denir.

Özneyi, yükleme "Ne?, Kim?" sorularını sorarak bulabiliriz.

Örnekler:

* Neşeli bir yüz güneşli bir hava gibidir.

Özne
(Güneşli bir hava gibi olan ne)

Yüklem

* Kapıdaki adam, bizi içeri almıyordu.

Özne
(Bizi içeri almayan kim?)

Yüklem

* Neşe ve bahar yeni bir doğuşu ve taze bir oluşu müjdeler.

Özne
(Müjdeleyen kim?)

Yüklem

("Müjdelemek" insana özgü olduğu için özneye "Kim?" sorusu sorulur.)

* Yaprak Dökümü, edebiyatımızın en sevilen romanlarından.

Özne
(Edebiyatımızın en sevilen romanlarından olan, ne?)

Yüklem

Özne Türleri

a) **Açık Özne:** Bir cümlede yüklem bildirdiği işi yapan varlığın kullanıldığı öznelerdir. Bunlar, gerçek özneyi oluşturur.

* Sandalye yere düştü.

Özne
(Düşen ne?)

* Kızılırmak, Karadeniz'e Samsun'da kavuştu.

Özne
(Ne kavuştu?)

b) **Gizli Özne:** Yüklem bildirdiği işi yapan ancak cümlede kullanılmayan özneye "gizli özne" denir. Gizli özne de gerçek özneyi oluşturur.

* (O) / Gece gündüz zevkle çalışıyordu.

G.Ö.
Yüklem

* (Siz) / Buraları yalnız bırakmayınız.

G.Ö.
Yüklem

UYARI! Öge sıralamasıyla ilgili sorularda gizli özne, sıralamada yer almaz.

Aşağıdaki cümlelerin öge sıralaması nedir?

Sanal oyunlar oynarken, kahramanlarla özdeşleşip, farkında olmadan kötülerini savunmaktadır.

Bu cümlelerin öznesi, gizli özne olan "o" dur. Cümlelerin öge sıralaması yapılırken bu gizli özne, cevaplardan verilmez.

c) **Sözde Özne:** Eylemi kimin yaptığının bilinmediği cümlelerde kullanılan özneye "sözde özne" denir.

* Okulumuzun bütün sınıfları boyanmış.

Sözde Özne
Boyayan kim belli değil. Bu işten etkilenen, özne gibi görev alıyor.

* Araba iki saatte tamir edildi.

S.Ö.
Tamir eden kim belli değil, bu işten etkilenen, özne olmuş.

Öğretmenin Sorusu

- Sabah erkenden dayım geldi.
- Kaptan, rotayı belirledi.
- Dün gece çok ağladım.

Öğrencilerinizden yukarıdaki cümlelerin öznelerini bulmalarını isteyiniz.
Cevap: Sırayla "dayım, kaptan" ve "ben" (gizli özne) cümlelerin özneleridir.

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını uygun şekilde işaretleyelim.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem yanlış işaretlenmiştir?

- ☐ Şiirde gurbet duygusu kişiselleştirilmiştir.
- ☐ Herkesi ona bağlayan şey konusmasının güzelliğidir.
- ☒ Senin gülüşün minik bir serçenin havanlanması gibidir.
- ☐ Sizi burada görmek inan ki bizi çok mutlu etti.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gizli özne yoktur?

- ☐ Bu oyunu oynarken oldukça zorlanmışlar.
- ☐ Deniz kenarında dinlenmeye mi gitmiş?
- ☒ Hepimiz, onun dediklerini anladık.
- ☐ Günün birinde köylülere yalan söylemiş.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi zamirdir?

- ☐ Bu fotoğraf bir açılış töreninde çekilmiş.
- ☐ Hayatımda özel bir yerin var.
- ☒ Kapı zilini uzun uzun çalan bendim.
- ☐ Annelerde kırık parçaları yapıştıran sihirli bir tutkal vardır.

6. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi özne değildir?

- ☐ Kardeşim her sıkıntısını benimle paylaştı.
- ☐ Bu adamı üniversiteden tanıyorum.
- ☐ Bu renkler, insan yaşamına güzellik katıyor.
- ☐ Yine döküldü ağaçlardan yapraklar.

3. "İnsan" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne olarak kullanılmamıştır?

- ☒ İnsan, bu hatayı yapmamalı.
- ☐ Bütün gün atölyede insan resmi yaptık.
- ☐ Büyük büyük binaları insan yapmıştır.
- ☐ Çocuklar, yan odada ders yapıyorlar.

7. (1) Annelerinin geldiğini duyan (2) küçük çocuklar (3) telaşlı telaşlı koşuşturmaya başladılar (4).

Numaralanmış bölümlerden hangilerinin arasında kalan bölüm cümlelerin öznesidir?

- ☐ 1 ve 2 ☒ 1 ve 3
- ☐ 2 ve 3 ☐ 3 ve 4

4. "Bebeğin her hareketi, ilgimi çekiyordu." cümlesinin öznesi, aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ bebeğin her hareketi
- ☐ her hareketi
- ☐ ilgimi
- ☐ ilgimi çekiyordu

8. Aşağıdakilerin hangisinde sözde özne vardır?

- ☒ Camlara "satılık" levhası asılmış.
- ☐ Okuldaki tüm sınıfları güzelce boyadık.
- ☐ Kızcağzı yıllardır senin gelmeni bekliyor.
- ☐ Kimseye haber vermeden çekip gitmiş.

1. Anlatamam derdimi dertsiz insana.
Dert çekmeyen, dert kıymet bilmez.
(Âşık VEYSEL)

Hekimden sorma,
Çekenden sor demişler.
Çare gösteren değil,
Çeken bilir demişler.

(Zerrin ÖZER)

Yukarıdaki iki şiirin ortak özelliği nedir?

- A) Konusu B) Dize sayısı
C) Anlatıcısı D) Şairleri

Cevap: A

2. İnsan, bir milletin ferdi olduğunu bilir.
Hudutsuza, sonsuza doğru kanat açar.
Yukarıdaki iki cümleyi tek bir cümle yapmak için, altı çizili sözcük yerine aşağıdakilerin hangisi getirilemez?
- A) bilince B) bildiği zaman
C) bilen D) bilerek

Cevap: C

3. Çevresi kanyonlar, dereler, akarsular, ormanlar ve birbirinden ilginç köylerle dolu. Doğa turizmi için de sonsuz olanakları var. Özellikle geleneksel evleriyle ünlü. Birleşmiş Milletler Bilim Eğitim Örgütü tarafından "Dünya Kültür Mirası" listesine alınmış bir yerleşme alanı. Güzelim evlerde yaşayan güzelim insanlar, bu evleri koruma bilincine fazlasıyla sahip. Yolunuz düşürse bu şiirin ilçemizi mutlaka görmenizi öneririm.

Paragrafın girişi, aşağıdaki cümlelerin hangisi ile başlayabilir?

- A) Safranbolu'da oturan teyzem, geçen gün beni aradı.
B) Safranbolu, Anadolu'nun şirin mi şirin bir ilçesi
C) Dönüş yolculuğumuz çok güzel geçti.
D) Safranbolu'dan güneye doğru ilerliyoruz.

Cevap: B

4. Tarlaya tohumu çiftçi atınca
Çimlenen taneler başak oluyor.
(A. Osman ATAK)

Bu dizelerdeki altı çizili sözcükle aynı türde olan fiilimsi, aşağıdakilerin hangisinde yer almaktadır?

- A) Bunun tek çıkarcı yolu, büyüklere danışmaktadır.
B) Vereceğim haber, hepinizi mutlu edecek
C) Sen anlatınca hikâyeye daha da güzelleşiyor.
D) Okumaktan aldığım mutluluğu bir anlayabilmeniz.

Cevap: C

5. Aileler çocuklarının yabancı dil öğrenmeleri için uğraşüyor. Çocuklar kurslara gönderiliyor, özel dersler aldırılıyor. Bunu, yavaş yavaş sayıları artan yabancı dil dershaneleri somut şekilde gösteriyor. Maalesef ülkemizde yabancı dil dersleri anaokullarına kadar inmiştir. Yedi yaş öncesi çocuklar, önceleri, "Bir, iki, üç..." diye sayarken şimdi "one, two, three..." diye de saymaya başlıyor.

Yukarıdaki paragraf aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Eleştiri B) Hatıra
C) Nutuk D) Sohbet

Cevap: A

6. Çocukları, öğrencilerimi istiyorum.
Yalnız ve çileli hayatımın çiçeklerini.
Köy okullarında açan, gizli ve sessiz.
O bakımsız ama kokusu eşsiz çiçek.
(Ceyhan Atuf KANSU)

Bu şiirdeki sıfat-fiil gibi, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir adı tamlayan sıfat-fiil vardır?

- A) Çocukları anlayarak da öykü yazılır.
B) Günlerin güzelleşmesi için bakış açını değiştir.
C) Çiçeklerin açtığını görüyorum yemyeşil.
D) Diğer insanlar için sıradan olan renkler, ressamın ilacıdır.

Cevap: D

7. Aşağıdakilerden hangisi gerçeklik bakımından diğerlerinden farklı bir edebî türdür?

- A) Anı B) Masal
C) Efsane D) Fabl

Cevap: A

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilimsi ekini alan sözcük, kalıcı isim olarak kullanılmıştır?

- A) Şimdiki sistem, öğretmenden çok öğrenciyi temel almaktadır.
B) Konuyu değerlendirirken gözden kaçan birçok şey olmuş.
C) Danışma, alışveriş merkezinin giriş katında yer alıyordu.
D) Başak olgunlaştıkça boynunu eğermiş.

Cevap: C

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ara söz, sözde öznenin açıklayıcısı olarak kullanılmıştır?

- A) Arkadaşının yanında, Rüzgâr'ın yanında, oldukça mutlu görünüyordu.
B) Bu kitap, ünlü yazar J. Stainbeck'in İncisi, yayımlandığı her ülkede beğenilmiş.
C) Gerçek sanatçı başarısını, yükseliş sürecini, toplumu anlatmasına borçludur.
D) Masa örtüsünü, yırtık olmayanı, getirir misin?

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gizli özne kullanılmıştır?

- A) En kısa sürede karar vermem gerekiyor.
B) Bir zamanlar konuştuklarına karşılık bulamayan bir adam varmış.
C) Anılarımızı yâd etmek istemiştik.
D) Paylaşım duygusu çocuklara küçük yaşlarda verilmelidir.

Cevap: C

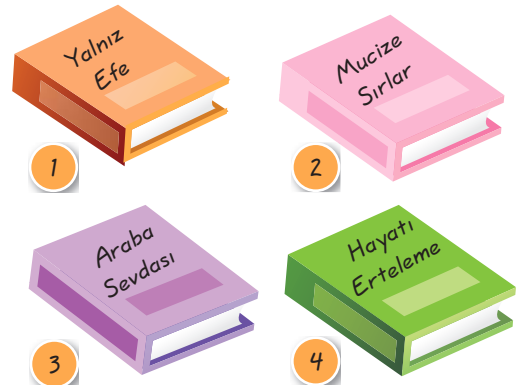
11. Kovanlarda ailece yaşayan her arının bir görevi vardır. Kovanda en çok görevi olanlar dişi olan işçi arılardır. Anne arı ile erkek arılar ise arı neslinin devamını sağlamak-tan sorumludur. Arı ailesi içinde düzen ve iş birliğinin sağlanmasında da ana arının rolü büyüktür. Ana arı, vücudunda meydana getirdiği başı salgılarla ailedeki erkek ve işçi arıları kontrol eder. Arı ailesinin en kalabalık kısmını oluşturan işçi arılar, kovanda ailenin hayatını sürdürecektir gerekli donanıma sahiptir. Ömürleri, 4-5 hafta olan işçi arıların hem kovan içinde hem de bal yapımında görevleri vardır. Binlerce arıdan her birinin görevi belli olmak üzere, kovanın genel temizliği yapılır, petekler temizlenir, ana arıya ve yavrularına bakılır.

Bu paragrafta arılarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Kovandaki her arının bir görevi olduğuna
B) Arı ailesinin en kalabalık grubunun işçi arılar olduğuna
C) İşçi arıların ömrünün 4-5 hafta olduğuna
D) Düzen ve iş birliğini sağlamada erkek arının sorumlu olduğuna

Cevap: D

12.

Numaralandırılmış kitapların hangisinde yüklem kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

1. A	2. C	3. B	4. C	5. A	6. D	7. A	8. C	9. B	10. C	11. D	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Ben, bir kilimim. Üç sene önce dokundum. Dokunduğum günden beri dahası da var dokunmaya başlamadan önce yani yünlerim boyanalı beri, soluyordum. Beni köyde Çatılmışların ortanca gelini dokudu. Dokuduğu kilimlerin yedincisi olduğum için adımı "Yedinci" koymuştu. Tezgahta tam kırk beş gün durdum. Ortanca gelin, her oturuşta en aşağı bir saat, en çok dört beş saat uğraştı benimle. Benim örgümde tam on sekiz çeşit boya, on bir çeşit de nakış vardır.

Küpe çiçeğim her gün daha çok büyüyor. Tutunduğu toprakla ulaşmak istediği gök arasına koşar gibi. Yeşil yapraklarını çoğalttıkça daha bir güzelleşiyor. Eski-den beri özlediğim ama bir türlü birlikte olamadığım doğanın tüm güzelliklerini bu çiçekte bulmuş gibiyim. Sanki rüzgârlar geçiyor yapraklarından, dallarından. Dallarına kuşlar konuyor. Apartmanlara ve tüm kentte güzel kokular ondan savruluyor. Öğretmenim dediği için değil, küpe çiçeğimi gerçekten seviyorum.

Yukarıdaki metinlerin ortak özellikleri arasında hangisi söylenemez?

- A) Anlatım 1. kişilidir.
B) Kurallı cümlelere yer verilmiştir.
C) Öyküleme anlatım biçimi kullanılmıştır.
D) Anlatım sıfatlarla zenginleştirilmiştir.

Cevap: B

2. Onun için kitap okumak₁, yaşamındaki her şeyden önemliydi; kitapla baş başa kaldığında₂

yaralı₃ yüreği âdeta iyileşiyordu₄.

Bu cümledeki numaralandırılmış sözcüklerden hangisi fiilimsidir?

- A) 1-2 B) 1-3 C) 2-3 D) 3-4

Cevap: A

3. Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayların serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşan bir planla anlatıldığı yazı türüdür. Yazı, genellikle eser kahramanlarının ve çevrenin betimlenmesi (tasvir) ile başlar. Refik Halit Karay, Sait Faik Abasıyanık bu türün en güzel örneklerini ortaya koymuşlardır. Yukarıda hakkında bilgi verilen yazı türü, hangi seçenekte verilmiştir?

- A) Anı B) Söylev
C) Eleştiri D) Öykü

Cevap: D

4. "9. katta çok gürültü yapıyorlar." cümlesindeki boş yere aşağıdakilerin hangisi getirilirse adlaşmış sıfat-fiil örneği olur?

- A) oturunca B) oturmuş
C) oturanlar D) oturduğunda

Cevap: C

5. Deneme, yazı türlerinin en ağırbaşlılarından biridir. Denemeci her ne kadar çalakalem yazıyormuş gibi görünse de bunun böyle olmadığı açıktır. Yazarın kültürü, üslubu, konuya hakim oluşu deneminin kalitesini ortaya koyar. Öyle olmasaydı kalemi eline her alanın denemeci olabileceği söylenebilirdi.

Yukarıdaki metnin sonuç cümlesi, aşağıdakilerin hangisi olabilir?

- A) Bu nedenle bu kadar çok deneme yazan var ortalıkta.
B) Sohbeta de benzer yanı vardır denemnin.
C) Yazarın okuyucuyla konuşuyormuş gibi tavrı da kişileri, denemeye yaklaştıran bir özelliktir.
D) Bu bakımdan en zor yazı türlerinden biridir deneme.

Cevap: D

6. "Çevresi ile kavgalı, geçimsiz, huysuz, hoşgörüsüz insanların geçmişinde çektikleri sevgi açlığının izlerini bulursunuz." cümlesinde kaç tane fiilimsi grubu vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

7. İyi düşünceler adına on milyonlarca insan öldürüldü, sözcükler de öldürüldü ama dünya daha iyi bir yer hâline gelmedi. Umursamazlık arttıkça sözcüklerin diriliği azaldı. Elbette kullanıla kullanıla sözcükler de arsızlaşıyor. Yıllar gelip geçtikçe, korkunç şeylerin olduğunu gördükçe geleceğin var olabilmesi için dil hazinemizin geliştirilmesi gerektiğine inananlardan biri oldum.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Birçok kötülüğün iyilik adına yapıldığına
- B) Umursamazlığın sözcüklerin diriliğini azalttığına
- C) Okuma alışkanlığı kazanmanın insana yararlı olacağına
- D) Dilin, önemsenmezse zamanla öleceğine

Cevap: D

8. "Şehrin kıyısında, ufak bir derenin kenarında, dalları suya sarkan ihtiyar bir söğüt ağacı vardır." cümlesinin öznesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İhtiyar bir söğüt ağacı
- B) Söğüt ağacı
- C) Dalları suya sarkan ihtiyar bir söğüt ağacı
- D) Şehrin kıyısında, ufak ufak bir derenin kenarında

Cevap: C

9. Bir yazarın ahlak bakımından da politika bakımından da kesin ve değişmez kuralları olmalı, yazar kendisini bütün insanların öğreticisi olarak görmeli çünkü insanların şüphe etmek için öğrenmelerine ihtiyaçları yoktur. **Bu paragrafta asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Yazar, kesin ve değişmez doğruları olan ve topluma önderlik eden kişidir.
- B) Yazarlar ahlakî bakımdan örnek teşkil etmelidir.
- C) Yazar toplumun aynı zamanda öğretmeni de olabilmelidir.
- D) Ahlakî bakımdan üstün nitelikleri olan kişiler o toplumun önemli yazarlarındandır.

Cevap: A

10. Yumruklarınızı sıkarak bana geldiğiniz takdirde benim yumruklarımı iki misli sıkacağım inanabilirsiniz. Fakat bana gelir de "Şu konuyu birlikte konuşalım, anlaşmazlığı çözelim." dersiniz çok geçmeden aramızda ciddi bir ayrılık bulunmadığını hatta

Bu paragraf aşağıdakilerden hangisiyle sürdürülebilir?

- A) anlaştığımız noktaların ayrıldığıımız noktalardan çok olduğunu fark ederiz.
- B) sorunları kavgayla değil de anlaşarak çözümlenmenin rahatlığını yaşarız.
- C) güçlü dostlukların tartışmalarla başlayabileceğini görürüz.
- D) problemlere çözüm yolu bulmada birbirimize benzediğimizi anlarız.

Cevap: B

11. --- Aramızda ilk anlaşma onunla başlar. İnsan ne kadar vahşi, ne kadar kötü yaratılışlı olursa olsun onun büyüüne kapılmaktan kendini alamaz. Bedenin varlığımızdaki payı ve değeri büyüktür. Bu bakımdan onun yapısına ve düzenine verilen önem pek yerindedir. İki temel taşımızı (ruh ve bedeni) birbirinden ayırmak, koparmak isteyenler yanılıyorlar. Tam tersine onları birleştirmek gerekir.

Bu paragrafın giriş cümlesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların da güzellik anlayışı çok değişiyor.
- B) Güzellik, insanlar arasında çok tutulan bir şeydir.
- C) Çirkinlik de güzellik gibi bir duygudur.
- D) Her insan iyi olacak diye bir şey yok.

Cevap: B

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-ecek, -acak" ekini alan sözcük fiilimsidir?

- A) Bu akşam işimiz uzun sürecek.
- B) İzini süreceğim ve seni bulacağım.
- C) Yapacağım işi söyle bana.
- D) Ben sana o elbiseyi alacağım, demiştim.

Cevap: C

1. B	2. A	3. D	4. C	5. D	6. A	7. D	8. C	9. A	10. B	11. B	12. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Metnin Bağlamından Sözcüğün Anlamını Bulma

Kazanım: Metnin bağlamından sözcüğün anlamını bulma

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili sözcüklerin yerine hangi sözcükler yazılırsa cümlelerin anlamı bozulmaz? Yazalım.

- Şair her bir mısrayı özenle seçmiş.
dizeyi itinayla
- Hislerini seninle paylaşmaktan çekiniyormuş.
Duygularını
- Hikâyelerinin bazılarını yazarken deneyimlerinden yararlanmış.
Öykülerinin tecrübelerinden
- Bu kararı vermemdeki en büyük sebepe ailemdir.
neden
- Hangi hekim hastasına, hangi öğretmen öğrencisine kıyabilir ki?
doktor talebesine
- Kara günlerin geçeceğine hepimizin inancı sonsuzdu.
Kötü
- Görevine zamanında gelmeyen memura soruşturma açıldı.
Vazifesine
- Gördüğü düşten yıllar sonra uyanmıştı.
seneler
- Her insanın kendine göre fikirleri vardır.
düşünceleri
- Doğanın dengesini bozan en önemli sebepe insandır.
Tabiatın neden
- Gerçek, yoksulluk parasızlık değil, bilgisizliktir.
Hakikat fakirlik cahilliktir
- Anadolu'da konuk, her evin baş tacıdır.
misafir
- Şiirin biçiminden çok muhtevasıyla ilgilenirim.
şeklinden konusuyla
- Veteriner olmak en büyük hayalimdi bir zamanlar.
Baytar
- Sorularıma yanıt alamayınca uğraşmaktan vazgeçtim.
Suallerime cevap

2. Aşağıdaki soruları dikkatli bir şekilde cevaplayalım.

- a) Aşağıda bazı sözcüklerin anlamları ve sözcüklerin bu anlamlarda kullanıldıkları cümleler verilmiştir.

Bu sözcükleri cümlelerin içinden bularak bulmacanın satırlarına yazınız.

	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						

Anlamlar:

1. Birbirlerini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelerin her biri.
2. Ayrıntılı.
3. Dış çevreyle ilişki içerisinde olmayan.

Cümleler:

1. Ben oldukça kapalı bir çevrede yetiştim.
2. Eldivenin sol tekini çıkardı.
3. Şöyle ince bir temizlik yapmak gerek.

Buna göre, bulmacanın 2. sütununda yukarıdan aşağı hangi harfler olmalıdır?

☐	T	☒	E	☐	K	☐	T
	i		N		C		N
	K		A		P		A

- b) "Almak" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kamaşmak" anlamında kullanılmıştır?

- ☐ Bu işi keyif olarak yapıyorum.
- ☐ Çok kilo almışsın, biraz zayıfla.
- ☒ Loş ışık gözlerimi alıyor.
- ☐ Bu elbiseyi yeni mi aldın?

- c) 1. Davranışlarımı ikide bir kınardı.
2. İnsan zaman zaman dinlenmek ister.
3. Ara sıra zorluklarla karşılaşıyorum.
4. Evden söylene söylene çıktı.

Numaralanmış cümlelerin hangilerindeki altı çizili sözcükler yakın anlamda kullanılmıştır?

- ☐ 1 ve 2
- ☒ 2 ve 3
- ☐ 1 ve 4
- ☐ 3 ve 4

- ç) "Ne olursa olsun, bu işten vazgeçmeyeceğim." cümlesindeki altı çizili söz grubunun cümleye kattığı anlam, aşağıdakilerin hangisinde yoktur?

- ☐ Olayın aslını kesinlikle onlara da haber vereceğim.
- ☐ Olan bitene aldırmadan işlerine devam etti.
- ☐ İnsanların dediklerine aldırmadan hedefime doğru ilerleyeceğim.
- ☒ Aynı sözleri bir kez daha tekrarlamasını istedi.

- d) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kasten, bilerek" anlamında bir sözcük ya da söz grubu kullanılmıştır?

- ☒ Kimse göz göre göre kendini tehlikeye atmaz.
- ☐ Konuyu genel yönleriyle inceledik, detaylara inmedik.
- ☐ Tatile gitmesi için onu ikna etmek bir ayımı aldı.
- ☐ Hayatı zorluklarla geçti, hiç gün yüzü görmedi.

3. Aşağıdaki soruları uygun şekilde cevaplayalım.

- a) Şöyle bir bakıyorum da o eski siyah beyaz günlerimizin renkli simaları teker teker aramızdan ayrılıyor. Barış Mançolar, Kemal Sunallar, Adile Naşitler... Peki bunlar, kendilerinden öncekiler gibi suya yazılmış isimler olarak mı kalacak?

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ En sevilen sanatçılardan olmaları
☒ Kısa süre içinde unutulmaları
☐ Alanlarında çok başarılı olmaları
☐ Hafızalardan silinmelerinin güç olması

- ç) Şiir yağmur gibidir. Şiir yağmuru, herkesin tarlasına yağar. Kimi yerlere bardaktan boşanırcasına iner, kimi yerlere de çisenti hâlinde yağar.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ İyi bir geçim kaynağı olduğu
☐ Yazması zor bir tür olduğu
☒ Şiirin okuyan ya da dinleyen herkesi etkilediği
☐ Çok tercih edilen bir tür olduğu

- b) "Yazı yazacağınız zaman lütfen bir bile-ne danışın. Yazı dünyasına, bunca ustanın arasına, destursuz girmeyin."

Bu cümledeki altı çizili sözle anlatılmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ hazırlıksız girmek
☐ izinsiz girmek
☐ erken girmek
☐ iddialı girmek

- d) "Bağlı" sözcüğü aşağıdaki cümlelerden hangisine "şart" anlamı katmıştır?

- ☐ Günlerdir bağlı olan köpek durmaksızın havlıyordu.
☐ Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma söz veriyorum.
☐ Çocuklarına ve ailesine bağlı biridir Hatice Hanım
☒ Benim sevincim senin sevincine bağlıdır.

- c) "Yazılarında da tıpkı konuşmalarındaki gibi sözcükler kullanmış." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilirse olumsuz eleştiri yapılmış olur?

- ☐ sade ☐ ilginç
☒ boş ☐ etkileyici

- e) "İkindiyazıları"nın son sayılarında sermaye desteğiyle çıkan pek çok dergiden daha nitelikli edebiyat ürünleri yayımlanıyor ve bu dergi, onlardan daha çok ses getiriyor."

Bu parçadaki altı çizili sözün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- ☒ basılıyor ☐ tutuluyor
☐ kabul görüyor ☐ seviliyor

4. Aşağıdaki deyim ve atasözleri ile karşılarında verilen açıklamalarını uygun şekilde eşleştiriniz.

A	1.	Gülü seven dikenine katlanır.	a.	Bir işte başka bir yöntemle geçerken gerekeni zamanında yapmalısın.
	2.	Armut, dibine düşer.	b.	Çok sinirli olmak kişinin kendisine zarar verir.
	3.	Kazanmayınca kazan kaynamaz.	c.	Bir güzelliğe ulaşmak isteyen onun sıkıntılarına katlanır.
	4.	İşleyen demir ısıldar.	ç.	Tembel tembel oturan hantallaşır, çalışan kimse kendini geliştirir.
	5.	Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	d.	Her yavru anne babasına benzer.
	6.	Keskin sirke küpüne zararlıdır.	e.	Çalışıp kazanmayınca geçimini sağlayamazsın.
	7.	Ne yavuz ol asıl, ne yavaş ol basıl.	f.	Her insanın farklı özellikleri vardır.
	8.	İrmaktan geçerken at değiştirilmez.	g.	Başına iş açacak kadar saldırgan olma, insanların seni ezecekleri kadar da yumuşak olma.

1. c	2. d	3. e	4. ç	5. f	6. b	7. g	8. a
------	------	------	------	------	------	------	------

B	1.	Beyninden vurulmuşu dönmek	a.	Çok tehlikeli bir işin üstüne gitmek
	2.	Çalımından geçilmemek	b.	Kendisine yapılan bir iyiliği ya da kötülüğü karşılıksız bırakmamak
	3.	Ağzı kulaklarına varmak	c.	Çok sevinçli olmak
	4.	Baltayı taşa vurmak	ç.	Farkında olmayarak karşısındakine dokunacak sözler söylemek
	5.	Ateşle oynamak	d.	Çok üzücü bir haberle aşırı bir sarsıntıya uğramak
	6.	Can kulağıyla dinlemek	e.	Büyük bir kazadan yara almadan kurtulmak
	7.	Altında kalmamak	f.	Kavramaya çalışarak büyük bir dikkatle dinlemek
	8.	Burnu bile kanamamak	g.	Aşırı derecede büyüklendiğinden yanına yaklaşılmamak

1. d	2. g	3. c	4. ç	5. a	6. f	7. b	8. e
------	------	------	------	------	------	------	------

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Karşıt (Zıt) Anamlı Sözcükler

Kazanım: Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

Karşıt anlamlı sözcükler: Anlamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere denir.

Anlatımda yer yer karşıt (zıt) sözcükler bir arada kullanılır, böylece anlatımın güçlendiği görülür.

ÖRNEK

İrili ufaklı, siyahlı beyazlı evler Boğaz'a yaslanmış; bize bakıyorlar.

sözcük	karşıtı
berrak	bulanık
dış	iç
fakir	zengin
gevşek	gergin (sıkı)
dayanıklı	çürük
yapay	doğal
gaddar	merhametli

sözcük	karşıtı
uzun	kısa
sıcak	soğuk
zayıf	şişman
güzel	çirkin
doğru	yanlış
inmek	çıkmaq
almak	vermek

sözcük	karşıtı
temiz	kirli
seyrek	sık
iyimser	kötümser
sol	sağ
görünmek	kaybolmak
dalgın	dikkatli
dinç	bitkin

Sözcüklerin olumsuz biçimleri ile karşıt anlamlı-ları farklıdır.

Sözcük	Olumsuz	Karşıt
Ağlamak	Ağlamamak	Gülmek
Hatırlamak	Hatırlamamak	Unutmak
Akıllı	Akılsız	Deli

Sözcüklerin mecaz anlamlı kullanımlarında kar-şıt anlamlısı da değişir:

* Kendine güzel bir ev bulmuş.

çirkin
(Yanlış)

* Yıkık, bakımsız, harabe (Doğru)

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili sözcüklerin karşıt anlamlılarını yazalım.

a) Yaptığın bu hareket, bir küçüklük örneğidir; çok ayıp.

büüklük

b) Bu iyiliği boşa gitti sanmayın.

kötülük

2. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

a) Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi-nin karşıt anlamlısı yoktur?

- ☐ Zor günlerde konuşmayı severdi.
- ☐ Her teklife açığım, deyip gitti.
- ☒ Çocuklar ne kadar mutlu görünüyor.
- ☐ Yakın geçmişte birçok güzellik yaşa-mış.

b) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme zıt anlamlı sözcüklerin bir araya gelme-siyle oluşmuştur?

- ☐ Konuyu hızlı hızlı anlattı.
- ☐ Kedisini şapur şapur öptü.
- ☒ Çocuk düşe kalka büyür.
- ☐ Eğri büğrü yollardan geliyoruz.

Öğretmenin Sorusu

"Kara göründü." cümlesindeki "kara" sözcüğünün karşıtı niçin "beyaz" sözcüğü değildir?

Cevap: "Kara" sözcüğü bu cümlede "siyah" anlamında kullanılmadığı için bu sözcük, "beyaz" sözcü-ğünün karşıtı değildir.

YAZIM KURALLARI

Kazanım: Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

ÜNLÜ DARALMASI İLE İLGİLİ YAZIMLAR

- ✓ Türkçede "a, e" ünlüleri ile biten fiillerin şimdiki zaman çekiminde söyleyişte de yazılışta da "a" ünlüsü → ı, u; "e" ünlüsü → i, ü olur.

başla- → başlıyor (yazılışı ve okunuşu)

anla- → anlıyor (yazılışı ve okunuşu)

- ✓ Birden çok heceli ve "a, e" ünlüleri ile biten fiiller, ünlüyle başlayan ek aldıklarında bu fiillerdeki "a, e" ünlüleri de söyleyişte yaygın bir daralma eğilimi görülür ancak söyleyişteki bu daralma yazıya geçirilmez.

başla- → başlayan (yazılış), başlıyan (okunuş)

- ✓ Tek heceli olan "de-" ve "ye-" fiillerinde söyleyişteki "i" ünlüsü yazıya da geçirilir.

de- → diyen (yazılış ve okunuş)

UYARI! "Deyince" ve "deyip" sözcüklerindeki "e", yazılışını korur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerden yazılışı doğru olanın karşısına (+), yanlış olanların karşısına (–) eksi işareti koyalım; doğrularını altlarına yazalım.

oynuyor (–) oynuyor	doymuyor (+)	izliyor (–) izliyor	saklıyor (–) saklıyor
diyor (+)	gelmiyor (–) gelmiyor	atmayalım	doymuyor (–) doymuyor
yeyince (–) yiyince	yiyecek (+)	saklıyalı (–) saklayalı	bekledi (+)
bekliyor (–) bekliyor	anlayacak (+)	anlıyorum (+)	anlayormuş (–) anlıyormuş

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden "izle-" fiilini şimdiki zamanda olumlu ve olumsuz olarak çekimlemelerini isteyiniz ve oluşan değişiklikleri inceleyiniz.

izleⁱ - yorizle - meⁱ - yor

Şimdiki zaman eki, kendinden önceki geniş sesleri daraltmış.

BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

1. Cümleler büyük harfle başlar:

- * Yaşlı Ankaralılar "Ankara" adının Farsça üzüm anlamına gelen "engür"den geldiğini söylerler.

➡ Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra başlayan sözcük büyük harfle başlamaz:

- * 1200'lü yıllarda Frigya Kralı Midas tarafından kurulmuştur Ankara.

2. Nokta (.), iki nokta (:), üç nokta (...), soru işareti (?) ve ünlem işaretinden (!) sonraki cümleler büyük harfle başlar:

- * Usta şöyle dedi:
– Yaptığın iş hatasız olmalı.
- * Eyvah! Yakalandık.
- * Kimsin? Yandım Ali.

3. Tırnak işareti içinde aktarılan alıntı cümleler büyük harfle başlar:

- * Annem, "Akşam eve erken gel." dedi.

➡ İki noktadan sonra gelen bölüm cümle değerinde değilse büyük harfle başlamaz:

- * Doğum günümde alınan hediyeler: saat, gömlek, kravat...

4. Kişi adları ve soyadları büyük harfle başlar:

- * Mehmet Akif Ersoy, Hakan Şükür, Mustafa Kemal Atatürk...

5. Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvan ve meslek adları büyük harfle başlar:

- * Kral Midas, Kadırgalı Aysel, Niyazi Çavuş, Aşık Mahsuni, Elif Hanım, Ahmet Bey, Nene Hatun...

➡ Akrabalık sözcükleri büyük harfle başlamaz:

- * Ayşe teyzeme gittim. (Akrabalık)

6. Hayvanların özel adları büyük harfle başlar:

- * Tekir, Fino, Rintintin, Minnoş...

7. Resmî yazışmalarda, mektuplarda hitap bölümü büyük harfle yazılır:

- * Sayın Başkan, Sayın Vali,
- * Sevgili Eroğlu, Değerli Milletvekili...

8. Dil, lehçe, millet, boy ve devlet adları büyük harfle yazılır:

- * Farsça, Latince, Türkçe, İngilizce, Oğuzca, Kazakça...
- * Türk, Alman, Oğuz, Kırgız, Kazak...
- * Hititler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Amerika Birleşik Devletleri...

9. Din, mezhep adları, dinî ve mitolojik varlıklar büyük harfle yazılır:

- * İslamlaşmış, Müslümanlık, Hristiyanlık, Hanefilik, Şafilik...
- * Tanrı, Allah, Cebrael, Zeus, Afrodite, Hera...

➡ Bazı dinî nitelikli sözcükler kalıplaşmış olarak küçük harfle yazılır:

- * cennet, cehennem, sırat köprüsü...

10. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle yazılır:

- * Merkür, Dünya, Neptün, Plüton...

➡ "Dünya, güneş, ay" sözcükleri günlük kullanımda küçük harfle yazılır:

- * Bütün dünya su altında.
- * Bu adam hiç güneş yüzü görmemiş.

11. İl, ilçe, bölge adları büyük harfle yazılır:

- * Ankara, Asya, Türkiye, İç Anadolu, Elbistan, Sarıoba köyü...

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize kurallarda verilen örnekleri cümle içinde söyleyerek tahtaya yazdırınız ve yazım hatası yapıp yapmadıklarını kontrol ediniz.

12. Özel adlardaki mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak sözcükleri büyük harfle başlar:

- * Cumhuriyet Bulvarı, Yıldız Mahallesi, Felek Caddesi, Hürriyet Sokak, Zafer Meydanı...

13. Deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren isimler büyük harfle başlar:

- * Gediz Nehri, Toros Dağları, Baltık Denizi, Nil Nehri, Beyşehir Gölü, Çanakkale Boğazı, Van Gölü, Tuz Gölü, Ağrı Dağı, Konya Ovası...

14. Saray, han, hamam, anıt vb. yapılar büyük harfle yazılır:

- * Topkapı Sarayı, Çankaya Köşkü, Kars Kalesi, Maltepe Köprüsü, Roma Hamamı...

15. Kurum, kuruluş adları büyük harfle yazılır:

- * Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu, Türk Dil Kurumu, Yükseköğretim Kurulu, Atatürk Lisesi...

➡ Kurum, merkez, bakanlık vb. kuruluş bildiren sözcüklerle belli bir kurum kastedilirse büyük harfle başlar:

- * Bu yıl Kurum "Türkçe Sözlük"ün yeni bir baskısını çıkardı. (Türk Dil Kurumu)

16. Kitap, gazete, dergi adları büyük harfle yazılır:

- * Hürriyet, Sabah, Milliyet...

➡ Özel ada dahil olan "dergi, gazete" vb. sözcükler büyük harfle başlar ancak bu sözcükler özel ada dahil değilse küçük harfle başlar:

- * Resmi Gazete, Türk Dili dergisi, Yeni Dergi, Sabah gazetesi,

➡ Kitap adı ve başlıklarda bağlaçlar küçük harfle yazılır:

- * Maî ve Siyah, Leylâ ile Mecnun,
- * Harp ve Sulh,
- * Suç ve Ceza, Ben de Yazdım...

17. Millî ve dinî bayramlar, özel günler büyük harfle yazılır:

- * Ramazan Bayramı, Cumhuriyet Bayramı, Kadir Gecesi, Anneler Günü...

18. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle yazılır:

- * Kurtuluş Savaşı, Cilalı Taş Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Fransız İhtilali, Tanzimat Dönemi...

19. Bir bölgenin ürünlerini bildirirken özel ad büyük, tür adı küçük harfle yazılır:

- * Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Van kedisi, Maraş dondurması, Amasya elması...

➡ Özel adlara getirilen çekim ekleri kesme işareti ile ayrılır ancak yapım ekleri ve yapım eklerinden sonra gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz:

- * Bursa'yı güzelce gezdik.
- * Beşevler'de oturuyor.
- * Ahmet Bey'i çağırır mısınız?
- * İstanbullu bir ailenin yanında kalmış.
- * Türkçenin zenginliklerini keşfediyordu.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize kurallarda verilen bu örnekleri de cümle içinde kullanmalarını söyleyerek tahtaya yazdırınız ve yazım hatası yapıp yapmadıklarını kontrol ediniz.

1. Aşağıdaki cümlelerde yanlışlıkla büyük harfle yazılan sözcüklerin altını çizelim.

a)	Öğretmen, "Ödevini ne güzel yapmışsın." diye <u>Beni</u> tebrik etti.
b)	İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere " <u>Fiil</u> " denir.
c)	Geçmişte Amasra'nın en <u>Büyük</u> derdi ulaşımıdı.
ç)	13 Mart günü Aycan, <u>Arkadaşları</u> ile tiyatroya gitti.
d)	Çağımız <u>Dünyasında</u> barışa gereksinim duyuluyor.
e)	"İstiklal Marşı" şiiri, Mehmet Akif Ersoy'undur.
f)	Toplumumuzun ilerlemesi, ülkemizin kalkınması için çalışalım.
g)	Ah <u>Kızım</u> , nasıl da özledim seni.
ğ)	Gülten Dayıoğlu'nun bir kitabını bile okumamış.
h)	Aklıma gelen soruyu <u>Sana</u> sormak istiyorum.

2. Aşağıdaki cümlelerde büyük harfle yazılması gereken sözcüklerin altını çizelim.

a)	Muğla <u>üniversitesi</u> öğrencileri, Anıtkabir'i ziyarete gelmiş.
b)	Birinci <u>dünya savaşı</u> , 1914-1918 yılları arasında olmuş.
c)	Onurlara gittiğimizde İstanbul'un tarihî yerlerini gezeceğiz.
ç)	Birden çocuk, <u>ayten</u> teyzemin arabasının önüne fırlamasın mı!
d)	Atalarımız der ki: <u>işleyen</u> demir ısıldar.
e)	Yakup Kadri'nin " <u>yaban</u> " romanını okumuş.
f)	Okullar gene 15 <u>şubat</u> 'ta mı açılacak?
g)	Gerçekten hava da deniz de çok güzel; siz de gelin <u>antalya</u> 'ya.
ğ)	Senin annen de eve geç gelirsen kızıyor mu? Oktay'ın annesi hiç kızmıyormuş.
h)	Neden "Güneş girmeyen eve doktor girer." demişler ki?

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

ÜÇ NOKTA

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde üç noktanın kullanım nedenlerini, Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu'ndan araştırınız.

*	Azıcık aşım, kaygısız başım. . . (olsun.)
*	Aferin. Becerikli bu. İlerde yaman adımlar atması umulabilir. Yeter ki. . . (Vüsat O. Bener)
*	Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz. . . (yeter.)
*	S. . . , asansör gelene kadar kapı ağzından bekledi.
*	– Bu s. . . tan bıktım artık. – Ağzını bozma.
*	İstanbul'dan ayrılmak istemiyoruz fakat senede kaç defa kütüphaneye gideriz? . . . Bizi buraya asıl bağlayan, alışkanlıktır. (Sebahattin Ali)
*	Ah, güzel ve çalışkan kadın. . . Ah, güzel saçlı Ayşe'm. . .
*	– Kimsin sen? – Ali. . . Hangi Ali? – . . .
*	Onunla G. . . Köyü'ne gidecektik.

SORU İŞARETİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde soru işaretinin kullanım nedenlerini sözlü olarak açıklayınız.

*	Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?
*	Haksız mıyım, Atatürk gibisi var mı?
*	Karacaoğlan, (1606? - 1679?) duru bir Türkçe ile şiirler yazan bir halk şairimizdir.
*	Ankara'dan Yozgat'a bir (?) saatte gitmiş.
*	Neden telefonları geç açıyorsun?

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümleleri öğrencilerinize okuyunuz ve defterlerine yazdırınız. Cümlelerin sonlarına hangi noktalama işaretini koymaları gerektiğini nedenleriyle açıklayınız ve yazdıklarını kontrol ediniz.

1) Ne uzun yol yürümüş hâlinde yorgunluk izi var (.)

2) Daha bir ballandır uyku, çocuklar kardeş oldu mu(.)

(Tahsin Saraç)

ÜNLEM İŞARETİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde ünlem işaretinin hangi amaçla kullanıldığını araştırıp anlatınız.

- * Hey, biraz bakar mısın!
- * Aa! Neymiş ki bu?
- * N'olur, yardım edin!
- * Eyvah! Yangın çıktı.
- * Miyav!
- * Ey Türk gençliği!
- * Eyvah, ben ne yaptım!
- * Çık dışarı!
- * Kadın, çok güçlü(!) olduğunu söylüyor.

TIRNAK İŞARETİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde tırnak işaretinin niçin kullanıldığını araştırıp anlatınız.

- * Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." sözü yazılıdır.
- * Yeni bir "çevre etkinliği" başlatıldı.
- * Bugün öğrenciler, "Çanakkale" şiirini incelediler.
- * Muammer Sünbül'ün "Atlar ve Arpalıklar"ındaki şiirleri okudunuz mu?
- * Mehmet Kaplan'ın "Kültür ve Dil" makalesini okumalısınız.

TEK TIRNAK İŞARETİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlede tek tırnak işaretinin işlevini araştırıp anlatınız.

"Otobüste ufak tefek hareketlenmeler başladı. Perdeyi çekip camdan baktığımda bahçesinde du-man tüten köy evlerini gördüm. Dağların arasına sıkışmış, yeşille kol kola girmiş kireçle boyanmış evler... Terminale gelmeden önceki son köydü. Sonra muavinin sesi duyuldu: 'Adıyaman'a hoşgeldiniz.' Her yer, büyüleyiciydi âdeta."

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümleyi noktalama olmadan tahtaya yazınız ve öğrencilerinizden cümlelerin noktalamasını tamamlamalarını isteyiniz.

Tayyip Uslu'nun dizeleri tam da içimin türküsünü söylüyor: "Ben seviyorum insanları / Bana ben-ziyor hepsi."

Noktalama İşaretleri

Aşağıdaki cümlelerde noktalama işaretleri bize verilen metinlerde niçin kullanıldıklarını soruyor, cevap verelim.

...	Aslında sakın sakın konuşuyorduk, birden yerinden kalktı ve bana bağırarak . . . dedi. Çok üzuldüm, ondan hiç böyle bir söz beklemezdim.	⇒	Kaba sayıldığı veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen sözcük veya bölümlerin yerine konur.
!	Aman! Çocuk düşecek, dikkat et!	⇒	Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle ya da sözlerin sonuna ünlem işareti konur.
...	Yaşlı adam "Çocuk. . . Hey, çocuk!. . . diye seslendi simitçiye.	⇒	Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için üç nokta konur.
.	Yazdı mı yazmadı mı bilmiyorum.	⇒	İçinde soru eki veya sözcüğü olsa bile bir cümle soru anlamı taşııyorsa sonuna soru işareti konmaz.
...	Eyvah, yangın! İmdat, anne buraya. . .	⇒	Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur.
?	Geri dönmedim diye / Ağlıyor musun anne? (Kemalettin KAMU)	⇒	Soru eki veya sözü içeren cümle ya da sözlerin sonuna soru işareti (?) konur.
!	Ey büyük Atatürk! Varlığımızın en kutsal emaneti olan cumhuriyetin yılmaz bekçileriyiz.	⇒	Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra ünlem işareti konur.
!	Mehmet! Oyunumuza sen de katılsana.	⇒	Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir.
!	Çok güzel (!) yazıyorsun, yazdıkların hiç okunmuyor.	⇒	Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır.
?	Ankara'dan Eskişehir'e bir (?) saatte giderdik. Karacaoğlan, 1606(?)-1679(?) yılları arasında yaşamış bir şairdir.	⇒	Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan tarih, yer vb. durumlar için soru işareti kullanılır.
?	– Memleketiniz? – Adınız?	⇒	Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen ifadelerin sonunda da soru işareti kullanılır.

1. "Adam" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "yetişmiş insan" anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Binanın önünde iki adam saatlerdir bizi bekliyordu.
B) Dün çıkan kavgayı muhtarın adamları önlemiş.
C) Okulumuzdan mezun olan çok öğrenci adam oldu.
D) Ülkemizde adamı olan insanlar, işe girebiliyor.

Cevap: C

2. "İçin" sözcüğü aşağıdaki cümlelerden hangisine amaç anlamı katmıştır?

- A) Başka şehre gideceği için içten içe üzülüyordu.
B) Ağaçta kalan kediyi kurtarmak için bütün mahalle seferber oldu.
C) Kedisini günler sonra bulduğu için ne yapacağını bilmiyordu.
D) Sağlığımızı olumsuz yönde etkilediği için damacana kullanmıyoruz.

Cevap: B

3. (1) Yalnız zaman dur durak bilmeyecek. (2) Herkes gibi bende büyüyeceğim. (3) Benimde liseli yıllarım gelecek. (4) Yaz tatilinde manifaturacı da tezgâhtarlık yapacağım.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

4. "İlk baharı severim(1) Ağaçların çiçek açışını(2) gelinciklerin tarlalara yayılışını(3) papatyaların gelinlik kız gibi salınışını(4)"

Yukarıdaki parçada numaralanmış yerlerden hangi ikisine aynı noktalama işareti getirilmelidir?

- A) 1 ve 2 B) 2 ve 3
C) 1 ve 3 D) 2 ve 4

Cevap: B

5. "Ülkemin insanlarını tanımaktan ne kadar uzagım! Her gün bir yenisiyle karşılaştıkça dünyalarının büsbütün cahili olduğumu anlıyorum."

Bu cümledeki altı çizili sözün cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Aynı toprağa bastığımız insanlarla daha iyi anlaşırız.
B) Şairler kendi iç dünyalarını yansıttıkça okuyucu bulamayacaklardır.
C) Hayat, insanın kendi kaderini yaşama sürecidir.
D) Yazar, okuyucunun dünyasından habersiz olmamalıdır.

Cevap: D

6.

A	H	C	H	L
K	A	L	I	N
İ	F	M	Z	N
B	İ	T	L	O
A	F	K	I	R
R	F	A	H	F

Yukarıdaki bulmacada aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin karşıt anlamlısı yoktur?

- A) Sen de yavaş yavaş arkamızdan gel.
B) Ne kadar ince biri olduğunuzu bilirim.
C) Elindeki ağır çantayı taşıyamıyor.
D) Ne kadar kaba konuşuyorsun.

Cevap: B

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ki"nin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Desem ki sen benim için her şeyden önemlisin.
B) Geçen ayki maaşımı daha alamadım.
C) Mademki gelmeyecektin, bizi niye çağırdın?
D) Gözlerinde ki yaşı sil artık.

Cevap: D

8. Eyvah() yine ocağın altını kapatmayı unuttum() Ne yapacağım ben şimdi()

Yay ayraçla () belirtilen yerlere sırasıyla hangi noktalama işaretleri getirilmelidir?

- A) (.) (.) (!) B) (.) (!) (?)
C) (;) (;) (!) D) (-) (-) (?)

Cevap: B

9. 1. Haber ver gelelim, mekânın nerede
2. Attın gönlümüzü bin türlü derde
3. Bu derdin çaresi, çok derinlerde
4. Kolay ulaşamaz sağlar demiştin

Numaralanmış dizelerden hangisinin sonuna soru işareti (?) getirilmelidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

10. "İleri" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "Konuşmalarında çok ileri gitti." cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Atatürk, ileri görüşlü bir insandı.
B) Adresi soran kişiye ileri gitmesini söyledi.
C) Tek hedefim ileride avukat olmaktır.
D) Daha fazla ileri gitmeden susmalısın.

Cevap: D

11. Dökülür yediverenler teninden

Rengârenk açarsın mevsimli mevsimsiz

Altı çizili sözün dizeye kattığı anlam, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Durup durup bana verdiği borcu istiyor.
B) Başın sıkışınca çekinmeden benim yanıma gelebilirsin.
C) Zamanlı zamansız ne zaman gitsek mutlaka yiyecek bir şeyleri olurdu.
D) Eşyalarımı kullanmana kesinlikle izin vermiyorum.

Cevap: C

12. Arkadaşlar() hadi hepimiz birlik olalım() Var mısınız şu işleri el birliğiyle bitirmeye()

Yukarıda parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) (!) (!) (?) B) (.) (.) (.)
C) (.) (!) (?) D) (.) (!) (.)

Cevap: C

13. 1. Romanın baş kahramanı küçük bir çocuktu.

2. Yurdun kuzey batısı karlar altında.
3. Bahçemizde kara dut ağacı vardı.
4. Gün geçtikçe dünyanın düzeni bozuluyor.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yoktur?

- A) 4 B) 3 C) 2 D) 1

Cevap: A

1. C	2. B	3. A	4. B	5. D	6. B	7. D	8. B	9. A	10. D	11. C	12. C	13. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

1. "Anadolu'nun büyük küçük birçok şehrinde üniversite var artık. Buralarda ceplerinde üniversite kimliği taşıyan binlerce öğrenci yaşıyor. Ancak bu üniversitelerin yeterince kütüphanesi yok. Öğrenciler kaynaklara yeterince ulaşamıyor. Bence bu yaşam tam anlamıyla kitap gurbetinde yaşamaktır."

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çok kitap okumak
B) Kitaplardan uzak yaşamak
C) Güncel kitapları tercih etmek
D) Her istenen kitabı rahatça bulmak

Cevap: B

2. 1. Bütün yaz kaç kitap devirdi bilmiyorum.
2. Yoğurt tenceresini halıya devirdi.
3. Koskoca çınarı bir çırpıda devirdi.
4. Rüzgâr telefon direklerini devirdi.

"Devirmek" sözcüğü, yukarıdaki cümlelerin hangilerinde aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 ve 2
B) 2 ve 3
C) 1 ve 4
D) 3 ve 4

Cevap: D

3. () Toplantıya kimler katılacak () söylendi mi ()

() Hayır () benim haberim yok.

Yukarıda yay ayrıçla () belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (-) (?) (?) (-) (.)
B) (-) (.) (?) (-) (.)
C) (-) (.) (-) (-) (!)
D) (-) (?) (?) (") (")

Cevap: B

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, büyük harflerin kullanımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Okullar 26 Ocak'ta yarıyıl tatiline giriyor.
B) Seviye belirleme sınavı 6 Mayıs'ta yapılacaktır.
C) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Haziran ayında olacak.
D) 2016-2017 eğitim-öğretim yılının 12 Eylül'de başlaması düşünülüyor.

Cevap: C

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde üç noktanın (...) kullanımı yanlıştır?

- A) Kadın o kadar yoksul ki...
B) Bu mağaza her gün dolup taşıyor, hele hafta sonları...
C) Dün sabah arkadaşın ... ile annesini gezerlerken gördüm.
D) Gidenlerin arkasından bağırmaya başladı...

Cevap: D

6. "Sadece beğendiğimiz kitapları okursak kısa sürede ufkumuz daralır."

Bu cümledeki altı çizili sözün cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Bu çocuğun bütün okul masraflarını bana yıktılar.
B) Evimizin karşısındaki boşluğa ev yapılıncaya üzüldük.
C) Okumak, çocukların gelişimine katkı sağlar.
D) Bilgisayar, çocukların anlayışını, kavrayışını engelleyen bir teknolojik ürün hâline geldi.

Cevap: D

7. Aşağıdaki sözcükler arası ilişkilerden hangisi farklıdır?

- A) Kırmızı – al
B) Sert – yumuşak
C) Son – ilk
D) Kalın – ince

Cevap: A

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmamıştır?

- A) Dün Köroğlu'nun atını çalmışlar.
 B) Eski mahallesine arasına uğrar, komşularını ziyaret ederdi.
 C) Devlet demiryollarından emekli olmuş.
 D) Ticaret de başarılı olamayınca öğretmenliğe döndü.

Cevap: A

9. "... söylediğimde kendimi daha güçlü ve karakterli gördüm." cümlesinde üç nokta (...) aşağıdaki görevlerin hangisiyle kullanılmıştır?

- A) Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.
 B) Kaba sayıldığı için açıkça yazılmayan kelime ve bölümlerin yerine konur.
 C) Alıntılarda başta ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur.
 D) Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümünün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek için konur.

Cevap: C

10. Aşağıdaki tabelaların hangisinde "doktor" kelimesi, tabelalardaki yazım kuralına göre doğru yazılmıştır?

- A)

DOKTOR

 B)

doktor

 C)

Dok.

 D)

dr.

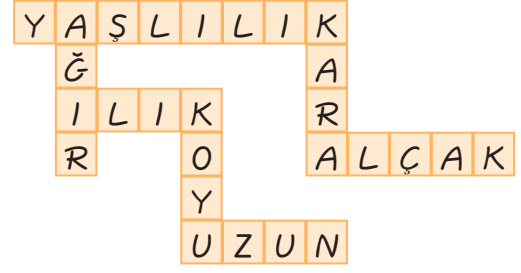
Cevap: A

11. 1. Ortaokulu Kayseri'de okumuş.
 2. Annem yaptığımı duyarsa canıma okur.
 3. Verdiğim kitabı bir günde okumuş.
 4. Her gün bir gazete alır ve okurum.
 "Okumak" sözcüğü numaralanmış cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

12.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcüğün karşıt anlamlısı bulmacada yoktur?

- A) Elindeki bavul çok hafifti, kolayca taşınıyordu.
 B) Gençlik, başımda duman, ilk aşkım ilk heyecan.
 C) Evine açık renk mobilyalar almayı düşünüyormuş.
 D) Sıcak bir çorba bu kış gününde iyi gider.

Cevap: D

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Görevliler apartmandaki asansöre bakım yaptılar.
 B) En büyük hayalinizden vaz geçtiğinizi mi söylüyorsunuz?
 C) Uçan balonların içinde ki gaz yanıcı olabilir.
 D) Bizi özlemiş ki buraya kadar gelmiş.

Cevap: C

14. Yanındaki kimdi () bilmiyordu () Nereden geliyorlardı () neden hiç konuşmuyorlardı ()

Yukarıda yay ayrıçla () belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) (?) (.) (.) (?) B) (.) (.) (.) (?)
 C) (.) (.) (.) (.) D) (.) (.) (?) (?)

Cevap: B

1. B	2. D	3. B	4. C	5. D	6. D	7. A	8. A	9. C	10. A	11. C	12. D	13. C	14. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Cümlede Anlam Sebep-Sonuç Cümleleri

Aşağıdaki sebep-sonuç cümlelerinde sebep bildiren ifadelerin altını çizelim.

- 1) Yeterince hazırlanamadığımdan sunumumu yapamayacağım.
- 2) Erken uyanamadığından geç kalmış.
- 3) Çiçekler solmuş susuzluktan.
- 4) Sıcaktan pencereyi açmış.
- 5) Davetsiz geldiği için ayakta kalmış.

Örtülü Anlam

Aşağıdaki cümlelerde "de" bağlacının işaretli yerlerde kullanılması cümlelerin anlamını nasıl etkiler? Uygulayıp yazalım.

- a) Büyük sanatçı batmayan bir güneştir.

↑
da

Büyük sanatçı da batmayan bir güneştir.

(Başka batmayan güneşler de var. "Ancak büyük sanatçı" batmayan bir güneştir.)

- b) "Çalgıcının Seyahati" romanını iki defa okudum.

↑
da

"Çalgıcının Seyahati" romanını da iki defa okudum.

(İki defa okuduğum başka romanlar da oldu.)

- c) Deden bugün gelmiyor.

↑
de

Deden de bugün gelmiyor.

(Bugün gelmeyenler var, deden de bu gelmeyenler arasında)

- ç) Deden bugün gelmiyor.

↑
de

Deden, bugün de gelmiyor.

(Dede, daha önce de gelmemiş; bugün de gelmediği günlerden biri.)

Öznel-Nesnel Cümleler, Karşılaştırma Cümleleri

Aşağıdaki cümleleri anlam özelliklerine göre değerlendirip tabloda uygun yerlere (✓) işareti koyalım.

	Öznel cümle	Nesnel cümle	Karşılaştırma cümlesi
1. Öykülerinde de şiirlerindeki gibi coşkulu bir anlatım var.	✓		✓
2. Akşama mahallemizin futbol maçı var.		✓	
3. Yeteneksiz kişiyi eğitmek çok zordur.	✓		
4. Sait Faik, öteki yazarlardan daha talihliydi.	✓		✓
5. Ağaçlar dallarında meyveleri taşıyamaz hâle gelmiş.		✓	
6. Sokak lambalarımız yanmıyor.		✓	
7. Çalışan gittikçe verimli olur, çalışmayan öyle mi?	✓		✓
8. "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözü, Atatürk'ün sözüdür.		✓	
9. Ahmet Kutsi Tecer'in yazılarında psikolojik bir derinlik ve ayrıntı görürüz.	✓		
10. Çalışan insanın dinlenmesi gerekir.	✓		
11. Geleneklerimize göre konuk, kısmetiyle gelir.		✓	
12. Simitçi çocuk, bağıırıyordu; köfteci ise suskundu.			✓
13. Evimizin kapıları boyandı.		✓	
14. Kolomb, Amerika kıtasını 15. yüzyılda keşfetmiştir.		✓	
15. Emekli olduğunuzu duyunca çok şaşırdım.	✓		
16. Gülten Dayıoğlu'nun hikâyelerini, Kemalettin Tuğcu'nunki kadar başarılı buluyorum.	✓		✓
17. Sizin evden bilgisayar çalan hırsız, dün yakalanmış.		✓	
18. Öğretmenimiz sınavın erteleneceğini söyledi.		✓	
19. Uçaktan korkuyorum, otobüs kadar güvenli bulmuyorum uçakları.			✓
20. Safranbolu, Anadolu'nun küçük, şirin bir beldesidir.	✓		

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ - III

Kazanım: 1. Standart Türkçe ile konuşur 2. Yazar Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. 3. Tekrara düşmeden konuşur.

Anlatımca doğru olmayan cümlenin bu durumunun pek çok nedeni olabilir. Bunlardan bazılarını inceleyelim.

Eklerle İlgili Uyumsuzluk

- Eklerin yanlış sözcüğe eklenmesi ya da ek getirilmesi yanlışlık oluşturur.
- Özellikle fiil çekimlerinde kip, kişi olumsuzluk ve soru eklerinin yanlış yerde kullanımı, anlatımı bozar.
- Uygun olmayan eklerin birlikte kullanılması, yanlışlığa neden olur.
- Hâl ekleri doğru yerde kullanılmazsa cümle bozuk olur.
- Meslek bildiren "-ci" ekiyle meslek adı, birlikte kullanılmaz.

Buna göre aşağıdaki cümleler, doğru cümle değildir.

Ressamcılık, onun en sevdiği alandı.

"Ressamlık" olmalıydı.

Dayısı, ona yaptığı ekonomik yardım kesti.

"Yardımlı" olmalıydı.

Türkiye'nin korunmasına engellemiş oldu.

"Korunmasını" olmalıydı.

Metroda konuşan kadınlar herkes kınadı.

"Kadınları" olmalıydı.

Birçok öğretmenler bu konuda ortak karar almış.

"Birçok" çokluk anlamı verdiği için "-ler" gereksizdir.

Bize iyi koruduğunu biliyoruz. (Yönelme eki değil, belirtme eki gelmeli.)

"Bizi" olmalıydı.

Bunları bana söylüyormuştu.

"Söylüyormuş" olmalıydı.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki cümlelerin doğru cümle olmasını engelleyen gereksiz sözcükler hangileridir? Yazalım.

Benimle sen sinemaya gelir misin → "Sen" fazla.

Üçüncü ay martın sonunda geleceğim. → "Üçüncü ay" veya "martın sonunda" söz grubunun biri kullanılmalı.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerde hangi sözcükleri gereksizdir?

Küçük kitapçıktaki uyarılara dikkat ediniz.

Bu sınavda ilk birkaç konulardan soru sorulmadı.

Cevap: Gereksiz sözcüklerin altı çizildi.

2. Aşağıdaki cùmlelerde tamlamadan kaynaklı nasıl bir yanlışlık vardır? Açıklayalım.

- a) Masal ve eğlenceli kitapları okutun çocuklarınıza.
- masal kitapları → isim tamlaması
eğlenceli kitaplar → sıfat tamlaması
- Farklı tamlayanlar aynı tamlananla birleştirilmez.

- b) Kıpırmızı ve Amasya elması arıyorum pazarda.
- kıpırmızı elma → sıfat tamlaması
Amasya elması → isim tamlaması
- Tamlamaların cinsi farklıdır, aynı tamlananla birleştirilmez.

3. Aşağıdaki cùmlelerin hangisinde sözcüğe gelen ek ile ilgili bir yanlış kullanım söz konusudur?

- ☒ Bana pek sevdiğini söyleyemem.
(“Bana” değil “beni” olmalıydı.)
- ☐ Seninle bir daha karşılaşacağımızı, kesinlikle sanmıyorum.
(Cümlede anlatım bozuk ancak sebebi ek değil, “kesinlikle” ile “sanmıyorum” sözcüklerinin çelişmesidir.)
- ☐ Yalın ayak konukları uğurladı.
(Cümlede anlatım bozuk; sebebi ek değil, sözcüğün yanlış yerde kullanılmasıdır.)
- ☐ Halk yeni kralı seçmek için sandık başına gidiyor.
(Cümlede anlatım bozuk ancak sebebi ek değil, mantık hatasıdır.)
- ☐ Öğretmen hem kareli hem de resim defteri istedi.
(Cümle yanlış, ancak nedeni ek değil, tamlama yanlışlığı var.)
- ☒ Anlamıyorsun mu hâlâ söylediklerimi?
(“Anlamıyor musun?” olmalıydı.)
- ☒ Pek çok öğrenciler, yıl sonu için etkinlik hazırladı.
(“Öğrenci” sözcüğüne, “-ler” gelmemeli, “pekçok” bu anlam karşılıyor zaten.)
- ☒ Onu genellikle hiçbir sırrımı vermem.
(“Onu” değil “Ona” olmalıydı.)
- ☐ Aycan, babasıyla birlikte Anamur’a gitti.
(“Babasıyla” olunca “birlikte”ye gerek yoktur. Cümle yanlış ama yanlışlığın nedeni ek değil.)

ETKİNLİK

Paragrafta Anlam

Metne İlişkin Soruları Cevaplama

Aşağıdaki paragraflarla ilgili birer soru hazırlayalım.

1)

Lokantaya önce kadın geldi. Çevresine bakındı ve sonra emin adımlarla garsonunun gösterdiği, pencere kenarındaki masaya oturdu. Aradan bir süre geçti. Bu kez aynı kapıdan bir adam girdi. O da önce çevresine bakındı ve sonra aynı yaşlı garsonun gösterdiği, bir başka masaya oturdu.

Metinde hangi kişilerle ilgili özellikler belirtilmiştir?

2)

Bütün büyük insanlar, başarıya sorunların üstesinden gelerek ulaşmıştır. Atatürk, Kurtuluş Savaşı'na girdiği zaman, Anadolu insanı yorgun ve bitkindi. Anadolu yokluk, yoksulluk içindeydi. Düzenli ordu yoktu. Atatürk, işte bunların üstesinden gelerek başarıya ulaştı.

Metinde Atatürk'ün ülkeyi kurtardığı yıllarla ilgili hangi durumlardan söz edilmiştir?

METNE İLİŞKİN SORULAR OLUŞTURMA

Kazanım: Metne ilişkin sorular oluşturur.

Bir metinle ilgili soru hazırlayacak kişinin o metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini kavramış olması gerekir. Bu nedenle "metne ilişkin sorular oluşturma" çalışmasını yapacak olanların öncelikle metinleri dikkatli okuması, metnin konusu ve ana düşüncesi ile ilgili olmayan soruları sormaması gerekir.

ÖRNEK

Ben kitapları, bugünün kafası karışık, yaşama sevincini yitirmiş ve hayat ile bağları adamakıllı zayıflamış insanının kurtuluş yollarından biri olduğuna inanmıyordum. Gerçek kitaplarla tanışanların bütün olumsuzluklara karşı direnç kazanacağına, akıl ve ruh sağlığını koruyabileceğine inanıyorum.

Yazara göre kitap, hangi insanlar için bir kurtuluş yoludur?

Yazar, "gerçek kitap" derken ne tür eserlerden söz etmiş olabilir?

Öğretmenin Sorusu

Bir ömür boyu taşınan ve insanla âdeta bütünleşen isimler; karakterimizin, kimliğimizin ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuklarımıza güzel isimler vermek konusunda en büyük görev, anne ve babalara düşmektedir. Bu yüzden anlamı bilinmeyen ya da yanlış anlaşılabilir isimlerin çocuklara verilmemesi gerekmektedir.

Öğrencilerinize yukarıdaki paragrafı iki kere okuyunuz ve paragrafla ilgili bir soru hazırlamalarını isteyiniz.

1. Aşağıdaki paragraflar için uygun birer başlık yazalım.

a)

İnsan ve Azim

İnsan, azimli olursa her işi başarır; her güçlüğün üstesinden gelebilir. Pek çok büyük insan, imkânsız gibi görünen işleri azimleri sayesinde başarmış; nice komutan, bu duygu sayesinde yenilgiyle sonuçlanacak bir savaşı zaferle bitirmiştir. Azimle imkânsız olan şey, mümkün olmuştur. Atatürk de başarıya ulaşmanın yolunun azimli olmadan geçtiğini "Zafer, zafer benim diyebilenindir." sözüyle ortaya koymuştur.

b)

Niye Öz Türkçe?

Bazıları, şuna buna yaranmak için öz Türkçeye özendiğini sanırlar. Oysaki ben, öz Türkçe için nice kazançları tep-tim, rahatımı kaçırdım; üzdüm kendimi, adımlı deliye çıkarttım. Öz Türkçeye özenişim, duygularımın etkisiyle değildir. Akla uygun tek yolun öz Türkçeye dönmek olduğunu anladım da onun için bu yola yöneldim.

2. Aşağıdaki paragrafların ana düşüncelerini yazalım.

a)

İnsanlığın mutluluğunu özleyenlerin neredede olurlarsa olsunlar, bütünleşecekleri ortak nokta neresidir? Çağımızın insanı, mutluluğa giden yolun bireycilikten geçmediğini bilir. Gezegeneimizin en ufak köşesinde bile çağdaş uygarlığa yakışır bir yaşam biçimi geçerli olmadıkça en uygar sayılan toplumlarda huzur sağlanamayacağına bilmektedir.

İnsanın gerçek mutluluğu, dünya üzerindeki diğer insanların mutlu olmasına bağlıdır.

b)

Hiçbir öykü, hiçbir roman yoktur ki yazarından yüzde yüz bağımsız olsun. Eser, her şeye rağmen sanatçının evreninde döner; bunun sonucu olarak da onun damgasını yer. Eseri okumaya başladığınızda eser, yazarıyla ilgili ipuçları verir. Genellikle de eserde geçen olay ya da karakterlerden birisi, yazarın hayatından izler taşır.

Her sanatçı, eserine kendinden bir şeyler katar.

3. Aşağıdaki paragrafların yazımında hangi anlatım biçimlerinden yararlanıldığını yazalım.

a)

İnsanlığın mutluluğunu özleyenlerin neredede olurlarsa olsunlar, bütünleşecekleri ortak nokta neresidir? Çağımızın insanı, mutluluğa giden yolun bireycilikten geçmediğini bilir. Gezegeneimizin en ufak köşesinde bile çağdaş uygarlığa yakışır bir yaşam biçimi geçerli olmadıkça en uygar sayılan toplumlarda huzur sağlanamayacağına bilmektedir.

Açıklama

b)

Hiçbir öykü, hiçbir roman yoktur ki yazarından yüzde yüz bağımsız olsun. Eser her şeye rağmen sanatçının evreninde döner, bunun sonucu olarak da onun damgasını yer. Eseri okumaya başladığınızda eser, yazarıyla ilgili ip uçları verir. Genellikle de eserde geçen olay ya da karakterlerden birisi, yazarın hayatından izler taşır.

Tartışma

METNİN PLANI

Metnin Giriş, Gelişme, Sonuç Paragraflarını Belirleme

Kazanım: 1. Metnin planını kavrar. 2. Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar. 3. Yazıcı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.

Her paragraf, aslında bir metnin küçültülmüş şekli gibidir. Nasıl bir metnin "giriş, gelişme, sonuç" bölümleri varsa metnin küçük bir birimi olan paragrafta da "giriş, gelişme, sonuç" bölümleri vardır.

MESLEK SEÇİMİ

Giriş

Bölümü

(Neden söz edileceğinden bahsedilir.)

Kişi yaptığı işi seviyorsa o alanda yeteneği de varsa başarılı olma ihtimali yüksektir.

Uygun meslek seçenler, mesleğini uygun çalışma ortamında sürdürürler; topluma, giderek insanlığa yararlı, kalıcı ürünler verebilirler.

Gelişme

Bölümü

(Konu ayrıntılı olarak ele alınır, gerekirse örneklerle konu desteklenir.)

Başta ana baba ve aile büyükleri, gençlerin ne olacağına karar vermeyi kendilerine "hak" sayanlar, çoğu kez kendi kararlarıyla çok sevdikleri çocuklarının geleceğini karartabilirler. Sonra da ağlayıp sızlamaya gerek yok. Çünkü kendi düşen ağlamaz, ava giden avlanır. Genellikle ana babalar, çocuklarının kendi mesleklerini seçmelerini isterler ya da kendileri için özlem olan mesleği seçmelerinde ısrarcı olurlar.

Meslek seçiminde ilk öge, mesleği seçecek olan gençtir. Bazı meslekler zordur ama gülü seven dikenine katlanır. Genellikle meslek seçiminde gençlerin yetenekleri ve istekleri ön planda olur. Ancak ilgi ve yetenekler durup dururken ortaya çıkmaz. Çocuklar ve gençler, aile, okul, sosyal çevre içinde aşırı engellemelerden uzak bir ortamda ilgi alanlarını ve yeteneklerini gösterebilirler. İlgi ve yeteneklerin ortaya çıkabilmesi ancak uygun ortamlarda gerçekleşir.

Ana babalar, ne kendi isteklerini ne de toplumdaki değer yargılarını değil, çocuklarını düşünebilseler, onların ilgi ve yeteneklerine saygılı olabilseler çocukları daha mutlu, daha başarılı, daha üretken olacaktır. Ana babalar, öğretmenler, gencin meslek seçimi yaparken ilgi ve yetenekleri yönünde seçim yapmasına yardımcı olabilirler.

Sonuç

Bölümü

(Konu bir sonuca bağlanır.)

Tüm çabalar, gençlerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, başarılı ve mutlu olacakları meslekleri seçmelerine yardımcı olmalıdır. Bence ana babalara düşen en önemli görev, çocuklarını okumaya alıştırmalarıdır. Çünkü okumak, başarının anahtarıdır.

Selim ÖZYÜKSEL

(Çocuk ve Eğitim)

Sorumuz var →

1. Görsellerle metnin konusu arasındaki ilgiye dikkat ettiniz mi?
2. Son paragrafta altı çizili cümle ile paragraf arasındaki ilgiyi kuralım.

Öğretmenin Sorusu

Gelişme bölümünde anlatılanların giriş ve sonuç bölümleri ile ilgilerini sorunuz.

(Cevaplar öznel.)

ÖRNEK

... Sözü etkili ve çarpıcı kullanmayı, yeteri kadar sözcüğü kullanarak anlatımda başarı sağlamayı öğreten kitaplar, bu gerçeği belirlemede söz sahibidir. Yazarların, ozanların eserlerini okurlarına sunmadan önce eserleri gereksiz sözcük kalabalığından kurtarmak için bir tartıdan geçirmeleri gerekir. İçtenlikle bu çağrıya uyulursa nice ölü doğmuş çocuklardan kurtulmuş olur edebiyatımız.

- ☐ İnsanların duygularını düşünemeyenler, uzun söze sığınanlardır.
- ☒ Yunus Emre'nin dediği gibi, az söz erin yüküdür; çok söz hayvan yüküdür.
- ☐ Sözün bir eğlence olarak kullanılması hemen her çağda görülmüştür.
- ☐ Düşünce söz arasındaki denge sanatçının dili kullanımındaki ustalığını da belirler.

Bu parçanın giriş cümlesi aşağıdakilerden ikincisidir, çünkü o cümle ile yazar, konuya giriş yapmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki parçanın sonuna hangi cümle getirilebilir?

İnsanın yüreğinde sevgiyi yeşertmek, yaşamın akışına sevgiyi yağıdırmak Ceyhun Atıf Kansu'ya göre ozan olmanın da aydın olmanın da ilk koşuludur. Sevgiden yoksunsa bir yürek, çirkinliklerin, kötülüklerin her türlü beklenir ondan. Aynı şekilde...

- ☒ sevgiden uzak bir kalem, sözcüklerin en güzeline dadansa da yaratıcı olamaz.
- ☐ kin besleyen insanlar, tilkiler gibidir.
- ☐ iyi bir eğitmen almak, ilerisi için iyi bir meslek sahibi olmaktır.
- ☐ çok okuyan insanlar, aynı zamanda çok yazanlardır.

ETKİNLİK

Metinle İlgili Karşılaştırmalar Yapma

1. Edebiyat, tarihin her döneminde hayatın öncüsü olmuştur. Bu yönüyle edebiyat, taklitçi sanatlardan ayrılır. Çünkü edebiyat, hayatta istediği biçimi verme özelliğine sahiptir. Edebiyatçıların bugün hayal olarak anlattıkları, yarının gözde icatlarıdır.

2. Bazılarımızın zor zamanlarında, tek sığınakları edebiyattır. Edebiyatı diğer sığınaklardan ayıran şey, onun aynı zamanda hem kendi kendimizi hem de başkalarını tanımamızda, durumlarla davranışları kavrayabilmemizde bize yeni özler katabilmesi; önceleri gördüğü ile yetinen gözlerimizin önüne çok renkli, çok çeşitli, çok daha geniş ve uzak ufuklar açabilmesidir.

Bu metinleri, aşağıdaki özelliklere göre karşılaştırınız.

- a) Konu : Ortaktır, ikisinde de edebiyattan söz ediliyor.
- b) Anlatım biçimi : İkisinin de anlatım biçimi açıklamadır.
- c) Cümle kuruluşları : Paragraflarda kurallı cümlelere yer verilmiştir.

OLAYLARI VE BİLGİLERİ SIRAYA KOYUP YAZMA

Okunan bir metindeki olayı kendi cümlelerimizle sıraya koyup özetlemenin dışında karışık olarak verilen olay ya da bilgiyi de düzenlememiz gerekir. Böylece okuduğumuzu anladığımız, olaylar ve bilgiler arasındaki mantık ilgisini kurabildiğimizi kanıtlamış oluruz.

ÖRNEK

Yazının karışık olarak verilen aşağıdaki bölümlerini sıralayalım.

- 1) Bunlardan en bilineni, Karagöz ve Hacivat'ın Orhan Gazi döneminde Bursa'da Ulu Cami'nin yapımında çalışan işçiler oldukları.
- 2) Henüz televizyonun olmadığı eski dönemlerde halkın en önemli eğlencelerinden biri, gölge oyunlarıydı. İnsanlar bir araya gelir, perdeye yansıtılan ışığın altında oynatılan figürleri izleyerek hoş zaman geçirirdi.
- 3) Her ikisi de tatlı dilli, komik şakalar yapan ve birbirleriyle tuhaf atışmalar yaşayan bu işçiler sohbet başladığında bütün iş durur, diğerleri de onları izlermiş.
- 4) Yüzyılları aşarak günümüze gelen Karagöz ve Hacivat oyunları, dünyaca da ün kazanmış.
- 5) Bu nedenle caminin yapımının gecikmesine sinirlenen padişahın idam edilmelerini istediği, sonradan da bundan pişmanlık duyduğu söylenir.
- 6) Bununla birlikte Türk gölge tiyatrosunun ne zaman başladığı, Karagöz ve Hacivat'ın aslında kimler olduğu çok net değil. Bu oyunun kökenine ilişkin çeşitli söylentiler, günümüze kadar gelmiş.

4 - 1 - 5 - 2 - 6 - 3

ETKİNLİK

Metnin Ana Duygusu

Aşağıdaki şiirlere egemen olan duyguları yazalım.

Özlem, beklenti,
küçümseme

Kaygı

- a) Gesi bağlarında dolanıyorum.
Yitirdim yârimi aranıyorum.
Bir çift selâmına güveniyorum.
Gel yanıma hâllerimi söyleyeyim.
Hâlden bilmez o yâri neyleyelim.
(Halk Türküsü)

- b) Saf fikirler çekiliyor kızağa,
Düşürdüler bizi bizden uzağa.
Mahkûm olacağız bin bir tuzağa.
Öfke, dili kirletecek; korkarım.
(Abdürrahim KARAKOÇ)

Ümit

- c) Varsın dirensin uykusu bol, paslı sürgüler;
Bir el kapatsa gitse öbür el de açtırır.
(Abdullah ÖZTEMİZ)

METNİN KONUSU

Kazanım: Metnin konusunu belirler.

Konu: Paragrafı oluşturan cümlelerin bir bütünlük içinde anlatmaya çalıştığı noktaya, olaya denir.

Konu, üzerinde yazı yazılan, görüş belirtilen her şeydir. Her yazıda mutlaka bir konu vardır.

Paragrafta konuyu bulabilmek için "Yazar bu paragrafta neden söz ediyor, neyin üzerinde duruyor?" soruları sorulur. Örnek konuları şöyle sıralayabiliriz:

* Kitap okumanın yararları

* Ders çalışma yöntemleri

* Sevginin önemi

Şimdi şu paragrafı inceleyelim:

Eğitim, insan yaşamında zorlu bir süreçtir. Çocuk eğitimi, bu zorlu sürecin dönüm noktasıdır. Çocuk eğitiminde dikkat edilmesi gereken o kadar çok nokta vardır ki saymakla bitmez. Aile eğitimi, çevre, eğitim ortamı, maddi olanaklar... Önemli olan bütün bunları bir araya getirerek çocuğa sağlıklı bir eğitim verebilmektir.

Paragrafın konusu "çocuk eğitimi"dir.

ÖRNEK

Önce bir roman okumak için koltuğa oturmanın yetmediğini söylemeliyim. Okumak da yazmak gibi özel bir çaba gerektirir. Bu çabayı göstermeyenler, okuduklarının tadına varamazlar. Bir resme şöyle bakıvermekle, bir müziği şöyle dinlemekle, bir romanı şöyle bir karıştırıvermekle sanatın mutluluğu elde edilemez. Çabayı göze almayanlar, sanata yaklaşmamalıdır.

Metinde yazarın üzerinde durduğu konu "sanat eserinden zevk alabilmek"tir.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki metinlerin konularını yazalım.

a) Bizim aradığımız, anlatmaya çalıştığımız sevgi; her şeyi kapsayan, insanın özüne yönelik bir duygudur. Sevgi kaynağının sonsuz oluşu gibi kendisi de sonsuzdur. Ancak onu algılayabilen ve yaşama geçirenler için. . . Sevgi, yaşamın ta kendisi; yaşam da sevginin yansımasıdır.

Sonsuz sevgi

b) Sağanak yağışların artışı yüzey nemliliğini ve bitki örtüsünü etkileyecek. Bunun sonucunda suyun topraktan süzülmesi azalacak, seller artacak. Yeni yağış düzeni, ekilebilecek alanların kuzeye doğru genişlemesine yol açacak. Dağlardaki buzullar ve kar örtüsünün azalmasından dolayı, hidrojik sistemler ve toprak yapısı çok etkilenecek.

Yeni yağış düzeni

Öğretmenin Sorusu

Yandaki şiiri öğrencilerinize okuyunuz ve şiirin konusunu söylemelerini isteyiniz.

Nasıl hatırlamam anacağım, nasıl?
Uzun kış geceleri, masal masaldı.
Güzel çoban kızları, iyi kalpli sultanlar,
Bir suyun akışı gibi geçip gitti zamanlar,
Şimdi ne dünkü çocuk ne de o masal kaldı.
(Ümit Yaşar OĞUZCAN)

2. Aşağıdaki metinde "Ağrı Dağı" ve "kuş" ile ilgili hangi söz sanatları olduğunu nedenleriyle yazalım.

Her yıl Ağrı Dağı'nda bahar gözünü açtığında çiçeklerle, keskin kokular ve renklerle, bakır rengi topraklarla birlikte Ağrı Dağı'nın güzel, kederli, kara gözlü, iri yapılı, çok uzun, ince parmaklı çobanları da kavallarını alıp Küp Gölü'ne gelirler. Kırmızı kayalıkların dibine, bakır toprağın, bin yıllık baharın üstüne kepeneklerini atıp gölün kıyısında firdolayı oturlar. Daha gün doğmadan Ağrı Dağı'nın harman olmuş yalp yalp yanan yıldızları altında kavallarını bellerinden çıkarıp Ağrı Dağı'nın öfkesini çalmaya başlarlar. Bu gün doğumundan gün batımına kadar sürer. Bu arada gün kavaşırken gölün üstünde kar gibi ak, küçücük bir kuş dönmeye başlar. Sivri, uzun, kırlangıca benzer bir kuştur. Gölün üstünde çok hızlı döner. Uzun, ak halkalar çizer üst üste. Ak halkalar tel tel gölün som mavisine düşer, günün battığı anda kavalcılar çalmayı keserler.

Benzetme (Kuş, "kar"a benzetilmiş.)

Kişileştirme (Ağrı Dağı, insan gibi öfkeli olarak düşünülmüş.)

3. Aşağıdaki şiirde hangi söz sanatları vardır? Açıklayalım.

Bilir misin köylerde akşam olunca
Çekilir el ayak ortalıktan.
Bir hüznü ay doğar karanlığa sapsarı.
Başlar bir ağıt gibi sulardan, kapılardan
Kurbağa feryatları köpek ulumaları.

Yavuz Bülent Bakiler

Şiirin üçüncü dizesinde "ay", kişileştirilmiştir.

Şiirin son dizesinde "kurbağa feryatları" ve "köpek ulumaları" bir ağıta benzetilmiştir.

4. Aşağıdaki dizelerin hangisinde "abartma" vardır? İşaretleyelim.

- ☐ Rüzgâr hissettiriyor kendini / Bir kış günü paltosuz bedenimde
- ☐ Gençler ısıklık çalmakta / Eşlik etmekte müziğe
- ☒ Bekletir sevgili beni / Yüzyıl oldu ağacın altında
- ☐ Koltukta oturuyor bir nine / Kucağında küçük bir çocuk

5. Aşağıdaki metnin hangi paragrafında kişileştirme yapılmıştır?

KELTEPE ORMANLARINDA BİR GÜN

Sabahleyin erkenden hazırlandık. Otomobile atladık. Karabük'ün önünden geçtik. Keltepe yolunu tuttuk. Asmalar içinden geçiyoruz. Tarlaların kenarından ilerliyoruz, yükseliyoruz.

Gözümüzü az sağa kaydırıyoruz. Tekirdağı'nı görüyoruz. Ne güzel ad takmışlar bu dağa! Tekirdağı, sarp kayalardan oluşmuş. Sol yanımızdan güneş yükseliyor. Bir yaylanın üzerindeyiz. Durduk, çevreye bakıyoruz. Ormanları gezmek için zamanı iyi seçmişiz. Tam yaprak dökümü. Karşıdan da Keltepe gösterişli, alımlı biçimde bakıyor.

Keltepe'ye doğru oldukça yükseliyoruz. Durduk. Otomobilden çıktık. Reçine kokulu hava, ciğerlerimizi doldurdu. Yine yolumuza devam ediyoruz. Keltepe bölgesine geldik. Artık Keltepe'ye çıkacağız. Yürüyerek tepeye çıkmak mümkün değilmiş. Çaresiz atla çıkacağız.

(...)

Prof. Dr. Hikmet BİRAND

2

6. Aşağıdaki soruları uygun şekilde cevaplayıp doğru cevapların olduğu kutuları işaretleyelim.

a) Aşağıdaki dizelerin hangisinde kişileştirme yapılmıştır?

- ☐ Zamanla nasıl değişiyor insan?
Hangi resmime baksam ben değilim.
- ☐ Bir dağa çıktım ki eteklerinde
Üstünde çobanlar, en dik yerinde
- ☐ Dünden yürüdüm ta aşağılara
Gölgesi vurmuştu karşı dağlara
- ☒ Rüzgâr eser, dallarınız atışır
Kuşlarınız hep birbiriyle ötüşür

b) Hesapsız haftalar, yıllar geçiyor
Evvel benim idi şimdi kaçıyor
Varıp düşmanlara derdin açıyor
Beni görüp saklanıyor el gibi
Bu dörtlük ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- ☐ Benzetme yapılmıştır.
- ☐ Şair karamsar bir hava içindedir.
- ☒ Kişileştirmeye yer verilmiştir.
- ☐ Mısra sonlarında ses benzerlikleri vardır.

c) 1. İstanbul bugün yorgun
2. Gözyaşları akıyor, sen görmüyorsun
3. İstanbul bugün kalabalık
4. Tek istediği biraz yalnızlık

Yukarıda dörtlüğün kaçınıcı dizesinde kişileştirme yapılmamıştır?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☒ 3
- ☐ 4

ç) Aşağıdakilerin hangisinde benzetme yapılmıştır?

- ☐ Yorgunluktan gözleri çökmüştü adamcağızın.
- ☐ Ders uzayınca öğrencilerin canı sıkılmıştı.
- ☐ Pamuklar tarlalara kar taneleri gibi dağılmıştı.
- ☒ Kitaplarını, defterlerini çantasına yerleştirdi.

7. Benzetme, kişileştirme, abartma ve konuşma ile ilgili cümle içinde birer örnek yazalım.

Takımından ayrılan fincan, ağlayarak "Niye dikkat etmedin!" dedi çocuğa. (Kişileştirme ve konuşurma)

Kedi, kelebeğin peşinden jet gibi koşuyor. (Benzetme)

Hasretinden gözyaşları sele karıştı. (Abartma)

Karga, tilkiye "Kandıramazsın beni." dedi. (Konuşurma)

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?

A) Düne göre daha iyi görünüyorsun.
 B) Sevinçten ne diyeceğini bilemedi.
 C) Davranışlarının sonuçlarına katlanacak-sın.
 D) Su şişesinin kapağı yere düştü.

Cevap: A

2. Doğaya, insana dair binlerce malzemey-le yüklü olan eser, hiçbir lüzumsuz söz sarf etmeden hatta her cümlesiyle "hedefe tam kalbinden nişan alarak 269 sayfada" tamamlanıyor. Dikkatli bir okuyucuya neredeyse her cümlesinden yeni bir kitap çıkartabile-ceği izlenimini veriyor.

Bu parçada anlatılan eserin özellikleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmamıştır?

A) İçerik B) Üslup
 C) Bilimsellik D) Yalınlık

Cevap: C

3. (1) Cümle hâlindeki deyimlerle, atasözlerini birbirine karıştıranlar çoktur. (2) Biçim bakımından büyük benzerlik gösterdikleri için bu yanılmalar olabilmektedir. (3) Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özellik; deyimlerin kesin bir yargı bildirmemeleridir. (4) Deyimler, bir kavramı belirtmek için kurulmuş özel anlatım kalıplarıdır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde neden-sonuç ilişkisi vardır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

A) Eskiden çember çevirirdi burada çocuklar.
 B) Derslerini dikkatli dinleyen bir öğrenci başarılı olur.
 C) Öğrencilerimizin birbiriyle uygunluk içinde olmaları hepimizi sevindiriyor.
 D) Annem, 15 Temmuz Salı günü doğduğumu söylüyor.

Cevap: C

5. Yıldızlar çamlara değer de geçer

Gün buradan başını eğer geçer

Sular dizlerini döğer de geçer

Bir Ilgaz, er Ilgaz, Ilgaz, yar Ilgaz.

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangileri vardır?

A) Benzetme - abartma
 B) Konuşturma - abartma
 C) Kişileştirme - abartma
 D) Konuşturma - kişileştirme

Cevap: C

6. O geline dedim, güzeller ağı.

Senin için dolandım karlı dağı.

Alayım da sana altın saç bağı.

Topla topla ince bele sar gelin.

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisi vardır?

A) Abartma B) Kişileştirme
 C) Konuşturma D) Benzetme

Cevap: A

7. 1. Her fasikül otuz iki sayfadan oluşuyor.
2. Aldığımız halının üzerinde çiçek desenleri var.
3. Geçtiğimiz hafta Samsun'a her gün yağmur yağdı.
4. Sevmeyi bilmeyenler yaşamayı da bilmezler.

Numaralanmış cümlelerden hangisi kanıtlanabilirlik açısından farklıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

8. Her masal bir gece davetli bize
Bir kucaktır her gün bize bu yamaç.
Durmadan kök salıyor sevgimize
Dalı gök, meyvesi yıldız bir ağaç.

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Konuşturma B) Benzetme
C) Abartma D) Kişileştirme

Cevap: A

9. Bazen bir dize alır bizim yalnızlığımızı; bazen bir romandaki kahraman gibi davranır; yarın-lara daha umutlu bakarız; bazen de masallar-la coşar, ninnilerle uyuruz.

Bu paragrafın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatın önemi
B) Edebiyatın insana etkisi
C) Edebî türlerin içeriği
D) İnsanların edebiyata etkisi

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerle bir paragraf oluşturulduğunda hangisi son cümle olur?

- A) Geçen yaz, köydeki okulumu gördüm.
B) Anılarım yerle bir olmuştu.
C) Bu okulda benim pek çok anım vardı.
D) Çünkü okulumun duvarları yıkılmış, çatısı uçmuştu.

Cevap: D

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Sokaktaki konuşmalar nihayet sona ermişti.
B) Birçoğu sağlığında hayattayken kitap bastırmamıştır.
C) Birçok öğrenci bu kitaptaki soruları çözemez.
D) Grevdeki işçiler isteklerini dile getirdiler.

Cevap: B

12. Benim nisanla bir alıp veremediğim yok ama onun benimle, bizimle var sanırım. Kışa yol göründü de bahar kapısını açtı mı taze bir gelin gibi çıkıyor karşımıza; açıyor sandığını ve ayağımızı yerden kesiyor. Her nisanda insan olduğumuzun, dünyalı olduğumuzun yeniden farkına varıyoruz. Çiçeklerini takıp, kokularını sürüp geliyor.

Bu parçanın anlatımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kişileştirme yapılmıştır.
B) Benzetmeye başvurulmuştur.
C) Öznel anlatım kullanılmıştır.
D) Tanık gösterme yapılmıştır.

Cevap: D

1. A	2. C	3. B	4. C	5. C	6. A	7. D	8. A	9. B	10. D	11. B	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Aşağıdakilerin hangisinde eylem, gerekçeyle birlikte verilmemiştir?

- A) Çocuk, annesini göremedi diye ağlamaya başladı.
- B) Senin hızına yetişebilmek, benim yaşımda imkânsız görünüyor.
- C) Her yer çamur olmuş, dün gece çok yağmur yağdı.
- D) Dün gece uyuyamadığımdan baş ağrısı çekiyorum.

Cevap: B

2. "Yalan söylememek, doğruyu söylemek anlamına gelmiyor her zaman."

Aşağıdakilerden hangisi bu cümleyle aynı anlamdadır?

- A) Yalan söylemeyenlerin her söylediği doğru olmayabilir.
- B) Her doğru bizi sonuca götürmeyebilir.
- C) Herkes bazen yalan söyler.
- D) Doğru söyleyenler her zaman kazanır.

Cevap: A

3. 1. Eskişehir'e gitmek üzere yola koyuldu.

2. Yıl sonu gösterisi, 12.30'da başladı.

3. Her insan, sır saklayamaz.

4. Baharın gelişi, en çok kuşları sevindirir.

Numaralanmış cümleler aşağıdakilerden hangisini örneklemez?

- A) Öznel yargı içeren cümle
- B) Nesnel yargı içeren cümle
- C) Amaç - sonuç cümlesi
- D) Sebep - sonuç cümlesi

Cevap: D

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Tatildeki aşırı kar yağışı, kazaların artmasını sağladı.
- B) Bir ay sonra burada işe başlayacak.
- C) Bir Anadolu kasabasında öğretmenlik yaptım.
- D) İnsanların hiçbiri, ne istediğini bilmiyor.

Cevap: A

5. Gönlünü yararak bütün bütüne

Benzedin sararmış yaban gülüne.

Güvenme sana ant içtiği güne.

Ya bütün sözleri yalansa Ayşe.

Yukarıdaki dörtlükte "yaban gülü"ne benzetilen nedir?

- A) Sözler
- B) Gönül
- C) Ayşe
- D) Günler

Cevap: C

6.

Yukarıdaki resimden hareketle resmin ait olduğu yöreye ilişkin hangi bilgiye ulaşamaz?

- A) Ev düzeni
- B) Giyim kuşam tarzı
- C) Beslenme biçimleri
- D) Ticaret hayatı

Cevap: D

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisi kanıtlanabilir yargı içermektedir?

- A) Çocuklar, bir anne için en değerli varlıklardır.
- B) Saçını kestirince kirpiye dönmüş.
- C) Kitaplığımda okumadığım kitaplar var.
- D) Uzun kirpikleri onun güzelliğine güzellik katıyor.

Cevap: C

8. 1. Baş başa vemeyince taş yerinden kalkmaz.

2. El öpmekle dudak aşınmaz.

3. İşleyen demir ısıldar.

4. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Numaralanmış atasözlerinden hangileri konusu bakımından özdeştir?

- A) 1 ve 2
- B) 1 ve 4
- C) 2 ve 3
- D) 3 ve 4

Cevap: B

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kişileştirmeye yer verilmiştir?

- A) Sonbahar gelince ağaçlar öksüz kaldı.
- B) Akdeniz'in suları Karadeniz'inkinden sıcaktır.
- C) Denizin ortasında büyük bir kaya vardı.
- D) Dalgıçlar birer birer suya daldılar.

Cevap: A

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Bugünlerde ayağı yere basmıyor, hayal âleminde yaşıyor.
- B) Dün burada pırıl pırıl bir hava vardı.
- C) Gülmesinin nedeni bugün evden iyi bir haber gelmesindendir.
- D) Her yerde bizim hakkımızda ileri geri konuşuyormuş.

Cevap: C

11. (1) Denize bakarken kurumuş sonbahar yapraklarını ince bir gürültüyle eziyorum. (2) Denize bakıyorum, deniz bütün maviliğiyle bana gülümsüyor. (3) Yaprakların ölü sesi ile içimdeki bütün umutlar kabarıyor yeniden. (4) Rüzgâr bütün kızgınlığıyla esiyor ama yosun ve balık kokusunun burnuma gelmesine, kabaran umutlarını yok etmesine engel olmuyor.

Yukarıdaki cümlelerle bir paragraf oluşturulsa paragrafın ilk cümlesi, hangi cümle olur?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Cevap: B

12. Komşumuzun annesi hastalanmıştı. İşlerinin çokluğu, çoluk çocuğu yüzünden adamcağız evden ayrılacak durumda değildi. Annesi ise günden güne kötüye gidiyordu. Bunun üzerine yaşlı kadını bir arabaya bindirip şehre götürdüm. Böylece hem vicdanen rahatladım hem de mekân değişikliği yapmış oldum.

Bu açıklama aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık olabilir?

- A) Sizi buraya kim getirdi?
- B) Geri dönecek misiniz?
- C) Yaşlı kadın akrabanız mı?
- D) Buraya niçin geldiniz?

Cevap: D

1. B	2. A	3. D	4. A	5. C	6. D	7. C	8. B	9. A	10. C	11. B	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

METİN TÜRLERİ

Kazanım: Metin türleriyle ilgili özellikleri kavrar.

ŞİİR

Şiir: Sanat değeri taşıyan, etkileyici, okuyan ve dinleyende güzel duygular uyandıran, dizeler (mısralar) hâlinde yazılan manzum yazılardır.

- ✓ Dize sonlarında benzer sesler olur. Şiirleri yazanlara şair (ozan) denir.
- ✓ Şiirin her bir satırına dize (mısra) denir.
- ✓ Bazen dizelerdeki hece sayıları aynı olabilir.
- ✓ Bir şiirdeki hecelerin sayıları aynı ise o şiir hece ölçüsü ile yazılmıştır. Dizelerdeki heceler farklı sayıda ise şiir serbest şiirdir.

Bu şiir serbest şiirdir çünkü şiirin dize sayıları aynı değildir.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle (14 hece)
Göğün hep üstünde, hava ciğerlerindedir. (14 hece)
Ey doğup yaşadığım, yerde her taşını (13 hece)
Öpüp başıma koymak istediğim şehir! (13 hece)

Ziya Osman SABA

Bu şiir hece ölçüsü ile yazılmıştır çünkü şiirde dize sayıları eşittir.

Naçar Karac' oğlan naçar (8 hece)
Pençe vurup göğsün açar. (8 hece)
Kara gündür gelir geçer. (8 hece)
Gamlanma gönül, gamlanma (8 hece)

KARACAOĞLAN

UYARI! Hece ölçülü şiirlerde, hece fazlası nedeniyle ölçünün bozulmaması için sözcükte hece düşmesine başvurulabilir.

Naçar Karacaoğlan naçar. → 9 hece idi.

Naçar Karac' oğlan naçar. → 8 hece oldu.

- ✓ Şiirlerin başlıkları ile konuları arasında bir uyum vardır. Aşağıdaki şiirde de bu özelliği göreceksiniz.

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız
Mısralarımda?
Dokunabilir misiniz
Gözyaşlarıma ellerinizle?

Bir yer var, biliyorum
Her şeyi söylemek mümkün.
Epeyce yaklaşmışım.
Duyuyorum. ...
Anlatamıyorum.

Bilmezdim şarkıların ne kadar güzel.
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Orhan Veli KANIK

Yetersiz. ←

Öğretmenin Sorusu

"Anlatamıyorum" şiiri niçin serbest bir şiirdir?

Cevap: Dizelerin hece sayıları, birbirinden farklıdır.

Aşağıdaki şiirlerle ilgili verilen bilgilerdeki eksikleri tamamlayalım.

1)

Şimdi Ürgüp'te,
Göreme'de,
Bütün o yörede
Sayısız güvercin vardır.
Kardeş kardeş yaşarlar
Yine
İnsanlarla
Ve otururlar
Peri bacaları içinde.

(Ali PÜSKÜLLÜOĞLU)

a) Yukarıdaki şiir hece ölçüsü ile yazılmış bir şiir değildir çünkü

dizelerdeki hece sayıları farklıdır.

b) Buna göre bu şiir serbest

bir şiirdir.

2)

Dadalım da der ki sözüm kayıran
Çekip çekip bir yakadan ayıran
Daim muhannetten karın doyuran
Eli ile ağu yutmuş gib'olur.

(DADALOĞLU)

→ Zehir.

→ Alçak, korkak.

a) Yukarıdaki şiir hece ölçülü bir şiirdir çünkü dizelerdeki hece sayıları eşittir.

b) "Gibi olur" yerine gib'olur" şeklindeki yazılışın nedeni şiiri heceye uydurmaktır.

3. Aşağıdaki şiirlerin konularını belirleyelim ve bu şiirlere konularına uygun birer başlık yazalım.

a)

NE OLABİLİRSEN

Dağ tepesinde bir çam olamazsan vadide bir çalı ol,
Fakat oradaki en iyi küçük çalı sen olmalısın.
Çalı olamazsan bir ot parçası ol, bir yola neşe ver;
Bir misk çiçeği olamazsan bir saz ol;
Fakat gölün içindeki en canlı saz sen olmalısın.
Hepimiz kaptan olamayız, tayfa olmaya mecburuz.
Dünyada hepimiz için bir şey var,
Yapacağımız iş size en yakın olan iştir.
Cadde olamazsan patika ol,
Güneş olamazsan yıldız ol.
Kazanmak veya kaybetmek ölçü ile değildir.
Sen her neysen onun en iyisi ol.

Douglas MALLOCH (Daglıs Moloş)

Konu: İnsanların her ne yapıyorlarsa en iyisini yapması

b)

MEMLEKETİM

...
Tekrar gözümde tüter memleketim.
Vurup sazi omzuma,
Edirne olsun Van olsun,
Yeter ki vatan olsun;
Ürüzgâr nereden eserse
Alır başımı giderim.
İsmin karıştı ismin,
Söylediğim her türküye.
Sen öyle güzelsin ki
Öyle güzelsin ki Türkiye!
Özker YAŞIN

→ Rüzgâr (Halk dilinde yazılmıştır.)

Konu: Vatanın, insanları güzellikleri ile kendine bağlaması

Anı (Hatıra)

Aşağıdaki anı yazısı ile ilgili olarak cümlelerde boş bırakılan yerleri tamamlayalım.

Anılar da diğer metinler gibi giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Aşağıdaki anı örneği, anının giriş bölümünden alınmıştır. Anıda yazar, tatilde yaşadıkları ile ilgili bir anısını kaleme almıştır.

BİR TATİL ANISI

Yaz tatilini köyde, dayımların yanında geçiyordum. Köy hayatı bambaşkaydı. Dayımın oğlu Ahmet ile birlikte sabahları erken kalkıyorduk. Önce kahvaltımızı yapıyorduk. Sonra harman yerine gidiyor, düven sürüyorduk. Düvenin üzerine binmek, çok hoşuma gidiyordu. Önceleri korkmuştum. Birkaç defa binince alıştım. Her düvene binişte eteklerim zil çalıyordu.

Harman yerinden az ötede dayımların bostanı vardı. Öğleden sonraları bostana gidiyorduk. Kavunları, karpuzları yokluyor; olmuşlarını topluyorduk. Ara sıra öbür bostanlardaki çocuklar da geliyordu. Onlarla çeşit çeşit oyunlar oynuyorduk.

Bir gün yine bostana gitmiştik. Kavunların, karpuzların olmuşlarını topladık. Suyun başına oturup güzelce karnımızı doyurduk. Keyfimize diyecek yoktu. Ahmet, bir türkü tutturdu:

"Bir dalda iki kiraz

Biri al, biri beyaz."

Ahmet, türküyü bitirince,

– Gel, dedi, seni taya bindireyim.

Tay, bostanın yanındaki tarlada otliyordu. Onu binmeye, yük taşımaya yeni yeni alıştıırıyordu. Doğrusu, taya binmeyi çok istiyordum ama korkuyordum da. Ahmet'e,

– Ya düşersem, dedim.

– Korkma, düşmezsın, dedi.

Birlikte tayı yanına vardık. Ahmet, tayı tuttu. Önce okşayıp sevdi onu. Sonra benim binmeme yardım etti.

İlkin hiçbir şey yapmadı tay. Olduğu yerden kımıldamak istemedi. Ahmet, eliyle tayı sağ rısına vurdu. Tay, birkaç adım attı. Birden hızlandı, koşmaya başladı. Hemen iki elimle yelesine yapıştım. Korkudan yüreğim küt küt atıyordu. Nerdeyse yüreğim yerinden oynamacaktı. Tayın üzerinde küçülmüş kalmıştım. Bağırıyordum.

Ahmet:

– Korkma! Sıkı tutun, korkma! diye bağırıyordu.

Tay, bir o yana, bir bu yana kuş gibi uçuyordu sanki. Düşecektim ama nereye, nasıl? Ter içinde kalmıştım. Ahmet, boyuna bağırıyor:

– Sakın ellerini bırakma, birazdan yorulur, yavaşlar.

Emin ÖZDEMİR

(Türkçemi İlerletiyorum)

BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar. (Metnin türünü kavrar ve türün özelliklerine uygun düşünceyi geliştirme yollarının neler olduğunu öğrenir.)

Biyografi - Otobiyografi

- ✓ Özellikle ünlü kişilerin yaşamlarını anlatan yazılardır.
- ✓ Biyografilerde kişinin çocukluğu, yetiştiği çevre, eğitimi, eserleri hakkında bilgi verir. Kişi kendisinin biyografisini yazmışsa buna da "otobiyografi (öz yaşam öyküsü)" denir.
- ✓ Otobiyografi yazıları, belli bir dönemin türlü olaylarını, sorunlarını, etkilerini anlattığından tarihî belge niteliği taşırlar.

ÖRNEK

ATATÜRK'ÜN HAYATI

Atatürk, 1881 yılında Selânik'te doğdu. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır. Makbule adında bir de kız kardeşi vardır.

Atatürk'ün çocukluk yılları Osmanlı Devleti'nin sıkıntılı yıllarına rastlar. Bu dönemde Selânik; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî bakımdan komşu ülkelerden etkilenen bir bölge idi. Selânik ve çevresinde yaşayan insanların dil ve din birliği yoktu.

Hristiyan milletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaları, İngiltere, Fransa gibi devletlerin yayılma ve nüfus politikaları en çok Selânik ve çevresini etkilemekteydi.

Okullarda verilen eğitim de farklıydı. Bazı okullarda çağdaş eğitim, bazılarında ise eski usulde eğitim yapılmıyordu.

Atatürk'ün gençlik yılları ve öğrenim hayatı da Osmanlı Devleti'nin bu sıkıntılı yıllarında geçti. Başarılı bir öğrenim hayatından sonra 1905 yılında devlet hizmetinde görev aldı. Önce subay, sonra komutan daha sonra da devlet adamı olarak hayatının sonuna kadar ülkesi için çalıştı.

(Bilgilik Wesster Ansiklopedisi)

ETKİNLİK

Aşağıdaki paragrafın niçin bir otobiyografiden değil de bir biyografi alınmış olduğunu sınıfça tartışınız.

Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin, 28 Şubat 1884 tarihinde Gönen'de dünyaya geldi. Öğrenimine Gönen'de başlayan Ömer Seyfettin, Ayancık'ta ve annesiyle birlikte geldiği İstanbul'da Aksaray'daki Mekteb-i Osmaniyyeye devam etti. Eyüp'teki Baytar Rüşdiyesini bitirip asker çocuğu olduğu için Kuleli Askerî İdadisine yazıldı (1893). Bir müddet sonra da Edirne Askerî İdadisine nakledilerek öğrenimini burada tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mekteb-i Harbiyeye gelen Ömer Seyfettin, "piyade mülazımı sanisi" rütbesiyle buradan mezun oldu. Teğmen olarak İzmir'de (1903-1910), sonra üsteğmen olarak Rumeli'de görev yaptı (1908-1910).

(...)

Öğretmenin Sorusu

Etkinlikte okuduğunuz biyografi metninde Ömer Seyfettin'le ilgili nelerden söz edilmiştir?
Cevap: Ömer Seyfettin'in çocukluk yılları ve öğrenim hayatından söz edilmiştir.

HİKÂYE (ÖYKÜ)

Hikâye: Olmuş ya da olması mümkün olayları zaman, kişi ve yer belirterek anlatan yazı türüdür.

- ✓ Öyküler romanlara göre kısa yazılardır. Ayrıntıya girilmez. Öykü "olay" üzerine kuruludur.
- ✓ Romandan ayrılan en önemli yönü kısa olması ve ayrıntıya girmemesidir.
- ✓ Hikâyede olaylar bir düzen içinde gelişir. Yazar olayları bu düzen içinde anlatır.
- ✓ Olaylar giriş (serim), gelişme (düğüm), sonuç (çözüm) bölümleri biçiminde anlatılır.

ÖRNEK

YÜKSEK ÖKÇELER

Hatice Hanım, pek genç dul kalmış zengin bir hanımcağızdı. On üç yaşında iken altmış yaşında bir kocaya vardığı için "izdivaç" denen şeyden nefret etmişti. İşte hemen hemen on sene vardı ki erkeğin hayali zihnine; romatizma, balgam, pamuk, vandoz, tentürdiyot yığınlarından yapılmış pis, abus, lanet bir hayalet şeklinde gelirdi.

"Gençler başkadır!" diyenlere,

— Aman, aman! Onlar da bir gün olup ihtiyarlamazlar mı? Sonra dertlerini kim çeker, diye haykırdı.

Başlıca merakı temizlik ve namusluluktu. Göztepe'deki köşkünü, hizmetçi Eleni ve evlatlığı Gülter'le her sabah beraber temizler; aşçısı Mehmet'i her gün tıraş ettirir, zavallı Bolulu oğlanı tepeden tırnağa kadar beyazlar giymeye mecbur ederdi. Eleni de Gülter de son derece namusluydu. Kileri kit- lemezdi, paraları meydanda dururdu. Hele Mehmet'in namusuna diyecek yoktu. Konuşurken gözlerini kaldırıp insanın yüzüne bile bakamazdı.

Hatice Hanım, köşkten hiçbir yere çıkmadığı için işi gücü adamlarını teftişti. Habire odaları dolaşır; tavan arasına çıkar, mutfağa inerdi. Derdi ki:

— Benim gibi olun! Ben kimse ile görüşüyor muyum? Sakın siz de komşuların hizmetçileriyle, uşak- larıyla konuşmayın. El, insanı azdırır!

Mehmet bile bu nasihati noktası noktasına tutmuştu. Arka bahçedeki mutfağına değil misafir, hemşeri filan, hatta yabancı bir kedi bile girmiyordu. Hatice Hanım, belki günde on defa iner; onu ya- payalnız tenceresinin başında bulurdu.

Hatice Hanım'ın temizlik, namus merakından başka bir de yüksek ökçe merakı vardı. Güzeldi, tom- buldu, civil civil bir şeydi. Fakat boyu çok kısa olduğu için evin içinde de bir karışa yakın ökçeli iskar- pinler giyerdi. Âdeta bir cambaza dönmüştü. Bu yüksek ökçelerle merdivenleri takır takır bir hamlede iner; ayağı burkulmadan bir aşağı, bir yukarı koşar dururdu. Nihayet bir baş dönmesi geldi. Çağırdığı doktor ilaç filan vermedi:

— Bütün rahatsızlığınıza sebep bu ökçelerdir hanımefendi, dedi, onları çıkarın. Rahat, yünden, yumuşak bir terlik giyin. Hiçbir şeyiniz kalmaz.

Hatice Hanım, doktorun tavsiye ettiği bu yünden terlikleri aldırdı. Hakikaten rahattı. İki gün içinde başının dönmesi filan geçti. Dizlerinde, baldırlarında sızı kalmadı. Fakat böyle, tam vücudu rahat ettiği sırada ruhu derin bir azap duydu. Dokuz senelik adamlarının iki gün içinde birdenbire ahlakları bozul- muştı. Eleni'yi kendi diş fırçasıyla dişini fırçalarken, Gülter'i kilerde reçel kavanozunu boşaltırken görmüştü. Mehmet'i et günü olmadığı hâlde bol bir sahan külbastıyı yerken yakaladı.

— Ne oldu bunlara Yarabbim? Bunlara ne oldu, diyordu. Bir hafta içinde adamlarının on beşten fazla hırsızlığını, yolsuzluğunu tuttu. Hele Mehmet'i, komşu paşanın neferleriyle koca bir lenger pirinç pilavını atıştırtırken görünce hiddetinden ne yapacağını şaşırdı. O gün her tarafı kilit kürek altına aldı.

(...)

ÖMER SEYFETTİN

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize aşağıdaki hikâye özetini okuyunuz. Özetin hangi bölümlerinin hikâyenin serim, dü- ğüm ve çözüm bölümleri olduğunu birlikte belirleyiniz.

(1) Altmışlık ünlü ressam, bir lokantaya girer. (2) Gerçi cebinde parası yoktur ama, aldırılmaz. Güzelce karnını doyurur. (3) Sonra da bir çırpıda lokantacının portresini çizerek masaya bırakır. (4) Kalkarken adam gelir, resme bakar beğenir: "Güzel; ama bir dakikada yaptınız bunu oysa bir saattir yiyorsunuz." der lokantacı. (5) Ressam: "Bir dakika değil, altmış yıl artı bir dakika." der. Cevap: 1. cümle serimin özetidir. 2, 3 ve 4. cümleler düğümün özetidir. 5. cümle ise çözümün özetidir.

Aşağıdaki hikâye ile ilgili soruları cevaplayalım.

MERMİLER ISLANMASIN

İstiklal Savaşı'nın en çetin günleriydi. Cephedeki askerlerimize yiyecek, içecek ve cephane yardımı yapılıyordu. Fakat toplanan bu yardımları Türk askerlerine ulaştıracak kişilere ihtiyaç vardı. Eli silah tutan genç ihtiyar, her erkek cepheye koştuğu için bu iş, kadınlarımıza kalmıştı. Nene Hatunları yetiştiren bu vatan, elbette onun gibi kahraman ve yiğit Türk kadınlarına da yetiştirmişti.

Hava oldukça soğuktu. Karla karışık yağmur serpiştiriyordu. Cepheye giden yol, ıssızdı. Yalnız az ileride bir kadın, iki öküzün çektiği kağnıyla yol alıyordu. Kadının sırtında küçük bir çocuk vardı. Çocuğun üstü açıktı. Sadece ince bir giysi vardı üstünde. Bir taraftan kağnıyı cepheye doğru süren kadın, bir taraftan da yavrusunun ağlamalarını dindirmeye çalışıyordu.

Kadın, elindeki değnekle kağnıyı çeken öküzleri hızlı hızlı dürtüyor, bir an önce cephaneleri askerlerimize yetiştirmek için canla başla gayret ediyordu. İşte bu sırada yolun karşı ucunda iki asker belirdi. Kadın onları görünce biraz durakladı, öküzleri yavaşlattı. Askerler kağnının yanına gelince durdular, selam verdiler. Kadın, onların selamını aldıktan sonra cepheye çok yolunun olup olmadığını sordu. Askerler de birkaç kilometrelik yolu kaldığını söylediler. Kadına, "Bu yolu takip et, dağın yamacında cephenin başlangıcına ulaşırsın." demişlerdi. "Eğer gizli ve önemli bir vazifemiz olmasaydı kağnıyı cepheye götürmene yardım ederdik." diye eklediler. Onun da vazifesi önemliydi. Askerlerin, onun nice kahramanlardan daha yürekli ve dayanıklı olduğunu düşündükleri, bakışlarındaki hayranlıktan anlaşılıyordu. Sırtındaki çocuğu görünce hayranlıkları daha da arttı. İyice ıslanmış giysisi içinde vücudu donmaya yakın üşümüştü. Kadının da durumu, yavrusundan farklı değildi. Fakat vazife vazifeydi. Kağnının içindeki cephanelerin üstü, bir battaniye ile örtülü idi. Askerler bu durumu görünce kadına,

"Bacı, şu battaniyeyi çocuğa ört de ıslanmasın. Baksana donacak yavru, deyince kadın: "Eğer onu alıp yavruma örtersem mermiler ıslanır. Cephane bir şeye yaramaz, ordumuzun bütün gayretleri boşa gider." diye cevap verdi.

Askerler vatan aşkıyla yanıp tutuşan bu kahraman ve fedakâr kadına hayran kalmışlardı. Onlar zafer dileğiyle ayrıldıktan sonra kadının dudaklarından yükselen fısıltı da yüreğindeki azmin ve ümidin yansımasıydı: "Cephe yolunda anne, evlat ölürsek şehit, kalırsak gazi oluruz. Allah ordumuza zeval vermesin. Allah bu millete zeval vermesin."

Mehmet ERDOĞAN

(Kardelen Çilesi)

- Olay nedir? İstiklâl (Kurtuluş) Savaşı yıllarında orduya cephane götüren bir Türk kadınının sırtındaki yavrusunun ıslanma pahasına mermileri koruması ve yolda çektiği sıkıntılardır.
- Olay nerede geçmiştir? Olay bir dağ yolunda, cepheye yakın bir yerde gerçekleşmiştir.
- Olay ne zaman gerçekleşmiştir? Olay, savaş sırasında bir kış günü gerçekleşmiştir.
- Olaydaki ana karakter kimdir? Olaydaki ana karakter, bir Türk kadınıdır.
- Olaydaki ana kahramanın özellikleri nelerdir? Bu Türk kadının özelliği, kahraman ve fedakâr olmasıdır.

DİL BİLGİSİ CÜMLENİN YARDIMCI ÖGELERİ

Kazanım: Cümlelerin yardımcı öğelerini ve özelliklerini kavrar.

a) Nesne

Nesne: Yüklemin bildirdiği işten etkilenen öğeye denir.

- ✓ Cümlede nesneyi bulmak için yükleme özneyi bulduktan sonra "Ne?, Neyi?, Kimi?" soruları sorulmalıdır.

Nesne kendi içinde ikiye ayrılır:

1) Belirtili Nesne

- ✓ Yükleme sorulan "Neyi?, Kimi?" soruları ile bulunur.
- ✓ "-i" belirtme hâl ekini almış nesnedir.
- * Neşe ve bahar yeni bir doğuşu ve taze bir oluşu müjdeler.
(Neyi?) Belirtili nesne

- * Yaşadığı yerleri bir bir anlattı.
(Neyi?) Belirtili nesne

- * Tropik ormanların havasını soluduk.
(Neyi?) Belirtili nesne

- * Odadaki eşyaları ve parkta oynayan çocukları seyretti.
(Kimi?) Belirtili nesne

2) Belirtisiz Nesne

- ✓ Yükleme sorulan "Ne?" sorusu ile bulunur.
- ✓ "-i" belirtme hâli ekini almamış nesnedir.
- * Çocuklara hediye aldık.
(Ne?) B.siz Yükleme nesne
- * Geride yazılmamış sayfalar bıraktı.
Ne? B.siz nesne Yükleme
- * Etrafı düzenli tutun, dedi.
(Ne?) B.siz Yükleme nesne
- * Okul idaresi ona onur belgesi verdi.
Ne? B.siz nesne Yükleme

b) (Yer Tamlayıcısı) Dolaylı Tümleç

Yer tamlayıcısı: Yüklemin yöneldiği, ayrıldığı, bulunduğu yeri bildiren öğeye denir.

- ✓ Yükleme sorulan "Neye? Neyde? Neyden? Kime? Kimde? Kimden? Nereye? Nerede? Nereden?" ile bulunur.
- ✓ Yer tamlayıcıları cümlede genellikle ismin "-e, -de, -den" hâl eklerini alır.
- * Köşedeki arsaya büyük bir ev yapıldı.
(Nereye?) Y.T. Ne? B.siz N. Y.
- * Konak, ağaçlı yolun kenarında kurulmuştu.
(Nerede?) Y.T. Yükleme
- * Bahçemizde iki kayısı ağacı vardı.
(Nerede?) Y.T. Ne? Ö. Y.
- * Ormanlardan, derelerden şimşek gibi geçti.
(Nereden?) Y.T. Yükleme

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize aşağıdaki cümlelerin hangisinde sorunun özneyi bulmaya yönelik olduğunu sorunuz.

- Davetliler haziran akşamında mı gelmişler?
- Bu arızayı Osman mı giderir?
- Toplum her zaman bilgelerin yanında olmalı mıdır?
- Yanlış yerlerden kazanılmış para çabuk mu harcanır?

Cevap: İkinci cümlede soru, özne olan sözcüğü (Osman'ı) bulmaya yöneliktir.

c) Zarf Tümleci

Zarf tümleci: Yüklemin zamanını, miktarını, sebebini, durumunu, yönünü vb. açıklayan ögeye denir.

✓ Yükleme "Ne zaman?, Ne kadar?, Niçin?, Nasıl?, Nereye?, Ne yöne?, Ne ile?, Kim ile?" gibi sorular sorularak bulunur.

* Merdivenleri yavaş yavaş çıktık.
(Nasıl?) Z.T. Y.

* Evi taşırken biraz yorulmuştuk.
Ne zaman? Ne kadar? Y.
Z.T. Z.T.

* Ölümlü hayat, neşe ile yeniden canlanır.
(Ne ile?)(Nasıl?)
Z.T. Z.T.

* İnsan âlemde hayal ettiği müddetçe yaşar.
(Nasıl?) Z.T.

UYARI! Üzerine yönelme (-a, e), bulunma (-da, de, -ta, -te) ve ayrılma (-dan, -den, -tan, -ten) hâli eki almış her sözcük ve sözcük grubu, cümlede (dolaylı tümleş) görevi ile kullanılmaz; bazen zarf tümleci olabilir.

→ Kışta kiyamette hiçbir yere çıkma.
Z.T. Y.T.

→ Ölümlü hayat neşe ile yeniden canlanır.
Z.T.

→ Sabaha görüürüz.
Z.T.

→ İhtiyar tabiat, baharda gençleşir.
Z.T.

UYARI! Yön bildiren sözcükler yalın hâlde kullanıldığında zarf tümleci görevindeyken üzerine hâl eklerini aldığında görevi değişir.

→ İnsanlar dışarı çıktı.
Özne Z.T. Y.

→ İnsanlar dışarıya çıktı.
Özne Y.T. Y.

→ İnsanlar dışarıyı temizledi.
Özne B.li N. Y.

UYARI! Edatlar (ile, için, gibi, kadar...) cümlede zarf tümleci görevini üstlenir.

→ Arkadaşlarım ile pikniğe gittik.
Kimle? Z.T. Y.

→ Seni görmek için Ankara'ya geldim.
Niçin? Z.T. Y.

→ Sabaha kadar yağmur yağdı.
Ne kadar? Z.T. Y.

→ Her hafta yeni bir hikâye okuyor.
Ne kadar? Y.
Z.T.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin ögelerini bulalım.

* Cahilin birine babası, ölüerken eski bir el yazması kitabı bırakmış.
Kime? Y.T. Kim? Ne zaman? Ne? B.siz N. Y.
Ö. Zarf tümleci

* (0) Hemen kitapçıya gitmiş, "Kapağı meşinden, bak; gel, al şunu da bir liracık olsun ver bana." demiş.
Gizli Ne zaman? Nereye? Y. Ne demiş? B.siz N. Y.
Özne Z.T. Y.T.

* Horoz, kuyumcuya bulduğu şeyi değiş tokuş etmek için gitmiş.
Kim? Ö. Nereye? Niçin? Z.T. Y.
Y.T.

* Bir şeyin değerini o konudan anlayan bilir.
Neyi? B.li N. Kim? Ö. Y.

CÜMLE VURGUSU

Kazanım: Cümlede vurgulanmak istenen ifadeyi belirler.

- ✓ Fiil cümlelerinde yükleme en yakın olan öge, vurgulanmak istenen ögedir. İsim cümlelerinde ise vurgu, yüklemedir.
- * Kötü istekler, zararlı düşünceler neşeli anlarda kalplerden silinir. (dolaylı tümleş)
D.T. Y.
- * Kötü istekler, zararlı düşünceler kalplerden neşeli anlarda silinir. (zarf tümleci)
Z.T. Y.
- * Neşeli anlarda kalplerden kötü istekler, zararlı düşünceler silinir. (özne)
(vurgu) Ö. Y.
- * Pencereleler çok büyüktü. (isim cümlesi)
Y. (vurgu)

ETKİNLİK

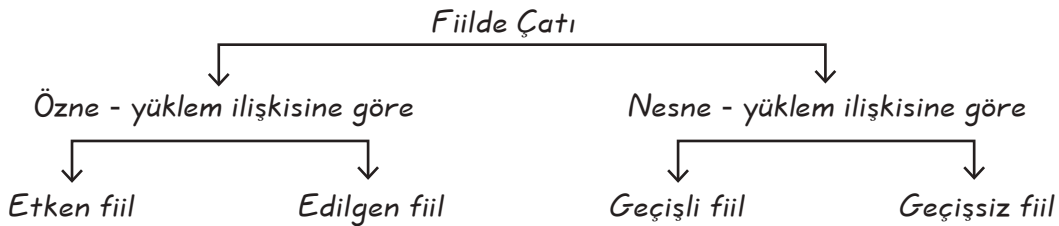
Aşağıdaki metinde vurgulanmak istenen ögelerin altını çizelim.

Kendime sağlam bir ev bulmaya, karar verdim. Bulamayınca deniz kıyısında betonörme bir ev yapmak istedim. Betonarme yapılar hakkında kitaplar getirttim. Yapının yerine göre çimento dozajını ve betona konacak demirlerin ne oranda olacağını ve betonarme yapılara ait hesapları öğrendim. Ev, on beş metre uzunluğunda ve beş metre eninde olsun istedim. Bir yüzü denize, bir yüzü de arkaya -dağlara bakan evim, çok güzel görünüyordu. İçini oda oda bölmedim. Katlar, boyu boyunca odaydı.

FIİLDE ÇATI

Kazanım: Cümledeki fiillerin çatı özelliklerini kavrar.

Çatı: Fiillerin nesne ve öznelerine göre gösterdikleri özelliklere denir.

1) Özne - Yüklem İlişkisine Göre Fiiller

Etken Çatılı Fiiller: Cümlelerde yüklem bildirdiği işi yapanın (gerçek öznenin) belli olduğu fiillere denir.

- ✓ Bu özne, gizli özne de olsa fiil, etken çatılı fiildir.
- ✓ Etken çatılı fiillerde "-l, -n, -ş" eklerinden hiçbiri olmaz.

Öğretmenin Sorusu

Sultan Dağı'nda ak kuzular meleşir.
Uzun Yayla'da pehlivanlar güreşir.
Bingöl Dağı çiğdem çiğdem yeşerir.
Belli olur ab-ı hayat içtiği
(Cahit KÜLEBİ)
Hayat suyu

Şiirdeki "meleş-, güreş-, yeşer-" fiillerinin çatı özelliği nedir?
Cevap: Bu fiillerin hepsi etken, geçişsiz fiillerdir.

3. Tema Millî Kültür

Edilgen Çatılı Fiiller: Yüklemin bildirdiği işi yapan varlığın belli olmadığı fiillere denir.

✓ Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde yüklemde bildirilen eylemi yapan gerçek bir özne yoktur, yapılan işten etkilenen varlığı bildiren ögeye "sözde özne" denir.

* Umut, kardeşiyle Kızılay'a gitti.

Özne

→ Etken fiil, özne var.

* Umut'la kardeşi, Kızılay'a gönderildi.

→ Edilgen fiil, özne belli değil.

UYARI! Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu bazı cümlelerde sözde özne de bulunmayabilir:

→ Yukarı çıkıldı.

Nereye Y. (Çıkan kim, belli değil.)

Z.T.

(Yer-yön zarfıdır.)

→ Kapı açıldı, içeri girildi.

S.Ö. Y. Z.T. Y.

Kapıyı açan belli değil. "Kapı" nesnedir ancak özne bulunamayınca nesne, özne gibi görev almıştır.

2) Nesne - Yüklem İlişkisine Göre

Geçişli çatılı fiiller: Nesne alabilme özelliği olan fiillere denir.

✓ Bu fiiller nesneyi bulmak için sorulan "Kimi?, Neyi?, Ne?" sorularına cevap verir.

Geçişsiz çatılı fiiller: Nesne almayan fiillere denir.

✓ Bu fiiller, nesneyi bulmak için sorulan "Kimi? Neyi? Ne?" sorularına cevap vermez.

* Umut, kardeşiyle Kızılay'a gitti. (git-: Etken çatılı fiil)

Fiile "Ne? Neyi? Kimi?" sorularını sorunca cevap alamıyoruz.

git-: Geçişsiz çatılı fiildir.

(git-: Etken-geçişsiz fiil.)

* Umut'la kardeşi, Kızılay'a gönderildi. (gönderil-: Edilgen çatılı fiil)

(Belirtisiz nesne) Sözde özne

"Gönderilme" eyleminden etkilenen varlık (Umut'la kardeşi), nesnedir ancak fiil edilgen olduğu için nesne, öznenin görevini üstlenir. Böylece bu cümlede "Umut'la kardeşi" sözde özne olur.

✓ Bazı fiillerin geçişli olup olmadığı ancak fiilin cümle içindeki kullanımından anlaşılır.

• Hırsız, evdeki takıları çalmış. (Geçişli)

Belirtisiz Nesne

• Telefon birkaç dakikadır çalıyor. (Geçişsiz)

Özne

Öğretmenin Sorusu "Ağabeyim evin kapısını açık unutmuş." cümlesinin fiilini çatı yönünden inceleyiniz.

unut - müş

Fiil

a) Etken fiil (iş yapan → ağabeyi)

b) Geçişli fiil (evin kapısı → nesne)

Örnekler:

Aşağıdaki paragrafta kullanılan çekimli fiilleri öznesine göre inceleyelim.

Michael Jordan

Michael Jordan 10. sınıf öğrencisiyken okul basketbol takımına alınmadı. Antrenör tarafından bu konuda yetenekli olmadığı söylendi. Eve geldiğinde Michael'in morali bozuktur. Odasına çıkttı ve ağlamaya başladı. Çok üzülmüştü. Durumu fark eden annesi, odaya girdi. Bir süre sessizce bakıştılar. Sonra annesi neler oluyor, diye sordu. Takıma giremedim, diye yanıt verdi Michael. Bunun üzerine annesi kolunu oğlunun boynuna doladı ve ona: "Senin içinde ne kadar büyük bir takım olduğunu biliyorum." dedi. Annesinin sözleri Michael'in çalışma isteğini pekıştirdi. Artık o, ne istediğini iyi biliyordu. Bunun üzerine çalışmaya başladı. Her geçen gün temposunu artırdı. Bunu gören antrenörü bir dahaki seçmelerde onu okul takımına çağırttı. Bu onun basketbol yaşamının ilk basamağıydı. O, şimdi yalnızca Amerika'nın değil; dünyanın yetiştirdiği en büyük basketbol yıldızı unvanını taşıy

(Dünyayı Değiştiren Öyküler)

Etken

Etken

1. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyelim.

- a) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemi gerçekleştiren varlık bellidir?
- ☐ Masanın üzerinde kitaplar unutulmuş.
- ☒ O kadar yolu üşenmeden yürüdü.
- ☐ Okul müdürü görevden alındı.
- ☐ Buğdaylar ekildi.
- c) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçek özne de sözde özne de yoktur?
- ☐ Arkadaşından özür dilemesi istenmiştir.
- ☐ Yokluk bitince hepimiz çok mutlu olduk.
- ☐ Yıllardır arkadaşımı göremiyordum ben.
- ☒ Biz gelene kadar çoktan yenilmiş, içilmiş.
- b) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçişli bir eylem vardır?
- ☒ Gözlerinde, uzak diyarların şarkısını okuyorum.
- ☐ Babası o hafta eve erkenden geldi.
- ☐ Yaşlı kadının yüzü torunlarıyla güldü.
- ☐ Diğer sahnede sanatçımızın oyunu da başlamış.
- ç) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde etken-geçişli bir fiil vardır?
- ☒ Çocukları bir güzel doyurdu.
- ☐ Bu çanta amcama alındı.
- ☐ O gün piknikte çok eğlenildi.
- ☐ Yarın akşam Aydın'a gidilecek.

2. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

- a) "Kırk gün boyunca yemekler dağıtıldı." cümlesinde "dağıtılan" nedir? → Yemekler.
- b) Bu cümlede "yemeklerin dağıtılma işini yapan" özne var mıdır? → Yoktur.
- c) Buna göre "dağıtıl-" fiili öznesine göre nasıl bir fiildir? → edilgen bir fiildir.

3. Aşağıdaki cümlenin çekimleri fiilinin çatı özelliğini inceleyip nedenleriyle yazalım.

Ben Bir bahar günü Sait Faik ve Orhan Veli ile birlikte yaptığımız bir Boğaz gezintisini hatırlıyorum.

Gizli (Neyi?) Belirtili nesne

özne Fiili: hatırla-

Öznesine göre: Etken fiil çünkü eylemi yapan özne belli.

Nesnesine göre: Geçişli fiil çünkü "hatırla-" eyleminden etkilenen bir nesne var.

4. Aşağıdaki cümlelerin fiillerini çatı özelliklerine göre inceleyelim.

- Biz, Kurtuluş Savaşı'nı, inandığımız için kazandık.
- Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal'i yokluktan başka ne bekliyordu?
- Kendisine inanmayan milletler, dünya haritasında duramaz.

kazan-: Etken fiil, geçişli fiil.

bekle-: Etken fiil, geçişli fiil.

durabil-: Etken fiil, geçişsiz fiil.

"durabil-" fiili olumsuz olunca
(dur-a bil-) "-abil" düşmüştür.
↑

Ne kadar değişmişsin görmeyeli
Ellerin güzelliğini kaybetmiş nasırdan
Hüzün rengi almış saçlarının her teli
Gözlerine gölgeler düşmüş kahırdan
Gözlerin ki gördüğüm gözlerin en güzeli
Ne kadar değişmişsin ben görmeyeli

(1 ve 2. soruları metne göre cevaplayınız.)

1. Bu şiire hâkim olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Keder B) Karamsarlık
C) Sevinç D) Hayranlık

Cevap: A

2. Bu şiirle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dize sonlarında ses benzerlikleri vardır.
B) Şair, üzgündür.
C) Karşılaştırma yapılmıştır.
D) Şiirin başlığı "Seni Gördüğüme Sevindim" olmalıdır.

Cevap: D

3. Toplumda önde gelen insanların yaşamlarını anlatan yazı türüne kişinin kendi hayatını anlattığı yazı türüne de denir.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

A) günlük - anı
B) biyografi - otobiyografi
C) gezi yazısı - sohbet
D) anı - otobiyografi

Cevap: B

4. Ey ana toprağı. ey Anadolu

Açıldı önünde gelişme yolu
Hamdolsun her yanın bereket dolu
Cennette bir yeşil meydan gibisin

Bu dörtlük ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dize sonlarında ses benzerliği vardır.
B) Vatan sevgisi konu edilmiştir.
C) Benzetmeye başvurulmuştur.
D) Ağır bir dil kullanılmıştır.

Cevap: D

5. Vatanıma kaptırmışım yakamı

Ölürüm de dosta dönmem arkamı
Nerden baksam gökyüzünde ay bedir
Sevmek varken küsmek nedir, kin nedir?

Dörtlüğe göre, şairin aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenmez?

A) Dostumu sıkıntılı anlarında asla yalnız bırakmam.
B) İnsan sevgi gibi küskünlüğü de yaşamalıdır.
C) Nefretle hiçbir yere varılamayacağını bilirim.
D) Vatanım her şeyiyle gönlümü kaplamıştır.

Cevap: B

6. Benden selam olsun Bolu Bey'ine

Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar gümbür gümbür seslenmelidir.

Bu dörtlüğün konusu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yiğitlik B) Vatan sevgisi
C) Millet sevgisi D) Ayrılık acısı

Cevap: A

7. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili bölüm cümlelerin nesnesi değildir?

- A) Babalarından kalan bu eski evi hepsi çok seviyordu.
- B) Denizin bu eşsiz maviliği canımıza can kattıyordu âdeta.
- C) Başına gelen bu korkunç olayı hatırlamak istemiyordu.
- D) Yeni aldığı kitabını kendi okumadan kimsele vermiyordu.

Cevap: B

8. Aşağıdakilerin hangisinde "-den" ekini alan sözcük, yer tamlayıcısı görevinde kullanılmıştır?

- A) Yukarıdan garip garip sesler geliyor.
- B) Eşyalarını akşamdan bavuluna yerleştirdi.
- C) Ödevlerini Selim'den alabilirsin.
- D) Ben kimseden yardım beklemiyorum.

Cevap: B

9. Yer-yön bildiren altı çizili sözcük, aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı bir öge olarak kullanılmıştır?

- A) Beri dön de güzel yüzünü görelim.
- B) Boşuna arama, o az önce dışarı çıktı.
- C) Hava çok soğuk hemen içeriye girin.
- D) Aşağı in ve hemen şu kalabalığı dağıt.

Cevap: C

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylem, etken çatılıdır?

- A) İhsan, ödevini hazırlıyor.
- B) Maçta son dakikaya gelindi.
- C) Yasa mecliste kabul edildi.
- D) Tatilde güneye gidildi.

Cevap: A

11. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük diğerlerinden farklı bir ögedir?

- A) Bu işlerin hepsi öğlene bitmiş olacak.
- B) Kitapta, yemeğin bir saat pişmesi gerektiği yazıyor.
- C) Aniden yerinden fırladı, hepimize teker teker sarıldı.
- D) Böyle zamanlarda birer birer depresiyor eski acılarım.

Cevap: B

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne, vurgulanan ögedir?

- A) Hayalimizdeki yere kalbimi de gömdüm.
- B) Duygularımı şimdi daha kolay anlatabiliyorum.
- C) Konuşmanın içeriğini bana bir arkadaşım anlattı.
- D) Handan Hanım anılarını yazacakmış.

Cevap: C

1. A	2. D	3. B	4. D	5. B	6. A	7. B	8. B	9. C	10. A	11. B	12. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. • Yaşanmakta olanı değil, yaşanmış şeyleri anlatır.
• Anlatılanları kanıtlamak zorunlu değildir.
• Bir döneme ayna tutmak, o dönemi aydınlatmak amacını taşır.
• Anlatımda doğruluk ve nesnellik esastır.

Bazı özellikleri verilen yazı türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Günlük B) Anı
C) Mektup D) Biyografi

Cevap: B

2. İlim öğrenmek için küçük yaşta ailesinden ayrılmıştı. Birçok güçlükle karşılaşacaktı, biliyordu ama yine de yılmadı. Köyünden, ailesinden, arkadaşlarından yüce bir amaç uğruna kopmak biraz olsun içini rahatlatıyordu.

Bu cümleler aşağıdaki düzyazı türlerinin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Deneme B) Hikâye
C) Makale D) Fıkra

Cevap: B

3. Yazar ilk öykülerinde, cümlelerle hatta sözcüklerle mesaj iletmeye çalışmıştır. Bu nedenle de cümleler arasındaki ilgi onu fazlaca ilgilendirmemektedir. Kafasında oluşan bir sorunu ya da olayı, birbirinden ayrı cümlelerle bir mozaik gibi işleme yolunu seçmiştir. Bu yöntemle de bütünü yakalayamamıştır.

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Makale B) Anı
C) Eleştiri D) Biyografi

Cevap: C

4. Gönlüm ne dertlidir ne de bahtiyar.

Ne kendisine yâr, ne kimseye yâr.

Bir rüya uğrunda ben diyar diyar.

Gölgemin peşinde yürür giderim.

Bu dördümlüğü söyleyen şair için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Arayış içinde olduğu
B) Hevesleri peşinde sürüklendiği
C) Çevresine faydasının olmadığı
D) Kimseye beklentisinin olduğu

Cevap: D

5. Alkışı sevdim

Bıçak sırtlarında dolaşmayı

Tehlikeli sularda seyredip pupa yelken

Geçici limanlara ulaşmayı sevdim.

Bu dizelerdeki altı çizili sözün dizeye kattığı anlam, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) izlemek B) dönmek
C) yol almak D) bakmak

Cevap: C

6. Aşağıdaki bilgilerin hangisi hikâye türü ile çelişmektedir?

- A) Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olaylar anlatılır.
B) Olay, yer, zaman ve kişiye yer verilir.
C) Sonuçta ders verme amacı taşır.
D) Olaylar serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.

Cevap: C

7. "Şiir, ve güzel ve etkili bir şekilde dizeler hâlinde ifade edildiği bir anlatım türüdür." cümlesinde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) olay, durum, hayallerin
B) duygu, düşünce, hayallerin
C) serim, düğüm, çözümlerin
D) giriş, düşünce, hayallerin

Cevap: B

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde cümlede nesne bulunmadığı hâlde eylem geçişlidir?

- A) Salondaki herkes konuşuyordu.
- B) Televizyondaki iddianın yanlış olduğunu söylüyor.
- C) Elini uzattı ve nasıl olduğumuzu sordu.
- D) Küçük çocuk, yüzmeyi çok seviyordu.

Cevap: A

9. "İleri" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde farklı bir öge olmuştur?

- A) O, ileriye düşünür, geçmişini anmazdı.
- B) Adam ileriye gördü, bize yol gösterdi.
- C) Topu ileri atmalısın.
- D) İleriye hedeflerdi, geriye dönmezdi.

Cevap: C

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisi, öğelerinin dizilişi bakımından "Uçak havalandıktan on beş dakika sonra pilot, yolculara bir duyuru yaptı." cümlesiyle özdeştir?

- A) Göldeki kurbağalar boğulmamak için çabalıyordu.
- B) Üzerinde yaşadığınız dünyayı sevin.
- C) Sabah herkesten önce kalkıp kahvaltıyı hazırlamış.
- D) Dün annem bana mantı yapmış.

Cevap: D

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde etken ve geçişsiz bir fiil vardır?

- A) Dedemin arsaları çok ucuza satıldı.
- B) Müsabakayı küçük Elif kazandı.
- C) Ablama yeni araba alındı.
- D) Konuyu bilmeden etrafına bağırmaya başladı.

Cevap: D

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi geçişli bir fiil olduğu hâlde cümlede nesne kullanılmamıştır?

- A) İki gündür Ayşe, odasını temizlemedi.
- B) Onun gelmesini ilk önce ben istiyorum.
- C) Aldığım kitabı hemen okurum.
- D) Çok sinirlendirince havuza itiverdi.

Cevap: D

13. Aşağıdaki cümlelerden hangisi özne-yüklem ilişkisi bakımından farklıdır?

- A) Sonunda adaylıktan çekildi.
- B) İnşaattan arta kalan malzemeler toplandı.
- C) Mahkemede sanığa da söz hakkı verildi.
- D) Kanlı bir çarpışmanın sonunda kuşatma yapıldı.

Cevap: A

14. Evvel zaman içinde bir padişah varmış, zalim mi zalim. Halkına çok ağır vergiler ödetiyormuş. İki fakir köylü, padişahın huzuruna çıkıp dert yanmışlar.

– Padişahım acı bize, bu vergileri ödeyemiyoruz, demişler.

– Padişah hiddetlenmiş:

– Madem ödeyemiyorsunuz, çıkın gidin ülkenin, demiş.

Bu parça, aşağıdaki edebî türlerin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Anı
- B) Masal
- C) Hikâye
- D) Fıkra

Cevap: B

1. B	2. B	3. C	4. D	5. C	6. C	7. B	8. A	9. C	10. D	11. D	12. D	13. A	14. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Metnin Bağlamından Sözcüğün Anlamını Bulma

1. a) Aşağıdaki paragrafta geçen söz gruplarından tamlama olanları aşağıda verilen boşluğa yazalım.

Dil, tarih ve kültür arasındaki ilgiyi bilen bir kimse, dili tek başına ele almaz. Çünkü dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve anlamını belirleyen, tarih ve kültürdür. Yunus Emre'nin şiirlerinin dilini, yazıldığı devir ve çevreden ayrı düşünemezsiniz. Zira o ağacın kökleri gibi gelenek ile beraber yetiştiği topraklara sınıksız bağlıdır. Bu da gösterir ki filolog sadece dilci değil geniş kültürlü, kafası -dil gibi- hayatın bütün imkânlarına açık bir insan olmalıdır.

* dil, tarih ve kültür arasındaki ilgiyi bilen kimse	* ağacın kökleri
* her kelimenin yazılış, ses, şekil ve anlamı	* yetiştiği topraklar
* Yunus Emre'nin şiirlerinin dili	* geniş kültürlü, kafası hayatın bütün imkanlarına açık bir insan
* yazıldığı devir ve çevre	

- b) Bu söz gruplarından sonuncusunda geçen "geniş, açık, kafa" sözcüklerini farklı anlamlarıyla cümlede kullanalım.

- * Benim odam, kardeşiminkinden daha geniş.
- * Odamın kapısı açık olduğu zaman rahat çalışamıyorum.
- * Maçta kafasına çarpan top yüzünden burnu kanadı.

- c) "Bağlı" sözcüğünün metindeki anlamı, aşağıdaki anlamlardan hangisidir?

4

1) Bir bağ ile tutturulmuş olan	4) Bir kimseye, bir düşünceye, bir hatıra-ya saygı, aşk gibi duygularla bağlanan, sadık, tutkun.
2) Sınırlanmış, sınırlı.	
3) Kapatılmış olan, kapalı.	5) Gerçekleşmesi bir şartı gerektiren

2. "Folklor bir sevgi bilgisi, bir arınma kaynağıdır." cümlesinde "sevgi bilgisi" söz grubunun anlamını "folklor" (halk bilimi) sözcüğü ile ilgi kurarak açıklayalım.

Folklor, halk bilimi demektir yani bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, sözlü edebiyatını, geleneklerini, inançlarını, mutfağını, müziğini, oyunlarını, halk hekimliğini inceleyen bilimdir. Folklorde bütün bunların ilişkisi, kaynağı, evrimi, yapılışı, değişimi, etkileşimi, sorunları, sorunların çözümü ele alınır. Folklor "sevgi bilgisi" ile ilgilidir çünkü kendi halkının özünü inceleyen, onu sever ve ona karşı ilgilidir.

Sözcüğün Gerçek - Mecaz - Terim Anlamda Kullanımı

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin özelliklerini tabloda gösterelim.

		Mecaz	Gerçek	Terim
1.	Buranın <u>atmosferi</u> beni rahatsız etti, dışarı çıkalım.	✓		
2.	Bu sözcüğün <u>köküne</u> kaç ek gelmiş?			✓
3.	Tiyatroyu izlerken <u>suflörün</u> sözlerini biz bile duyduk!			✓
4.	Ne kadar dar bir <u>bakış</u> açınız var.	✓		
5.	Bu işin <u>yürek</u> istediğini anlattım ona.	✓		
6.	<u>Yüzünü</u> , suyun yüzüne doğru çevirmiş.		✓	
7.	Şişenin <u>içinin</u> boş olduğunu görmemiş.		✓	
8.	Dalgın bir anında <u>kaza</u> yapmıştı.		✓	
9.	Bu <u>yün</u> , bu hırka için iyi midir?		✓	
10.	Haritadan yurdumuzun <u>enlem</u> ve boylamlarını gösterdi.			✓
11.	<u>Altın</u> kalpli bir insan olmanız, çok zor değildir.	✓		
12.	Dik <u>üçgenin</u> uzun kenarının karşısındaki açı hangisidir?			✓
13.	Bir insana "taş kafalı" dediğinizde o, çok incinir.	✓		
14.	Vücudumu <u>saran</u> bu tembellikten kurtulmam lazım.	✓		
15.	Şu boydan boya gittiğimiz <u>ova</u> , vaktiyle bizimdi.			✓
16.	Bu <u>acı</u> sözlerinle beni çok incitiyorsun.	✓		
17.	İnatçı bir çocuksun sen, neden okumuyorsun aldığım <u>kitabı</u> ?		✓	
18.	Kuduz <u>aşısını</u> Pastör bulmuştur.			✓
19.	Fırtınanın <u>patlamasıyla</u> , her yer alt üst oldu.	✓		
20.	<u>Teleskop</u> almak için aylarca nasıl da çalışmışım.			✓
21.	Nemrut ve Erciyes, <u>sönmüş</u> yanardağlardır.			✓

Deyimler

başı kazan gibi olmak	cesaretini kırmak	aklına koymak	fark gözetmek
faydası dokunmak	içini burkmak	dişini sıkamak	kabak çiçeği gibi açılmak
aklında kalmak	ekmeğiyle oynamak	içeriye dalmak	lokmasını saymak

Yukarıdaki deyimleri, aşağıdaki cümlelere uygun şekilde yerleştirelim.

1.	Bunu böyle yapmayı bir kez <u>aklına koymuş</u> artık kimse onu vazgeçiremez.
2.	O nasıl bir <u>içeriye dalmak</u> öyle, kapıyı çalmak yok mu!
3.	Onun <u>cesareti kırılmış</u> , ne olduğunu bilemedim oysa ne kadar istekliydi bu iş için.
4.	Onun bu içler acısı hâli, hepimizin <u>içini burktu</u> .
5.	Onun kimseye <u>faydası dokunmaz</u> , boş yere ona elini açma.
6.	Ne kadar çok gürültü yaptınız, <u>başım kazan gibi oldu</u> .
7.	Az daha <u>dişini sık</u> , bu zor günler de elbet geçecek.
8.	O eski utangaç çocuk gitmiş, <u>kabak çiçeği gibi açılmış</u> sizin komşunun oğlu.
9.	<u>Aklında kaldığına</u> göre sen, bana geçen yıl da bunu anlatmıştın.
10.	Onun <u>ekmeği ile oynama</u> , kaç çocuk ona bakıyor; sonra ne yaparlar?
11.	Anneler ve babalar <u>fark gözetmeden</u> severler tüm çocuklarını.
12.	"Misafirin <u>lokması sayılmaz.</u> " derdi anneannem; bol kepçe olun biraz.

İkilemeler

1. hele hele (Konuşmaya isteklendirmek)	6. kırık mırık (Küçük parçalara ayrılan.)
2. zır zır (Bıktırıcı ve sürekli bir ses çıkarmak)	7. aşağı yukarı (Tahminen)
3. yer yurt (Oturulan, yaşanılan yer)	8. zangır zangır (Aşırı olarak titremek)
4. eciş bücüş (Hiçbir yeri düzgün olmayan)	9. deri meri (Deriye benzer)
5. ufak tefek (İri yarı olmayan)	10. yalan yanlış (Doğru olmayan)

1. Yukarıdaki ikilemeleri yapılaş özelliklerine göre aşağıdaki tabloya yerleştirelim.

Yakın anlamlı sözcük tekrarı ile oluşanlar: 3. 10

Zıt anlamlı sözcük tekrarı ile oluşanlar: 7

Aynı sözcüklerin tekrarı ile oluşanlar: 1. 2. 8

Biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerden oluşanlar: 9. 4. 5. 6

2. İkilemeleri farklı cümlelerde sıfat, isim ve zarf olarak kullanalım.

Sıfat olarak: Yalan yanlış sözlerinle beni kandırmaya çalışma.Bu eciş bücüş yollarda araba sürmek çok zor.Kırık mırık eşyaları, getirme buraya.Sizi ufak tefek bir kadın aradı.Salkım saçak hırkasıyla ortalıkta dolanıyordu.İsim olarak: Bugüne kadar bu konuda söyledikleri, hep yalan yanlıştı.Çok ufak tefekti, onu seçemedim kalabalıkta.Söyledikleri hep yalan yanlışmış, ona kim inanır?Bu konuyu bilenler, omuz omuzaydı.Planlarına baktım, günü gününüydi.Zarf olarak: Yalan yanlış, konuşma da çevrenin güvenini kazan.Saatlerce zır zır konuşuyor, hiç susmuyor.Çatıdan su, şıpır şıpır damlıyordu.Geleceğine doğru adım adım ilerliyor.Kavga etmeyin güzel güzel geçinin.

Yabancı Dillerden Dilimize Giren Sözcüklerin Türkçe Karşılıkları

1. Dilimize yabancı dillerden giren aşağıdaki sözcüklerin Türkçe karşılıklarını yazalım.

driver	sürücü	printer	yazıcı	CV	özgeçmiş
polemik	söz dalaşı	departman	bölüm	marjinal	sıradışı
kriter	ölçüt	antipatik	sevimsiz	detone olmak	ses kayması
part-time	yarı zamanlı	partner	eş	ambulans	cankurtaran
pesimist	karamsar	nickname	takma ad	analiz	çözümleme
full	tam	laptop	dizüstü bilgisayar	bonkör	eliaçık
monoton	tekdüze	jenerasyon	nesil	cihaz	aygıt
adisyon	hesap fişi	exit	çıkış	dejenere	yozlaşmış
imitasyon	taklit	link	bağlantı	ego	ben
ekstra	fazladan	spontane	kendiliğinden	handikap	engel
kainat	evren	limit	sınır	nacizhane	önemsiz
komite	kurul	metot	yöntem	no-frost	karlanmaz

2. Çevremizdeki afiş ve tabelalarda kullanılan yabancı adları örnekleyelim.

Mc Donald's	Colins	Lc Waikiki
De Facto	Burger King	Loft
Samsung	Gratis	Nokia

Yazım Kuralları

Büyük Harflerin Yazımı, "De" Bağlacının Yazımı, Yazımı Yanlış Sözcükler

1. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını kutulara işaretleyelim.

1. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

Zavallı boncuğa bir araba çarpmış. boncuğun ayağını sakatlamış.

☐

Bu eserleri çevirmek için almanca bilen birini arıyoruz.

☐

Onun yaşadığı ev Cennet'ten bir köşeydi sanki.

☐

Bu bölgede Urartular bir dönem hüküm sürmüştü.

☒

5. Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?

Sende onun dediklerine inandın mı?

☐

Bu kitapta mı çok akıcıydı?

☐

Ahmet'te toplantıya katıldı mı?

☐

Yolculukta sıkılırsan kitap oku.

☒

2. Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

Bölgenin Dağları'nda mor sümbüller vardı.

☒

Everest Tepesi'ne çıkan ilk dağcı oldu.

☐

Şehir bir dağın eteğine kurulmuştu.

☐

Gölün üzerinde nilüferler yüzüyordu.

☐

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

Sınava gelmiyen öğrenciler uyarıldı.

☐

Nurullah Ataç, ölüm döşeğinde şiir okuyormuş.

☒

Çalışmak ta bir ibadettir.

☐

Konuyu dersde anlamayanlar etüt alsın.

☐

3. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

Kızım, geçen yıl Eylülde doğdu.

☐

Nisan'da alerjilerim gün yüzüne çıkar.

☐

29 ekimde tatil olacakmış.

☐

Haftaya cumartesi pikniğe gidiyorum.

☒

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yön adlarının yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

Güney Afrika'da şirketin şubesi açılacaktı.

☐

Sabaha kadar kuzeybatı yönüne doğru ilerlediler.

☐

Çay, en çok Doğu Karadeniz'de yetiştirilir.

☐

Türkiye'nin Güneyi çok yağış alır.

☒

4. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük yanlış yazılmıştır?

Kopkoyu bir yalnızlık yaşıyorum aylardır.

☐

Eşyaların hepsi sapsağlam yerinde duruyor.

☒

Masanın üzerine bembeyaz bir örtü serdi.

☐

Askerler şehri çepeçevre kuşatmıştı.

☐

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

Yalnızlık, insana susmayı öğretir.

☐

Sorunlar, üzüntüler paylaşıncaya azalır.

☐

Hatasız dost arayan, dostsuz kalır.

☐

Bir çok defa geceyi parkta geçirdi.

☒

2. Aşağıdaki cümlelerde yanlışlıkların altını çizelim ve cümleleri yazım yanlış yapıp yapılmamasına göre doğru (D) ya da yanlış (Y) sütununa işaretleyelim.

		D	Y
1.	Anlatılanların <u>hiç biri</u> doğru değildi.		X
2.	Sizin sorunları çözme yönteminiz bu mu?	X	
3.	<u>Gidip te</u> aradıklarımı bulamazsam üzülürüm.		X
4.	Ben dedemlerde büyüdüğüm için, iki ayrı evim mi oldu şimdi?	X	
5.	Bu bölgeleri tanır mıydı, bilemiyorum.	X	
6.	Şiir ya da öykü, mutlaka bir kitap al bana doğum günümde.	X	
7.	Hele bir gel sana <u>bilip te</u> söylemediğim bir şey kalmayacak.		X
8.	On üç yaşımda saatlerce kütüphanede oturur kitap okurdum ben.	X	
9.	Bana yardım edeceğine söz vermiştin, <u>vazmıgeçtin</u> ?		X
10.	Böyle hastayken <u>yolamı</u> çıkılır?		X
11.	<u>Evdede, sokaktadır</u> her zaman çevreyi koruyan biri olun.		X
12.	08.30 - 09.40 arası seni <u>kızılayda</u> beklerim.		X
13.	<u>Toplantıda yemekte</u> öğretmenler odasından yapılacak.		X
14.	Bana bu konuda herhangi bir şey soran olmadı.	X	
15.	Biz oradan taşınalı on on beş yıl oldu.	X	
16.	Bugünler de <u>herşey</u> üstümüze geliyor.		X
17.	<u>Hiç bir</u> çocuk hasta olmasın.		X
18.	<u>Dilimizde ki</u> "de" bağlacının ve "-de" eklerinin yazımını öğrenmelisiniz.		X
19.	Şairin "İnadına Yaşamak, Başkaldırı, Gönülden Gönüle" kitaplarını okudum.	X	
20.	<u>Matematik de</u> çıkarma işleminde kısa çizgiyi kullandım.		X

3. Aşağıdaki cümlelerde görülen yazım yanlışlarını düzelterek cümleleri yeniden yazalım.

	Yanlış Yazım	Doğru Yazım
1.	Kar yağdımı hemen kartopu oynarız.	Kar yağdı mı hemen kartopu oynarız.
2.	Madem ki dil, bir milletin, bir vatanın her köşesinde var; o hâlde dil, bayraktır.	Mademki dil, bir milletin, bir vatanın her köşesinde var; o hâlde dil, bayraktır.
3.	Kırılan camdanda ben mi sorumluyum?	Kırılan camdan da ben mi sorumluyum?
4.	Geçmişde sağlanan büyük başarılar öğrenilmeli.	Geçmişte sağlanan büyük başarılar öğrenilmeli.
5.	Kedim mehveş, süt istemek için miyavlıyor.	Kedim Mehveş, süt istemek için miyavlıyor.
6.	Herkes, Nasrettin hocaya çekinmeden soru sorardı.	Herkes, Nasrettin Hoca'ya çekinmeden soru sorardı.
7.	Çocukmuyum ben, neden sebepsiz yere kıskanayım?	Çocuk muyum ben, neden sebepsiz yere kıskanayım?
8.	Bir az daha zamanım olsa bitirebilirdim o işi.	Biraz daha zamanım olsa bitirebilirdim o işi.
9.	Çay İşletmeleri Genel müdürlüğünün kısaltılmış hâli ÇAYKUR'mış.	Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün kısaltılmış hâli ÇAYKUR'muş.
10.	Gece yarısı yukarıda ki komşumuz hastalandı.	Gece yarısı yukarıdaki komşumuz hastalandı.
11.	Bütün amacı, ODTÜ'ni kazanmaktı.	Bütün amacı, ODTÜ'yü kazanmaktı.
12.	Boğaziçi'nin Anadolu kıyısında ki تنها, yarı loş köylerinden birindeyim.	Boğaziçi'nin Anadolu kıyısındaki تنها, yarı loş köylerinden birindeyim.

4. Aşağıdaki metinde yazımı yanlış olan yerlerin altını çizelim. Doğru yazılışlarını paragrafın altına yazalım.

Öğretmene Mektup

Zaman alacak biliyorum fakat eğer öğretebilersen ona kazanılan bir liranın, bulunan beş liradan daha kıymetli oldukunu öğret. Kaybetmeyi öğretmesini öğret ona ve hemde kazanmaktan neşe duymayı. Kıskançlıktan uzaklara yönelt onu. Eğer yapabilirsen sessiz kahkahaların gizemini öğret ona. Bırak erken öğreysin zorbaların görünüşte galib olduklarını. Eğer yapabilirsen ona kitapların mucizelerini öğret fakat ona sessiz zamanlar da tanı. Gök yüzündeki kuşların, güneşin altındaki arıların ve yem yeşil yamaçta ki çiçeklerin edebî yem-yeşil gizemini düşünebileceğini öğret ona.

oldukunu → olduğunu

hemde → hem de

kıskançlıktan → kıskançlıktan

görünüşte → görünüşte

galib → galip

gök yüzündeki → gökyüzündeki

yem yeşil → yemyeşil

yamaçta ki → yamaçtaki

5. Aşağıdaki kurallar eksik bırakılmıştır, tamamlayalım.

a)	Sayılar ayrı yazıldığında sayıyı oluşturan her sözcük <u>ayrı yazılır.</u>
b)	"De" hâl eki cümleden çıkarıldığında cümlelin anlamı ve <u>yapısı bozulur.</u>
c)	Sayılara, saatlere, tarihlere getiren ekler, <u>kesme işareti</u> ile ayrılır.
ç)	"mi" edatı başka görevlerle kullanıldığında da <u>ayrı yazılır.</u>
d)	Sayılara gelen ekler ünlü uyumlarına <u>uyar.</u>
e)	"De" bağlacı <u>hiçbir</u> zaman "te, ta" olmaz.
f)	"De" bağlacı cümleden çıkarıldığında cümlelin anlamı bozulmaz ama <u>anlam daralabilir.</u>
g)	Senet ve çek gibi para ile ilgili işlemlerde sayılar <u>bitişik</u> yazılır.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

NOKTALI VİRGÜL

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde noktalı virgülün hangi amaçla kullanıldığını Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu'ndan araştırınız.

- * Manavdan elma, ayva, armut; bakkaldan tuz, şeker, kibrit aldırdı.
- * Erkek çocuklarına Kemal, Oğuz, Osman; kız çocuklarına Ayten, Gülşen, Gülcan adlarını koymuşlar.

EĞİK ÇİZGİ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki cümlelerde eğik çizginin hangi işlevlerde kullanıldığını araştırınız.

- * Yaz gelir de heveslenir bitersin / Güz gelince başın alır gidersin / Yavru niçin boynun eğri tutarsın / Senin derdin benden beter menevşe. (Karacaoğlu)
- * Bestekar Sok. No.: 15/4 Küçükesat/ANKARA
- * 23/04/1920, 19/05/1919, 28.02.2010, 03.01.2016
- * Ben "http://tdk.gov.tr" adresinden mi araştıracağım bunları?
- * $1500/2=750$ işleminde bölen ve bölünen nedir?
- * Batı kökenli sözcükler, Türkçenin hece yapısına göre hecelere ayrılır: band-rol, kont-rol, sürp-riz...

ETKİNLİK

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyelim.

1. At ölür(1) meydan kalır(2) yiğit ölür(3) şan kalır(4)

Yukarıdaki atasözünde yay ayraçla gösterilen yerlerden hangi ikisine aynı noktalama işareti getirilmelidir?

☐ 1 - 2

☐ 3 - 4

☒ 1 - 3

☐ 2 - 4

2. Yaşamının dörtte üçü mutluluğu hazırlamakla geçiyor. Ama sanılmasın ki kalan dörtte birinde mutlu olunuyor. Bu hazırlığa öylesine alışılmıştır ki kendisi için yaptığı hazırlık tükenince başkasına hazırlık yapar kişi, öylesine ki mutluluk ölümden sonraya kalır. Oysa gerçek mutluluğun hiç hazırlık gerektirmediğini anlamak, bilgeliğin ta kendisidir.

Aşağıdakilerden hangisi bu paragrafta işlenen düşünceyle çelişir?

☐ İnsan çalışarak mutluluğu kazanır.

☐ İnsan, hayatı boyunca mutluluğu elde etme çabasıdadır.

☐ Mutluluğa ulaşmak için çabalayan insan dünyada mutluluğa ulaşamaz.

☒ Mutluluğu aramaya gerek yok, mutluluk her an bizimledir.

Öğretmenin Sorusu

Tarihlerin yazımında ay adı yazıyla yazılırsa gün, ay, yıl arasında bir noktalama işareti konulur mu; konulursa hangi noktalama işareti konulur?

Cevap: Tarihlerin yazımında ay adı, yazıyla yazılırsa gün, ay, yıl arasına hiçbir noktalama işareti konmaz.

TERS EĞİK ÇİZGİ

Yeni Öğreniyoruz

- ✓ Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için ters eğik çizgi (\) kullanılır.

Örnek:

C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd...

NOKTALI VİRGÜL

Yeni Öğreniyoruz

- ✓ Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
- ✓ İki kenden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenin sonuna noktalı virgül kullanılabilir.

Aşağıdaki metinlerde noktalı virgölün kullanım işlevlerini inceleyiniz.

Yüzlerce, belki binlerce senelik zeytin ağaçlarının arasında uzanan, çukur, iki yanı böğürtlen ve hayıtlarla örülü yolda ağır ağır yürüyordum. Arkamdan yükselen güneş, gölgemi araba izlerinin kıvrımları üzerine serip uzaklara kadar götürüyor; deniz tarafından yüzüme doğru esen hafif fakat serin bir bahar rüzgârı, kasabadan uzaklaştığımı hatırlatıyordu. Kırığı yemiş toprak ve taze çimen kokusu etrafı kaplamıştı. Tarla kuşlarıyla serçeler, ötüşe ötüşe ağaçtan ağaca sıçırıyor; güneşin vurduğu yerden dalgalı bir buğu yükseliyordu.

Yeni yazdığımız şiirler; duygulu, ruh dünyasının haritalarını ortaya koyan, şeffaflıktan uzak şiirlerdir.

Beğenilen bir elbise dikmek nasıl bir ustalık gerektiriyorsa şiir yazmak da ustalık gerektiriyor. En güzel sözcükler, kötü bir ozanın elinde yok olup gidebilir; tıpkı iyi bir kumaşın kötü bir terzi elinde yok olması gibi.

Yazmayı hiçbir zaman yetenekli olmaya bağlamadım. Dönüp dönüp yazmak, hastalık derecesinde huyumdur. Bu nedenle yapabileceğimi yaptıktan sonra elimden geldiğince serin durmaya çalışırım; boş yere üzülmemin yararı yoktur. Yaşamı kendime zehir etmem; her koşulda mutluyumdur. Çünkü hastalığı var, kazası var, öznesi belirsiz tuzaklar var; ölmediğime göre mutluyum.

Öğretmenin Sorusu

"Birbirine bağlı iki cümleden birinde virgül varsa bu iki cümle birbirine hangi noktalama işareti ile bağlanır?"

Cevap: Bu şekilde bağlanan iki cümle arasına noktalı virgül konur.

1. Aşağıdaki tablodan noktalama işaretlerinden noktalı virgülün örneklerini kurallarıyla oklayarak eşleştirelim.

Sabah kahvaltısında zeytin, peynir, yumurta yemeyi; öğle yemeğinde ıspanak, pırasa, bezelye gibi yemekler yemeyi tercih ediyorum.	* Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
Okul; öğrenci, öğretmen, veli ve sosyal çevrenin uyumlu birlikteliğiyle anlam kazanır.	* Cümle içinde virgülle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için noktalı virgül kullanılır.
At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.	* İki den fazla eş değer öğeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznen sonra noktalı virgül konabilir.

2. Aşağıdaki cümlelerde yay ayraçla boş bırakılan yerlere hangi noktalama işareti konulmalıdır?

- a) Ezberciliğin öğrenmeye katkısı yoktur(.) Bu yüzden bir öğrenci(,) öğrenmeye çalıştığı konuyu ezberlemekten kaçınmalıdır(.) Bir konuyu ezberleyerek öğrenen öğrencide(;) yorum yapma(,) neden(-)sonuç ilişkisi kurma(,) ana düşünceyi bulma gibi yetenekler gelişemez(.) Ayrıca öğrenenin ezberlediği bilgi ile sınav soruları arasında bağlantı kurması zor olur(.)
- b) Bugünkü Atatürk Orman Çiftliği'nin olduğu yer(,) eskiden hiçbir şeyin yetişmediği bozkırmış(.) Atatürk(,) bozkır ortasındaki Ankara'nın yeşerebileceğini dostla düşmana göstermek için bu çiftliği kurmuştur(.) İlk başlarda çok büyük sıkıntılar çekmiş ama o(,) yılmadan çabalamış(;) bozkırı yeşertebilmiştir(.) Bugün Ankara'nın ortasındaki bu yeşillik alan(,) Atatürk'ün kararlı tutumuyla ortaya çıkmıştır(.)

3. Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde noktalama yanlışı yoktur? Doğru cümleleri "✓" koyarak işaretleyelim.

- a) Semerkant'ta sadece bir gün kalacağız, akşam Taşkent'e döneceğiz. ☒
- b) Semerkant Havaalanından bizi; Semerkant Yazarlar Birliği başkanı karşıladı. ☐
- c) Gördüğümüz; gezdiğimiz yerleri kısaca anlatayım size. ☐
- ç) Timur'un yaptırdığı yıkık Büyükcamiiye gidiyoruz. ☐
- d) Oradan önce, Uluğ Bey Rasathanesi'ne; sonra da Timur'un mezarına gittik. ☐
- e) Özbekler, Uluğ Bey'in mezarını açmışlar; onun kemiklerini incelemişler ve zavallı adamın başı vurularak öldürüldüğünü ense kemiklerinin kırık olmasından anlamışlar. ☒

1. "Kitabınızda yelpazeyi bu kadar açmanız, yani genç şairlere de yer vermeniz güzel olmuş." cümlesindeki "yelpazeyi bu kadar açmak" sözü cümleye hangi anlamı katmaktadır?

- A) Konunun sınırlarını geniş tutmak
B) Anlatımı sıkıcı hâle getirmek
C) Kişilerin özel yaşantılarını ele almak
D) Konu tekrarına düşmek

Cevap A

2. 1. Ara sıra eski arkadaşlarla karşılaşıyorum.
2. Bugünlerde yolumuzu iyi kötü buluyoruz.
3. Zaman zaman zor durumlarla karşılaşıyorum.
4. İlişkilerinizi sık sık gözden geçirin.

Numaralanmış cümlelerde geçen ikilemelerden hangileri aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 ve 2
B) 1 ve 3
C) 2 ve 4
D) 3 ve 4

Cevap B

3. "Bir" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "sadece" anlamında kullanılmıştır?

- A) Herkes vardı, bir sen yoktun toplantıda.
B) Yaptıklarımı bir bir anneme anlatacağım.
C) Seni de vururlar bir gün ey umutsuzluk.
D) Bir defa düştüm, bir daha düşmem tuzağa.

Cevap A

4. (1) Kitap bizi avuttuğu gibi yükseltirde. (2) Kısa hayatında insanın edindiği tecrübeler ne kadar azdır. (3) Oysa ki şiirler ve romanlar, sanatçının iç tecrübeleriyle kaynaşır. (4) Onlarla zenginleşir, onlarla eksiklerimizi gideririz.

Numaralandırılmış cümlelerin hangi ikisinde yazım yanlışı vardır?

- A) 1 ve 2
B) 2 ve 3
C) 1 ve 3
D) 3 ve 4

Cevap C

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik sözcüğün yazımı doğrudur?

- A) Kayıp olan gençliğimi arıyorum her yerde.
B) Cebimdeki parayı aldıklarını farkedemedim.
C) Bu meseleyi halletmek sana düşer.
D) Mangalı ben de yaka bilirdim.

Cevap C

6. Aşağıdakilerin hangisinde virgül (,) sıralı cümleleri ayırmıştır?

- A) Kardeşim, bu kadar ödevin altından kalamaz.
B) Yıllarca arayıp sormadı, şimdi de bizden hesap soruyor.
C) Halam, o zamanlar daha genç bir kızdı.
D) Hasta, doktora acıklı gözlerle bakınca doktor dayanamadı.

Cevap B

7. Hayatta iki şeyden çok korkardı () Yalnızlık ve karanlık () Ne yalnız ne de ışıksız kalmaya tahammülü vardı ()

Yukarıda parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (;) (.) (.)
B) (:) (...) (.)
C) (:) (.) (.)
D) (,) (.) (.)

Cevap C

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) Bu yıl kış erken geldi, geç gitti.
- B) Söylenenler ile yapılanlar birbirinden çok farklıydı.
- C) Huzurlu ve mutlu bir insan olmak istiyordu.
- D) Pencereyi ya da kapıyı açalım.

Cevap A

9. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) Kahverengi bir ayakkabı aldım.
- B) Halam çok güzel ali nazik yapar.
- C) Tonbalığının salatası güzel oluyormuş.
- D) İpekböceği yakında kelebek olacak.

Cevap A

10. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) Öğrenciler gezi için M.T.A.'ya gidecekmiş.
- B) A.S.K.İ. suların kesileceğini açıkladı.
- C) Kardeşim 2. Cad. 1276. Sokak'ta oturuyor.
- D) RTÜK'dan bu kanala uyarı gelmiş.

Cevap C

11. 1. Ne kadar çok çalışırsan o kadar mesut olursun.

- 2. Moda denilen şey o kadar çirkindi ki onu sürekli değiştirdiler.
- 3. Hatıralar insanı hayata bağlayan kalın halatlardır.
- 4. Vazoyla saksının farkını sen söyleme, çiçeklerden sor.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin eş anlamlısı yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap D

12. Aşağıdakilerin hangisinde nokta (.) yanlış kullanılmıştır?

- A) Prof. Dr. İskender Pala yeni bir kitap çıkarmış.
- B) Ansiklopedinin 5. cildinde bu bilgi var.
- C) II. Mahmut zamanını anlatıyor bu kitap.
- D) 2.'inci olan yarışmacıyı daha önce görmüştüm.

Cevap D

13. 1. Eskiden buralara kar yağınca en aşağı bir ay erimezdi.

- 2. Sınavda yapılacak değişiklikler enine boynuna konuşuldu.
- 3. Çalışma koşullarını en başından uzun uza-
diya konuşmuştuk.
- 4. Eninde sonunda sen de bize katılacaksın.

Numaralanmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerden hangi ikisi aynı anlamdadır?

- A) 1 ve 2 B) 1 ve 4
- C) 2 ve 3 D) 3 ve 4

Cevap C

14. Ellerini yıkamadan sofraya oturma.

Seni ben ellerin olsun diye mi sevdim?

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerde görülen anlam ilişkisi, aşağıdaki altı çizili sözcük çiftlerinden hangileri arasında yoktur?

- A) Yalnız taştan duvar olmaz.
Süt taşmış, her yer batmış.
- B) Kara gözlüm efkârlanma gül gayrı
Nihayet kara göründü, diye bağırdı.
- C) Gelinin kınasını kardeşi kardı.
Kar yağıyor üzerimize inceden.
- D) Bu çivi paslanmış, dikkatli ol!
Paslanmış düşüncelerle bir yere varamayız.

Cevap D

1. A	2. B	3. A	4. C	5. C	6. B	7. C	8. A	9. A	10. C	11. D	12. D	13. C	14. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

1. "Çat kapı bize gelmesinden rahatsız oldum."
"Çat kapı" sözünün cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisinde vardır?

A) Ofisime kimseye sormadan gelmiş.
B) Bu yıl kış uzun süreceğe benziyor.
C) Neredeyse beni de çağırmayacaklardı.
D) Bazı akşamlar uykumuz gelmezdi.

Cevap A

2. "Göz göre göre otobüsü kaçırdık." cümlesindeki altı çizili söz grubuyla yakın anlama gelen söz aşağıdakilerden hangisinde kullanılmıştır?

A) Bu vaatlere, boş olduklarını bile bile kazanıyorsunuz.
B) Boşu boşuna adamı niye suçladın?
C) Her zaman bir adım sonrasını düşünmeliyiz.
D) Önüme çıkan fırsatları hiçbir zaman iyi değerlendiremedim.

Cevap A

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmamıştır?

A) Sol yanıma perişan, felçlidir sağım.
B) Filiz vermez oldu, kurudu bağım.
C) Sümbüller yasadadır, dumanlı dağım.
D) Sen gittin gideli bahar gelmedi.

Cevap C

4. Hepimiz ağlamamak için kendimizi zor tutuyorduk () çok duygulanmıştık () O küçük kız, hepimize iyi bir ders vermişti fakat bazıları bu dersi almayı becerememişti ()

Yukarıda parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

A) (,) (;) (.) B) (,) (.) (.)
C) (,) (,) (.) D) (;) (.) (.)

Cevap B

5. (1) Dostlukda sabır ve çaba ister. (2) Ancak şu bilmeliki dost edinmek zordur. (3) Dostluk için gösderdiğimiz özveri, gücümüzü azaltır. (4) Bu nedenle özverimize değecek dostluklar kurmalıyız.

Yukarıdaki günlüğe yazılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap D

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna diğerlerinden farklı bir noktalama işareti konulmalıdır?

A) Alnımı okşayan sır küçülüyor içimde
B) Ev, büyük bir yangında kül olmuştu
C) Sarayın önünden sessizce akıp giden gemiler
D) Sobanın üstünde güğüm fokurduyordu

Cevap C

7. 1. Hakem, golü elle atıldı diye saymadı.
2. Büyükleri saymak, küçüklerin önemli görevlerindendir.
3. İki bin lira saydı, bana bir küpe aldı.
4. Cama taş atan çocukların ardından sayıp duruyordu.

"Saymak" sözcüğü yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap D

8. 1. Bu davranışı kim olsa kınardı.
2. İnsan ara sıra dinlenmek ister.
3. Bazen çok zor anlar yaşıyorum.
4. Bunlar olsa olsa bizim evdedir.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözler, aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 ve 2 B) 1 ve 4
C) 2 ve 3 D) 3 ve 4

Cevap C

9. Aşağıda parantezle belirtilen yerlerden hangisine eğik çizgi (/) getirilemez?

- A) "-cı () -ci" eki isimden isim türeten bir ektir.
B) Zarfın üzerine adresi yazdı "2. Cad. No: 8()7" diye.
C) "Ağlasam () Sesimi duyar mısınız" diye başlayan şiiri okudu.
D) Ankara () Adana arası yaklaşık altı saat sürüyor.

Cevap D

10. I. Peki, siz de toplantıya katılın.
II. Arkadaşım, buraya da gelir misin?
III. İki ayda 9,5 kilo vermiş.
IV. Sayın müdürüm, sizinle konuşmak istiyorum.

Yukarıdaki cümlelerde virgül (,) aşağıdaki görevlerinden hangisiyle kullanılmamıştır?

- A) Ara sözlerin başında ve sonunda
B) Ondalık kesirlerde sayıları ayırmak için
C) Ret, kabul, teşvik bildiren sözcüklerden sonra
D) Seslenmelerden sonra

Cevap A

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ayrı yazılması gereken "de, da" bitişik yazılmıştır?

- A) Otobüste uzun yolculuklar yapamıyor.
B) Karadeniz'de birçok dostum var.
C) Yeni aldığım kalem Bilge'de kaldı.
D) İstanbul'u kokusundanda tanıyabilirsin.

Cevap D

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcüğün hem eş anlamlısı hem de eş seslisi vardır?

- A) Su kaynadıkça camlar buğulandı.
B) Köye akşama doğru vardık.
C) Hava sıcaklığı önümüzdeki hafta artacakmış.
D) Konuşmaya dalan kadınlar servise geç kaldılar.

Cevap B

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yanlış anlamda kullanılan bir deyim vardır?

- A) Geleceksin diye yolunu dört gözle bekledim.
B) Kraliçenin güzelliği karşısında ağızım açık kaldı.
C) Dünyam başıma yıkılmış, sevdiklerimle aram tekrar düzelmisti.
D) Çok kararlı bir insandır, tuttuğunu koparır.

Cevap C

14. Aşağıdaki dizelerin hangisinde altı çizili sözcüğün sestesi yoktur?

- A) Bu çay ağır akar hasta mı bilmem.
B) Söz vardır sözden üstün olan.
C) Bir gül attım taş yerine sevgiliye.
D) Yanağında bir ben kalmış eski senden.

Cevap B

1. A	2. A	3. C	4. B	5. D	6. C	7. D	8. C	9. D	10. A	11. D	12. B	13. C	14. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

CÜMLEDE ANLAM

Kazanım: 1. Standart Türkçe ile yazar. 2. Türkçe'nin kurallarına uygun cümleler kurar.

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ - IV

Bu cümleler doğru cümle değildir.

* Ben öğretmenimi senden daha çok seviyorum.

* Kösele ayakkabı yapımında eskisi gibi kullanılmıyor artık.

* Turizm bacasız sanayidir fakat ne var ki turisti korumuyoruz.

* Bugün annemle çarşıya gidip kardeşime giysiler alınmalı.

* Beni üzen en önemli şey, kızının İzmir'e gittiğidir.

* Burası çekirdek simit yiyip vakit geçirecek bir yer değil.

* Küçük kardeşim, arkadaşıyla oturma odasında bakkalcılık oynuyor.

* Şehirdeki binaların birbirine yaklaşık olduğunu görüyorsunuz.

Çünkü

→ Cümlede karşılaştırma yapılırken anlam belirsizliği olmuştur.

→ "Kösele"nin özne olup olmadığı ya da "kösele ayakkabı" tamlamasının olup olmadığı şeklinde belirsizlikler söz konusudur.

→ "Fakat" ve "ne var ki" birbirinin yerine kullanılabilir. Eş anlamlı olan sözcükler aynı cümlede kullanıldığı için anlatımda sıkıntılı bir durum oluşmuştur.

→ Cümlede "gidip" fiilimsisi ile "alınmak" çekimli fiili çatı olarak farklıdır. (Yani "gidip" gibi edilgen olmalı; "gidilip" olmalı idi.)

→ Bu cümlede "gittiği" yanlış fiilimsidir, isim fiil kullanmak daha doğru olurdu.

→ "Simit" sözcüğü "çekirdek" ile birlikte (yemek) "yiyip" fiilimsisine bağlandığı için anlam bozulmuştur.

→ Cümlede geçen "bakkalcılık" yanlış kurulan bir sözcük yapısıdır. Böyle bir sözcük yoktur.

→ Cümlede "yakın" sözcüğü yerine kullanılan "yaklaşık" sözcüğü, anlatımı bozmuştur.

Öğretmenin Sorusu

"Elbette herkesin kendine göre bir fikri olabilir." cümlesinde anlatımın bozuk olmasının nedeni nedir?

Cevap: Hem "elbette" deyip hem de "olabilir" demek çelişki oluşturmuştur.

1. Aşağıdaki cümlelerden doğru cümle ölçütlerine uymayanların yanına (X) çarpı işareti koyalım.

- a) ☒ Yüzündeki umutsuzluk gitmişti, kendine güvenen bir hâl gelmişti.
- b) ☒ Kibarlık, başkalarının ne düşüneceğini hissetmek ve öyle davranarak mutlu etmektir.
- c) ☐ Atatürk, hasta yatağında bile vatan işleriyle uğraşırdı.
- ç) ☒ "Yenilmeyen" unvanını memleketinde bırakan haltercinin morali bozulmuştu, çok üzülmüştü.
- d) ☒ Büyüdüğümde mutlaka bir resim sergisi yapacağım.

2. Aşağıdaki cümlelerde anlatım bozukluğuna neden olan sözcüğün altını çizelim.

- a) Bu fırsat inanın ki bir daha ele gelmez.
- b) Karşılıklı gülüşüp geçmişteki günlerimizi andık.
- c) Sen yanımda olmadığın zamanlar sana çok özlüyorum.
- d) Bu eve gözüm gibi bakıyor, ona sürekli temizliyordum.

Anlamli ve Kurallı Cümle Kurma

Aşağıdaki sözcüklerle anlamlı ve kurallı cümleler oluşturalım.

- 1)

şeyin	eskisi	her	yenisi	dostun
1	2	3	4	5

 → 3. 1. 4. 5. 2
- 2)

insanı	bir	uyandıran	rüyadır	umut
1	2	3	4	5

 → 5. 1. 3. 2. 4
- 3)

bağlamadığı	akılsızlık	aklın	çözebilir	dostluğu	kolayca
1	2	3	4	5	6

 → 3. 1. 5. 2. 6. 4
- 4)

doğru	biliyorsan	ve	yapmak	bir şey	düşünmeyi
1	2	3	4	5	6

 → 1. 6. 2. 3. 7. 5. 4. 9. 8. 10. 11
doğru	mutlaka	istiyorsan	başarırsın	onu
7	8	9	10	11

Öznel ve Nesnel Cümleler

Aşağıdaki cümlelerin niçin öznel ya da nesnel olduklarını açıklayalım.

1)	Burası yarı bataklık; o, burayı bir cennete çevirdi.	→	Öznel çünkü kişiye göre değişen bir ifadedir.
2)	Bir filozofun dediği gibi "İnsan, eğitilmezse bir hiçtir."	→	Öznel çünkü kişisel bir yorumdur.
3)	Cumhuriyetçilik, Atatürkçülüğün ilkelelerinden biridir.	→	Nesneldir çünkü kişisel bir yorum değildir.
4)	29 Mayıs 1453'te şafak sökmeden evvel Türk topları surları dövüyordu.	→	Nesneldir, kanıtlanabilir bir bilgidir.
5)	"Çocuk Kalbi" romanının yazarı Edmondo de Amicis, bu kitabı oğlunun ilkokulda tuttuğu günlüklerden yararlanarak yazmıştır.	→	Nesneldir, herkesçe (edebiyatçılar tarafından) bilinen bir bilgidir.

Atasözleri

Aşağıda verilen atasözleri ile anlamlarını eşleştirelim.

1.	Akıl kişiye sermayedir.	a.	Lodos rüzgârı yağmur getirir.
2.	Lodosun gözü yaşlı olur.	b.	Bir kimsenin giriştiği bütün işlerde baş araç ve en büyük etken akıldır.
3.	Çömçe tutan elim olsun, ocaklıkta yerim olsun.	c.	Herkes iş başında bulunarak söz sahibi olmak ister.
4.	Dilsizin dilinden anası anlar.	ç.	Başkalarının kolay kolay anlamadıkları şeyi, her gün onunla uğraşan kimse çok kolay anlar.
5.	Komşu boncuğunu çalan, gece takınır.	d.	Hazıra konarak iş yapmayı âdet edinmiş olan kişi, her zaman bu yolu izler.
6.	Orman olur da domuz olmaz mı?	e.	Düşmanı boş bulduğu sırada basan, savaşı kazanır.
7.	Av köpeği, avdan kalmaz.	f.	Temizliğini herkesin bildiği kişi ve iş, lekelenemez.
8.	Baskın basanındır.	g.	Hırsızlık mal, sahibinin göremeyeceği yer ve zamanda kullanılır.
9.	Sayılı koyunu, kurt kapmaz.	ğ.	Elverişli bir ortamdan elbette çıkar sağlayanlar bulunur.
10.	Kalaylı bakır küflenmez.	h.	Miktarı saptanarak bir kimseye teslim edilmiş olan eşya, iyi korunur.

1-b 2-a 3-c 4-ç 5-g 6-ğ 7-d 8-e 9-h 10-f

Sebep-Sonuç Cümleleri

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları sebep ya da sonuç olacak şekilde tamamlayalım.

1.	Otobüsü kaçıncı	eve geç kaldım.
2.	O kadar kızmıştı ki	kimseyi dinlemedi.
3.	Ankara'yı bilmediğinden	bizim evi kolayca bulamadı.
4.	Apartmana yeni taşındığımız için	yöneticinin kim olduğunu bilmiyorduk.
5.	Gece yarısı olan gürültü için	karakola şikayete gitti.
6.	İsteddiği notu alamadığından	mutlu değildi.
7.	Bayrağımızın rengi diye	kırmızı rengi çok sever.
8.	Trafik yoğun olduğundan	sinemaya geç kaldık.
9.	Çok iyi hazırlandığından	yarışmayı Mehmet kazandı.
10.	Dolmuşa yetişmek için	hızlı hızlı yürüyordu.
11.	İyi beslenmediğinden	çabuk yoruluyordu.
12.	Sıcakta buzdolabına koymadığı için	yemekler ekşimiş.
13.	Sürekli yağın yağmur yüzünden	çamaşırlar kurumamış.
14.	Küçük yaşta çalışmak zorunda kalınca	genç yaşta da emekli olmuş.
15.	Kaloriferler yanmayınca	battaniye ile oturduk.
16.	Araba arızalandığından	yürüyerek işe gittik.
17.	Havanın soğuk olması	bütün hevesimizi kaçırdı.
18.	Ağabeyi ile çalışınca	başarılı oldu.
19.	Soğuk su içince	ferahladı.
20.	Gece misafir gelince	komşusundan ekmek istedi.
21.	Aynı anda iki makine çalışınca	sigorta attı.
22.	Yanlış otobüse binince	inip yürüyerek işe gitti.
23.	Annesi hastalanınca	morali bozuldu.
24.	Başı dönünce	kafasını taşa çarptı.
25.	Ayak bileği incinince	ayağa kalkmakta zorlandı.
26.	Beli ağrıdığından	dik oturamıyor.
27.	Büyüklerinin sözünü dinlemediğinden	aynı dilekçeyi iki kere yazmış.
28.	Herkese borç verdiği için	iflas etti.
29.	Babasına verdiği sözü tutmak için	kendisini işine verdi.
30.	Sağlığına geri kavuşunca	hayata dört elle sarıldı.
31.	Tansiyonu çıktığı için	biraz uzandı.
32.	İstedikleri olmayınca	çok sinirli oluyor.
33.	Maçta sakatlanınca	yedekte kaldı
34.	Yolculuk uzun sürdüğü için	başı ağrımış.
35.	Sıcaktan bunalınca	camı açtırdı.

Paragrafta Anlam

Olayları Duygu, Düşünce ve Hayalleri Yorumlamak

Kazanım: Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri açıklar.

Aşağıdaki soruları uygun şekilde cevaplayınız.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ikisinin ortası" anlamı vardır?

- ☐ Yalnızlığını paylaşacak ne bir dostu var ne de sırdaşı.
- ☐ "İstediğim olana kadar ne yemek yerim ne su içerim." diye bağırdı.
- ☒ Benim yattığım hastane, evimize ne uzak ne de yakındı.
- ☐ Okula hep böyle gelir, elinde ne defter görürüz ne kitap.

2. "Gerçeklik gördüğümüz kadar ve görebildiğimiz gibidir." cümlesinde aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- ☒ Gerçekliğin kişiden kişiye değişebileceği
- ☐ Duygularımızın gerçeği kavramada etkili olamayacağı
- ☐ Bilgili insanların doğrulara ulaşmasının daha kolay olduğu
- ☐ Sanatçılarla okuyucuların değer yargılarının farklı olduğu

3. Çok zengin ve büyük bir dilimiz olmasına rağmen ülkemizde artık çoğu insan onlarca balık türünü sadece "balık", bütün kuşları sadece "kuş", bin bir çeşit ağacı da yalnızca "ağaç" sözcüğüyle ifade ediyor.

Bu paragrafta aşağıdakilerin hangisinden şikâyet edilmektedir?

- ☐ Dilimizin zenginliği ile ilgili bilimsel araştırmalar yapılmayışından
- ☐ Zengin ve büyük bir dil olduğu hâlde Türkçenin yanlış kullanılmasından
- ☐ Ülkemizde dil bilincinin gerilemesiyle sözcüklerin gelişigüzel seçilmesi ve söylenmesinden
- ☒ Varlık ve kavramların, dilin zenginliğine rağmen birer sözcükle ifade edilmesinden

4. "Taşı delen suyun kuvveti değil, damlalarının sürekliliğidir." cümlesiyle anlamca özdeş olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ Sular kuvvetlice akarsa taş delinir.
- ☐ Damlalar taşı deler.
- ☒ Azim ve kararlılık insanı başarıya götürür.
- ☐ Sürekli yapılan çalışmalar kişiye bıkkınlık verir.

5. "Çok dinlememiz ve az konuşmamız için iki kulağımız ve bir dilimiz vardır." cümlesinin anlamca özdeşi aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ İki dinle, bir söyle.
- ☐ Az konuşarak sonuca ulaşılır.
- ☐ Dinlemek öğrenmek için yeterlidir.
- ☐ Konuşmak için çaba göstermek gerekir.

6. Mantelli adında bir Macar dil bilimci ve matematikçi, öğrenme tutkunudur. Mantelli, kendisine acıyanların verdiği Paris'teki pis bir odada yaşıyordu. Kitap için yaptığı harcamada dışında çok az para harcıyordu. Bunun da büyük bölümü yiyecek ve aydınlanma içindi. Günde dört saat uyur, yirmi saat çalışırdı. İçeceği suyu Seine Nehri'nden kendisi getirirdi. Tam otuz yıl bu şekilde yaşadı. 1836 yılında su almaya gittiği Seine Nehri'ne düşüp öldü.

Bu paragrafla Mantelli ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- ☐ Pis bir ortamda yaşadığına
- ☐ Parasını kontrollü harcadığına
- ☒ Eserlerinin satış rekorları kırdığına
- ☐ Öğrenme meraklısı olduğuna

METNİN ANAHTAR SÖZCÜKLERİNİ BULMA

Kazanım: Metindeki anahtar sözcükleri belirler.

Anahtar Sözcük: Bir parçada ya da dörtlükte yansıtılmak istenen düşünceye ve konuya ait en iyi ipucunu veren kelimelere denir.

Aşağıdaki parçanın anahtar sözcüklerini boş bırakılan yere yazınız.

Eğitim görmek, öncelikle insan olmayı sağlayan bir eylemdir. Eğitim, kişiyi insan yapan süreçtir. Eğitim, bireyin ailesinin ve resmî eğitim kurumlarının birlikte yürüttüğü ortak bir çalışmadır ve zor bir iştir. Zor olduğu için de ürünü çok değerlidir. Birey, toplum içinde nasıl davranacağını, toplumsal rolünü ve amaçlarını hem ailesinden hem de okuldan aldığı bilgilerle öğrenirken bir yandan da öğrendiklerini uygular.

Bu parçanın anahtar sözcükleri: Eğitim, birey, insan, aile, okul...

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinlerin anahtar sözcüklerini bulalım.

a)

Sırrını bilenler için ev, tam bir saadetler ve keşfedilmeyi bekleyen küçük zevkler cennetidir. Refik Halit Karay "Medeni insan, dışarıda eğlenmesini bildiği kadar evinde hoşça vakit geçirme yolunu bulmayı, ikisinin de zevkini çıkarmayı bilmelidir." demiştir. Vaktinin çoğunu evinde geçirenler ne düşünür bilmem ama sabahın köründe evinden çıkıp gece yarısı dönenler; eşiyle, çocuklarıyla bir akşam yemeğinde, bir kahvaltıda bile görüşemeyenler; eşyalarına, giysilerine, kitaplarına adamakallı yabancılaşanlar için koca bir gün evde kalacak olmak zor elde edilir, kıymeti bilinmesi lazım gelen bir nimet olacaktır.

Bu parçanın anahtar sözcükleri: Ev, saadet.

b)

Türkler Orta Asya'da yaşarken de Anadolu'ya yerleştikten sonra da önemli çevresel olayların, olağanüstü doğa görüntülerinin ve değişikliklerinin unutulmaz etkisiyle birçok ilginç efsane üretmişlerdir. Bu efsanelerin büyük bir bölümü, sözlü olarak devam etmektedir. Bir bölümü de çağdaş edebiyatçılarımız tarafından çeşitli eserlerde anlatılmıştır. Halikarnas Balıkcısı, Eflatun Cem Güney ve Nezihe Araz bazı eserlerinde Anadolu efsanelerine yer vermişler; bu efsanelerden yararlanmışlardır. Ali Püsküllüoğlu da bazı Anadolu efsanelerini yeniden yazarak "Efsaneler" adı altında yayımlamıştır.

Bu parçanın anahtar sözcükleri: Efsane, Anadolu Efsaneleri.

Öğretmenin Sorusu

Yanda verilen şiirin anahtar sözcüklerini bulunuz.

Kuşul kuşul ötüşüyor kumrular
Çağlayıp akıyor bulanık sular
Meleşir koyunlar körpe kuzular
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Cevap:

Bu şiirin anahtar sözcükleri: bahar, çiçekler...

4. Tema Kişisel Gelişim

METNİN ÖNCESİ VE SONRASI İLE İLGİLİ KURGULAR VE METNE YÖNELİK TAHMİNLER

Kazanım: 1) Metnin öncesi veya sonrasına ilişkin kurgular. 2) Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.

Okunan bir metnin öncesi ya da sonrası ile ilgili yapılan kurgular, okuyanın hayal gücünü genişletir; anlatım ve yazımı kuvvetlendirir.

ÖRNEK

Aşağıdaki masalı siz olsanız nasıl devam ettirirdiniz?

Vaktiyle bir ayakkabıcı varmış. Hiçbir suçu olmadığı hâlde o kadar fakir düşmüş ki elinde bir çift pabuç yapacak deriden başka bir şeyciği kalmamış. Bir akşam, pabuçları kesmiş; ertesi sabah dikecekmış. İyi kalpli olduğu için iç rahatlığıyla yatağa uzanmış; kendini Tanrı'ya emanet etmiş, uykuya dalmış. Sabahleyin duasını edip de işine koyulacağı sırada pabuçların tamamıyla yapılmış olarak tezgâhın üzerinde durduğunu görmüş, şaşırmış, ne diyeceğini bilememiş. Pabuçları daha iyi gözden geçirmek için eline almış. Pabuçlar o kadar temiz yapılmışlar ki yanlış bir iğne yeri bile yokmuş. Usta elinden çıktığı belliymiş. (...)

OKUNANLARI KENDİ HAYATIMIZLA VE GÜNLÜK HAYATLA KARŞILAŞTIRMAK

Kazanım: Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

Okuyan bir birey, yaşamın yansıması olan okuduklarının hayattan kopuk olmadığını fark eder ve okuduklarını kendi hayatı ve çevresindekilerin yaşadıklarıyla ilişkilendirir. Böylece yazarın yazdıklarıyla iletmeyi istediği hedef bütünleşir.

ÖRNEK

Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve bu metinlerle kendi yaşantınız ve çevrenizdekilerin yaşantılarıyla ilişkilendiriniz.

a) Sınıfın kapısı yavaşça açıldı. Kapı çalınmamıştı. Ama öğretmenimiz bile şaşırmıştı. Çünkü kapıyı açan okulumuzun müdürüydü. Yavaşça öğretmenimizin yanına geldi. Öğretmenimiz de şaşırmıştı, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Birden ikisi de Kemal'e baktı. Kemal yavaşça yerinden kalktı ve hepsi birden sınıftan çıktılar.

• Sınıfınızda bu ya da buna benzer durumlar oldu mu?

b) İnsan, sınıfta öğretmenini ya da konferans salonunda konuşmacıyı dinlerken anlayamadığı şeyi sorma ve anlatılan ayrıntıların üzerinde durma fırsatı bulamaz. Fakat kitap okurken bu şansa fazlasıyla sahiptir: Tekrar eder, yorum yapar, anlayamadığını çekinmeden, sıklımadan sorabilir.

• Öğretmeniniz bir konu anlatırken sizin de sormak istediğiniz bir şey oluyor mu?

• Siz de kitap okurken paragraftakileri yaşıyor musunuz?

Öğretmenin Sorusu

Okuduğunuz bir hikâye veya romanda kendi yaşantınıza dair ortak yönler buluyor musunuz?

Cevap: (Öğrencilerin kişisel yorumudur.)

Metnin Başlığı, Ana Duygusu, Ana Düşüncesi ve Yardımcı Düşünceleri

1. Aşağıdaki parçanın anahtar sözcüklerini boş bırakılan yere yazınız.

Dünya cennet olsun, yaşasın insan
Gelin barışalım, dökülmesin kan
Son bulsun savaşlar, kesilsin figan
Barış güvercini uçsun dünyada

Dostluklar kurulsun, insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar, kimse ölmesin

Nesimi ÇİMEN

Şiirin Başlığı:

"Barış Güvercini" olabilir.

Şiirin Ana Duygusu:

Barışa duyulan özlemdir.

2. a) Avusturya'nın başkenti ve Avrupa'nın en önemli tarihî kentlerinden biri olan Viyana etkileyici bir mimariye sahip. Dünyaca, ünlü mutfağıyla damak tadına düşkün olanlar için bulunmaz bir kent Viyana. Mozart, Beethoven gibi ünlülere ev sahipliği yapmış olan kent, klasik müziğin ana vatanı. Şehir ayrıca kahveleri ve tatlılarıyla da çok ünlü.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşamaz?

- ☐ Viyana'nın önemli bir merkez olduğuna
- ☐ Viyana'nın mutfak zenginliği olan bir şehir olduğuna
- ☐ Önemli, klasik müzik sanatçılarının Viyana'da yetiştiğine
- ☒ Dünyanın dört bir yanından Viyana'yı görmeye gelenlerin bulunduğu

b) Her çocuk, ait olduğu toplumun dilini öğrenir ve o kültürle büyür. Her insan, kendi dilinin kelimeleri ile düşünce ve duygularını ifade eder. Düşünürken de yine aynı dilin kelimeleri ile düşünür. Sevgisini, açlığını, üzüntüsünü, sevincini hep konuştuğu ve düşündüğü dilin kelimeleri ile açığa çıkarır. Bu bakımdan hangi kelime hangi duygunun veya düşüncenin karşılığıdır, bunun bilinmesi gerekir. Bu bilgi, mantık ve zihin yoluyla değil, sezerek oluşur. Bu da dili severek, hissederek ve benimseyerek gerçekleşir.

Bu paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ Dili sevmek, duygu ve düşüncelerin kolay anlaşılmasını sağlar.
- ☐ Dil eğitimi çocuğa küçük yaşta verilmelidir.
- ☐ Dil, ancak mantık yoluyla anlaşılıp sevilir.
- ☐ Konuşmak, duygu ve düşüncelerin en güzel ifade edilme şeklidir.

3. Aşağıdaki soruyu cevaplayalım.

Okumadan yazmanın sonuçlarından tedirgin oluyorum. Oysa genç yazar için okumakla başlar her şey. Edebiyat kendinden önceki edebiyattan çıkar. Romancı olmak için ilkin kendinden önceki romanı okumak gerekir örneğin. Kendine kitaplardan oluşan bir dünya kurmayı başaramayan genç yazarın, sonunda arka kapıdan, geldiği yere dönmekten başka çaresi kalmaz. Elbette bunlara genç yazarların hiçbiri kulak asmıyor.

Bu paragrafın yardımcı düşünceleri şunlar olabilir:

- a) İyi bir okuyucu olmayan yazar başarılı olamaz.
- b) Genç yazarların çoğu, başka eserleri okumuyor.
- c) Bir edebî eser, başka eserler için bir ışık olur.

Okunanları Oluş Sırasına Koyma

1. Aşağıdaki cümleleri anlamlı olarak sıraladığımızda sıralama nasıl olur?

- a) 1. Robotlar bu işleri hem insanlardan daha hızlı hem de hatasız yapar.
 2. Özellikle tekdüze yani değişmeksizin aynı biçimde tekrarlanan işlerde kullanılır.
 3. Örneğin otomobil üretiminde parçaları birleştirme boyama gibi işlerde robotlar kullanılır.
 4. Robotlar, insanlar tarafından belirli işleri yapmak üzere geliştirilen otomatik ya da uzaktan kumandalı makinelerdir.

3. 2. 4. 1

- b) 1. Sağ vezir yanıtlamış:

"Ey benim sultanım, efendim; Allah her güzelliği buraya vermiş ama bunları görüp duyacak, derleyip koklayacak biri olmayınca neye yarar?"

2. Bir gün Hz. Süleyman, veziriyle gezerken etrafına bakınmış ve "Yaradan neler yaratmış." diyerek susmuş.

3. Neden sonra sağ vezirine dönüp sormuş:

"A benim vezirim; sen çok gezdin, çok gördün. Şimdi söyle bakalım; dünya gözüyle bakınca bu yerleri nasıl görürsün?"

2. 3. 1

Söz Sanatları

Aşağıdaki paragraflarda hangi söz sanatları olduğunu yazalım.

a)

Kuşları boğdular; çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Benzetme, kişileştirme

b)

9 Eylül 1938

Günlerdir Selimiye'nin etrafında dönüyorum. Edirne'ye kadar gittikten sonra Selimiye'nin bir resmini yapmadan dönmek garip olacaktı. Nihayet bir sabah dört beş ağaç arasından onu yakalıyorum. Müthiş bir tereddüt devresinden sonra çalışmaya başlıyorum. Sinan'ın mimarisinden ödüm kopuyor. Selimiye bir aslan heybetiyle önde kurulmuş. Her fırça darbesinde onun homurdandığını duyuyorum. Bu dövüş tam altı saat kadar devam ediyor. Göklere sığmayan bir mimariyi dört beş saat içinde avuç içi kadar bir muşambaya yerleştiremeyeceğime evvelden hüküm verdiğim için saatlerce uğraştığım resmi tertemiz kazıyorum.

Sinan'dan ödüm kopuyor. Onun eseri önünde aylarca bağdaş kurup oturmak lazım.

Abartma, kişileştirme

METİNDEKİ GEÇİŞ VE BAĞLANTI UNSURLARI

Kazanım: Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder.

- ✓ "Ne var ki, hâlbuki, fakat, ama, ancak, oysa, ve, veya, öte yandan, bir de ne göreyim" gibi sözcük ve sözcük grupları, bir metnin geçiş ve bağlantı unsurlarıdır.
- * Güzel çocukluk yılları, güzel şiirler, güzel duygulu insanlar ve güzel evler anılarda kaldı ama hayat devam ediyor ve insan güzel yaşamak istiyor.
- * Dostoyevski'nin hayatı maddi zorluklarla geçmiştir. Ne var ki o, bunlara aldırmamış.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinde yer alan geçiş ve bağlantı unsurlarını bulup altını çizelim.

Doğanın bir parçası olmak yerine onun efendisi olmaya çalışan bir uygarlığın çocuklarıyız. Doğa ile insan arasında bozulan dengeyi anlayabilmek için doğanın gerçek çocuklarının bugüne bölük pörçük kalmış sözlerine kulak verebiliriz. İnsanın doğayı yok etme süreci geri dönülmez bir noktaya geldiğinde, bilim "ekosistem" kavramını ortaya attı. Oysa eski Türk şamanları ya da Amerikan Kızılderilileri doğayla uyumu bir yaşam biçimi olarak binlerce yıldır törelerine ve inançlarına katmışlardır. Onlar için tüm varoluş biçimleri insan, hayvan, bitki, mineraller ve hatta yıldızlar birbirlerini etkileyen ve birbirleriyle iletişim içinde olan varlıklardır. Bu yüzden Kızılderili kabileleri topraklarının ellerinden zorla ya da parayla alınmasını asla anlayamadı.

Metne İlişkin Karşılaştırmalar Yapma

Şiir, bir çocuk için çok önemlidir. Bu nedenle şiirler, iyi seçilmiş bir üslupta ve çocuğa uygun çağrışımlardan yola çıkılarak verilmelidir. Mümkünse çocuk şiirlerinde özne ve yüklem tek olmalıdır. Çocuklara dilin zenginliğini anlatarak ve ana dili kullanma alışkanlığını geliştirecek bir üslupla yazılması gereken şiirlerde argo söyleyişlerden ve mecazlı anlatımlardan kaçınılmalıdır. Çocukların kullanmakta güçlük çektiği edat ve bağlaçlar şiirde yer almamalıdır.

Bu paragrafta verilen bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi çocuk şiiri olabilir?

- ☐ Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rüyada;
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.
- ☒ Karıncayı tanırırsınız
Mini mini bir hayvandır
Fakat gayet çalışkandır
Gayet tutumludur yalnız
Pek hodkâmıdır, bu bir kusur
Hodkâm olan zalim olur
→ (hodkâm: Bencil, egoist.)
- ☐ Uçun kuşlar uçun, doğduğum yere,
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır.
- ☐ Desem ki vakitlerden bir nisan akşamıdır,
Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor.
Sende seyre diyorum denizlerin en mavisini,
Ormanların en kuytusunu sende gezmekteyim.

Öğretmenin Sorusu

"Ona çok güvenirdim oysa..." cümlesini tamamladığımızda nasıl bir anlam çıkar?

Cevap: Güveninin boşa gittiğini ifade eden bir anlam çıkar.

Olay, Yer, Zaman, Şahıs ve Varlık Kadrosu Anlatımın Kimin Ağzından Olduğu

SINIR ÜSTÜNDEKİ EV

Eve taşındığımızın ikinci günü idi. Sağ yanımızda bir komşu var. Yol, önlerinden geçiyor. Pencerenin önüne oturmuş yaşlı adam,

– Bu evi tutmasaydınız iyi olurdu, dedi.

İhtiyara sert sert baktım:

– Bizim bildiğimiz, bir kiracı bir eve taşındı mı konu komşu “Güle güle oturun.”a gelirler. Taşınmasaydınız iyi olurdu, ne demek? Komşuya böyle mi söylenir?

İhtiyar oralı bile olmadan,

– Benden söylemesi, dedi, o eve hırsız girer de ondan söyledim.

– Bizim eve hırsız girer de öbürlerine girmez mi?

Can sıkıntısıyla köşedeki bakkala girdim.

– Ne sözünü bilmez adamlar var, dedim.

Bakkal,

– Hayrola, dedi.

– Bizim evin yanında yaşlı bir adam oturuyor. Evlerinin önünden geçerken “Sizin eve hırsız girer. Taşınmasaydınız iyi olurdu.” demesin mi?

Bakkal,

– Doğru söylemiş, dedi, taşınmasaydınız iyi olurdu. O eve hırsız girer.

Bir tek kelime söylemeden dışarı çıktım. O gün akşama kadar canım sıkıldı. Gece sol yanımızdaki komşular oturmaya geldiler. Gece yarısına doğru tam giderlerken komşumuz,

– Burası iyi evdir ama hırsız girer, dedi.

Bunları kapıdan çıkarken söylediği için “Neden bu eve hırsız giriyor da sizin evlerinize girmiyor?” diye sormadım.

(...)

Aziz NESİN

Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

- a. Bu hikâyenin ana kahramanı kimdir? Bu kahramanın özellikleri nelerdir?

Hikayenin ana kahramanı, eve yeni taşınan adamdır. Bu kişi olaylar karşısında sinirlense bile sakinliğini koruyabilen biridir.

- b. Bu hikâyede gülmece unsurları var mıdır? Açıklayınız.

Vardır. “O eve hırsız girer.” cümlesi, elinde olmadan insanı gülümsetmektedir.

- c. Hikâyenin sonunda neler olabilir? Hikâyeyi siz tamamlayınız.

Hikayedeki ev, başlıktan anlaşıldığına göre sınırdaki bir evdir. Bu ev sınırda olduğu için güvenlikle ilgili bir sorun olabilir. Ne polis ne jandarma o evin güvenliği ile ilgilenir.

- ç. Metinde anlatım kimin ağzından yapılmıştır?

Anlatım, 1. kişi ağızyla yapılmıştır.

- d. Aşağıdaki tabloda “Sınır Üstündeki Ev” isimli metnin içeriği, dil ve anlatım özellikleriyle ilgili yargılar verilmiştir. Metinle ilgili düşüncelerimizi karşılayan maddeye “✓” işareti koyalım.

İçerik	Komiktir.	✓
	Merak uyandırıcıdır.	✓
	Sıkıcıdır.	
	Düşündürücüdür.	✓
	Eğlencelidir.	✓
	Olay örgüsü karmaşıktır.	
	Şahıs ve varlık kadrosu kalabalıktır.	
Dil ve Anlatım	Yabancı kelime sayısı çoktur.	
	Dili anlaşılırdır.	✓
	Anlatımı karışıktır.	
	Cümleleri çok uzundur.	
	Mizahi bir anlatımı vardır.	✓

Metne İlişkin Sorular Hazırlama ve Metne İlişkin Sorulara Cevap Verme

1) Soru Hazırlıyorum:

- a) İnsan sevdiklerinin zor durumda olduğunu görünce sevgisine daha bir derinden sarılıyor. Geçmişte yaptıklarını yeniden gözden geçiriyor. Kimi zaman "Bir daha bunları yapmayacağım." diye kendine söz veriyor.

Metinde "tanık gösterme"den söz etmek mümkün müdür?

- b) İyi bir sanat eseri "güzel" diye nitelenmeyi kendine yeterli görmez. İyi sanat eseri topluma bir şeyler sunar, toplumları birbirine yaklaştırır. Yalnızca yazıldığı dilin gücünü ifade etmez, ulaştığı başka toplumlara da yeni zenginlikler sunar.

Metne göre iyi bir sanat eserinin en önemli özelliği nedir?

- c) Balıkçı kahvesinin önündeki tahta sandalyeye oturdum. Geleni geçeni izliyordum. Kıyıya küçük bir tekne yanaştı. İçinde yalnızca "Kara Niyazi" vardı. Teknesi doluydu. Kalktım, kasaları taşımaya yardım etmek istedim. Bana ters ters baktı.

Metindeki "Teknesi doluydu." cümlesinde "dolu" sözcüğü hangi anlamda kullanılmıştır.

- ç) İsimler elbiselere benzer. Hangi kişilik elbisesini giymek istiyorsanız bu isimlerden başlar. Yoksa iyi seçilmeyen isimler, kişilerin psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilir. İnsanlar isimlerinin alaya alınmasını istemezler. Bu yüzden aileler, kimi isimleri çocuklarına koymak istemiyor; çocuklar da ilerki yıllarda bundan rahatsız oluyor.

Bu metinde vurgulanmak istenen düşünce nedir?

2) Soru sorup sorumu cevaplıyorum.

- a) Gözlerimi ılık bir bahar gününe açtım. Uçsuz bucaksız mavilik bana yaşama sevinci aşıladı. Mutluluk sardı tatlı tatlı ruhumu. Her şey umuda boyandı birden. Ardından burnuma annemin kahvaltı için hazırladığı kızarmış patateslerin kokusu geldi. Hayat güzeldi.

Parçada "görme, tatma, koklama, dokunma" duygularının hangisine yer verilmemiştir?

Tatmaya yer verilmemiştir.

- b) Az okuduğumuz doğru, hem de çok az okuyoruz. Evet, biliyorum hemen bana basılan kitap oranlarını yıl yıl göstereceksiniz. Satılan kitapları, artan dergi sayılarını... Ama yine de bunlar beni ikna etmeye yetmiyor. Almak neye yarar ki? O kitabı okuyup özümsemedikten sonra.

Parçada düşünceyi geliştirme yollarından "sayısal verilerden" yararlanılmış mıdır?

Parçada sayısal verilerden yararlanılmamıştır.

- c) Her dil evreni, varlık ve olayları başka yollardan ve kendince dillendirir. Bu anlamda her dil kendini ifade etmekte yeterlidir. Ama bu yeterlilik yetkinlik anlamına gelmemektedir. İşte bu yüzden yazarın görevi, bir dilin kendi hazinesinin genişliğinin o dilin anlatım gücünün yüksekliğine işaret etmediğini bilmektir. Bu bilinçle yazar, kendine özgü dili oluştururken içinde doğduğu dilden emanet aldığı ve yapı taşı saydığı kelimelere yetenek ve sanat ekleyerek hayat vermektedir.

Bu paragrafa göre yazarın görevi nedir?

Parçaya göre yazarın görevi kelimelere yeni ve farklı anlamlar yüklemektir.

1. Atasözleri çoğu kez gerçek anlamları dışında benzetmeli bir anlam taşır.

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi bu açıklamaya uygun düşmez?

- A) Abanın kıymeti yağmurda bilinir.
B) Her çok azdan meydana gelir.
C) Ağaç yaş iken eğilir.
D) Bal tutan, parmağını yalar.

Cevap A

2. (1) Roman yazmanın zor bir iş olduğunu anlıyorum. (2) Oyun yazmak roman yazmaktan daha zordur. (3) Romanda anlatılanlar zamana bağlı olmaz. (4) Oyunda her satır, dakika ve saniyelere bağlıdır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde "karşılaştırma" yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap B

3. "Hiç şüphe yok ki bu duruma en çok üzülen baban olsa gerek."

Bu cümledeki cümlenin "doğru" cümle olmasının nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çelişen sözcüklerin bir arada kullanımı
B) Gereksiz sözcük kullanımı
C) Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı
D) Sözcüğün yanlış yerde kullanımı

Cevap A

4. (1) Çağımız bir grup kitlenin ilgi gösterdiği varsayılan üç beş sanat alanının yozlaştırılmış verileri dışında sanata kapalı, en çok da edebiyata. (2) Bu yüzden de edebiyat geçtiğimiz yüzyılda bütünüyle saygın bir konuma ulaştırıldı. (3) Bu saygınlık bizim çok rahat anlayacağımız türden bir saygınlık: Ölüm (4) Çünkü geçtiğimiz yüzyılda edebiyata çoktan bir anıtmezar yapıldı.

Numaralanmış cümlelerden hangi ikisi, kendisinden önceki cümlenin sebebidir?

- A) 1 - 2 B) 2 - 4 C) 3 - 4 D) 1 - 4

Cevap B

5. Her yazarın farklı alışkanlıkları olduğu doğrudur. Fakat ortaklıklar daha çoktur. Bir kere kâğıdın karşısında yalnızsınızdır. Bir aktörün sahnedeki yalnızlığından çok daha farklı, biraz iki yüzlü ve kaypak bir yalnızlıktır bu. Bir yandan siz yazarken kimse sizi gözlemediği için özgür hissedersiniz kendinizi. Her şeyi yazabilirmişsiniz gibi gelir. Hatalar yapsanız bile bunları sonradan, ertesi gün veya ertesi yıl düzeltme hakkınız olduğunu anımsarsınız ya da hiç kimseye okutmamaya karar verirsiniz hatta yok edersiniz. Sahnede bunları yapamazsınız. Oysa masa başındaki yalnızlık, bütün bunlara olanak sağlar.

Bu paragraftaki gibi düşünen birinin aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenemez?

- A) Sahnedeki yalnızlıkla masa başındaki yalnızlık birbirinden farklıdır.
B) Yazım işinde olan kişi özgürdür.
C) Yazım esnasında yapılan hatalar kolaylıkla telâfi edilir.
D) Sahnedeki insan aslında, masa başından daha yalnızdır.

Cevap D

6. 1. Adı Salim olan delikanlımız arkadaşıyla bir davete gider.
2. Âşık olduğunu arkadaşına anlatır.
3. Hikâye bıçkın bir delikanlının ağzından anlatılır.
4. Bizim bıçkın delikanlı davette gördüğü bir kadına âşık olur.

Numaralanmış cümlelerle anlamlı bir paragraf oluşturulmak istenirse sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 1 - 3 - 2 - 4 B) 2 - 4 - 1 - 3
C) 3 - 1 - 4 - 2 D) 3 - 2 - 1 - 4

Cevap C

7. Türk milletinin Anadolu'daki varoluşunda önemli olan unsurların başında mimari gelir. Mimari bir milletin varoluşunu en bariz şekilde ortaya koyan, onun yaratıcılığını en güzel şekilde ifade ve ispat eden bir estetik unsurdur. Çünkü mimari, toplumun değerlerini musiki gibi kalıcı bir şekilde izah ve ifade etmektedir.

Bu paragrafla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Karşılaştırma yapılmıştır.
- B) Neden-sonuç ilişkisine yer verilmiştir.
- C) Tanımlamaya yer verilmiştir.
- D) Nesnel ifadeler ağırlıktadır.

Cevap D

8. *Bülbül benim lisanımla ötüştü,
Bir gül için can evinden tutuştu,
Yüreğine Toroslardan çığ düştü,
Yanqınımlı söndürmedi kar benim.*

Bu dörtlüğe hakim olan duygu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sevinç
B) Karamsarlık
C) Umut
D) Kızgınlık

Cevap B

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek eylem vardır?

- A) Niye yazdım bu satırları?
B) Işığa hasretimi söylemek istedim.
C) Beni avutan, hep bu sözlerdir.
D) Yaşlandın sen artık.

Cevap C

- 10.** Zaman, hayatımızdan ayrılmayacak bir bütünün parçasıdır. Akreple yelkovan da öyle. Onlar bir büyük aşkın taraflarıdır. Gerçi birbirlerine hiçbir zaman kavuşamayacaklardır. Ama onlar büyük bir tutkuyla birbirlerini sevmekte ve kavuşma özlemiyle birbirlerine koşmaktadır.

Bu parça için en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Akrep ile Yelkovanın Aşkı
B) Zamanın Önemi
C) Sevenler Ayrılmaz
D) Sevmek Güzeldir

Cevap A

11. Almanya'daki arkadaşıyla tam on yıl
1 2 3
karşılıklı mektuplaştılar.
4

Yukarıdaki cümlede altı çizili sözcüklerden hangisinin çıkarılması cümlede anlam ve anlatımın bozulmasına neden olmaz?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap D

12. "Postalamak" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde "uzaklaştırmak" anlamında kullanılmıştır?

- A) Mektubu henüz postaladım.
B) Postaya verilen mektup kaybolmuş.
C) Şu çocuğu bir an önce postala.
D) Postalannmış mektuplar yerine ulaşmış.

Cevap C

1. A	2. B	3. A	4. B	5. D	6. C	7. D	8. B	9. C	10. A	11. D	12. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde "Kişinin yaptığı yanlışların sorumluluğu, kendisinedir." anlamı vardır?

A) Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.
 B) Mayasız yoğurt olmaz.
 C) Her koyun kendi bacağından asılır.
 D) Söz var, iş bitirir; söz var, baş yitirir.

Cevap C

2. Aşağıdaki özdeyişlerin hangisinde, okumanın öneminden söz edilmektedir?

A) Bencillik, dostluğun zehridir.
 B) Bir okul açan, bin hapisane kapatır.
 C) Bana ya hürriyet verin ya da ölüm.
 D) Cesaret, insanı zafere; korkaklık, ölüme götürür.

Cevap B

3. Gurbetten gelmişim, yorgunum hancı

Şuraya bir yatak ser yavaş yavaş
 Aman karanlığı görmesin gözüm
 Beyaz perdeleri ger yavaş yavaş

Bu dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Şair, yolculuk hâlinindedir.
 B) Şair, karanlığı sevmemektedir.
 C) Şiirde ders verme amacı vardır.
 D) Şiirin 2. ve 4. dizelerinde benzer sesler vardır.

Cevap C

4. "Dilimin övündüğü şeyi kalbim işitmiyordu bile." cümlesine aşağıdakilerden hangisi anlamca en yakındır?

A) Söylediklerim ve hissettiklerim ayrı şeylerdi.
 B) Dilin kemiği yok ki her şeyi söylüyor.
 C) İnsanın kimi zaman isteyerek yapmadığı işler de vardır.
 D) Söylediğimiz sözlere bazen biz de inanamayız.

Cevap A

5. Bazı yazarlar her gün düzenli olarak yazabiliyorlar. Mesela her gün belli saatlerini bu işe ayırıyorlar. Ben böyle yazmıyorum. Bazı dönemler hiçbir şey yazmıyorum. Bazı dönemlerde de yazmaktan başka hiçbir şey düşünmüyorum. Hayatımın her anını yazma fikri, yazma dürtüsü kaplıyor. Bu açıdan baktığında pek de tutarlı bir formülüm olmadığını söyleyebilirim.

Bu paragraf, aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak söylenmiş olabilir?

A) Günün hangi saatleri yazmak için verimlidir?
 B) Edebî metinler yazılırken yazarlar nasıl bir plan uygulamaktadır?
 C) Hangi edebî türü yazmak daha kolaydır?
 D) Edebî eserleri yazarken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Cevap B

6. Şiiri, şiirsellikten ayrı tutamazsınız. Genç şairler, bu yolun başındayken sizlere şunu öğütüyorum: -----

Bu paragraf aşağıdakilerden hangisiyle sürdürülmelidir?

A) Topluma seslenmeyi ilke hâline getirin.
 B) Şiirseven insanlarla görüşlerinizi paylaşın.
 C) Dizelerinizde sanatsal söyleyişe önem verin.
 D) Çok ürün vermek için çok okuyun.

Cevap C

7. 1. eleştirirdi 4. bugüne dek
2. bu yüzden 5. olmadı
3. her şeyi 6. bir dostu

Yukarıda verilen sözcük/sözcük öbekleriyle anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulduğunda sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 3 – 1 – 2 – 4 – 6 – 5
B) 3 – 1 – 4 – 2 – 5 – 6
C) 6 – 5 – 4 – 2 – 1 – 3
D) 2 – 4 – 5 – 3 – 1 – 6

Cevap A

8. Yunuslar, son yıllarda hayvanat bahçelerinde daha fazla dikkat çekmeye başladı. Aslan ve kaplanlardan daha ilginçler çünkü onlar sirk hayvanları gibi hareketli ve numaracıdır. Fakat öteki tutsak hayvanlar içinde, eğitimcileriyle daha işbirliği yapma gönüllüsü olmalarına karşın, onlardan ikinci kez aynı numarayı yapmaları istenirse bundan sıkılırlar, amaçlarımızı anlarlar.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisi çıkarılabilir?

- A) Hayvanat bahçesindeki hayvanların dikkatli olduğu
B) İnsanların sirk hayvanlarını eğitim vasıtası olarak gördüğü
C) Yunus balıklarının saldırgan olduğu
D) Yunus balıklarının zeki hayvanlar olduğu

Cevap D

9. İstanbul'un temel özelliklerinden biri, insanların doğayla iç içe yaşamasıydı. O zamanlar evlerin çoğu bahçeliydi..... Sümbül mevsimi, lale mevsimi, kiraz mevsimi gibi mevsimler yaşanırdı. Karpuz kabuğu suya düşünce yaz başlamış olurdu.

Paragrafta boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Baharın gelmesiyle parklara koşardık.
B) Gel de o günleri özleme şimdi!
C) İstanbulluların asıl takvimi çiçeklerdi, meyvelerdi.
D) Vaktimizin çoğunu, doğayla baş başa geçirirdik.

Cevap D

10. Şiir hayata yaslandığı, ondan beslendiği sürece yalınlaşır; bilgece bir söyleme dönüşür. Bunun tersi yani hayattan kopuk şiir, sözcüklerin rastgele çağrışımlarına sığınır; saflığını ve estetik bütünlüğünü kaybeder. Kimileri bu tür şiirleri imge yüklü şiirler diye yutturmayaya kalkışır.

Paragraftaki bilgilere göre şiirdeki en önemli unsur, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şairin yetenek sahibi olması
B) Konusunu gerçek hayattan alması
C) İmgelere dayanması
D) Sözcüklerin özenle seçilmesi

Cevap B

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Ben ve yayıncı arkadaş, kapının önünde duruyordu.
B) Bu işin ayrıntılarını ben ve sen biliriz.
C) Ben ve Oğuz da olayın olduğu yerdeydik.
D) Sen ve arkadaşın, büroda bizi bekleyeceksiniz.

Cevap A

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru işareti farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Hamallar taşıdıkları eşyaları nereye koy-sunlar?
B) Alfabemizdeki harflerden kaç tanesi ünlüdür?
C) Hafta sonu, sıcaklık kaç derece olacaktı-mış?
D) 1240 (?) yılında doğan Yunus Emre'nin zor bir hayatı olmuştur.

Cevap D

1. C	2. B	3. C	4. A	5. B	6. C	7. A	8. D	9. D	10. B	11. A	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

METİN TÜRLERİ

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.

GEZİ YAZISI

Gezi Yazısı: Yazarların gezip gördüğü yerlerin ilgi çekici yönlerini tanıttığı yazılara denir.

- ✓ Gezi yazıları sayesinde bir yerin ilginç ve kendine has özellikleri, okuyucunun gözünde canlandırılır.
- ✓ Gezi yazılarında yapılan tasvirlerde (betimlemelerde) yazar, genellikle benzetmelere, zıtlıklara yer verir, zaman zaman da sıfatlara başvurur.

ÖRNEK 1

İnebolu ile Ankara arasında geçtiğimiz yerler, gördüğüm insanlar ve hanlarında dinlediğim kasabalar, benim üzerimde hep bu, asırlık etkisini yapmıştır. Her aşamada biraz daha eski zamanlara gömüldüğümü hissediyorum. Zaten İnebolu'dan hareket ettiğim gün birisi bana demişti ki: "İnebolu, modern hayatın konakladığı son yerdir. Kastamonu'yu buradan daha az modern bulacaksınız, hele Ankara'ya vardınız mı İnebolu'dan başlayarak bütün geçtiğiniz yerler, size İsviçre gibi görülecek."

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

ÖRNEK 2

VAN GÖLÜ

Hazırlıklar tamamlanmıştı. Van Gölü'ne bir gezi yapacaktık. Geziye yalnızca Sümer ve Zülfikâr Öğretmenlerin sınıfları katılacaktı.

Sınıflar, okul bahçesinde sıra oldular. Yürüyüşe geçmeden yoklama yapıldı, yola çıkıldı.

Göle varıldı. Aman o mavilik neydi! Mavilikler yeşilliklerle sınırlanıyordu. Parça parça duran kayalıklar da maviliği bekleyen birer kartalı andırıyordu.

Gölün kıyısına yerleşildi. Ellerindeki yiyecek çantalarını bırakan birkaç öğrenci, soluğu gölde aldılar. Elllerine geçirdikleri taşları fırlatmaya başladılar. Kimi çocuklar da avuçladıkları suyu havaya fırlatıp sevinç çığlıkları atıyorlardı...

Çocukların gölü görür görmez koşar gibi gelip yerleşmelerine iki öğretmen de engel olamadı. Kıyıya en geç ulaşan ikisi oldular. Zülfikâr Öğretmen:

– Çocuklar! Çocuklar, toplanın bir dakika da beni dinleyin! Hadi Şevki koş oğlum! Koş, koş!..

Her iki sınıfın çocukları, dakikasında öğretmenlerinin çevresinde toplanıverdiler.

Hikmet ALTINKAYNAK

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki paragraf Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Ankara Yolunda" adlı gezi yazısının "giriş, gelişme, sonuç" bölümlerinin hangisinden alınmıştır?

Cevap: Metin, gezi yazısının gelişme bölümünden alınmıştır. ("... bu asırlık etki" sözünden metnin öncesinin olduğu anlaşıldığından bu sonuca varılır.)

DENEME

Deneme: Kişisel duygu ve düşüncelerin yüksek sesle düşürür gibi özgürce dile getirildiği düşünce yazılarına denir.

- ✓ Denemelerde yazarın hareket noktası, günlük hayat olayları karşısında duygulanış ve düşünceleridir.
- ✓ Yazılar, denemede konu seçmekte, anlatmakta ve planlamakta serbesttir.
- ✓ Yazar, denemede genellikle okuyucunun karşısına bir öğretici veya eğitimci sıfatıyla çıkmaz ancak bazen yazarın sözü ister istemez bir öğreticiliğe yönelebilir.
- ✓ Denemede kesin yargılara varılmaz.
- ✓ Denemede yazar, okuyucuya sadece kendi görüşlerini iletir, onları benimsetmeye çalışmaz.
- ✓ Denemede yazar, kendi kendisiyle konuşur gibidir.

ÖRNEK

HALK OYUNLARI

Halk oyunları bir ak nilüfer gibi açılıverdi yine. Bu oyunları her yıl bu kadar özenle ve bir düzen içinde, yurdun dört bir yanından büyük kentlerimize getirenler eksik olmasınlar. Yüklendikleri işi yüz akıyla başarmışlar.

Neler getiriyor bize bu halk oyunları? Önce bir iyimserlik dersi veriyor. Böyle güzel oynayabilen halk, güzel düşünmeyi de öğrenebilir; giderek öğretebilir.

Bu oyunlardan öğreniyoruz ki halk; el ele, yan yana yürümesini, işini sevinçli bir oyuna çevirmesini, coşkusunu dizginlemesini, en karmaşık ritmlere ayak uydurmasını biliyor.

(...)

Sabahattin EYUBOĞLU

ETKİNLİK

Aşağıdaki metnin türünün niçin deneme olduğunu yazalım.

BEZENMEK

Bilmem ben kendime çeki düzen vermesini, derviş gibiyimdir. Berbere uğramaya üşenip sakal bir karış, saçlar öylesine günlerce dolaştığım olur. Bir Mehmet beyimiz vardı, çoktan öldü, rahmet dilemiş olacak, hatırlayıverdim. Tanışır, konuşurdum ama adımi hiç mi merak etmemiş, yoksa unuttuymuş midir, nedir? Bir gün benim için: "Hani saç sakalı akar gibi bir adam geliyor ya buraya, o işte." demiş, duyanların hepsi de anlamış ben olduğumu. Bana da söylediler, hoşuma gitti, doğrusu tam bulmuş rahmetli. Çamurdan kaçınmayı bir türlü beceremem! Çoraplarımın lastikleri eskimiştir; he düşer, ona da aldırmam... Dedim ya derviş gibiyim.

(...)

Nurullah ATAÇ

Yukarıdaki paragraf, bir denemeden alınmıştır çünkü paragrafta yazar, okuyucuya sadece görüşlerini iletmiştir; bunları benimsetmeye çalışmamıştır ve yazar âdeta kendi kendisiyle konuşur gibidir.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize deneme yazmanın niçin diğer yazı türlerinden zor olduğunu sorunuz.

Cevap: Deneme yazmak, diğer yazı türlerini yazmaktan zordur çünkü her yazar, düşündüklerini hiçbir süzgeçten geçirmeden okuyucuya sunma cesaretini gösteremez.

ROMAN

Roman: Hayatta yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayların anlatıldığı bir yazı türüdür.

- ✓ Romanda yer, zaman ve olayda birlik, bütünlük vardır.
- ✓ Romanların en önemli özellikleri uzunluğu, kişilerin sayılarının fazlalığı ve hayatı her yönüyle ele almasıdır.
- ✓ Romanlar olay zincirleri, kişilerin fazlalığı ve olayların ayrıntılı olarak anlatılışı ile hikâyelerden ayrılır.
- ✓ Romanlar da öyküler gibi tasvirlerle zenginleştirilmiş yazılardır.
- ✓ Romanla hikâyenin ortak yönü ise ikisinin de olay yazıları olmasıdır.

ÖRNEK

SİNEKLİ BAKKAL SOKAĞI

(Halide Edip Adıvar'ın en olgun eseri sayılan Sinekli Bakkal romanı, II. Abdülhamit devrinin yönetim düzenini ve İstanbul'da bir semtin hayat şartlarını gösteren bir romandır.)

II. Abdülhamit devrinde İstanbul'da Sinekli Bakkal semtinde bir bakkal dükkânı işleten, aynı zamanda hür düşünceli bir halk sanatçısı olan Karagözcü ve Orta oyuncu Tevfik'in kızı olan Rabia, Abdülhamit'in Zaptiye Nazırı Selim Paşa'nın aynı semtteki konağında musiki dersi alarak yetişmiş, camilerde ve devrin ileri gelenlerinin konaklarında Kur'an ve Mevrit okuyarak İstanbul'da ün almıştır.

Selim Paşa'nın oğlu Hilmi ile Karagözcü Tevfik'in Abdülhamit yönetimine karşı gizli bir örgüt hâlinde çalışan "Genç Türkler"den oldukları anlaşılacak her ikisi de Şam'a sürülür. Padişah aleyhinde çalışanlara türlü işkenceler ettiren Zaptiye Nazırı Selim Paşa, kendi oğlunu da sürdürdükten sonra içinde babalık ve insanlık duyguları uyanarak görevden ayrılır.

Bir yandan Kur'an ve Mevrit okuyarak bir yandan babasının dükkânını işleterek geçinen Rabia, kendisini seven Müslüman olup Osman adını alan İtalyan musikicisi Peregrini ile evlenir.

Meşrutiyet ilân edilince Tevfik sürgünden döner, Sinekli Bakkal'da yine eski hayat başlar.)

Bu dar arka sokak, bulunduğu semtin adını almıştır: Sinekli Bakkal.

Evler hep ahşap ve iki katlı. Köhne çatılar. Karşıdan karşıya birbirinin üstüne abanır gibi uzanmış eski zaman saçakları. Ortada baştan başa uzanan bir aralık kalmış olmasa sokak, üstü kemerli karanlık bir geçit olacak. Doğuda, batıda, bu aralık, renkten renge giren bir ışık yolu olur. Fakat sokağın yanları, her zaman serin ve loştur.

Köşenin başında durup bakarsanız her pencerede kırmızı toprak saksılar ve kararmış gaz sandıkları görürsünüz. Saksılarda al, beyaz, mor sardunya, küpe çiçeği, karanfil. Gaz sandıkları da öbek öbek yeşil fesleğen ile dolu. Ta köşede bir mor salkım çardağı, altında civarın en işlek çeşmesi vardır. Bütün bunların arkasında, tiyatro dekorunu andıran beyaz, uzun, ince minare.

(...)

Halide Edip ADIVAR
(Sinekli Bakkal)

Öğretmenin Sorusu

Yukarıda "Sinekli Bakkal" romanının serim (giriş) bölümünden alınan ilk iki paragrafta, düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden yararlanılmıştır?

Cevap: Benzetmeden yararlanılmıştır. ("İnce Minare" tiyatro dekoruna benzetilmiş.)

Hikâye (Öykü)

Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

SIĞIRCİK KAYASI

Koca dağ, dipten doruğa sıgırcık kaynıyordu. Sevimli, ala sıgırcıkların kimi konuyor, kimi kalkıyordu. Şamataları yeri göğü tutmuştu. Taşların dibi, otların arası yumurta bezeliydi. Sarı, kocaman ağızları, tüysüz, şiş karınlarıyla yavrular vardı. Temmuz sıcaklığının yakıcılığında annelerinin kanat serinliğini arıyorlardı.

Hasan Ağa öfkeli, adamlarını çağırırdı. Çatal kapılı konağın avlusuna yürüdü. Kaba paltosunu savurarak tuz taşına tırmandı. Yönünü Sığircık Kayası'na dönüp küt parmağını havaya dikti:

– Şu parmağımın gösterdiği yeri görüyor musunuz?

Adamları tetikte:

– Görüyoruz ağam! diye seslendiler.

– O zaman ağızınızı kapayın, gözünüzü açın. Sesime kulak verin. Anlıyor musunuz? Sığircık Kaya s'ında tek sıgırcık sesi duymayacağım!

(...)

Hasan KIYAFET

1) Yukarıdaki metin, hikâyenin hangi bölümünden alınmıştır?	→	Serim bölümünden alınmıştır.
2) Metinde tanık göstermeden yararlanılmış mıdır?	→	Hayır, metinde tanık göstermeden yararlanılmamıştır.
3) Metinde anlatım biçimlerinin hangilerinden yararlanılmıştır?	→	Öyküleme ve betimlemeden yararlanılmıştır.
4) Anlatım, kaçınıcı kişinin ağzından yapılmıştır?	→	III. kişi ağzından yapılmıştır.
5) Sadece bu bölümde anlatılan olay nedir?	→	"Her yerden sıgırcık sesi duyulan bir yerde Hasan Ağa'nın, adamlarından sıgırcık seslerini yok etmelerini istemesi" bölümdeki olaydır.
6) Metindeki olay, nerede ve ne zaman gerçekleşmektedir.	→	Metindeki olay dağlık bir bölgede, temmuz ayında gerçekleşmiştir.
7) "Sığircık kuşları" hakkında ne biliyorsunuz?	→	Bu kuşlar, serçeden iri, kısa kuyruklu, uzun gagalı, siyaha yakın esmer renkte ötücü kuşlardır. Tarım bitkilerini böceklerden kurtardığı için Anadolu'da kutsal sayılırlar ve bu nedenle avlanmazlar.

8) Hikâyenin aşağıdaki sonuç bölümünü okuyarak metnin gelişme bölümünde olanların kurgusunu yapalım ve kurgularımızı arkadaşlarımıza anlatalım.

(...)

Ertesi gün tan yeri ağarırken köylüler dışarı döküldüler. Çevrede uçup gidemeyen, ölü çekirge yığınları vardı. Her yan, yangın yerine dönmüştü. Ağaçların kabukları bile soyulup yenmişti. Dünkü yemyeşil dallar, bugün birer sevimsiz kuru çubuktular. Oysa onların kovduğu sıgırcıklara yuva olan Kuruöz Köyü'ne çekirgeler, hiçbir zarar verememişti çünkü ala sıgırcıklar, Kuruözü'ü ordu olup korumuştular.

Hasan KIYAFET

(Uçan Tilki)

Şiir

1. Aşağıdaki şiirde, sesleri sondan başa doğru inceleyelim. Bunların hangileri ektir ve görevleri ay-
nıdır; hangileri aynen tekrar edilen sözcüktür, hangilerinde sadece ses benzerliği vardır?

29 EKİM

Bu sabah içimde bir tazelik var,
Bu seher, bu camdan giren gündüz ben!
Sokakta yükselen bu şen naralar,
Bu camdan bakınan, bu gülen yüz ben!
(A. Kutsi TECER)

- 1 ————— var ————— var
2 ————— gündüz ben ————— nara-lar
3 ————— naralar ————— çoğul eki
4 ————— yüz ben

(1 ve 3.,
2 ve 4. dizelerin son seslerinde benzerlik var.)

(Benzeyen "ar" seslerinde görev
birliği yok.)

— gündüz
— yüz (üz) İki ses benzerliği var.

ben
ben Aynı sözcükler tekrar edilmiş.

2. Aşağıdaki dörtlükte benzer sesleri inceleyelim.

29 EKİM

(...)
Bu başak, bu salkım, bu bağ, bu harman,
Bu bizim davarlar, bizim danalar,
Bu ocak, bu maden, bu dağ, bu orman,
Bu yiğit erkekler, yiğit analar.
(A. Kutsi TECER)

- 1 ————— harman ————— harman
2 ————— danalar ————— orman
3 ————— orman
4 ————— analar (rman) Dört ses benzerliği var.

(1 ve 3.,
2 ve 4. dizelerin son seslerinde benzerlik var.)

— dana - lar
— ana - lar İki de çoğul eki.

Hem üç ses benzerliği var (dana-ana) hem de "analara" sözcüğü "danalar" sözcüğünün içinde
geçmiş.

3.

Bir ah çeksem dağı taşı eritir
 Gözüm yaşı değirmeni yürütür
 Bu hasretlik beni dahi çürütür
 Bana sıla da bir, gurbet il de bir.
 (KARACAOĞLAN)

Yandaki şiire göre boşlukları dolduralım.

- a) Bu şiir serbest şiir değildir çünkü dize sayıları eşittir.
- b) Şiirde dize sonlarındaki " eritir, yürütür, çürütür " sözcüklerinde benzer sesler vardır.

Gezi Yazısı

Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

FİNLANDIYA'DA ÜÇ GÜN

Fin toprağı bizi pembe bir gülüşle karşılandı. Temiz, ince, şiire benzer bir gülüş... Sandım ki bir varlığın önüne çıktım. Gönlümde saygıyla dolu bir sarsıntı başladı.

Akşamdı... Güneşin batma saatleriydi. Engin bir yeşilliğin arasında ufuklar, alev alev yanıyordu. Bembeyaz alınlı, sevimli istasyon evinin önünde durduk. Önümüzden bir grup asker geçti. Hepsi de bir elden, bir kalıptan çıkmış gibi ince boyunlu, güneş saçlı, güneş yüzlü gençler!.. Giyimleri, tertemiz...

Şukufe Nihal BAŞAR

Yukarıdaki metinde bir gezi yazısında bulunan hangi özellik vardır?

- a) Gezip görülen bir yer tanıtılmıştır.
- b) Betimlemeler yapılmıştır.
- c) Okuyucu, gezip görülen yere gitmiş gibi olmaktadır.

Deneme

Bazı aileler, meslek seçiminde genci desteksiz ve başıboş bırakmaktadır. Aileler bu şekilde davranarak demokratik bir tutum sergilediklerini zannetmektedirler. Kendi arzu ve özlemlerine ters düşse de çocuğun seçimini onaylayan ve ona destek olan aileler de yok değildir. Sayıları çok olmamakla birlikte bilgili ve bilinçli bir şekilde çocuğunun meslek seçimini olumlu yönde etkileyen ailelerin varlığı inkar edilemez.

Bu metin bir denemeden alınmıştır çünkü:

- a) Yazar kendi kendisiyle konuşur gibidir.
- b) Düşüncelerini sadece ifade eden yazar, kanıtlama durumunda değildir.
- c) Okuyucuya hitap eden bir söylemi yoktur.
- d) Bir olay anlatılmamıştır.

DİL BİLGİSİ

Kazanım: 1. İsim ve fiil cümlelerini anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır. 2. Kurallı ve devrik cümleleri anlam ve kullanım özelliklerine göre uygun biçimde kullanır. 3. Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar.

CÜMLE TÜRLERİ

A) Yüklem Türevine Göre Cümleler

İsim (Ad) Cümlesi: Yüklemi isim ya da isim soylu olan cümlelere denir.

- * Tek isteğim mutlu olmaktır.
- * Annem bu okulda öğretmendi.
- * En sevdiğim renk kırmızıymış.

Fiil (Eylem) Cümlesi: Yüklemi çekimli fiil olan cümlelerdir.

- * Acı dil, sahibini dünya güzeli olsa çirkinleştirir.
- * Yaşlı kadının içine birdenbire bir hüznün çöktü.
- * Görülmedi cihanda böyle bir mücadele.

B) Yüklem Yeriye Göre Cümleler

1. Kurallı Cümle: Yüklemi sonda bulunan cümlelere denir.

"Mağaza vitrinindeki mankenleri bilirsiniz." ve "Mankenler dilleri olmadığı için soğuk durur." cümlelerinde yüklem, cümle sonundadır.

- * Dilin de tatlısı olmalıdır.

Yüklem

- * Dil yarası yaraların en derini, derler.

Y

- * Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır, dil yarası kapanmaz.

Y.

- * Ama her dil güzel değildir.

Y.

2. Devrik Cümle: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere denir.

"Ne kadar öfkeli olursanız olun yatıştırır tatlı dil sizi." ve "Yaptırıverirler yapamayacağınız işleri siz tatlı dille, güler yüzle." cümlelerinde yüklem, cümle sonunda bulunmamaktadır.

- * Araştırılmaktadır bu olayın nedeni.

Y

- * Senden bana ne kaldı bir hatıradan başka.

Y.

- * Eski tadı kalmadı baharın.

Y

- * Gönül gurbet elde yaşar özleminde.

Y.

3. Eksilti Cümle: Yüklemi bulunmadığı için yargının tamamlanmadığı cümlelere denir.

- * Binanın içinde birçok çocuk, yaşlı kadın...

- * Yol o kadar uzundu ki...

- * Seni öyle birden karşımda görünce...

- * Nerelere gittiğini öğrenirsem...

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümleleri yüklem yeriye ve türüne göre inceleyiniz.

- Kuşlar, gökyüzünde süzülüyor sessizce.
- Yok ki seni anmadığım hiçbir gün.
- Her çalan telefona heyecanla bakıyorduk.

Cevap: a) Devrik, fiil cümlesi, b) Devrik, isim cümlesi, c) Kurallı, fiil cümlesi

1. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyelim, nedenlerini açıklayalım.

a) Aşağıdaki atasözlerinden hangisi yüklemının türüne göre farklıdır?

A) Bakan göze yasak olmaz.

B) Ağustosun yarısı yaz, yarısı kıştır.

C) El atına binen tez iner.

D) Serçeden korkan, darı ekmez.

Cevap B'dir. Çünkü verilen seçeneklerden A'da "olmaz", C'de "iner" ve D'de "ekmez" yüklemeleri, türü bakımından fiildir. B seçeneğindeki "kıştır" yüklemi ise isimdir.

b) Aşağıdaki cümlelerden hangisi yüklemının yerine göre farklıdır?

A) Göz kapaklarına söz geçiremez olmuştu.

B) Yoğurt yemek, son derece yararlıdır.

C) Geçen yıl ayrıldı evinden barkından.

D) Ayrılanların yeri hiçbir zaman dolmadı.

Cevap C'dir. Çünkü A, B ve D'de verilen cümlelerin yüklemeleri sonda olduğu için bu cümleler kurallıdır.

c) Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemının yerine göre farklıdır?

A) Rüzgâr camımızı hafif hafif dövüyordu.

B) Her mimarî yapının bir ruhu olmalıdır.

C) Ne kadar uzaktı bu türkü yaşamdan böyle.

D) Görünüşteki başarı insanı aldatır.

Cevap C'dir. Çünkü verilen cümlelerde A'da "dövüyordu", B'de "olmalıdır", D'de "aldatır" yüklemeleri cümlelerin sonunda bulunduğu kurallı cümle oluşturur. C'de ise "uzaktı" yüklemi cümlelerin sonunda değil de ortasında bulunduğu devrik bir cümle oluşturur.

d) Aşağıdaki dizelerden hangisi bitmemiş cümle durumundadır?

A) Yarın sabah erken uyan

C) Gözünün değdiği her yerde

Ben yıldızıma söyledim

Çiçekler açacak göreceksin

B) Ben göklerime söyledim

D) Evlerinin önünde

Uzat ellerini fecre doğru

Her gece bir misafir

Cevap D'dir. Çünkü A'daki dizelerde "uyan" ve "söyledim", B'de "söyledim" ve "uzat", C'de "göreceksin" sözcükleri dizelerin yüklemi durumundadır. Bu yüzden bu dizeler tamamlanmış cümle durumundadır. D'deki dizelerde ise yargıyı tamamlayacak bir yüklem bulunmamaktadır. Bu yüzden bu dizeler eksilteli cümle oluşturmaktadır.

2. Aşağıdaki cümleleri yüklemelerin yerine ve türüne göre inceleyelim.

a) Ben senden hiç ayrı kalmadım.

Kurallı cümle, fiil cümlesi

b) En önemli gündü bugün benim için.

Devrik cümle, isim cümlesi

c) Kitabı sana geçen hafta vermiştim.

Kurallı cümle, fiil cümlesi

d) Ben, hiç unutamayacağım sizleri ve burayı.

Devrik cümle, fiil cümlesi

4. Tema Kişisel Gelişim

C) Yapısına Göre Cümleler

1. Tek yargı bildiren (basit) cümleler: Tek yüklemi olan, bu bakımdan tek yargı bildiren cümlelere denir.

◆ Yıllar önce taşınmıştık bu sevimli mahalleye.

◆ Ben de unutmuştum o güzel çocukluk günlerimi.

◆ Hatıralarda kaldı artık kahkahalarla dolu günler.

2. Fiilimsi içeren cümleler (Birleşik cümleler): Birden fazla yargı içeren (içinde bulunan) cümlelerdir.

Bu yapıdaki cümlelerde yan yargılar bulunur ve bu yan yargılar, fiilimsilerden oluşur.

◆ Bir adam sallanarak yanımdan geçti.
Fiilimsi Yüklem

◆ Güzel yaşamak sanattır.
Fiilimsi Yüklem

◆ Yaptıklarını anlamak çok güç.
Fiilimsi Yüklem

◆ Verilmemiş hesapların kaygısını çekiyorum.
Fiilimsi Yüklem

◆ Sen gülünce güller açar.
Fiilimsi Yüklem

◆ Çocuklar kapıyı vurup kaçmışlar.
Fiilimsi Yüklem

3. Birden fazla yüklemi olan cümleler: En az iki cümleden oluşan cümlelerdir.

Birden fazla yüklemi olan cümlelerde öge ortaklığı (özne, yüklem, nesne...) olabilir.

◆ Bayramı iple çekti, sevinç gözyaşları döktü. (Özne ortak)

◆ Annem kardeşimle beni yanına çağırdı, ikimize de bayram harçlığı verdi. (Özne ortak)

4. Bağlacı olan cümleler: Bazı cümleler en az iki cümleden oluşur ve bu cümleler birbirine bağlaçlarla bağlanan cümlelere denir.

◆ Konuşmalarımızı dinledi ve sonra dışarı çıktı.
Y. bağlaç Y.

◆ Oltayı tut ya da balıkları temizle.
Y. bağlaç Y.

◆ Sizleri ziyarete gelemedim çünkü vaktim yoktu.
Y. bağlaç Y.

◆ Ne dersi dinliyor ne rahat duruyor.
bağlaç Y. bağlaç Y.

◆ Sen kazan da düşmana kalsın.
Y. bağlaç Y.

◆ Hava bulutluydu ve durduğumuz tepe rüzgarlıydı.
Y. bağlaç Y.

Öğretmenin Sorusu

"Bence en büyük kötülüklerimiz, küçük yaşımızda belirmeye başlar." cümlesini yapısı, yüklem türü ve yüklem yeri yönünden inceleyiniz.

Cevap: Cümle, tek yargı bildiren kurallı fiil cümlesidir.

1. Aşağıdaki soruların cevaplarını işaretleyip nedenlerini açıklayalım.

a) "Davetsiz gelen, döşeksiz oturur."

Aşağıdakilerden hangisi yapıca bu ata-sözle özdeştir?

A) Karınca kanatlanınca serçe oldum sanır.

B) Ayağını yorganına göre uzat.

C) Yoldan kal, yoldaştan kalma.

D) Her işin başı sağlıktır.

Cevap A'dır. Çünkü verilen cümle içinde fiilimsi vardır. Aynı durum, A'daki cümlede de söz konusudur.

b) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bağlaç kullanılmıştır?

A) Seninle konuştuklarımızı kimseye söylemedim.

B) Bizimle geleceğini söylemişti, gelmedi.

C) Boş oturmaktansa uyumayı tercih ederim.

D) Yarın sinemeye gidelim ama komedi filmi izleyelim.

Cevap D'dir. Çünkü A'daki ve C'deki cümle fiilimsi içeren, B'deki cümle ise birden fazla yüklemli olmasına rağmen virgülle ayrılmış bir cümledir. D seçeneğindeki "ama" sözcüğü iki cümleyi birbirine bağlamıştır.

2. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazalım.

(1)Donmuş ırmağın iki yakası, ışık girmez bir ladin ormanıya kaplıydı. (2)Rüzgâr, dalları kaplamış, kar örtüsünü az önce eritmişti. (3)Etkisini giderek yitiren gün ışığında ağaçlar karanlık, korkutucu şekiller çizerek birbirlerinin üzerine kapanıyormuş gibiydi. (4)Kimiltisiz, cansız, her tür acıdan uzak ve ıssız olan bu vahşi ülke üzerinde boğucu bir sessizlik hüküm sürüyordu. (5)Sanki gizlice çınlayan akla gelebilecek tüm acılardan daha korkunç, acı bir gülüş vardı. (6)Acıma bilmeyen sonsuzluk, yaşamla yaşama tutunma çabasının gereksizliğiyle alay eder gibiydi. (7)Kuzeyin katışıksız, durmak bilmez vahşeti bu.

D	1.	1. cümle isim cümlesidir.
D	2.	1. cümle kurallı bir cümledir.
D	3.	1. cümlede fiilimsi kullanılmıştır.
Y	4.	2. cümle fiil cümlesi değildir.
Y	5.	2. cümle devrik bir cümledir.
D	6.	3. cümle isim cümlesidir.
D	7.	6. cümle kurallı bir cümledir.
Y	8.	3. cümlede yan cümlecik yoktur.
D	9.	4. cümle bir fiil cümlesidir.
Y	10.	4. cümle tek yargılı bir cümledir.
D	11.	5. cümlede kurallı bir cümledir.
Y	12.	5. cümlede fiilimsi kullanılmamıştır.

Y	13.	4. cümlede iki farklı yüklem olduğundan bu yüklem bağlaçlarla bağlanmıştır.
D	14.	3. cümlede fiilimsi kullanıldığından birden fazla yargı vardır.
Y	15.	6. cümlede bir yargı vardır.
D	16.	6. cümlede birden fazla fiilimsi kullanılmıştır.
D	17.	6. cümle isim cümlesidir.
Y	18.	7. cümle fiil cümlesidir.
D	19.	7. cümle devrik bir cümledir.
Y	20.	7. cümledeki yargılar bağlaçla birbirine bağlanmıştır.

3. Aşağıdaki şiirle ilgili soruları cevaplayalım.

BU SABAH HAVA BERRAK

- 1 Bu sabaha hava berrak.
- 2 Bu sabah her şey billurdan gibi.
- 3 Gök masmavi bu sabah.
- 4 Güzel şeyler düşünelim diye.
- 5 Yemyeşil oluvermiş ağaçlar.
- 6 Bulutlara hayretinden.
- 7 İşildiyor kanat seslerinden kuşların
- 8 İlk uçtukları günün altın sevinci.
- 9 Karlı dağlar da sefere çıkmış.
- 10 Vadideki suyun şırıltısında.
- 11 Ben gülüm, ben karanfil, ben de yasemin diyor.
- 12 Renk renk kokularla çiçekler.
- 13 Sahiplerinden memnun evin bahçelerinde.
- 14 Boy boy insan gölgeleri kımıldar.
- 15 Güneşi içmiş kaldırımlarda.
- 16 Belli adım atışlarından.
- 17 İçlerinden geçen şey.
- 18 Bütün erkekler delikanlı.
- 19 Bütün kadınlar genç kız.
- 20 Fakirinde refah.
- 21 Hastasında sağlık.
- 22 Sorulsa çocuk bahçesidir derim.
- 23 Karşı bayırdaki mezarlık.
- 24 Bu sabah hava berrak.
- 25 Bu sabah her şey billurdan gibi.

Cahit Sıtkı TARANCI

a) Şiirde kaç cümle vardır, gösterelim.

Şiirde on iki cümle vardır.

b) Yüklemlen olan sözcüklerin altlarını çizelim.

c) Hangi cümle eksiltilidir (Yüklemi yoktur)?

10 numaralı cümle eksiltilidir.Fakirinde refah.Hastasında sağlık. (yok).Y.

ç) Bu cümlelerden hangileri devriktir?

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11

d) Bu cümlelerin hangileri kurallıdır?

1, 9, 12

e) Bu cümlelerin hangileri fiil cümlesidir?

3, 4, 5, 6, 7, 11Sorulsa "Karşı bayırdaki mezarlık, çocuk bahçesidir." derim.

f) Bu cümlelerin hangileri isim cümlesidir?

1, 2, 8, 9, 12(10. cümle yüklemi "yok" olarak düşünülürse o cümle isim cümlesi olarak değerlendirilir.

g) Şiirdeki cümlelerin özellikleri ile ilgili olarak nasıl bir yargıya ulaşılabilir?

Şiirde genellikle devrik cümleler vardır.

4. Aşağıdaki soruların cevaplarını uygun şekilde işaretleyelim.

a) Aşağıdaki cümlelerden hangisi birden fazla yüklemden oluşmuştur?

- ☐ Fakir bir adam yaklaştı eve.
☐ Otobüse yetişmeye çalışıyor.
☐ Bize geldiğinde seni sordu.
☒ Seni aramış, okulda bulmuş.

b) Aşağıdaki cümlelerden hangisi birden fazla yargı içermektedir?

- ☐ İlkokulda yan yana otururduk onunla.
☐ Akşama kadar top oynardım çocukken.
☒ Bizi bırakıp gittiğini asla unutmadık.
☐ Öğrenciler sınav için harıl harıl çalışıyor.

c) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birden fazla yüklem vardır?

- ☒ Teyzemlerle tatile gittik, orada çok eğlendik.
☐ Söylediklerimi anlıyor musun?
☐ Balıkların kıyıya vurduğunu söyledi.
☐ Bazı hayvanların nesilleri tükenmek üzere.

ç) "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar." atasözüyle yapıca özdeş olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ Karanlıktan korkmayan var mı?
☐ Dikkat et, etraf hırsız kaynıyor.
☐ Sana seslendim ama sesimi duyuramadım.
☐ Sınava girdi, memur oldu.

d) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne ortaktır?

- ☒ Annesini çok sever, gözü gibi korurdu.
☐ Tatile çıkmak istiyorum ama işim çok.
☐ Çarşının içi değişik insanlarla doluydu.
☐ Ülkesini iyi tanır, insanlarına güvenirdi.

e) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne ortaktır?

- ☒ Resimleri boyadı ve duvara astı.
☐ Ben öyle demişsem, öyledir.
☐ Eda önce sustu, sonra yüksek sesle ağlamaya başladı.
☐ Program erken başladı, erken bitti.

f) Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yapısı farklıdır?

- ☒ Teknolojiyi yakından takip edemiyorum.
☐ Babasına danışmadan iş yapmaz.
☐ Nasrettin Hoca'yı tanımayan yoktur.
☐ Kar yağınca köy yolları kapandı.

g) Aşağıdaki cümlelerden hangisi birden fazla yargı bildiren devrik bir cümledir?

- ☒ Ayağa kalktı birden sesleri duyunca.
☐ Dışarıda yağmur havası var.
☐ Beyaz bir kâğıda yazmıştı şiirlerini.
☐ Yazılarında anlatım biçimlerini etkileyici bir şekilde kullanmış.

1. Hava çok sıcak... Çam ormanları içinde ilerliyoruz. Öğleye doğru Akbük Koyu'nda mola veriyoruz. Denize giriyoruz. Denize girmek, bizi rahatlatıyor ve dinlendiriyor. Ardından, az ileride denize dökülen ırmakta, soğuk tatlı suyla yıkıyoruz. Sonrasında dik bir rampa çıkıyoruz. Aşağılarda tertemiz, masmavi koylar ve derin bir uykuya dalmış kumsallar uzanıyor. Sol yanımızda masmavi Gökova... Böyle güzel güzel ilerlerken beni sağ omzumdan arı sokuyor. Neyse ki arı sokmasına alerjim yok.

Bu metnin türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sohbet B) Deneme
C) Gezi yazısı D) Masal

Cevap C

2. Adına cep telefonu denen ama pek de ceple alakası olmayan bu aletler, neredeyse insan kulağının bir uzantısı hâline gelmiş durumda. Herkes bir şeyler konuşuyor. Yürürken, yemek yerken, arabada, toplantıda... Cep telefonları hayatı bu kadar kuşatır da dili ve kültürü etkilemez mi hiç? "Okey, sana bir msj atayım." diyeni mi ararsın, "Sen o dosyayı bi aataç et bana." diyeni mi... Diğer taraftan mesajlarda sesli harfler genellikle yazılmıyor, "Mesaj" yerine "msj", "canım" yerine "cnm" gibi...

Bu metnin türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sohbet B) Deneme
C) Masal D) Gezi yazısı

Cevap B

3. Günün ilerleyen saatlerinde martılar, neşeli çığlıklarıyla denize hop dalıp hop çıkıyorlardı. Onları seyreden çocuk ise ilk defa martı ve deniz görmenin şaşkınlığı içinde, meraklı gözlerle bakıyordu.

Aşağıdaki yazı türlerinin hangisi yukarıdaki paragrafın alındığı tür olabilir?

- A) Hikâye B) Gezi yazısı
C) Otobiyografi D) Sohbet

Cevap A

4. "Sarımsak yiyen adama çatayım" diye düşündüm. Bir kavga, çıkardı, biliyorum. Böyle kavgalar, tartışmaları göze almazsak bu ülke sarımsak kokusundan kurtulamaz. Yani bu toplumun insanları, yalnız kendilerini düşünüp başkalarına aldırmamaktan, bütün kötülüklerin anası olan huydan silinemez.

Bu metnin türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Masal B) Halk hikâyesi
C) Deneme D) Nutuk

Cevap C

5. Ilgaz Dağı, koca Ilgaz Dağı, ne güzel ne heybetli idi. Şimdi Çankırı'ya doğru bayır bayır inmeye başlamıştık. Çamlıklar seyrekleşiyor, kırmızı topraklı tepeler sıra sıra uzanıyordu. Başımı arkaya çevirip baktım. Anadolu'nun bu yüksek dağı, bu eşsiz ormanlığı, aynı büyüklük ve güzellikle yerinde duruyordu.

Bu metin, yazarın yazmış olduğu bir alınmıştır?

Yukarıdaki cümle, aşağıdaki sözcüklerin hangisi ile tamamlanırsa bilgi yanlışlığı yapılmamış olur?

- A) Anı B) Gezi yazısı
C) Günlük D) Sohbet

Cevap B

6. Dinle sana bir nasihat edeyim.
Hatırdan, gönülden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelende
Onu yâd ellere atıcı olma.

(Karacaoğlan)

Yukarıdaki şiirle ilgili verilen aşağıdaki bilgilerin hangisi doğru değildir?

- A) Dizelerin hece sayıları eşit değildir.
B) Şiirde bir öğüt verilmektedir.
C) "Geçici olma" ve "atıcı olma" sözcüklerinden benzer sesler vardır.
D) 1 ve 3. dizelerde benzer sesleri olan sözcükler yoktur.

Cevap A

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yüklemnin türüne göre farklıdır?

- A) Düzenli uyumak başarıyı artırır.
- B) Güzel olanın peşinden koşuyorsun.
- C) İlaç yapımında kullanılmış bu bitki.
- D) İşinde başarılı bir yöneticiydi.

Cevap D

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yüklemnin yerine göre farklıdır?

- A) Anlamıyorum bize neden böyle davrandığını.
- B) Sen de gideceksin günün birinde.
- C) O da mı hatırlamıyormuş olanları?
- D) Dostlarımızla yollarımız bir bir ayrılıyor.

Cevap D

9. Aşağıdakilerin hangisi tek yargı bildiren kurallı bir cümledir?

- A) Yeni öğretmenimiz çok disiplinli.
- B) Köpek sana saldırınca ne yapacağımı bilemedim.
- C) Geçer mi sandın bunca çilenin acısı?
- D) Halkın içinden gelmişti yeni başkanımız.

Cevap A

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisi tek yargı bildiren, kurallı bir isim cümlesidir?

- A) Son günlerde çok hâlsiz görünüyorsun.
- B) Karşıdan gelen kadını anneme benzettim.
- C) Akıl akıldan üstündür.
- D) Söyleyeceklerimi maddeler hâlinde yazın.

Cevap C

11. 1. Telefondaki ses tanıdık birine aitti.

2. Ağlayan gözlerle etrafa baktı.

3. Sonunun böyle olacağı belliydi.

4. Roman okumak hikâye okumaktan daha keyiflidir.

Numaralanmış cümlelerden hangisi yüklem türü bakımından farklıdır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Cevap B

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisi devrik bir isim cümlesidir?

- A) Evin içi çok kalabalıktı.
- B) Benim ailem çok anlayışlıdır.
- C) Okuldan ayrılırken hayli üzgündü.
- D) Sevgidir bir insanı hayata bağlayan.

Cevap D

1. C	2. B	3. A	4. C	5. B	6. A	7. D	8. D	9. A	10. C	11. B	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. "Güncel bir konuyu, okuyucuyla karşı karşıya yapmış gibi, konunun derinine inmeden konuşma diliyle ele alan düşünce yazılarına denir."

Bu tanım, aşağıdaki yazı türlerinin hangisine aittir?

- A) Hikâye B) Fıkra
C) Biyografi D) Sohbet

Cevap D

2. Boğaziçi'nin Anadolu kıyısındaki تنها, bayır ve yarı loş köylerinin birinde hırçın bir kış akşamıydı. Ayrıca yağmur yağıyordu Fakat rüzgar öyle ıslak esiyor ve her tarafı öyle sırlıklam ediyordu ki yokuşlardan durmadan seller akıyor ve oluklardan durmadan sular boşanıyordu. Bir haftadan beri sürüp giden bu kapalı hava altında ahşap evler, sünger gibi rutubeti çekmişler, şişip doymuşlardı. Artık suları ememiyorlar, dışarıya vuruyorlardı.

Bu metin aşağıdaki edebî türlerin hangisinden alınmış olamaz?

- A) Roman B) Anı
C) Nutuk D) Hikâye

Cevap C

3. Bir yaylı araba içinde kâh bağdaş kurarak kâh diz çökerek kâh yan gelip uzanarak bin zahmetle geçtiğimiz bütün dağları, bütün vadileri, bütün ovaları ve yaylaları, insan eliyle çizilmiş, insan eliyle boyanmış birtakım yabancı tablolara bakar gibi seyrediyorum. Kanımı bu dağlardan akan duru sulara karıştırmak, ruhumun derinliğini bu vadilerden almak ve bütün varlığımı bu ovalara, bu yaylalara saçmak mümkün değil mi? Ne gezer!

Yukarıdaki paragraf, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Söyleşi B) Gezi yazısı
C) Eleştiri D) Deneme

Cevap B

4. Gazete yönetimi, kimi köşe yazarı yapacağına karar verdikten sonra yazılarına müdahale etmemelidir. Ben işin, olması gerekeninden söz etmek istiyorum. Yayınevinin yazarın yazısının orasına burasına karışması, yazara yapılacak en büyük hakarettir.

Bu metnin türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sohbet B) Eleştiri
C) Anı D) Deneme

Cevap B

5. "Zamanım yok arkadaş!" Ne çok duyarız bu sözü. Zaman... Ne kadar geniş ve ne kadar dar. Zamanı olmadığı için yemek yemeye ya da su içmeye fırsatı olmayan insan var mıdır? Bir insan ortalama olarak saatte 25-30 sayfa okur. Günde bir saat okumaya vakit ayıran biri, ayda 30 saat ya da 750-900 sayfaya yakın bir kitap okuyabilir, demektir bu. Çok çalışan, en yoğun insanların bile günde okumaya ayıracağı bir saati mutlaka vardır. Yine de vakit bulamıyorsanız siz hiçbir zaman bilgi açlığı çekmiyorsunuz demektir.

Yukarıdaki metinle ilgili olarak aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Eleştirilen bir tutum, söz konusudur.
B) Okuyucuya hitap vardır.
C) Sayısal verilerden yararlanılmıştır.
D) Karşılaştırma yapılmamıştır.

Cevap D

6. Ahırın köşesinde Dadaruh'un penceresiz, küçük bir odası vardı. Kardeşim Hasan'la Dadaruh, dere kenarına inmişlerdi. İçimde atları tımar etmek hırsı uyandı. Bu odaya girdim, rafları aradım, eyerlerin arasına falan baktım. Önce kaşağıyı bulamadım, sonra bulur bulmaz doğru atların yanına koştum.

Yukarıdaki metin, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Hikâye B) Masal
C) Deneme D) Gezi yazısı

Cevap A

7. Aşağıdakilerden hangisi kurallı bir isim cümlesidir?

- A) Pencerenin önüne rengârenk menekşeler koymuşlar.
- B) Anılarımızı yâd ederken gözlerimiz sulandı.
- C) Uçak havalanırken içimizde bir hüznü vardı.
- D) Yorgunluktan ayaklarımıza kara sular inmişti.

Cevap C

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisi tek yargılı bir isim cümlesidir?

- A) Sibellerin ekonomik durumu pek iyi değildir.
- B) Parkta oynarken vaktin nasıl geçtiğini anlamamış.
- C) Olayların anlaşılması uzun bir zaman aldı.
- D) Olacakları hissetti, tedbirini aldı.

Cevap A

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısı yönünden farklıdır?

- A) Yemek zamanlarının düzenli olmasına özen gösterin.
- B) Şekerli besinlerden uzak durun.
- C) Çok sıcak yemek yemeyin.
- D) Yemek esnasında suyu çok tüketmeyin.

Cevap B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki yargılar birbirine bağlaçla bağlanmıştır?

- A) Çok başarılı bir çocuk fakat ders çalışmıyor.
- B) Tedaviye başlayalı yürüşü düzeldi.
- C) Uzun süredir görünmüyordu, geçenlerde ortaya çıktı.
- D) Her şey yolundaydı, sıkıntı yoktu.

Cevap A

11. "Karanlıktan korkan çocuklarla alay etmeyiniz." cümlesiyle yapıca özdeş olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doktora gittim ve muayene oldum.
- B) Yağmur dindi, hadi dışarı çıkalım.
- C) Büyüklere saygı duymayı ailemizden öğrendik.
- D) Okuldan mezun olduk ve diplomalarımızı aldık.

Cevap C

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısı bakımından farklıdır?

- A) Çocuklar yürümeyi, konuşmayı düzenli bir sıra içinde öğrenir.
- B) Eski çalışanlar özel bir günde bir araya geldiler.
- C) Kutuları taşıırken zorlandığımı söylemeliyim.
- D) Şapkasını taktı, arkasına bakmadan gitti.

Cevap D

1. D	2. C	3. B	4. B	5. D	6. A	7. C	8. A	9. B	10. A	11. C	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

METİN TÜRLERİ

SÖYLEŞİ

Kazanım: Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.

Söyleşi (sohbet): Bir yazarın kişisel görüşlerini fazla derinleştirmeden, karşısındakiyle konuşuyormuş hissini verdiği bir anlatımla ifade ettiği düşünce yazılarına denir.

- ✓ Çoğunlukla günlük konular işlenir.
- ✓ Senli benli bir anlatım vardır.
- ✓ Anılardan, halk fıkralarından nüktelerden, özlü sözlerden yararlanır.
- ✓ Giriş, gelişme, sonuç planı ile yazılır.
- ✓ Yazar, düşüncelerinin doğruluğunda ısrarcı olmaz.
- ✓ Gazete ve dergi yazılarıdır.

ÖRNEK

BİR ÇOCUKLUK SEVDASI "ANKARA"

Tarih kitapları, Ankara'nın çok eski, 25 yüzyılı geride bırakmış, bir kent olduğunu yazıyor.

Her kentin büyük ve önemli bir kurucusu vardır. En azından böyle bir isim dolanır ortalıkta ama Ankara'nın kurucularına ilişkin iddialar bir değil, ikidir. Yani uzmanlar, Ankara'yı ünlü bir baba oğul arasında, kime mal edeceklerini bilemezler. Bir rivayete göre Ankara'nın kurucusu Frig Kralı Gordion (Gordiyon)'dur. Diğer bir rivayete göre ise Ankara'nın kurucusu Gordion değil, onun oğlu Midas'tır. Gordion olduğunu savunanlar, Ankara yakınlarındaki Gordion'u bunun kanıtı olarak gösterirler. Midas yandaşları ise "ııh" derler, "Ankara'nın asıl adı gemi çapası demek olan Ankayra'dır, gemi çapasını bulan ilk insan da Midas'tır."

"Peki ya, bir de Engürü?" demeyin. Doğrudur, kentin bir tarihindeki adı da Engürü'dür ve başka rivayete göre bu adın aslı Farsça "üzüm" sözcüğünden gelen Engür'dür.

(...)

Jülide GÜLİZAR
(Kısaltılmıştır)

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki metnin hangi cümlesinde yazar, okuyucuya doğrudan seslenmiştir?

Cevap: "Peki ya, birde Engürü'dü demeyin." cümlesinde yazar, doğrudan okuyucuya seslenmiştir.

DESTAN

Destan: Kahramanlarının olağanüstü eylemlerinin coşkulu bir anlatımla manzum olarak dile getirildiği eserlerdir.

- ✓ Destanlarda milletleri etkileyen olaylar ele alınır.
- ✓ Destanlar aracılığı ile gelenekler, gelecek kuşaklara aktarılır.
- ✓ Destanlar, efsanelerden sonra bilinen en eski edebiyat türlerindendir.
- ✓ Destanlar mitoloji, folklor, efsane ve tarih ile ilgili öğeler içerir.
- ✓ Destanlar uzun, öğretici hikâyelerden oluşur.
- ✓ Deprem, bulaşıcı hastalıklar, kuraklık, kıtlık yangın gibi doğal afetlerle; göçler, savaşlar ve istilalar gibi toplumu ilgilendiren olaylar, destanların oluşma nedenleridir.
- ✓ Destanlar anonim ürünlerdir, söyleyenleri belli değildir.
- ✓ Destanlar belli bir milletle ilgili metinlerdir.
- ✓ Destanlarda kahramanların olağanüstü özellikleri vardır.
- ✓ Destanlar manzum şekilde oluşsa da günümüzde nesir biçiminde gelmiştir.

ÖRNEK

TÜREYİŞ DESTANI

... Taşa oyulmuş yazıtta şöyle deniyordu: Kara - Korum çaylarından sayılan iki nehir vardı: Bunlardan birine Toğla, diğerlerine de Selenge adı verilirdi. Bu nehirler akarak Kamlancu adlı bir yerde birleşirlerdi. Bu iki ırmağın arasında iki tane ağaç vardı. Bu ağaçlardan biri fusuk ve diğeri de Farsların naj dedikleri ağaca benziyordu. Kışın bile bunların yaprakları servi gibi dökülmezdi. Meyvesinin tadı ve şekli ise tıpkı çam fıstığınıninkine benzerdi. Öbür ağaca da Tur ağacı derlerdi. Bu iki ağaç da iki dağın arasında yetişerek büyümüşü.

Bir gün bu iki ağacın arasına gökten bir ışık inmişti. Bunun üzerine iki yandaki dağlar yavaş yavaş büyümeye başladılar. Bu durumu gören halk ise hayretler içinde kalmıştı. İçlerinde büyük bir saygı duyarak Uygurlar oraya doğru yaklaştılar. Tam yaklaştıkları bir sırada kulaklarına çok tatlı ve güzel müzik nağmeleri gelmeye başladı. Her gece buraya bir ışık inmeye ve ışığın etrafında da otuz defa şimşek çakmaya başladı. Diğer bir gün de aynı yerde ayrı ayrı kurulmuş beş tane çadır gördüler. Bunların her birinde birer çocuk oturuyordu. Her çocuğun karşısında da onları doyurmaya yetecek kadar süt dolu emzikler asılı idi. Çadırların tabanı da baştan aşağıya kadar gümüşle döşenmişti.

Bütün boyların reisleri ve halkları bu garip şeyi görmek için yerlerini bırakıp koşmuştu. Bu manzarayı görünce saygı ile diz çöküp selam verdiler. Biraz sonra da çocukları alarak dışarı çıktılar. Besleyip, büyütülmeleri için de onları süt annelerine ve dadılarına verdiler. Her fırsatta onlara saygı gösteriyorlar ve ikramda bulunuyorlardı. Çocuklar artık süt çocuğu olmaktan çıkıp da konuşmaya başlayınca Uygurlardan anne ve babalarını sordular. Onlarda o iki ağacı gösterdiler. Bunun üzerine halk, çocukları alıp ağaçların yanına gitti. Çocuklar ağaçları görünce onlara tıpkı evladın babasına gösterdiği saygıyı gösterdiler. Ağaçların karşısında diz çöktüler ve yeri öptüler. Bunun üzerine ağaçlar da dile gelip şöyle dediler: "Güzel huy ve iyi özelliklerle bezenmiş çocuklar böyle olurlar ve anne ile babalarına böyle saygı gösterirler. Ömrünüz uzun, adınız ünlü ve şöretiniz de devamlı olsun!"

O bölgelerde yaşayan bütün kavimler, bu çocuklara hükümdar oğullarıymış gibi saygı gösterdiler. Çocukların doğdukları yerden şehre dönülünce onların her birine birer ad koydular. En büyüğünün adı Sonkur-Tegin, ikincisinin adı Kotur-Tegin, üçüncüsünün adı Tükel-Tegin, dördüncüsünün adı Or-Tegin, beşincisinin adı da Bökü-Tegin oldu. Çocukların doğuşundaki kutsal durumu görenler, bunlardan birinin hükümdar olarak seçilmesi kanaatine vardılar. Çünkü bunlar, Tanrı tarafından bu iş için gönderilmiş olmalıydılar.

Bu çocuklar arasında Bökü-Tegin güzelliği, boyu posu, sabrı, iradesi, ileriye görüşlülüğü bakımından diğerlerinden daha ilerideydi. Ayrıca bütün milletlerin dillerini ve yazılarını da biliyordu. Herkes onun han olarak seçilmesi üzerinde birleşti ve büyük şenlikler yaparak onu hanlık tahtına oturttu. O, memleketi adaletle döşedi ve zulüm sayfalarını da kapadı. Onun etrafındaki adamlar, (maiyeti, askerleri, atları ve kulları) gittikçe çoğalmaya başladı.

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki destanda görülen olağanüstülüklerle örnekler veriniz.

Cevap: Gökten bir ışık inmesi, dağların büyümesi; ışığın inmesinin peşinden beş çadır görülüp çadır-daki bebekler için emziklerin asılı olması.

MAKALE

Makale: Herhangi bir konuda bir düşüncüyü, bir görüşü açıklamak, savunmak ya da bilgi vermek için yazılan gazete ve dergilerde yayımlanan düşünce yazıdır.

- ✓ Makalede ele alınan konunun ispatlanması söz konusudur.
- ✓ Mahallede ispatlanabilecek her konu ele alınabilir.
- ✓ Mahallenin giriş bölümünde konu ele alınır, konu gelişme bölümünde örneklerle açıklanır, ispatlanır ve sonuçta yazar konuyu ana fikirle bağlar.
- ✓ Okuyucuya konuyu ispatlamak için açıklayıcı anlatımdan, tanımdan, tanık göstermeden, örneklemeden sayısal verilerden yararlanır.
- ✓ Ekonomi, hukuk, edebiyat, din, siyaset, sanat gibi pek çok alanda makale yazılabilir.
- ✓ Makalede konu ciddi bir anlatımla ele alınır, süslü ve mecazlı bir anlatıma baş vurulmaz.
- ✓ Makale bilgilendirici bir yazıdır.
- ✓ Makaleler gazete, dergi ve İnternette yayımlanır.

ÖRNEK

İŞ ZAMANINDA YAPILMALI

İnsan, hayatını devam ettirmek için çalışmak ve belli bir iş tutmak zorundadır. Bu bakımdan yaşamayı, çalışmadan ayrı düşünmemek gerekir. İnsanları bakkal, kasap, terzi, memur, tüccar... olarak çalışmaya iten başlıca etmen, yaşamak zorunluluğudur. Bu zorunluluk olmasaydı kimbilir ne olurduk....

Kuşkusuz, her insanın belli bir iş yanında, yapması gereken başka işleri de vardır. Önemli olan, kişinin hem uğraşısıyla ilgili işleri hem de diğer işlerini zamanında yapmasıdır. Söz gelimi, bir doktor, hastalarıyla uğraşmasının yanı sıra, bir mektubu zamanında cevaplayabilmeli, günlük gazetelerini zamanında okuyabilmeli, çocuğunun okul ihtiyaçlarını zamanında giderebilecek tedbirleri almalıdır. Böyle davranmazsa belki yarın daha önemli bir işle uğraşacak, bugünkü işlerini yapmaya zaman bulamayacaktır. Yani mektubu cevaplayamayacak, gazetelerini okuyamayacak, çocuğunun okul ihtiyaçlarını gideremeyecektir. Bunun sonucu olarak hem kendisini hem de aile fertlerini zor durumda bırakacaktır.

İşleri günü gününe yapmamak, işlerin üst üste birikmesine, giderek altından kalkılmaz duruma gelmesine de yol açar. Başka bir deyişle, derslerini günü gününe çalışmayan, ödevlerini günü gününe yapmayan bir öğrenci, konular ilerledikçe, ödevler biriktikçe artık bunların altından kalkamayacaktır. Giderek de umutsuzluğa kapılıp başarısızlığa itilecektir.

Cevdet YALÇIN

Öğretmenin Sorusu

Makale ile hikâye arasındaki en önemli farkı yazınız.

Cevap: Makale bir düşünce yazısıdır, hikâye ise bir olay yazısıdır.

1. Aşağıdaki metinde söyleşi ile ilgili özelliklerin hangileri vardır? Üçünü yazalım.

HATA YAPMAKTAN KORKMAYIN

Hata yapmaktan ne kadar da korkarız.

"Yanlış bir şey söylerim." diye ne çok fikrimizi kendimize saklarız.

"Komik olabilirim." diye içimizin gittiği nelerden vazgeçeriz.

Hata yapma korkusuyla önce çıkma olanağını geri çevirir, arkalarda, ortalarda bir yerlerde dururuz.

Giyim kuşamımızda, saçımız başımızda istediğimiz değişiklikleri yapamaz. "Ya hata yapıyorsam, ya gülerlerse?" diye alışılmışın içinde yuvarlanır gideriz.

Arkadaş olmak istediklerimize, "Ya selâmı samimî değilse, ya şimdi bana yüz vermezse?" diye korkudan yaklaşamayız.

Böylece hata yapmama uğruna neleri ıskalarız, neleri. Oysa yanlış yapmak, hiç de o denli korkunç bir şey değil. Tam tersine insan, hatalarından pek çok şey öğreniyor.

Yazı yazmayı, defterler dolusu yanlış çizgiler çizerek öğrendik. Yabancı dil öğrenirken komik komik sesler çıkardık, olmayacak yerde olmayaca sözcükler kullandık. Ama "Yanlış yapıyorum." diye okulu bırakmadık ve pek çok şeyi öğrenip diplomaları aldık.

(...)

İpek ONGUN

1. Rahat, akıcı ve günlük bir dili vardır.

2. Konuşma havası içinde yazılmıştır.

3. Güncel bir konu ele alınmıştır.

2. Aşağıdaki paragrafın türünün niçin bir sohbet değil de bir makale olduğunu açıklayalım.

Yurt sevgisinin yerleşmesi için her bireyin, toplum adına vicdanında sorumluluk duyması gerekir. Sorumluluk; insanı, görevlerini tam yapmaya yöneltir. İnsana kendi özgürlüğünün sınırlarını ve başkalarının insanca yaşama hakkını öğretir.

Bu paragraf bir makaleden alınmıştır. Çünkü ciddi bir anlatımla yazar, düşüncelerini ortaya koymaktadır. Okuyucuya hitap yoktur.

3. Okuduğunuz yazı bir söyleşi değil de makale olsaydı hangi ifadelerin değişmesi gerekirdi?

Atom gücü neyse, sinemanın gücü de o. İyiye de kötüye de en kestirme yoldur sinema. Hem biz istesek de istemesek de sinema eğitim ve öğretim işinde okulla yarışa başlıyor yavaş yavaş. Büyük şehir çocuklarının sevme, konuşma, düşünme üsluplarında; tarih, coğrafya görüşlerinde sinemanın payı küçümsenebilir mi dersiniz?

Metinde okuyucuya hitap eden içten söyleşilerin değişmesi gerekirdi.

4. Aşağıda verilen soruları metne göre cevaplayalım.

29 Mayıs 1953 Cuma

Bugün İstanbul'un alınışının 500. yıl dönümü. Gazetelerde boyalı boyalı resimler, Fatih'i ve askerlerini öven yazılar, şiirler... Resimlerin çoğu çirkin. Yalnız çirkin değil, gülünç. Eskiden kahvelerde birtakım Şah İsmail resimleri, Koroğlu resimleri görürdük; sonra alay ederdik onlarla ama gazetelerin bugün bastıkları resimlere bakıyorum da "Hiç ilerleyememiştiz." diyorum.

Şiirlerin de çoğu iyi değil. Gerçekten bir duygu, bir heyecan yok ki içlerinde; duygunun heyecanın adı var, işte o kadar. Okullarda çocukların kompozisyon ödevlerini nasıl yazdıklarını bilirsiniz: "Ben ne diyeyim?" diye düşünürler, sonra şurada burada görüp belledikleri sözleri sıralayıverirler. Bizim şairlerimiz de öyle çalışıyorlar. Okuyun İstanbul'un alınışı üzerine yazdıklarını. Hepsi de birbirine benziyor.

Çekilen söylevleri dinlediniz mi? "Ebediyen... Haşre kadar..." böyle lâkırdıların bir anlamı olduğunu sanıyorlar. Bunları kullandılar mı duygularını derinliğine belirtiyorlarmış! "Fatih şöyle dedi, böyle dedi." diyemiyorlar, ille "Gürledi, bağırdı, haykırdı." diyecekler. Oysa Fatih'in ağırbaşlı bir kişi olduğu belli. Uzun uzun hazırlanmış, İstanbul'un alınmasını düşünmüş, hesaplamış da öyle girişmiş o işe. Hayır, o büyük adamı da haykıran, bağırان, gürleyen, ikide bir atını ortaya süren bir kişi diye gösterecekler, Tarzan'a benzetecekler. Gerçek büyüklüğü, gerçek yiğitliği anlamıyorlar da onun için. Büyüklüğü, yiğitliği serüven romanlarından, serüven filmlelerinden öğreniyorlar; bir öylesi vardır sanıyorlar.

Yazık! Bilmiyoruz büyük adamlarımızı övmesini! Neden bilmiyoruz? Onların yaptıklarına, yaşamlarına bakmasını, düşüncelerini incelemesini bilmiyoruz da onun için. Kendimize göre bir büyüklük, yiğitlik görüşümüz var. Oldukça da gülünç bir görüş. Bütün büyüklere, bütün yiğitlere onu uyguluyoruz.

Nurullah ATAÇ

- a) Yukarıdaki metin, bir günlüktür. Günlük ile anı arasındaki fark nedir?

Anıların yaşandığı ile yazıldığı tarih arasında geçen süre, anıların doğruluğunu azaltabilir ama bu metinde unutma ve yanlış anımsama söz konusu değildir. Bu yazının anı ile farkı, tarihin net oluşudur.

- b) Metinde düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden yararlanılmıştır?

Metinde düşünceyi geliştirme yolları içinde örneklemeden, sayısal verilerden ve karşılaştırmadan yararlanılmıştır.

5.

Yazarlıkta ilk öğretmenim annemdir. Annem, İstanbulluydu. Anadolu'yu yakından görüp tanımıştı. Halkın dil ve düşünce gerçeklerini içine iyice sindirmişti. Okuryazardı ama gramer bilmezdi. Edebiyat bilgisi kıt bir kadındı. Sezgisi güçlüydü. Yazdıklarımı anneme okur, nasıl olduğunu sorardım. Yazdıklarımın kimi yerlerini, "Burası olmamış." diye eleştirirdi. Nedenini sorduğumda, "Böyle denmez de ondan." derdi.

Okuduğunuz metin bir anı yazısından alınmıştır Siz de bu paragraftaki gibi unutmadığınız bir anınızı yazınız.

Cevap özneldir.

Anı

1. Aşağıdakilerden hangileri, anı (hatıra) yazılarının özelliklerindendir?

- ☒ Bir kimsenin yaşadığı, gördüğü içinde bulunduğu olayları ve yaşantıları sanat değeri taşıyan bir üslupla anlattığı yazılardır.
- ☐ Anılar gerçek deneyimleri anlatmaz.
- ☐ Genellikle açıklama anlatım biçimiyle yazılır.
- ☒ Geçmişte yaşananlara sanatsal, siyasal ve bilimsel açıdan ışık tutar.
- ☐ Bir düşünceyi kanıtlama amacıyla yazılır.
- ☐ Söyleşi havasında yazılardır.
- ☒ Sonradan anımsanarak yazılabildiği gibi, olayın yaşandığı gün sıcaklığına da yazılabilir.
- ☒ Anılar I. kişi ağzından yazılır.

2. Aşağıdaki iki metinden hangisi anı türüne örnektir?

a) O vakit bu bahçelere, bu bağlara, bu çiftliklere biz, kabımız kaçacağımız, yatak takımlarımız ve aşçılarımızla âdeta göç edercesine gider yerleşirdik. Beni tam manasıyla mesut eden de asıl bu çeşit tatil sefalarıydı. Aksi takdirde annem evde kalıp bizi bıraktığı için keyfime bir çeşit gurbet hissinin acılığı karışıyordu. Bazen de annem bizimle beraber gelmişse başkalarının aşısıyla doymaktan, başkalarının eşyalarını kullanmaktan, başkalarının döşesinde yatıp kalkmaktan çektiği ceza karşısında hiçbir zevkin tadı yüreğime sinmiyordu. Hele, annemin bu yazlıklarda daha çok değişen yerli âdetlerine göre, kâh ayaksız bir tahta sofranın, kâh bir bakır sininin etrafında halka oluşturup oturan ev sahipleriyle diz dize, dirsek dirseğe sıkışarak aynı kaptan elle yemek yerken duyduğu ıstırap yüzünden okunur bir dereceye varınca bütün lokmalar boğazımda dizilip kalırdı.

b) Bilgin bir hükümdar!.. Halkı gibi, gökteki yıldızları da gözleyen, anlamaya çalışan bir devlet başkanı... Doğu Rönesansını yapan büyük kafalardan biri... Uluğ Bey, Timuroğullarındandır. Tarihin en tanınmış astronomlarından biridir. Semerkant Rasathanesi'nde yaptığı sürekli gözlemlerle o güne kadar geliştirilmiş yıldızlar bilgisindeki yanlışları düzelterken bu hakan, daha sonra batıda gelişmeye başlayan astronomi bilimine büyük katkılarda bulundu. Timur'un küçük oğlu Şahrüh, Uluğ Bey'in babasıdır. Onu, büyük annesi imparatoriçe Saray Mülk Hanım himayesine alır ve yanında büyütüp eğitir. 22 Mart 1394'te İran'ın Sultaniye şehrinde doğar. Çağın bilginlerinden ders alır; on yedi yaşına bastığı 1411 yılında Maveraünnehir eyaletine, imparatorluk naibi olarak görevlendirilir.

DİL BİLGİSİ

1. Kalıplaşmış Söz Gruplarıyla Kurulan Cümle yapılarını kavrar. 2. Cümlelerin İfade Ettiği Anlam Özelliklerini kavrar. 3. Cümleye Hâkim Olan Duyguyu fark eder. 4. Cümleler arası anlam özelliklerini kavrar.

KALIPLAŞMIŞ SÖZ GRUPLARIYLA KURULAN CÜMLE YAPILARI

✓ Söz gruplarının cümle içinde kullanımı önemlidir çünkü bu ifadeler kullanıldığı cümle içinde bir anlam kazanmaktadır. Bu yüzden bu **sözleri değerlendirirken sözün kullanımı kadar cümle içindeki görevine de dikkat etmek gerekir.**

* Arkadaşıma sebepsiz yere öyle davranması- na bir anlam veremedim.

Bu cümlede altı çizili "sebepsiz yere" sözü, cümle- ye "hiç yoktan, belli bir gerekçesi yokken" anlamı katmıştır.

ÖRNEK

"Ne pahasına olursa olsun istediğim okulu kaza- nacağım." cümlesindeki altı çizili sözün anlamının aşağıdaki cümlede geçen "mutlaka" sözcüğünde olduğunu görürüz.

* Soruyu mutlaka çözeceğini ben biliyorum.

CÜMLENİN İFADE ETTİĞİ ANLAM ÖZELLİKLERİ

A. Koşul (Şart) Cümlesi:

✓ Bir eylemin gerçekleşmesinin ya da gerçekleşme- mesinin başka bir eyleme bağlı olmasına koşul denir.

Koşul içeren cümlelere de "koşul cümleleri" denir.

* Kitabı okumak üzere aldı.

Koşul

* Sınavı kazanırsa tatile gideceğiz.

koşul

eylem

* Sınıfı geçersen baban sana bisiklet alacak.

koşul

eylem

Bu cümlelerde iki eylem vardır. Ancak bu eylem- lerden birinin gerçekleşmesi, diğerinin durumuna bağlıdır.

1. Cümlede "tatile gitme" eylemi, sınavın kazanıl- masına,

2. Cümlede "bisikletin alınması" eylemi, sınıfın geçilmesine bağlıdır.

UYARI!

Koşul cümleleri genelde "-se, -sa" ekinin getiril- mesiyle yapılır ancak "-se / -sa" ekini almayan ba- zı cümlelerde de koşul anlamı vardır.

Arkadaşıma gitmene izin veririm / ancak ödevini

koşula bağlı sonuç

yapacaksın.

koşul anlamı

B. Karşıt (Zıt - Çelişkili) Anlamlı Cümleler:

✓ Anlam bakımından birbiriyle **çelişen**, birbirine karşıt (zıt) olan cümlelere denir.

Bu cümlelerde verilen anlamlar, birbirinin karşıtıdır.

* Eleştirmen eserlerinde nesnel ifadeler kullan- mak zorundadır.

* Her eleştirmen, eserlerinde kişisel düşüncele- re yer verir.

(Bu iki cümle, anlamca birbiriyle çelişmektedir.)

* Her başarılı sanatçı, kendisinden önceki sa- natçılardan etkilenir.

* Başarılı olmak isteyen sanatçılar, taklitten uzak durup özgün olabilenlerdir.

(Yukarıdaki cümleler, anlamca birbiriyle çeliş- mektedir.)

C. Olasılık (İhtimal) Cümlesi:

✓ Kesinleşmemiş bir durumun gerçekleşip gerçek- leşmeyeceği konusunda **fikir bildiren** cümlelerdir.

* Gelecek hafta içinde belki dilekçenize cevap veririz.

Bu cümlede eylem gerçekleşmemiştir. Eylemin gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak sonuca yönelik yapılabilme olasılığı söylenmiştir.

* Yapılan bazı hatalardan dönüş olmayabilir.

* Birazdan zil çalabilir.

* Belki yarın biz de size geliriz.

Yukarıdaki cümlelerde de ihtimal anlamı söz ko- nusudur.

Öğretmenin Sorusu

1) Aşağıdaki cümlelerin niçin koşul cümlesi ol- duklarını açıklayınız.

- Parayı veren, düdüğü çalar.
- Yemeğini bitirmedikçe dışarı çıkamazsın.
- Derslerine çalıştın mı başarılı olursun.

Cevap: Çünkü ikinci eylemin gerçekleşmesi, ileri sürülen koşula bağlıdır.

2) Koşul cümlelerindeki "-se, -sa" ekini alan sözcükten sonra virgöl konulur mu? Araştırınız.

Cevap: Koşul cümlelerindeki "-se, -sa" ekini alan sözcükten sonra virgöl konul- maz.

Ç. Varsayım Cümlesi

✓ Gerçekte olmamış bir eylemi, durumu varmış gibi kabul ederek söylemeye varsayım, bu cümlelere "varsayım cümlesi" denir. Varsayım cümlelerini oluştururken:

"Tut ki, diyelim, farz et, diyelim ki, kabul edelim, varsay, varsayalım" gibi sözcüklerden yararlanılır.

* Diyelim ki geç saatlere kadar uyanık kaldı.

Bu cümlede eylem söz konusu olmadığı hâlde geç saatlere kadar uyanık kalma düşüncesi var kabul edilmektedir.

* Farz etki bütün parayı çaldırdın.

* Tut ki F1 yarışlarına katılmış.

Yukarıdaki cümlelerde de varsayım anlamı söz konusudur.

D. Üslup Cümlesi

✓ Bir yazarın anlatış özelliğini bildiren cümlelerdir. Üslup, yazarın yazım tarzıdır. **Dil ile ilgili her türlü anlatım özelliği**, yazarın üslubunu oluşturur. Yazarın anlatımı sırasında atasözlerine, deyimlere, halk söyleyişlerine yer vermesi, kısa veya uzun cümle kurması, devrik cümlelere yer vermesi, eksiltili cümleleri tercih etmesi, yalın bir dille yazması, mecazlı bir anlatımı benimsemesi, hicivli yazması vb. anlatım özellikleri yazarın üslubunu oluşturur.

* Onun romanlarında olaylar ince bir alay ile anlatılır.

Bu cümlede yazarın olayları incelerken alaylı bir anlatıma yer vermesi, yazarın üslubunu oluşturur.

* Olayları akıcı bir dille anlatmış.

* Kısa ve öz cümleler kullanmaya özen gösterirdi.

* Mecazlı söyleyişleri fazlasıyla kullanması dilini ağırlaştırmış.

Yukarıdaki cümleler de üslup cümlesidir.

E. İçerik (Konu) Cümlesi

✓ Bir yazarın anlatmak istediği **duygu, düşünce ve konuyu** bildiren cümlelerdir.

İçerik cümlelerinde hangi konu işleniyorsa o ko-

nuyla ilgili bilgiler verilir. Bir kitapla ilgili olarak oluşturulan özet, o kitabın içeriğine yöneliktir.

* Yazar, "Kars romanında Kars'ı ve Kars insanını anlatır.

Bu cümlede yazarın Kars romanında neleri anlattığından söz edilmekte, romanın içeriği okuyucuya sunulmaktadır.

* Öyküdeki olaylar göl manzaralı bir dağ evinde geçiyor.

* Kitaptaki birinci öykü Akdeniz kıyısında balıkçılıkla geçinen bir ailenin küçük kızı Neri-man'ın yaşamını anlatır.

Yukarıdaki cümleler de içerik cümlesidir.

F. Eleştiri Cümlesi

✓ Kişiye göre **beğenilen ya da beğenilmeyen** yönlerin ortaya konulduğu cümlelerdir.

✓ Eleştiri cümlelerinde kişinin beğendiği ya da beğenmediği yönler olabilir.

✓ Eserle ilgili olarak beğenilen, olumlu yönler söyleniyorsa buna "olumlu eleştiri"; beğenilmeyen, olumsuz yönler söyleniyorsa buna da "olumsuz eleştiri" denir.

✓ Bununla birlikte bir cümlede hem olumlu hem de olumsuz yönler bir arada bulunabilir.

* Yazar her kitabında kendini biraz daha geliştiriyor.

* Şair bu şiiri ile sonsuza kadar yaşayacaktır.

Yukarıdaki cümlelerde olumlu eleştiri söz konusudur.

* Yazarın ilk şiirleri taklitten öteye gidememiş.

* Su yüzüne yazı yazmaktan başka bir şey değildi yaptıkları.

Yukarıdaki cümlelerde de olumsuz eleştiri söz konusudur.

* Yazar çok başarılı öykülere imza atıyor ancak sürekli kırsal hayatı anlatması ona olan ilgiyi azaltıyor.

Yukarıdaki cümlede hem olumlu hem de olumsuz eleştiri söz konusudur.

Öğretmenin Sorusu

"Yazar çok başarılı öykülere imza atıyor ancak sürekli kırsal hayatı anlatması ona olan ilgiyi azaltıyor."

Yukarıdaki son örnekte niçin hem olumlu hem de olumsuz eleştiri söz konusudur?

Cevap: Bu cümlede hem yazarın başarılı olduğu övülmüş hem de yazarın hep aynı mekânı konu alması eleştirilmiştir.

5. Tema Toplum Hayatı

G. Abartma (Mübalağa) Cümlesi

✓ Bir durumu, olayı olduğundan daha büyük ya da daha küçük gösteren cümlelerdir. Bu cümlelere özellikle bir kişiyi ya da eseri överken ya da yererken yer verilir.

- * Lafla pilav pişerse dağlar kadar yağlı benden.
- * O kadar çok ağladı ki gözyaşları sel olup aktı.
- * Kadının yıldızlar kadar derdi varmış.

Yukarıdaki cümlelerde anlam, değerlerinin çok üzerinde abartılarak anlatılmıştır.

H. Benzetme Cümlesi

✓ Bir olay, durum ya da kişinin anlatımı yapılırken güçsüz olanın eksik bir yönünü güçlü olan varlığın özelliklerine benzeterek söylemeye denir.

- * Aslan gibi çocuktu.
- * Selim tilki kadar kurnaz biri olarak bilinirdi.
- * Yüzün babanı andırıyor.
- * Odanın içi cennet bahçesi olmuştu.

Yukarıdaki cümlelerde anlatım benzetmeye dayalı olarak söylenmiştir.

Cümleye Hâkim Olan Duygular

A. Yakınma

✓ Yapılan işten şikâyetçi olmayı, sızlanmayı bildiren cümlelerdir.

- * Odasını hiç toplamaz mı insan?
- * Bir de sözüme kulak verse ne kadar güzel olacak.

B. Sitem

✓ Kişinin kırılganlığını yumuşak bir şekilde dile getirdiği cümlelerdir.

- * Nedense bir ben sığamıyorum bu sınıfa!
- * Düşün haberini başkasından mı öğrenecektik?

C. Tasarı

✓ Henüz yapılmayan ancak ileride yapılması planlanan işleri bildiren cümlelerdir.

- * Bu akşam beş yüz soru çözmeyi planlıyorum.
- * Bu yıl yeni bir şube açmayı düşünüyoruz.

Ç. Hayıflanma

✓ Yapılan bir işten üzüntü duyulduğunu, pişman olunduğunu ifade eden cümlelerdir.

- * Bu işe başlamasaydık iyi olurdu.
- * Annemin değerini keşke daha önce anlasaydım.
- * Sizde kalsaydım başıma bunlar gelmezdi.

D. Ön Yargı

✓ Bir kişi, durum, varlık, eser hakkında önceden edinilmiş olumlu ya da olumsuz düşünceleri ifade eden cümlelerdir.

- * Bu kitabı da eminim çok satılacak.
- * Bu sergideki resimleri de kötüdür kesin.

E. Endişe (Kaygı)

✓ İstenmeyen bir durumun oluşacağına dair meraklanma, telaşlanma bildiren cümlelerdir.

- * Hava bozdu, niye bu kadar geciktiler acaba?
- * Çocuklar gelmedi, başlarına bir şey mi geldi ki?

F. Öz Eleştiri

✓ Kişinin kendisine yönelik eleştiri yaptığı cümlelerdir.

- * Öğretmenlerimin sözünü dinleseydim daha başarılı olabilirdim.
- * Düzenli bir yaşamı tercih etseydim daha mutlu olurum.

G. Beğeni (Takdir Etme)

✓ Bir şeylerin iyi, güzel, hoş bulunduğunu bildiren cümlelerdir.

- * Ev, ev değil saray sanki.
- * Öğrenci dediğin işte böyle olur.
- * Bir şarkı daha güzel yorumlanamazdı.

Ğ. Uyarma

✓ Bir konu hakkında kişiyi ikaz etmek, yanlış davranışta bulunmamasını söylemektir.

- * Bir daha asla böyle konuşma!
- * Biraz sessiz olun!
- * Hele bir daha konuş o zaman görürsün sen!

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde beğeni söz konusudur?

- Bu işi yapanı, hiç gözüm tutmadı.
- Onun bu filmini, kimse izlemez.
- Eminim bu kitap, satış rekorları kıracak.

Cevap: Son cümlede ön yargı, diğer cümlelerde eleştiri söz konusudur.

5. Tema Toplum Hayatı

H. Üzülme

✓ Bir durum karşısında **üzüntü duyulduğunu** bildiren cümlelerdir.

- * Maalesef elimden bir şey gelmiyor.
- * **Yazık, böyle olsun istemezdim.**

I. Çaresizlik

✓ Elden bir şey gelmediğini, **çözüm bulunamadığını**, zor bir durumdan **kurtulunamadığını** ifade eden cümlelerdir.

- * N'eylersin ölüm herkesin başında.
- * **Boşa koysam dolmuyor, doluya koysam almıyor.**

İ. Kabullenme

✓ Bir duruma **isteyerek ya da istemeyerek razı olunduğunu** gösteren cümlelerdir.

- * Hadi neyse bu sefer affedelim.
- * **Senin hatırın için olsun bakalım.**

J. Küçümseme-Azımsama

✓ Bir varlığın nitelik olarak azlığını ifade etmeye "**küçümseme**", nicelik olarak azlığını ifade etmeye "**azımsama**" denir.

- * Maçta sadece iki gol atabilmiş. (azımsama)
- * Birinci olan öğrenci bu mu? (küçümseme)
- * **Bu yılki kârımız bu kadar mı? (azımsama)**
- * **Sizi mi benimle aynı kefeye koydular? (küçümseme)**

K. Öneri

✓ Bir durumla ilgili ortaya koyulan **teklifleri** ifade eden cümlelerdir.

- * Önce konuyu çalışıp sonra soruları çözmelisin.
- * **Ayağını yorganına göre uzat.**

L. Yorum-Değerlendirme

✓ Söyleyenin **duygu ve düşüncelerini** içeren cümlelerdir.

- * Şiirsiz bir millet, yok olmaya mahkumdur.
- * **Affetmek duyguların en yücesidir.**

M. Şaşıрма

✓ Bir şeyin varlığına ya da gerçekleşip gerçekleşmemesine duyulan **hayreti** bildiren cümlelerdir.

- * Kırk yıl düşünsem karşılaşacağımız aklıma gelmezdi.
- * **Aaa! Yağmur yağıyor.**

N. Aşamalı Durum

✓ Bir durumun **giderek değiştiğini** bildiren cümlelerdir.

- * Hastamız gittikçe iyileşiyor.
- * **Ağacın yaprakları günden güne sararıyor.**

O. Beklenti

✓ Olmamış bir eylemle ilgili olarak, **eylemin yapılacağına dair bir umut** içerisine girmektir. Beklentinin gerçekleşip gerçekleşmediği cümlelerin anlatımı içinde verilebilir.

- * Akşam sahilde ekmek arası balık yeriz, diye düşünmüştüm.
- * **Zavallı kızcağız arayacaksın diye saatlerce telefonun başında durdu.**

Ö. Tanım Cümleleri

✓ Herhangi bir varlığın ne işe yaradığının, kendine özgü niteliklerinin bildirilmesine "**tanım**" denir. Bu cümlelere de "tanım cümleleri" denir.

- ✓ Tanım cümleleri, eşyanın ya da kavramın ne olduğunun bildirilmesidir.
- * Gazete, insanların günlük bilgilerini yazılı olarak edinmesini sağlayan süreli yayınlardır.

Bu cümlede gazetenin tanımı yapılmıştır. Yani ne olduğu belirtilmiştir.

- * Sabah erkenden gazete okumayı seviyorum.
- * Babam gazete sırasını kimseye bırakmaz.

Bu cümleler tanım cümleleri değildir çünkü gazetenin ne olduğu belirtilmemiştir.

UYARI!

Bu nedir? sorusu, tanım cümlelerini bulmada bize yardımcı olur.

- * İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan araca dil denir. (Dil nedir?)
- * Sözcüklerin bir düzenle açıklandığı kitap, sözlüktür. (Sözlük nedir?)
- * Buz, donarak katı duruma gelmiş sudur. (Buz nedir?)

Öğretmenin Sorusu

Üslup cümlelerine örnekler veriniz.

- Cevap: 1. Yazar, eserini oluştururken mekan ve zaman uyumunu güzel kurgulamış.
2. Eserdeki sözcüklerin anlaşılır olması, okuyucuların hoşuna gitti.

CÜMLELER ARASI ANLAM ÖZELLİKLERİ

C. Anlamına Göre Cümleler

A. Olumlu Cümle

✓ Eylemin yapıldığını veya yapılabileceğini belirten cümlelerdir.

✓ Yargının gerçekleşmesi, gerçekleşiyor veya gerçekleşebilir olması cümleyi olumlu yapar.

* İnsanları güzel yapan, sıcak yapan dildir.

* Dil, ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar.

* Onları dinlemek başlı başına bir zevktir.

Bir cümledeki yargının toplumsal değer veya ahlak bakımından olumsuz bir durum anlatması o cümlenin anlamını olumsuz yapmaz.

* Bana hep yalan söyledin.

* Yıllarca hırsızlık yaptın.

* Ömer arkadaşlarıyla kavga etti.

* Mağaza vitrinindeki mankenleri bilirsiniz.

* Mankenler dilleri olmadığı için soğuk durur.

* Dilin de tatlısı olmalıdır.

* Dedem geçen yıl vefat etti.

B. Olumsuz Cümle:

✓ Yargısı gerçekleşmemiş ya da gerçekleşmeyecek olan cümlelerdir.

✓ İsim cümleleri "yok, değil, -siz"; fiil cümleleri "-ma, -me, -maz, -mez, değil" ekleri ve sözcükleriyle olumsuz yapılır:

* Dil yarısı kapanmaz.

* Nice güzel insanlar vardır ki dilleri yüzünden sevilmezler.

* Her dil güzel değildir.

* Allah bir insana her şeyin tatlısını yalnız dilin acısını verdi mi insan ne yapsa kâr etmez.

* Öylesinin sevimli, cana yakın olmasına imkân yoktur.

* Daha önce denizi hiç görmemiş.

* Korkularıyla yüzleşmeyince başarılı olamazsın.

✓ Yüklemde olumsuzluk eki veya sözcüğü bulunduğu hâlde olumlu yargı bildiren cümlelere "biçimce olumsuz, anlamca olumlu cümleler" denir.

* Konuştuklarınızı duymadım değil. (duydum)

* Başarılı öğrencileri kim sevmez ki? (herkes sever)

* Mağazada yok yok. (her şey var)

* Ders yapmayacak değiliz. (yapacağız)

* Sınavdan korkmayan yoktur. (herkes korkar)

* Seni tanımaz olur muyum? (tanıyorum)

C. Soru Cümlesi:

✓ Soru anlamı taşıyan, cevap gerektiren cümlelere "soru cümleleri" denir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatı mi bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.

* Konuları anladınız mı?

* Tiyatro için kaç bilet aldınız?

* Neden daha önce gelmediniz?

* Ne zaman bitecek görüşme?

✓ Soru biçiminde olduğu hâlde cevap ya da onay gerektirmeyen soru cümlelerine "sözde soru cümleleri" denir.

* Seni tanımayan var mı?

* Tatlı dilli insan sevilmez mi?

* İnsan arayıp sormaz mı?

Ç. Ünlem Cümlesi:

✓ Seslenme, heyecan, öfke, sevinç gibi ansızın beliren duyguları bildiren cümlelerdir.

* Ah, askerden sağ salim dönseydi!

* Hey, baksana bir dakika!

* Maşallah, çok genç görünüyorsunuz!

Öğretmenin Sorusu

"Üzülüyor da değilim senin için." cümlesi ile "Seni ne maça ne de alışverişe götürürüm." cümlesinin hangisi olumsuz cümledir?

Cevap: 2. cümle olumsuz cümledir.

1. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyip nedenini açıklayalım.

a) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde koşul söz konusudur?

- ☒ A) Yaptıkların duyulursa insanlar sana çok kızar.
 B) Gelecek haftaki davete sen de gelecek misin?
 C) Bir haftalığına şehir dışına çıkabilirsek.
 D) Sayın başkana geldiğimi haber verir misiniz?

Cevap A'dır. Çünkü B, C, D seçeneklerinde koşul anlamı yoktur. A seçeneğinde eylemin gerçekleşmesi, yapılanların duyulması koşuluna bağlanmıştır.

b) 1. Önce istemelisiniz; imkânsız bile olsa istemelisiniz, başka türlü isteklerinize sahip olamazsınız.

2. Bir şeyi çok istemek, onu elde etmeye çalışmak; elde etmekten daha hoş gelir.
 3. İnsan, yalnızca ulaşabileceği şeyler istemeli yoksa hayal kırıklığına uğrar.
 4. İnsanlar uzun süre istedikleri bir şeyi elde edince dünyayı elde etmiş sayarlar kendilerini.

Numaralandırılmış cümlelerden hangileri, anlamca birbiriyle çelişir?

- A) 1 ve 2 ☒ B) 1 ve 3
 C) 2 ve 3 D) 3 ve 4

Cevap B'dir. Çünkü 1. cümle, kişilerin herhangi bir şeye ulaşmak için imkânsız da olsa istemeleri gerektiğini söylerken 3. cümle insanların yalnızca ulaşabilecekleri şeyleri istemeleri gerektiğini söylemektedir. Bu iki cümle birbiriyle anlamca çelişir.

c) Bir gün bu hayatın monotonluğundan sıkılıp kendinizi küçük bir Anadolu kasabasına atmak isteyebilirsiniz. (2) İşte burası öyle kasabalardan biri. (3) Herkesin birbirini tanıdığı, birbirine gülmüsedığı, birbirine selam verdiği bir yer burası. (4) Haydi durmayın, bırakın şehrin o tantanalı hayatını, kaçın gelin buralara!

Numaralandırılmış cümlelerden hangisi, olasılık (ihtimal) bildirmektedir?

- ☒ A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap A'dır. Çünkü 1. cümle, gerçekleşmemiş bir durumun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda fikir bildirir. Bu cümlede olasılık (ihtimal) anlamı vardır.

ç) Aşağıdaki cümlelerden hangisi, sözde soru cümlesi değildir?

- A) Bütün soruları birlikte çözmedik mi?
☒ B) Ödevini yapmayan var mı?
 C) Biraz dinlenmek istemez misin?
 D) Sen olsan kızmaz mıydın?

Cevap B'dir. Çünkü cümleler değerlendirildiğinde A, C ve D seçeneklerindeki soru ifadelerinde bir karşılık bekleme anlamı yoktur. Bir duyguyu anlatma, anlama söz konusudur. Bu yüzden bu cümleler sözde soru cümlesidir. B'de ise cevap bekleyen, gerçek bir soru cümlesi vardır.

1. Ne nefis yemeklerdi onlar! Üzerinden bol bol yarım asır geçti, hâlâ tatları damağımdadır ve Manisa'dan ayrıldığımdan beri, ne prens saraylarında, ne vezir konaklarında öylesine bir sofra zevki bana nasip olmamıştır. Yazık ki temizliği lezzetin üstünde tutan annem, bu zevkimi hiçbir vakit paylaşamamış ve bu yüzden çok defa iştahımı da kaçırmıştır.

Bu metnin türü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Günlük B) Biyografi
C) Anı D) Destan

Cevap: C

2. Daha on yedi yaşındayken tarihin büyük fikirlerine ve fikir adamlarına yataklık ve kaynaklık etmiş bir bölge olan Maverâünnehir bölgesine imparator naibi atanan Uluğ Bey, çağının en ileri fikirleriyle dolu idi. 38 yıl bu bölgede, gerçek bir imparator gibi yaşamış ve çevresine, çağın en ileri bilginlerini, sanatkârlarını toplamış; sarayını bir üniversite hâline koymuştur.

Aşağıdakilerin hangisi bu metnin alındığı yazının türü olabilir?

- A) Deneme B) Söyleşi
C) Makale D) Biyografi

Cevap: D

3. Ezberciliğin öğrenmeye katkısı yoktur. Bu yüzden bir öğrenci, öğrenmeye çalıştığı konuyu ezberlemekten kaçınmalıdır. Çünkü bir konuyu ezberleyerek öğrenen öğrencide; yorum yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma, ana düşünceyi bulma gibi yetenekler gelişmez. Ayrıca öğrencinin ezberlediği bilgi ile sınav soruları arasında bağlantı kurması zor olur.

Metnin birinci cümlesindeki düşünceyi ele alan bu metin, aşağıdaki türlerin hangisi ile yazılmıştır?

- A) Biyografi B) Gezi
C) Sohbet D) Makale

Cevap: D

4. Bence mutluluk, çok hoşumuza giden şeylerden büyük zevkler almak değil, küçük şeylerden büyük zevkler almaktır. Ben mutluluğun gerçek sırrını böyle buldum. Bu "şimdi"yi yaşamak, geçmiş şeylere üzülmemek veya gelecekte bir şey beklemek değil; şimdi, şu anda elinden geleni yapabilmektedir.

Bu parça, aşağıdaki türlerden hangisi ile yazılmıştır?

- A) Deneme B) Eleştiri
C) Öykü D) Söyleşi

Cevap: A

5. O cumartesi gecesi, annemle babam sinemaya götürdüler beni. Hangi sinema olacak Nakıp Ali'nin sinemasına... Filmi hatırlamıyorum ama bütün filmler gibi keyifle seyrettim. Yine de bir "burukluk" vardı içimde. Çünkü filminden önce bir parça gösterilmişti: Gelecek program! Onu kaçıracaktım. Öyle de görmek istediğim bir filmde ki...

Bu parça ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Karşılaştırma yapılmıştır.
B) Yazarın bir anısıdır.
C) Öyküleme anlatım biçimi kullanılmıştır.
D) Duyguların yoğun olduğu bir paragraftır.

Cevap: A

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisi devrik, olumsuz ve tek yargılıdır?

- A) Konuları anlamayınca özel ders aldı.
B) Oturmasın benim yerime kimse.
C) Bizi öğretmene şikâyet etmeye gitmiş.
D) Telefonum çalındı pastanede otururken.

Cevap: B

7. Cehaletle savaşmanın yollarından biri de okumaktır. Atatürk de buna inanmıştı. Bu nedenle de sürekli okuyup araştırırdı. Atatürk'ün bu özelliğine değinen Afet İnan; "O, herhangi bir kitaba başladığı zaman hacmi ne olursa olsun elinden bırakmamıştır." derken Falih Rıfkı Atay da şunları belirtmiştir: "Bir kitabı merak edince koca bir cilt de olsa bitirmeden uyumaz veya pek az uyku aralaması ile okumaya devam ederdi." Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni bilimsel düşüncelere dayandırarak kurmuş ve geliştirmiştir. Bize düşen görev ise akıl ve bilim yolundan ayrılmadan, sürekli okuyup araştırarak ulusumuzu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmaktır.

Yazarın bir konudaki düşüncelerini kanıtladığı yukarıdaki yazının türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Makale B) Deneme
C) Fıkra D) Eleştiri

Cevap: A

8. Aşağıdakilerden hangisi ünlem cümlesidir?

- A) Neden bana böyle kırgın kırgın bakıyorsun
B) Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın
C) Kimbilir seneye her birimiz nerelerde olacağız
D) Unutturamaz bana hiçbir şey o eski günleri

Cevap: B

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde varsayım anlamı vardır?

- A) Bu kitabı mutlaka okumalısın, eminim hayatını değiştirecek.
B) Yıllar önce kaybettiğim bir kolye sandığın içindeymiş meğer.
D) Bu yarışmadan büyük ödülü alarak ayrıldığı bir düşün.
C) Başarılı olacağını en başından beri biliyordum.

Cevap: C

10. 1) Yazarın daha önce başka kitaplarını da okumuştum. (2) Eserlerinin bende doyumsuz bir okuma lezzeti oluşturduğunu söylemeliyim. (3) Son kitabını da büyük bir titizlikle ve aşkla okudum. (4) Ancak yazar, kitabında mizahtan uzak, kuru bir anlatım sergilemiş, bu beni üzdü.

Numaralanmış cümlelerden hangisi yazarın üslubuyla ilgilidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

11. Aşağıdaki cümlelerden hangisi olumlu değildir?

- A) Yıllar önce duymuştum bu hikâyeyi.
B) Bahar mevsiminde buralara mutlaka gelmelisiniz.
C) Uzun zaman önce rastladım çocukluk arkadaşşıma.
D) Bana böyle bahaneler öne sürme lütfen.

Cevap: D

12.

- 1 Bu kalemin buraya nasıl geldiğini anlamadım
2 Bize misafirliğe hangi gün geleceklermiş
3 Davete kimlerle gideceğini ben de bilmiyorum
4 Yazdıklarınızı bana neden göstermediniz, dedi yazar

Yukarıda numaralandırılmış cümlelerden hangisi, soru cümlesidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

1. C	2. D	3. D	4. A	5. A	6. B	7. A	8. B	9. C	10. D	11. D	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Kitaplar, yaşlılığımda ve yalnızlığımda avuttur beni. Sıkıntılı bir avereliğin baskısından kurtarır, hoşlanmadığım kişilerin havasından dilediğim zaman ayırır beni. Rahatımı kaçıran bir saplantıyı başımdan atmak için kitaplara başvurmaktan iyisi yoktur. Kitaplar hemen beni kendilerine çeker, içimdeki den uzaklaştırır.

Bu paragraf, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Makale B) Anı
C) Deneme D) Sohbet

Cevap: C

2. Deneme türü, makale gibi belli bir fikri kesin bir sonuca bağlamaz; bir felsefe incelemesi gibi bir öğretinin boyunduruğu altında sokmaz. Makale ve felsefeden çok farklı bir türdür deneme.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşamaz?

- A) Deneme bilgi verme amacı gütmaz.
B) Makale, bir düşüncüyü ispatlama gereği duyar.
C) Felsefe yazıları bazı anlayışların etkisinde kalır.
D) Deneme ile felsefe incelemesi arasında benzerlikler vardır.

Cevap: D

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, olumsuzluk bildiren tek yargılı bir cümledir?

- A) Canım sıkılınca sinemaya giderim.
B) Birçok televizyon programını izlemiyorum.
C) Bilirim yalnızlığın ne kadar zor olduğunu.
D) Arayanın kim olduğunu sana söylemem.

Cevap: B

4. Barış Manço, 1943'de Moda'da dünyaya geldi. 1958'de Galatasaray Lisesinde orta sona giderken 15 yaşında ilk grubunu kurdu. "Barış Manço ve Kafadar." Bu aynı zamanda müzik kariyerinin başlangıcı oldu. İlk sahne deneyimini yaşadı. Bu grupla 1960'a kadar beraber çalıştı. 1960'da Harmoniler grubunu kurdu. 1963'te desen ve grafik sanatları eğitimini görmek için Belçika'ya gitti. Harmoniler böylelikle sona erdi. Ordan önünceye kadar yabancı müzisyenlerden oluşan Vahşi Kediler'le çalıştı. 1967'de babaannesini kaybettiği bir dönemde Gülpembe'yi besteledi. 1968'de yurda döndü ve Kaygısızlar'ı kurdu.

Yukarıdaki paragrafta, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinin özellikleri görülmektedir?

- A) Anı B) Deneme
C) Sohbet D) Biyografi

Cevap: D

5. (1) Geçen akşam Gazi'nin heykeline doğru çıkan geniş caddenin üstünde geziniyordum. (2) Koskoca caddede benden başka kimse yoktu. (3) Böyle bir dekor içinde yalnızlık, insanı alışılmamış bir gururun yedi kat arşına çıkarıyor. (4) En kısa, en rahat adımın içine, bir mevsimden bir mevsime geçecek kadar mesafe doluyor.

Bu parafranın türü aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Anı B) Destan
C) Eleştiri D) Efsane

Cevap: A

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisi olumlu ve kurallı bir isim cümlesidir?

- A) Başımı kaşıyacak vaktim yok.
B) En güzel içecek çaydır.
C) Tutamayacağın sözler verme.
D) Kaybettim geç bulduğum aşkı.

Cevap: B

7. "Sur Kenti Hikâyeleri"nin her biri, bir insanın elinden çıkmış olmanın gücünü taşıyor. Yazar, kıvamını, dize kurar gibi titizlenerek, eksiksiz ve fazlasız olarak tutturduğu hikâyelerinde tarih bilgisinden de insan ögesini öne çıkararak faydalaniyor. Kitabın dili, şifrelerle örülü hikâyeleri ile okuruna duru ve lezzetli bir okuma sunuyor.

Bu parçada anlatılan eser ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Şiirselliğin etkili olduğuna
B) Anlatımın duru ve özenli olduğuna
C) Eserde günümüz şiirlerine yer verildiğine
D) Yer yer tarih bilgisinden yararlanıldığına

Cevap: C

8. (1) Evimiz ahşaptır ve yapılacak işler de azdır. (2) Buna rağmen bütün gün çeşitli işlere koşturuyorum. (3) Babam burada olmadığı için her işi benim yapmam gerekiyor. (4) Zaten annem de çok titiz ve cimri bir kadındır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde "yakınma" yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisi eserin içeriğiyle ilgilidir?

- A) "Yaban" adlı romanda Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Anadolu köylüsü anlatılır.
B) Son dönemde yazılan şiirlerde, anlaşılabilir tamlamalar ağırlık kazanıyor.
C) Şairin şiirinde kullandığı yabancı sözcükler, gençleri olumsuz etkiliyor.
D) Mecazlı bir anlatımı olan bu eser, herkes tarafından beğenildi.

Cevap: A

10. (1) Kitabın çok satanlar listesinde olduğunu biliyorum. (2) Herkes tarafından beğeniliyor, genç yaşlı herkesçe okunuyor. (3) Yine de bu onun kusursuz olduğu, dil yanlışlarıyla dolu olmadığı anlamına gelmiyor. (4) Kitabın baştan aşağı anlatım bozukluklarıyla dolu olduğu gerçeğini unutturmuyor herkesin onu beğenmesi. (5) Yazarın özensiz üslubunu haklı saydirmıyor satış rakamları.

Numaralanmış cümlelerin hangisinden itibaren olumsuz eleştiri yapılmıştır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

Cevap: B

11. 1. Bu kadar insana bir tepsi baklava yeter mi? (Azımsama)
2. Sen bu işi başaracaksın da ben göreceğim. (Küçümseme)
3. Birkaç gün izin alıp dinlenirsen kendine gelirsın. (Üzölme)
4. Yazık ki ben gittiğimden tren çoktan hareket etmişti. (Öneri)

Yukarıdaki eşleştirmelerin doğru olabilmesi için numaralanmış cümlelerin hangisinde yay ayraç içindeki sözcükler yer değiştirmelidir?

- A) 1 ve 2 B) 1 ve 3
C) 2 ve 3 D) 3 ve 4

Cevap: D

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hayıflanma anlamı vardır?

- A) Dün gece seyrettiğimiz film hepimizi çok etkiledi.
B) Zamanında bana haber verseydin böyle olmazdı.
C) Maalesef, onun değerini ancak kendim anne olunca anladım.
D) Yavru ceylan avcıdan seke seke kaçmaya çalışıyordu.

Cevap: C

1. C	2. D	3. B	4. D	5. A	6. B	7. C	8. A	9. A	10. B	11. D	12. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Cümlede Anlam

Örtülü Anlam

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde örtülü anlam vardır? Bu cümleleri işaretleyelim.

1.	Sel nedeniyle dağlık bölgeler de hasar gördü.	✓
2.	Umut'un teyzesi ameliyat olmuş.	
3.	Onun aldığı hediyenin ne olduğunu sadece ben biliyorum.	✓
4.	Kazadan hafif yara ile kurtulduk.	✓
5.	Akşam deniz kenarı çok güzel oluyor.	
6.	Babam bu hafta da Diyarbakır'a gitti.	✓
7.	Dergiler de aynı matbaada basılıyormuş.	✓
8.	Kitap okumayı seviyorum.	
9.	Annem bu sabah beni erkenden uyandırdı.	✓

Karşılaştırma Cümleleri

Aşağıdaki cümlelerden hangileri karşılaştırma cümlesidir? İşaretleyelim.

1.	Ankara Türkiye'nin başkentidir.	
2.	Ankara, Türkiye'nin en güzel şehridir.	✓
3.	Babam kahveyi, annem çayı sever.	
4.	Annem kahveyi çaydan daha çok sever.	✓
5.	Kitapçıdan masal ve hikâye kitapları aldım.	
6.	Masalları okumayı daha çok seviyorum.	✓
7.	Çalışma odamın ışığını yakar mısın?	
8.	Çalışma odamın ışığı yeterli olmadığı için mutfakta çalışıyorum.	✓
9.	İnşaatta çalışan işçilere çay ikram ettik.	
10.	Ben onların içtiği çay bardaklarından daha büyük bardaklarla çay isterim.	✓
11.	Uçak yolculuğunu seviyorum.	
12.	Daha yavaş da gitse ben trenle yolculuğu severim.	✓

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ - U

Kazanım: 1. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. 2. Standart Türkçe ile yazar.

Aşağıdaki cümleler doğru cümle ölçülerine uymamaktadır.

Çünkü

* Genç yabancının sözlerine kulak kesildi.
(“Yabancı” mı genç, “kulak kesilen” mi genç?)

Öznenin belirsizliğinin giderilmesi için sıfattan sonra virgül konmalı.

* Edebiyatla bilim adamlığı farklı şeylerdir.

Karşılaştırılanlar aynı özellikte olmalı. “Sanatla bilim” ya da “sanatçı ile bilim adamlığı” karşılaştırılabilir.

* Evimizin inşaatı eylülde bitecek ve taşınacağım.
“evimize” gelmeli.

Cümlede dolaylı tümleç eksikliği vardır.

* Bu sene birçok yarışmalar açıldı.

Tamlayan çoğul anlam taşıyan bir sıfat olduğu için tamladığı isim, çoğul eki almaz.

* Okul bittiğinde onu ne ben ne de o beni aradı.
“aradım” gelmeli, yüklem eksik.

Cümle kurarken farklı yüklemelerden oluşan cümlelerin yüklemelerinin eksik olup olmadığına dikkat etmeli.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde görülen anlatım bozukluklarını düzelterek cümleleri yeniden yazalım.

a) Bir insanın hayat tarzı, diğer insanın hayat tarzına benzemez.

Bir insanın hayat tarzı, diğerininkine benzemez.

b) Zeki, çalışkan, dürüst bir adamdır. (Özne > “Zeki” adlı bir kişi.)

Zeki; çalışkan, dürüst bir adamdır.

c) Hafta sonu bilgisayarın hafızasını, belleğini temizledik.

Hafta sonu bilgisayarın hafızasını temizledik.

ç) Bütün problem, öğretmenimizin bizi bu konuda bilgilendirmemiş olduğundan kaynaklıydı.

Bütün problem, öğretmenimizin bizi bu konuda bilgilendirmemiş olmasından kaynaklanıyor.

d) Çalışma masamız haftada bir silinmeli ve temizce çalışmalıyız.

Çalışma masamızı haftada bir silmeli ve temizce çalışmalıyız.

Atasözleri

Aşağıda verilen bilgileri doğru ya da yanlış oluşlarına göre değerlendiriniz.

	Doğru	Yanlış
1. "Geliri gidere uydurmalı, gereksiz harcamalardan kaçınmalıyız." anlamındaki atasözü. "Ayağını, yorganına göre uzat" tır.	☒	☐
2. "Akılsız başın cezasını ayaklar çeker." atasözü ile "Akıllı düşman. akılsız dosttan iyidir." atasözü aynı anlamdadır.	☐	☒
3. "Yüzünden düşen bin parça." sözü bir atasözüdür.	☐	☒
4. "Boş çuval, dik durmaz." atasözünün anlamı şöyledir: "Çuvalın dik durması, dolu olmasına bağlıdır."	☐	☒
5. "Dost, dostun ayıbını yüzüne söyler." atasözü mecaz anlamı değildir.	☒	☐
6. "İyilik eden iyilik bulur." atasözü ile "Ne ekersen onu biçersin." atasözünün anlamları aynıdır.	☒	☐
7. "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." atasözünün anlamı şöyledir: "Kahve ikram etmekle herkesin gönlünü alabilirsiniz."	☐	☒
8. Huyu suyu annesine benzeyen bir kız için. "Anasına bak, kızını al; kenarına bak, bezini al." atasözü kullanılabilir.	☒	☐
9. "Bir elin nesi var, iki elin sesi var." atasözü bir görselle desteklenecek olsa birlikte iş yapan iki işçi resmi kullanılabilir.	☒	☐
10. "İnsanın, birlikte olduğu insanlardan etkilendiği, "Üzüm, üzüme baka baka kararır." atasözü ile açıklanır.	☒	☐
11. "Kendini geliştirmek isteyen insan, değişime açık olmalıdır." düşüncesi, "Gelen geçer, konan göçer." atasözü ile açıklanır.	☐	☒
12. "Otu çek köküne bak." atasözünde, "Kişinin kim olduğunu öğrenmek istiyorsanız ailesini araştırınız." anlamı vardır.	☒	☐
13. "Söz dediğin, yaş deridir; nereye çekersen oraya gider" atasözünde söylenen söze dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmak istenmiştir.	☒	☐
14. Aşağıdaki atasözleri gerçek anlamlıdır.	☐	☒
* Bir koyun çitten atlayınca ötekiler onu izler.		
* Uyku baldan daha tatlıdır.		
* Odayı bekleyen, çorbayı kaşıklar.		
* Bütün yumurtalarını bir sepete koyma.		
* Bugünkü yumurta, yarınki tavuktan iyidir.		
* Koyduğum yerde mi otlarsın hâlâ?		

Öznel - Nesnel Cümleler

1. Bazen bir sayfa yazıyı üç günde, dört günde yazdığım olur. Çok zahmetli yazıyorum. Çünkü son derece titizimdir. Bir sayfada aynı kelimenin iki defa tekrarlanmasına razı olamam. Gece uyanır, onu silerim yerine başka kelime yazarım. Bu, benim zaafımdır.

Yukarıdaki paragrafta geçen öznel cümlelerin altını çizelim.

2. Yaşar Kemal, 1939-1951 arasında Çukurova'da binlerce sözlü halk edebiyatı ürünü derledi. Yörede sürekli dolaştığı, köylülerle ilişki kurmayı bildiği için bu ürünleri derlemesi kolay oluyordu. Söylenenleri, anlatılanları hemen o anda dönemin ünlü sarı defterlerine, saman kağıtlarına geçiriyordu. Abidin Dino'nun değişiyse "Derlediği her söz yumağı akıllara durgunluktu; dehşetli acı, dehşetli güzeldi." Ne yazık ki o defterler, o kâğıtlar hoyrat ellerde yitip gitti.

Yukarıdaki paragrafta geçen nesnel cümlelerin altını çizelim.

Anlamlı ve Kurallı Cümle Oluşturma

Aşağıda karışık olarak verilmiş sözcüklerle anlamlı ve kurallı cümleler oluşturalım:

- 1)

gibidir	yeryüzündeki	yıldızlar	âlimler	gökteki
---------	--------------	-----------	---------	---------

 → 2. 4. 5. 3. 1
1 2 3 4 5
- 2)

sonunda	yenilir	kılıç	düşünceye	eninde
---------	---------	-------	-----------	--------

 → 3. 5. 1. 4. 2
1 2 3 4 5
- 3)

aklım	şaşılacak	olmalı	kadar
-------	-----------	--------	-------

 → 1. 2. 4. 3 (2. 4. 1. 3)
1 2 3 4
- 4)

ancak	cehaletin	gerçek	kaldırılmasıyla
-------	-----------	--------	-----------------

 → 3. 6. 1. 2. 5. 4. 7
1 2 3 4

ortadan	kurtuluş	olur
---------	----------	------

5 6 7
(2. 5. 4. 1. 3. 6. 7)
- 5)

bilimden	gücü	ve	mücadelenin
----------	------	----	-------------

 → 4. 2. 1. 3. 6. 5
1 2 3 4

ibarettir	çalışmaktan
-----------	-------------

5 6
(4. 2. 6. 3. 1. 5)

Paragrafta Anlam

Paragrafın Konusu

Aşağıdaki paragrafların konusunu boş bırakılan yerlere yazalım:

1. Çizgi roman, bir anın sanatıdır. Bir eylemin art arda gelen görüntülerle temsil edilmesi, tarih öncesindeki mağara resimlerine kadar uzanır ve Eski Mısır'da "Ölümler Kitabı", Trajanus Sütunu'ndaki kabartmalar, Bayeux halılarındaki motifler, Orta Çağ el yazmalarındaki tezhiplerle devam eder. Büyük kitlelere sunulan bir sanat olan çizgi roman; biçimini ve işlevini, büyük basımın gelişiminden ve özellikle de XX. yüzyılın başında J. Pulitzer ve W.R. Hearst'in gazetelerinin renkli pazar ekleri konusunda verdikleri mücadeleden almıştır. 1900'de 65 çizgi roman varken bu sayı 1909'da 165'e çıkmıştır. Önceleri bir öykünün basit çizgilerle resmedilmesi olan çizgi roman, kısa sürede kendisine yer edinmiştir.

Paragrafın Konusu: Çizgi romanın tarihî gelişimi

2. Çevremizde normal olmayan pek çok insan vardır. Mesela hayatta bir tek dostu olmayan insan, normal değildir. Çünkü bir insanın bu dünyada dostça arkadaşlık edebileceği bir tek kişiye rastlamamasına imkân yoktur. Bununla birlikte tutumluluğu pintilik derecesine çıkarmış insanları normal saymak da güçtür. Değerli parasını harcamak korkusu içinde kıvranan insan normal değildir.

Paragrafın Konusu: "Normal Olmayan İnsanlar" olabilir.

Paragrafın Ana Düşüncesi

Aşağıdaki paragrafların ana düşüncelerini yazalım.

1. Hikâye, romandan çok başka bir yaklaşım gerektirir. Hikâye romandan çok daha zor, zor olduğu kadar da mükemmel bir türdür. Romanda insan yayılabilir ama hikâyede anlatılmak isteneni derli toplu bir yoğunlukta anlatmak gerekir. Aynı zamanda hikâye de roman kadar derin olabilir. Kısallığı, hikâyenin az kişi ve ayrıntısız olayla yetinmesi, hayatı yoğun olarak yansıtmadığını göstermez. Aksine aynı yoğunluk hikâyede de vardır.

Paragrafın Ana Düşüncesi: Romanla karşılaştırıldığında kolay gibi görünen hikâye de yoğun olarak hayatı ele alan zor bir yazıdır.

2. Çocuk kitaplarında bir karakterin değişimi, küçük okurun karaktere ilgi duymasını sağlar. Gültен Dayıoğlu'nun yıllar önce okurla buluşan ve günümüzde de büyük ilgi çeken "Fadiş" adlı eserindeki karakter olan Fadiş, çok yavaş gerçekleşen bir değişim yaşar. Bu durum, Fadiş'i inandırıcı bir karakter yapısıyla okurun karşısına çıkarır.

Paragrafın Ana Düşüncesi: Küçük okurların ilgisini çeken karakterdeki değişimler, okurun karaktere ilgi duymasını sağlar.

Olay, Yer, Zaman, Kişiler

Aşağıda parçayla ilgili soruları cevaplayınız.

Nasrettin Hoca bir gün komşusunun bahçesine girer. Bahçedeki armutları görünce dayanamaz. Bir tane yer, dayanamaz; bir daha, bir daha derken armut ağacına çıkıverir. Armutları yemeye devam eder. Tam bu sırada bahçenin sahibi çıkagelir. Hoca telâşlanır be bülbül gibi ötmeye başlar. Bahçenin sahibi şaşırmış bir hâlde Hoca'nın olduğu ağacın yanına varıp,

"Ne yapıyorsun burada?" diye bağıırır. Hoca sakince cevap verir:

– Ben bülbülüm, yuvam da burası, der.

Tekrar cırtlak cırtlak ötmeye başlar. Bahçe sahibi öfkeyle, "Bülbül böyle mi öter be adam?" diye bağıırınca Hoca,

– Ben acemi bülbülüm. Ancak bu kadar ötebiliyorum, der.

Olay	Nasrettin Hoca'nın komşusunun bahçesinden aldığı izinsiz bir şekilde armut yerken yakalanması
Yer	Komşusunun bahçesi
Zaman	Günlerden bir gün (Meyvelerin olgunlaştığı dönem)
Kişiler	Nasrettin Hoca ve komşusu

Olayları Oluş Sırasına Göre Sıralama

Aşağıda verilen cümlelerin numaralarını oluş sırasına göre sıralıyalım.

1.	a.	Onlar için bir mesele yoktu.
	b.	Fakat arkada dört vilayet, on kaza, yüzlerce köy vardı.
	c.	Çarşı esnafı ufak tefek mallarını, şunun bunun sırtında dükkânlarına getiriyorlardı.
	ç.	Vaziyeti kendi yorumuyla enine boyuna anlattı.
	d.	Kaymakam Bey soluğu belediye başkanının odasında aldı.
	e.	Ardiyeler ağız ağza dolmuştu.

Sıralama: d - ç - e - c - a - b

2.	a.	Ancak hava bir tuhaftı.
	b.	Bir nisan akşamı yola çıkmıştık.
	c.	Sabah erkenden de yola çıkacaktık.
	ç.	Niyetimiz daha erken çıkmaktı ya...
	d.	Geceyi o yanıp yanıp sönen ışıklar arasında geçirecektik.
	e.	Uzakta fırtına bulutuna benzer bir sis vardı.

Sıralama: b - ç - d - c - a - e

3.	a.	Mağaradakiler sakın sakın günlük işlerini yapıyorlardı.
	b.	Korkuyla çevresine bakındı.
	c.	Uzaktan korkunç sesler geliyordu.
	ç.	Yanında kimsecikler yoktu.
	d.	Hemen yerinden kalkıp mağaraya koştu.
	e.	Güneş mağaranın içini aydınlatıyordu.

Sıralama: c - b - ç - d - e - a

4.	a.	Bu nedenle anne baba, çocuğu için mutlaka evde bir kitaplık yapmalı, çocuğa yararlı olacak kitaplarla bu kitaplığı donatmalıdır.
	b.	Böyle olunca çocuk, kitapla sürekli iç içe olacaktır.
	c.	Çocuklar için özel bir okuma programı olmalıdır.
	ç.	Her evde bir kitaplık olmayabilir.

Sıralama: c - ç - a - b

Metnin Ana Duygusu

1. Aşağıdaki şiirlerde hakim olan duyguları yazalım.

Ne zaman yolda bir hana rastlasam irkilirim.
Çünkü sizde gizlenen dertleri ben bilirim.
Ey köyleri hududa bağlayan yaşlı yollar,
Dönmeyen yolculara ağlayan yaşlı yollar!
Ey garip çizgilerle dolu han duvarları,
Ey hanların gönlümü sızlatan duvarları!..
Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

Hüzün

Tam otların sarardığı zamanlar
Yere yüzükoyun uzanıyorum.
Toprakta bir telaş, bir telaş...
Karıncalar öteden beri dostum.
Ellerime hanım böcekleri konuyor;
Ne şeker şey onlar.
"Uç böcek, uç böcek!" diyorum
Uçuyorlar.
Behçet NECATİGİL

Doğa Sevgisi

Çukurova bayramlığın giyerken
Çıplağın üzerinden soyarken
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır dağlar.
KARACAOĞLAN

Hayranlık

Karnın yardım kazmayınan, belinen
Yüzün yırttım tırnağınan, belinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sadık yârim kara topraktır.
Âşık Veysel

Toprak sevgisi

2. Bildiğim duyguları yazıyorum.

sitem	beklenti	küçümseme	kaygı	umut (ümit)	karamsarlık
ayrılık	sevgi	hasret (özlem)	hüzün	öfke	sevinç
nefret	kızgınlık	kıskançlık	üzüntü	heyecan	hayranlık

Metne İlişkin Sorulara Cevap Verme

Aşağıdaki metinle ilgili soruları cevaplayalım:

Bir köylü, eşeğiyle katırını iyice yükleyerek şehre doğru yola çıkmış. Yol uzun, hayvanların yükü ise oldukça ağırmış. Katıra göre biraz daha yaşlıca olan eşek düz yolda, zorlanarak da olsa yüklerini taşıyabiliyormuş. Ancak dağa tırmanırken bakmış ki dayanamayacak, katıra yükünün ağır geldiğini ve birazını alıp ona yardımcı olmasını rica etmiş. Katır bu ricayı duymazlıktan gelmiş ve bir süre daha yola böylece devam etmişler. Eşek iyice zorlanınca katıra yalvarmaya başlamış. Ama katır, hiç anlayışlı davranmamış, eşeği duymazlıktan gelmiş. Bir süre sonra zavallı eşek, o ağır yüke daha fazla dayanamayarak düşmüş ve ölmüş.

Yola devam etmek zorunda olan köylü, bunun üzerine ölen eşeğin üzerindeki yükü de katıra yüklemiş.

Yükü eskisine göre iki kat artan katır, yaptığına bin pişman olmuş. "Ettiğimi buldum. Eşeğin ahını aldım. Eşeğe ihtiyacı olduğunda biraz yardım etseydim şimdi bu hâlde olmazdım!" diyerek iç çekmiş. Ancak yapacak bir şey yokmuş. Çaresiz bir şekilde eşeğin yükleriyle birlikte yola devam etmiş.

(Anonim, çev. Seden TUYAN)

a) Eşek yük taşırken niçin zorlanmış?

Hem yol dik olduğu için hem de eşek katırdan daha yaşlıca olduğu için eşek, yük taşırken zorlanmış.

b) Katır, eşeğin ricalarını yerine getirmenin cezasını nasıl çekmiş?

Katır, eşeğin ricasını yerine getirmemenin sonucu olarak o ölünce onun payına düşen yükü de taşıyarak bu davranışının bedelini ödemiş.

c) Katırın hissettiği duyguları hangi atasözü ile ifade edebilirsiniz?

"Son pişmanlık, fayda etmez." atasözü, katırın duygularının ifade eder.

Metne İlişkin Sorular Oluşturma

Aşağıdaki paragrafla ilgili sorular oluşturalım.

Bilim, olayların nedenini, sonucunu ve faydası ile zararlarını ortaya koyar. Örneğin, yağmur olayını incelerken onu, deney ve gözlem yoluyla kanıtlamaya çalışır. Bilim, iyi ile fenayı, doğru ile yanlış, güzel ile çirkini ayırmada en yanıltmaz ölçüdür. Her gerçeği matematiksel anlamda kesin şekilde değerlendiren odur.

Paragraftaki anahtar sözcükler nelerdir?

Paragrafın ana düşüncesi nedir?

Yazara göre bilim nedir?

Paragrafın anlatım biçimi nedir?

Metnin Başlığı

Aşağıdaki paragraflara ve şiirlere uygun başlıklar bulalım.

a)

ESKİ BAYRAMLAR

Eskiden bayram hazırlığı şimdiki gibi bir iki gün önceden yapılmazdı. Günler öncesinden bayramda ne giyileceği, nerelere gidileceği, ziyaret için gelen çocuklara ne hediyeler verileceği düşünülürdü. Hazırlıkların en önemlilerinden biri dikişle ilgiliydi. Şimdiki gibi alışveriş merkezleri dolaşıp hazır giysiler alınmazdı. Günler öncesinden kumaşçılar dolaşırdı. Her evde de mutlaka dikiş diken birileri bulunurdu. Evin bir odası mutlak suretle dikiş atölyesi hâline gelirdi.

ç)

DOĞAL ALANLARIMIZ

Anadolu'daki göl ve akarsulara özgü 62 balık türü bulunduğu, bu türlerin 41'inin "tehdit altında", 18'inin "kırmızı hat"ta bulunduğu, 11'inin ise önlem alınmaması durumunda birkaç yıl içinde "yok olacağı" belirtildi. Doğa Derneği Önemli Doğa Alanları Sorumlusu Murat Bozdoğan, Türkiye'nin korunması gereken doğal alanlarının belirlenmesi amacıyla yürütülen çalışmada, göl ve akarsu balıklarının, ülkemizde en fazla tehlike altında olan canlı grubu olduğunu ortaya çıktığını söyledi.

b)

DİLİN ÖNEMİ

Dil, milletlerin kimliğinin fanusudur. Bir milletin doğduğu andan bugüne kadar getirdiği birikimler, dille varlığını sürdürür. Bir millet dilini değiştirdi mi kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimini dil, töre ve geleneklerini, toplumsal değer yargılarını da değiştirmek zorundadır.

d)

FOTOĞRAF MAKİNEMDEKİLER

Uzun bir aradan sonra Antakya'daydım. Büyük Çarşı, her zamanki gibi fotoğraf makineye poz vermekten çekinmedi. Yuvarlak bakır tepsinin üstüne kadayıf döken ustalar, simitçiler, dükkân önlerinde gazete okuyan esnaflar... Sanki zaman donmuştu burada. Baharatçıların önünde salkım saçak sarkan kurumuş biberlerin, domateslerin, patlıcanlarını; makineyi görünce yüzünü saklayan kadınların resimlerini çektim defalarca.

c)

YARALI YÜREĞİM

Ne sert kış ne gümrah ve gölgeli yaz,
Ne ılık meltemler ne keskin ayaz.
Mevsimler derdime bir şifa olmaz,
Ben kökünden kopmuş çürük bir dalım.

(Ahmet Kutsi TECER)

e)

DİLİME SEVGİM

Hangi sözlerle ninem gönlünü açmışsa bana,
Ben o sözlerle gönül vermedeyim sevgilime.
Sözlerim ninni kadar duygulu olmak yaraşır,
Bağlıdır çünkü dilim gönlüme, gönlüm dilime.

(Faruk Nafiz ÇAMLIBEL)

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Aşağıdaki paragrafların düşünceyi geliştirme yollarından hangisi ya da hangilerinden yararlanılarak yazıldıklarını belirtelim. ("Tanımlama, karşılaştırma, örnekleme, benzetme, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma")

a) Arif Nihat Asya'yı ilk tanışışım, çoklarının aksine "Bayrak" şiiri ile olmadı. Ben onu "Devlet gazetesi"nde çıkan şiirleriyle tanıdım. Sonra "Ağıt" şiiri, bir yumru gibi gelip yüreğime oturdu. Yıllarca bu şiiri ile Arif Nihat gönlümüze bir hüzün yağmuru hâlinde döküldü. Bu şiirinde Arif, esir Türk dünyasının bütün acılarını anlatmıştır.

→ Açıklama

b) Çocuk gazeteleri ilk kez 18. yüzyılın sonlarında İngiltere'de ve bir süre sonra da Fransa'da yayımlanmıştı. Çocuklara özgü dergilerin yayımı ise 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana giderek hızlı bir gelişme göstermiştir. Yurdumuzda ise ilk çocuk gazetesi 1869'da çıkmaya başlayan "Mümeyyiz Çocuk gazetesi"dir.

→ Açıklama, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma

c) "Meksika'ya Yolculuk", Gültен Dayıoğlu'nun gezi türünde yazdığı bir eserdir. Bu kitap, Maya ve Aztek uygarlıklarını konu edinmektedir. Kitaptaki şaşırtıcı olaylar, okurun merakını artırarak onu göz kamaştırıcı bir dünyaya davet etmektedir. Son baskısı 2011 yılında yapılan kitap, 148 sayfadır.

→ Açıklama, sayısal verilerden yararlanma

ç) Hayatımın on dördüncü kışına yeni giriyordum. Askerî lisenin en tembel öğrencisiydim. Yalnız matematiğe doğuştan bir yeteneğim, şiir ve edebiyata da tutkulu bir isteğim vardı. Matematikle ilgili dersler tembelliğime engel değildi çünkü problemleri yorumlayarak çözüyor, teoremleri yorumlayarak ispat edebiliyordum. Şiire, edebiyata dair kitaplardan büyük bir zevk aldığım için onları okumaktan hiç bıkmaz, usanmazdım. Diğer derslere gelince bunlar, o zamanın eğitimine göre ezberciliğe dayandığından bunlardan da sıkılırdım. bu dersleri hiç sevmezdim.

→ Öyküleme, karşılaştırma

Metinde Ortaya Çıkan Sorunlara Çözüm Aramak

1. Aşağıdaki metni okuyalım ve bu metinde gördüğümüz sorunu yazalım.

KURABIYE HIRSIZI

Bir kadın havaalanında bekliyordu. Uçağının kalkmasına epeyce zaman vardı. Havaalanındaki kitapçıdan bir kitap ve bir paket kurabiye alıp oturacak bir yer buldu. Kendisini kitabına öyle kaptırmıştı ki bir ara yanında oturan adamın oldukça cüretkar şekilde aralarındaki paketten birer birer kurabiye aldığını gördü ama görmezlikten geldi. Bir yandan kitabını okurken bir yandan da saatine bakıyordu. "Kurabiye hırsızı" bu arada kurabiyeleri yavaş yavaş tüketiyordu.

Kadının kulağı saatin tik taklarında idi ama bunlar sinirlenmesini engelleyemiyordu. Kendi kendine düşünüyordu: "Kibar bir insan olmasam şu adamın gözlerini morartırdım". Ama kurabiye her uzandığında adam da elini uzatıyordu.

Sonunda pakette tek kurabiye kalınca kendi kendine, "Bakalım şimdi ne yapacak?" dedi. Adam yüzünde asabi bir gülümsemeyle son kurabiyeye uzandı, kurabiyeyi ikiye böldü. Yarısını ağzına atarken diğer yarısını kadına verdi. Kadın, kurabiyeyi adamın elinden "kapar gibi" aldı. "Aman Tanrı'm! Ne cüretkar ve kaba bir adam. Teşekkür bile etmiyor." dedi içinden. Hayatında bu kadar sinirlendiğini hatırlamıyordu.

Uçağı anons edilince derin bir nefes aldı. Eşyalarını topladı ve çıkış kapısına yöneldi. "Kurabiye hırsızı"na bakmadı bile. Uçağına bindi ve rahat koltuğuna oturdu. Sonra bitirmek üzere olduğu kitabını almak üzere elini çantasına uzattı.

Gözleri şaşkınlık içinde açıldı. Bir paket kurabiye çantasında duruyordu. Çaresizlik içinde inledi, "Bunlar benim kurabiyelerimse, ötekiler de onundu ve kurabiyelerini benimle paylaştı."

Özür dilemek için çok geç kaldığını anladı üzüntüyle. Kaba ve cüretkar olan "kurabiye hırsızı", kendisiydi.

Valerie Cox

Metindeki kadın, kurabiyelerin kendine ait olduğunu zannederek bilmeden yiyor ve sürekli yanındaki adama kızıyor.

2. Siz olsaydınız bu soruna nasıl bir çözüm yolu bulurdunuz?

Cevap özneldir.

3. Yaşadığınız bir sıkıntıyı ve bu sıkıntıya bulduğunuz çözümü yazınız.

Cevap özneldir.

Metnin Öncesi ya da Sonrası ile İlgili Tahminlerde Bulunma

İYİLİĞİN GÜCÜ

Kapı açıldı.

Birisi zorluyormuş gibi, birdenbire ve tamamiyle açıldı.

İçeriye bir adam girdi.

Bu adamı tanıyoruz; bu, biraz önce sığınacak bir yer arayıp duran yolcudur.

Girdi, bir adım attı ve kapıyı arkasında açık bırakarak durdu. Torbası omzunda, sopası elindeydi. Gözlerinde sert, pervasız, yorgun ve öfkeli bir ifade vardı. İçeriye gulyabani gibi girmişti.

Madam Magluvar o kadar korkmuştu ki bağırmadı. Afalladı, titremeye başladı.

Matmazel Balistin, başını çevirip adamı görünce korkusundan ayağa kalktı ve yavaş yavaş başını ocak tarafına çevirdi, kardeşinin yüzüne bakınca sakinleşti.

Rahip, adama ne istediğini sormaya hazırlanırken adam iki elini sopasına dayayarak gözlerini sırayla ihtiyarın ve kadınların üzerinde gezdirdi; rahibin konuşmasına meydan vermeden yüksek sesle:

– Dinleyin, dedi, adım Jan Valjan. Kürek mahkumuyum. On dokuz yıl hapiste yattım. Dört gün önce serbest bırakıldım. Pontarliye’ye gidiyorum. Tulon’dan buraya yürüyerek geldim. Bugün on saat yol aldım. Buraya bu akşam geldim, bir hana indim fakat yanımdaki sarı pasaportu gösterince beni oradan kovdular. Başka bir yere başvurdum, bana “Defol!” dediler. Sağa sola gittim, kimse beni kabul etmedi. Hapishaneye gittim. Kapıcı suratıma kapıyı kapadı. Bir köpeğin yattığı kulübeye girdim. Köpek beni ısırdı; bir adammış gibi kovdu. Sanki kim olduğumu anlamıştı. Geceyi açıkta geçirmek için başımı aldım, kırlara çıktım. Gökyüzü yıldızsızdı. Yağmur yağması ihtimalini düşündüm; bir kapı eşiği bulmak ümidiyle tekrar kasabaya döndüm. Orada meydanda, bir taş üzerinde yatacaktım. İyi kalpli bir kadın, bana sizin evi gösterdi ve kapınızı çalmamı söyledi. Ben de gelip çaldım. Nedir burası? Bir konukevi mi? Param var. Hapishanede on dokuz senede, alnımın teriyle kazandım. Ne isterseniz veririm, param var. Çok yorgunum, yaya olarak on iki fersahlık yol aldım. Çok açım. İstiyorsanız kalayım.

Rahip:

– Madam Magluvar, sofraya bir tabak daha

koyunuz, dedi. Adam, üç adım attı, masanın üzerindeki lambaya yaklaştı; söylenen sözü anlamamış gibi:

– Bakın, dedi, ne istediğimi anlamadınız galiba. Ben bir kürek mahkumuyum.

Cebinden kocaman, sarı renkli bir kâğıt çıkararak açtı:

– İşte hüviyet varakam. Görüyorsunuz ki sarı renkte. Bu kâğıt nereye gitsem beni kapı dışarı ettiriyor. Okumak ister misiniz? Ben de okuma bilirim. Hapishanede öğrendim. Okuma yazma öğrenmek isteyenler için orada bir okul vardı. Bakın, kâğıdın üstünde yazmışlar: “Jan Valjan, serbest bırakılmış, kürek mahkumu. Doğduğu yer: (Nerede doğduğumu öğrenip de ne yapacaksınız?) On dokuz yıl kürek cezası çekmiştir. Hırsızlık yüzünden beş yıl, dört defa kaçmaya kalkma suçundan on dört yıl. Çok tehlikeli bir adamdır.” İşte bu yüzden herkes beni kapı dışarı etti. Siz beni kabul etmek ister misiniz? Bir ahırınız var mı?

Rahip:

– Madam Magluvar, dedi, konuk yatağına temiz çarşaflar koyun. İki kadının rahibe ne derece itaat ettiklerini söylemiştik. Madam Magluvar, verilen emirleri yerine getirmek için dışarı çıktı.

Rahip, adama doğru dönerek,

– Oturun, ısının Mösyö, dedi, birazdan yemek yiyeceğiz. Siz yemek yerken yatağınız da yapılır.

Bu söz üzerine adam, artık her şeyi anladı. O zamana kadar yüzünde görülen sert ve vahşi ifade yerine hayret, şüphe ve sevinç belirdi. Bir deli gibi kesik kesik konuşmaya başladı:

– Ne? Nasıl? Sahi mi? Demek beni kabul ediyorsunuz? Beni kovmuyorsunuz? Bir kürek mahkumuna “Mösyö” diyorsunuz. Bana “Sen” diye hitap etmiyorsunuz. Bana her zaman “Defol köpek!” derler... Beni kovacağınızdan şüphe etmiyordum. Bunun için derhal kim olduğumu söyledim. Beni buraya yollayan kadından Allah razı olsun! Şimdi yemek yiyeceğim, herkes gibi ben de sıcak bir yatakta yatacağım. Tam on dokuz yıldır yatakta yatmadım. Sahiden gitmemi istemiyorsunuz, değil mi?

Victor HUGO (Viktor HUGO)

çev. Bedrettin TUNCEL (Sefiller)

Yukarıdaki metnin yazarı siz olsaydınız olayı nasıl devam ettirirdiniz?

Cevap özneldir.

1. "Büyük iş yapan kişilerin her zaman sıkıntıları olur." cümlesiyle anlamca özdeş olan atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dağ başından duman eksik olmaz.
B) Büyük balık küçük balığı yer.
C) Devenin derisi eşeğe yük olur.
D) Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

Cevap: A

2. "Her şeyinizi kaybetmeniz bile deneyiminiz size kalır."

Bu cümleye anlamca en yakın cümle aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanlar bazen her şeylerini kaybedebilirler.
B) Tecrübeler, yaşadıklarımızın bir hediyesidir.
C) Tecrübe kazanmak için bazı şartlar vardır.
D) Her dert, atlatıldıktan sonra insana kazanç olur.

Cevap: B

3. Yaşanan her devirde iyi olaylar da yaşanmıştır kötü olaylar da. Bundan sonra da böyle olacaktır. Eğer tarihçiler, olayların iyi yönlerini aksettirirlerse o dönemin iyi tarafları, kötü yönlerini aksettirirlerse de kötü tarafları görünür. Burada tarihçilere büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü tarih bir bütün olarak görülecek, topyekün sevicecek ya da nefret edilecek bir şey değildir. Aksine analiz edilecek, karşılaştırılacak bir manzaradır.

Bu paragrafta sözü edilen, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tarihçilerin yaşanan devre ait aydınlatıcı, doğru bilgiler vermesi gerektiği
B) Tarihçilerin işlerini iyi yapmadığı
C) Tarihin değerlendirilecek ve incelenecek bir dal olduğu
D) Tarihin şanlı zaferlerle dolu olduğu

Cevap: A

4. Siladan geliyorsunuz.

Ne var ne yok bizim oralarda?

Çiçek açmış mı erikler.

İpek perdeli pencerenin altında?

Bu dörtlüğe hakim olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Özlem B) Sevgi
C) Karamsarlık D) Kıskançlık

Cevap: A

5. Eğer ilham hatıralardan geliyorsa en önemli vazifeyi hatıra oynuyor, demektir. İlhamın kaynağı hatıralar değilse bile etrafını kuşatan detaylar yine hatıralardan alınan şeyler oluyor.

Bu açıklama aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı olabilir?

A) Eserlerde ilham kaynağı ne olmalıdır?
B) Eser vermek için ilham gelmesini beklemek doğru mudur?
C) Eserlerinizin meydana gelişinde ilhamınız, hatıralardan mı geliyor?
D) Eserlerin ortaya çıkışında sizi en çok hangi aşama yorar?

Cevap: C

6. (1) Necati Cumalı, eski şiirlerini küçük bir kitapta toplamakla bize değerli bir yapıt kazandırdı. (2) Kitaptaki şiirler, bugün için çok kusurlu sayılabilir. (3) Sanatçı şimdilerde daha iyi şiir yazıyor ama o küçük kitapta yer alan şiirlerde gördüğümüz ve bir şiir için gerekli olan yalınlığı, güzelliği sonraki şiirlerde bulmak mümkün değil. (4) Hayata gülen gözlerle bakan, hepimizin yakın dostu olan bir çocuğa rastlıyoruz bu şiirlerde.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde, Necati Cumalı ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz eleştiri vardır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

7. Hayata sadece kendi penceresinden bakan, dünyasının sınırlarını hiçbir zaman genişletemez.

Bu cümlede anlatılmak istenen düşünceyi aşağıdaki yargılardan hangisi destekler?

- A) İnsan ancak kendi doğrularıyla mutlu olur.
B) Her düşünce kanıtlanabilir özelliğe sahiptir.
C) Düşünceler yaşamın içine sokulduğu oranda kalıcı olur.
D) Hayatta sizden farklı düşünen insanlar olabilir.

Cevap: D

8. "Balık denizde yaşar ama ne denizi ne de kendini bilir."

Bu görüşü aşağıdaki cümlelerden hangisi destekler?

- A) Yaşamak veya sahip olmak, bilmek demektir.
B) Farkına varılmayan şey yok demektir.
C) Bilmek için bilinmek istenen varlığa belli bir açıdan bakmak gerekir.
D) Yaşamak için, varlığın kendisini, çevresini bilmesine gerek yoktur.

Cevap: D

9. "Ali, bana ayak bağı oluyor, işimi çabuk bitirmemi sağlıyordu."

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karşılaştırma yanlışlığı
B) Sözcüğün yanlış yerde kullanımı
C) Deyim yanlışlığı
D) Mantık yanlışlığı

Cevap: C

10. Yeni güzellikler icat etmek için eski mimariyi bozmaya gerek yoktur. (1) Eski mimari korunarak da her şey yenilenebilir. (2) Şüphesiz İstanbul'un eski mimari üzerine kurulması oldukça zor bir iş olmuştur. (3) Çünkü İstanbul, İstanbul olmadan önce birçok devlete - başta Bizans olmak üzere - vatan olmuştur. (4) Bu nedenle toplumun kendi değerlerini, kendi zevkini farklı bir kültürün mazisi üzerine kurmak, düz arazide aynı işi yapmaktan çok daha zor ve sıkıntılıdır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra paragraf ikiye bölünebilir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

11. Sular akar ağ ırmaktan,

Ilık akar on parmaktan.

Öldüm yâre yalvarmaktan,

Kurtar canım al Allah'im!

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Kişileştirme B) Benzetme
C) Konuşturma D) Abartma

Cevap: D

12. Açılmayan gizli sırrı olsa da

Bağban, bahçesi, bağı olsa da

Dünya kadar bile varı olsa da

İlimsiz bir kimse insan olamaz

Bu dörtlüğün konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İlim öğrenmenin önemi
B) İlimsiz insanın hiçbir şey olmadığı
C) İlimin her işin temeli olduğu
D) İlimsiz kişilere saygı duyulmayacağı

Cevap: B

1. A	2. B	3. A	4. A	5. C	6. C	7. D	8. D	9. C	10. B	11. D	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. "Kendinizin olumlu ve olumsuz yönlerinizi bilin ki kendinizi tanıyın." cümlesi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi kesinlikle söylenir?

A) Nesnel anlatımlıdır.
B) Karşılaştırma yapılmıştır.
C) Amaç-sonuç cümlesidir.
D) Öneride bulunulmuştur.

Cevap: D

2. (1) Kitabın ana yurdu İstanbul olduğu için sahaflık mesleği de sultanlığını burada ilân etmiştir. (2) Uzun yıllar Beyazıt'taki o meşhur mekânlarında kitap kurtlarına hizmet veren sahaflar, son yıllarda Beyoğlu'na, Kadıköy'e çengel atmışlardır. (3) Kitabın bu yeni merkezleri, kısa zamanda müşteri bulmuş; uğrak bir yer olmuştur. (4) Sahaflar, kitap âşıkları için hakikaten bir şenlik yeridir. (5) Kendini oranın zevkine kaptıran, aklını yele verir.

Bu parça iki paragrafa bölünecek olursa ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

Cevap: C

3. "Her durumu doğuran bir etken vardır." cümlesiyle anlamca özdeş olan cümle, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rüzgâr esmeyince yaprak oynamaz.
B) Gücünün ötesinde uğraş veren mağlup olur.
C) Engeller ortadan kalkınca harekete geçmek gerekir.
D) Her işin başında yetkili biri olmalıdır.

Cevap: A

4. "Sanat eserlerinde, bir düşüncenin niteliğinden daha çok, düşüncenin sunulmuş şekli etkiler beni."

Aşağıdakilerden hangisi bu cümleyle anlamca aynı doğrultudadır?

A) Sanat, duygusallığın soluğunda yöğrülmalıdır.
B) Toplum için sanat yapmak, sanatı hiçe saymaktır.
C) Okuruna sanatlı söyleyiş yerine öğüt veren eser, gerçek sanat eseridir.
D) Sanat eserinin ne söylediği değil, nasıl söylediği önemlidir.

Cevap: D

5. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yargı gerekçesiyle birlikte verilmiştir?

A) Yağma yağmur, esme rüzgâr
Yolda yolcum var benim
B) Aşkımıza mâni oldu şu yüce dağlar
Bilmem benim derdimi kimler anlar.
C) Kendime bile yetmezken sevincim
Bir dünyayı ısıtıyor derdimin pişkinliği
D) Bir güne düştük evveli ahir
Bir kapıya vardık sonrası gurbet

Cevap: A

6. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi "Ağaca balta vurmuşlar, sapı bedenimden demiş." atasözüyle yakın anlamlıdır?

A) Ne ekersen onu biçersin.
B) Aman dileyene kılıç kalkmaz.
C) Dost ile ye, iç; alışveriş etme.
D) Kuşu kuşla avlarlar.

Cevap: D

7. (1) Bir gemi ufuk çizgisine doğru yitip gitmektedir. (2) Bilinmeze, uzağa, muammaya doğru gitmektedir gemi. (3) Vedalar da bu yüzden hüznüldür. (4) Her veda insanda bir kavuşma hayali bırakır ve uzaklık algımız giderek genişlemeye başlar. (5) Giderek içimize kapanırız.

Numaralanmış cümlelerden hangisi, kendisinden sonraki cümlelerin sebebidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

8. Şiir, hayata ve evrensel varoluşa işaret eden gerçek bir kılavuzdur. İnsan kendini en doğru şekilde şiirle ifade ederken evrenle arasındaki hayat bağına da kurar. "Yazdıklarım evrensel bir bitkinin yürüyüşünü duyarım." diyen Fazıl Hüsni Dağlarca'nın, dikkatini bir yandan evrene ve yaratılışa çevirirken bir yandan da insana ve topluma tarihî ve coğrafî macerasına ait görüşlerini izlemek mümkündür.

Bu paragrafta aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmamıştır?

- A) Tanımlama B) Karşılaştırma
C) Örneklemeye D) Tanık gösterme

Cevap: C

9. Tartışma ateşlenince taraflar yüksek sesle

1 2 3

birbirlerine bağırmağa başladılar.

4

Elif'in cümlesindeki numaralanmış sözcüklerden hangisinin çıkarılması, cümlede anlam ve anlatım bozukluğuna neden olmaz?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

10. Kalabalık aileydik bir zamanlar

Büyükanne, amca, hala

Misafir de gelirdi, yatılı ara sıra

Toplanırdık hep beraber, taş avluda

Bu şiirin konusu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çocuk sevgisi B) Geçmişe özlem
C) Ev sevgisi D) Gurbet acısı

Cevap: B

11. "Zaman, ders, öğretmendir, bir kitap, istediğiniz, size, vermeye, hazır" sözcükleriyle anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulmak istenirse sıralama nasıl olmalıdır?

- A) Kitap, bir öğretmendir, istediğiniz zaman size ders vermeye hazır.
B) Kitap, size istediğiniz zaman ders vermeye hazır bir öğretmendir.
C) Kitap, istediğiniz zaman ders vermeye hazır bir öğretmendir size.
D) İsteddiğiniz zaman size ders vermeye hazır bir öğretmendir kitap.

Cevap: B

12. Bir şeyi sevmek demek, o şeyin bütün parçalarının yerini bilmek, yerini anlamak demektir. Onların arasında seçimler yapmamak demektir. Bir şeyi sevmek demek, o şeyin bütün hâllerini ve hâllerinin içindeki ve dışındaki onun parçaca ve bütüncü durumlarını görmek, görebilmek demektir. Alışmamak yani yetinememek demektir. Bir şeyi sevmek demek, o şeyin ölümünü kendi ölümüne bağlı görmek demektir. Öyle ki kendisini öldürmekle onu, onu öldürmekle kendisini öldüreceğine inanmak demektir.

Bu paragrafta aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangisi ağır basmaktadır?

- A) Tanımlama B) Örneklemeye
C) Benzetme D) Karşılaştırma

Cevap: A

1. D	2. C	3. A	4. D	5. A	6. D	7. B	8. C	9. C	10. B	11. B	12. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK GRUPLARINDA ANLAM

Kazanım: Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anımlı (Anlamdaş) Sözcükler

Yazılışları farklı anlamları aynı sözcüklerdir.

Örnek:

devre → dönem

diğer → başka

ebat → boyut

esir → tutsak

fayda → yarar.

UYARI! Bir sözcüğün olumsuz, o sözcüğün karşıt anlamlısı olamaz.

UYARI! Her sözcüğün karşıt anlamlısı yoktur.

Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

Yazılışları aynı, anlamları farklı sözcüklerdir.

Örnek:

gül → çiçek adı
gül → gülmek eylemi

yüz → yüzmek eylemi
yüz → saygı, rakam
yüz → sima, surat

Karşıt (Zıt) Anımlı Sözcükler

Anlamca birbirleriyle karşıt olan sözcüklerdir.

Örnek:

dar X geniş

ileri X geri

aşağı X yukarı

siyah X beyaz

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki sözcüklerin zıt anlamlılarını yazalım.

güzel X çirkin
ağlamak X gülmek
doğal X yapay

inmek X çıkmaq
gelmek X gitmek
duru X bulanık

bolluk X kıtlık
çukur X tümsek
ıslak X kuru

2. "Düş, çay, kır, dik" sözcüklerinin, sesteşleri hangi anlamlıdır?

düş → düşmek eylemi
düş → rüya, düş

çay → içecek
çay → ırmak

kır → kırmak eylemi
kır → piknik
kır → saçtaki aklar

dik → dik olma durumu
dik → dikme eylemi

3. Aşağıdaki sözcüklerin eş anlamlılarını yazalım.

anı → hatıra
alaka → ilgi
belge → vesika
dizi → sıra
ender → nadir
garip → acayip

cimri → pinti
civar → yöre
cümle → tümce
düşünce → fikir
edat → ilgeç
hatıra → anı

uyak → kafiye
çağrı → davet
dergi → mecmua
egoist → bencil
emir → buyruk
zarf → belirteç

Öğretmenin Sorusu

Yukarıdaki etkinliğin 2. sorusundaki sesteş sözcüklerden istediğinizi cümle içinde kullanınız.

Cevap: Özneldir.

Çok Anlamlılık

İSTİKLAL MARŞI'ndan

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak

Mehmet Akif ERSOY

Yukarıdaki dördlükteki sözcüklerle ilgili soruları cevaplayalım:

1. "Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak." cümlesinde "sönmez, yüzen, al, sancak" sözcüklerinden hangileri mecaz anlamlıdır? Bu sözcüklerin mecaz anlamlarını yazalım.

sönmez: Yok olmaz.

yüzen: Dalgalandı.

2. "Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak." dizesinde "tüten" sözcüğü niçin mecaz anlamlıdır?

"Tüten" sözcüğü bu dizede "bir ateşin dumanının görünmesi" anlamında değildir. "yurdumuzun üzerinde tek bir aile kalana kadar, yaşayana kadar" anlamındadır. Sözcük, gerçek anlamından uzaklaştığı için mecaz anlamlıdır.

3. "Sönmez" sözcüğünün dört farklı mecaz anlamda kullanıldığı aşağıdaki cümleleri okuyalım ve bu mecaz anlamları tahmin edelim.

CÜMLE	SÖZCÜĞÜN MECAZ ANLAMI
a) Öfkesi, bir fırtına gibi birden söndü.	Duyguların dinmesi, yatışması, etkisini yitirmesi.
b) Çok hızlı başlayan münakaşaları, kısa süre sonra söndü.	Gerilemek, parlaklık ve önemini yitirmek.
c) Sönüp gitti tüm çocuk haykırıışları.	Ses duyulmaz olmak.
ç) Sönmüş sivilcelerin izleri yüzünden gitmemiş.	Tükenmek, yok olmak, yitmek.

Aynı Kavram Alanına Giren Sözcükler

Aşağıdaki aynı kavram alanına giren fiilleri gruplandırınız.

1. Yürümek	9. Dikmek
2. Toplamak	10. Sökmek
3. Parçalamak	11. Kazmak
4. Defnetmek	12. Örtmek
5. Gömmek	13. Ekmek
6. İlerlemek	14. Koparmak
7. Dilmek	15. Adım atmak
8. Kesmek	16. Çapalamak

1. 6. 15

4. 5. 11. 12

7. 8. 3

2. 10. 14

13. 9. 16

Yabancı Dillerden Dilimize Giren Sözcüklerin Türkçe Karşılıkları

1. Aşağıdaki cümlelerde dilimize yabancı dillerden giren bazı sözcükler vardır. Bu sözcüklerin yerine Türkçe karşılıklarını koyarak cümleleri yeniden yazalım.

a. Viraja o kadar hızlı girmemelisin.

Dönemece o kadar hızlı girmemelisin.

b. Şehrimizdeki restorasyon çalışmaları devam ediyor.

Şehrimizdeki yenileme çalışmaları devam ediyor.

c. Toplantının ikinci seansına ancak yetiştik.

Toplantının ikinci oturumuna ancak yetiştik.

ç. Sakatlanınca korner vuruşunu yapamadı.

Sakatlanınca köşe vuruşunu yapamadı.

d. Başarmak için yeterince efor sarfetmiyorsun.

Başarmak için yeterince çaba sarfetmiyorsun.

2. 1. sorudaki cümlelerde geçen yabancı sözcükleri ve Türkçe karşılıklarını aşağıdaki kutulara ayıralım.

Dilimize Giren Yabancı Sözcükler

viraj

restorasyon

seans

korner

efor

Bu Sözcüklerin Türkçe Karşılıkları

dönemeç

yenileme

oturum

köşe

çaba

Metnin Bağlamından Hareketler Sözcük ve Sözcük Gruplarının Anlamını Bulma

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin ve sözcük gruplarının anlamlarını yazalım.

1. Yangın bir anda bütün binayı sarmıştı. Yayılmak, dağılmak.
2. Yolladığınız para, dün bankaya yatmış. Hesabına geçmek.
3. Yeni izlediğim bu filmi tuttum. Beğendim.
4. Onca alacağımızın üstüne yattı. Hakkı olanı vermemek
5. Geç geldiği için hâlâ yatıyor. Uyuyor.
6. Kara haber tez yayılır. Duyulur.
7. Denizde bir süre sırt üstü yattı. Uzandı.
8. Galatasaray son yıllarında iyi bir hava yakaladı. Elde etmek
9. Babasının tuttuğu balıkları, çocuk denize döktü. Attı.
10. İrkinin özellikleri her davranışına yansımıştı. Soyunun
11. Geceleri Ay'ın sadece Güneş ışıklarının vurduğu yüzünü görürüz. Cephesini, tarafını
12. Ağızlara sakız olmayı o da istemezdi. Herkes tarafından kötü olarak bilinmek.
13. Çuvalı sırtına yüklenen adamın sırtı, iki büklüm oldu. Vücudu
14. Murat Bey, bize karşı ince davrandı. Nazik, kibar.
15. Memleketine giden uçağa ucu ucuna yetiştii. Son anda

Deyimler

Aşağıdaki deyimlerin numaralarını, açıklamalarının başına yazalım.

1	İlgisiz davranmak.
2	Ailece dağılmak, yok olmak.
3	Etkisi bulunmak
4	Özenerek süslenmek
5	Bir işi olumsuz yönde etkilemek, bir işe karışmış olmak.
6	Olmayacak sebeplerle suç ve suçlu bulma çabasında olmak.
7	Sevgi duymak.
8	Kusurlu, ayıplı, lekeli sayılmak.
9	Yersiz bir yargıya varmak, yanlış değerlendirmek.
10	Uykudan zor uyanmak.
11	Dileğine kavuşmak.
12	Bir türlü inanmamak.
13	Bol bol yedirip içirmek, çok iyi ağırlamak.
14	Herhangi bir şeyi para ile değiştirmek
15	Dinlenmesine fırsat vermemek.
16	Çok sevinip keyiflenmek, aşırı zevk duymak.
17	Çok uykusu gelmek.
18	Çok becerikli, işinde usta.
19	Tutumunu değiştirmek, izlediği yoldan ayrılmak.
20	Üstü başı perişan bir durumda.

11	Murat almak
15	Nefes aldirmamak
20	Saçı sakalı akar gibi
14	Paraya çevirmek
17	Uyku basmak
1	Lakayt kalmak
16	Zevkten dört köşe olmak
5	Parmağı olmak
2	Ocağı sönmek
18	Zehir gibi
7	Muhabbet beslemek
19	Rota değiştirmek
12	Şaka gibi gelmek
9	Mana çıkarmak
8	Şaibe altında kalmak
6	Öküzün altında buzağı aramak
10	Uykusu ağır olmak
3	Rolü olmak
4	Takıp takıştırmak
13	Yağa bala batırmak

Yazım Kuralları

Yazımı Yanlış Sözcükler, "Ki" Bağlacının Yazımı, Özel Adların Yazımı, Sayıların Yazımı

1. Aşağıdaki soruların cevaplarını uygun şekilde işaretleyelim.

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- ☒ Çarpanlara ayırma konusunu sınıfımızda en iyi Yağmur biliyor.
- ☐ İsmail efendi oğlunu Fransa'ya göndermiş.
- ☐ Kar özellikle kuzey Anadolu'yu etkileyecek.
- ☐ Göz muayenesini 12 temmuz salıya aldık.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- ☐ Akşamki diziyi ben de seyir edemedim.
- ☒ Onunla haftada bir oturup konuşuruz.
- ☐ Biz akşam yemeğinde imam bayıldı yiyecekmişiz.
- ☐ Kitabımı birkaç yayın evine gösterdim.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- ☒ Önlüğümün çıt çıtı yine koptu.
- ☐ Bize olanları tek tek anlat.
- ☐ Ben size yepyeni bir dünya veriyorum.
- ☐ Hızlı hızlı yemeğini yiyip çıktı.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- ☐ Kitapta yirmiüç konu testi vardır.
- ☐ Yarışmacı 2.inci kutuyu da açtırdı.
- ☒ Hemen gidin ve onu buraya çağırın.
- ☐ bazı sorularımı Ahmet Amcama sordum.

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı vardır?

- ☐ İki arkadaş bir süre köşkün bahçesinde dolaştı.
- ☐ Kar, ağaçların dallarında tutunmaya çalışıyordu.
- ☒ Korkulu günleri bir bir geri de bıraktı.
- ☐ Öğleden sonra büfenin önünde buluşalım.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı vardır?

- ☒ Bu işi bitirelimki yeni iş alabilelim.
- ☐ İçimdeki korkuyu kimselere anlatamam.
- ☐ İbrahim'inkinler bile kitaplığa sığmadı.
- ☐ Çevrendeki yoksullara yardım etmelisin.

2. Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olarak değerlendirilim.

		D	Y
a)	Cümlenin ilk harfi her zaman büyük harfle yazılır.	D	
b)	Gezegen ve yıldız adları terim anlamda kullanılırsa büyük harfle yazılır.	D	
c)	Dil, din, mezhep adları büyük harfle yazılır.	D	
ç)	İkilemeler bitişik yazılır.		Y
d)	Ara yönler bitişik yazılır.	D	
e)	Kurallı birleşik fiiller bitişik yazılmaz.		Y
f)	Yön isimleri özel isimlerin başında yazılırsa büyük olarak yazılır.	D	
g)	"Etmek" yardımcı fiili "sabır" sözcüğüne eklenirse oluşan sözcük ayrı yazılır.		Y
ğ)	Sıfat yapan "-ki" eki ayrı yazılır.		Y
h)	Bağlaç olan "de" hiçbir zaman "te, ta" olmaz.	D	
ı)	"Seni göremedim ki çağırayım." cümlesinde sıfat yapan "-ki" eki vardır.		Y
i)	"Kolide ne vardı?" cümlesinde bağlaç olan "de" vardır.		Y
j)	Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ekler, kısaltmanın okunuşuna göre yazılmalıdır.	D	
k)	"Mademki, oysaki, halbuki" sözcüklerine gelen "ki" bağlacı kalıplaşmış olarak bitişik yazılır.	D	
l)	Hayvanlara verilen adlar da özel addır.	D	
m)	Sanat ve dakika sayılarının aralarına iki nokta konur.		Y

3. Aşağıdaki paragraflarda görülen yazım yanlışlarını düzelterek paragrafları yeniden yazalım.

a) Aynalar günlüğü'nde olsa gerek, Salah Birsal, "ben günün büyük bir kesiminde kendimle diyalog kurmaktan başka bir şey yapmam." der. Siz tadını bilir misiniz bilmem, insanın kendisiyle söyleşmesinden daha zevkli bir şey yoktur. buna isterseniz "İnsanın kendi kendini adam yerine koyması"da diyebiliriz.

Aynalar Günlüğü'nde olsa gerek, Salah Birsal, "Ben günün büyük bir kesiminde kendimle diyalog kurmaktan başka bir şey yapmam." der. Siz tadını bilir misiniz bilmem, insanın kendisiyle söyleşmesinden daha zevkli bir şey yoktur. Buna isterseniz "İnsanın kendi kendini adam yerine koyması"da diyebiliriz.

b) Sokaklarımız temiz değilse çevrenizdeki güzellikler giderek azalıyorsa bunun sorumlusu birazda biziz. Herşeyi başkalarından bekliyoruz. Bekliyoruz ki bizim için yaşanır kılsınlar dünyayı. Ee bizim işimiz ne dünyada? Bence bu soru üzerinde durmak ve düşünmek gerek ki herkes kendisi dışındakilerin sorumlu olduğu bir Dünya beklentisindeyse, sonumuz ne olur anlaşılınsın.

Sokaklarımız temiz değilse çevrenizdeki güzellikler giderek azalıyorsa bunun sorumlusu biraz da biziz. Her şeyi başkalarından bekliyoruz. Bekliyoruz ki bizim için yaşanır kılsınlar dünyayı. Ee bizim işimiz ne dünyada? Bence bu soru üzerinde durmak ve düşünmek gerek ki herkes kendisi dışındakilerin sorumlu olduğu bir dünya beklentisindeyse sonumuz ne olur anlaşılınsın.

c) Terkedilmiş hissi uyandırıyordu kent. Sessizliğin tadına varmak isteyen üç beş kişinin dışında kimse yoktu. Sabah uyusukluğunu üzerinden atmaya çalışan Güneş bulutlarla cilveleşiyor, şen ışıltılarını çok katlı binaların pencerelerine yansıtıyordu.

Terk edilmiş hissi uyandırıyordu kent. Sessizliğin tadına varmak isteyen üç beş kişinin dışında kimse yoktu. Sabah uyusukluğunu üzerinden atmaya çalışan güneş bulutlarla cilveleşiyor, şen ışıltılarını çok katlı binaların pencerelerine yansıtıyordu.

4. Aşağıdaki cümlelerde yazım yanlış olan cümlelerin karşısındaki kutuları işaretleyelim.

- a) O da şaşkınlığını gizliyemiyor.
- b) ODTÜ'ye girmek için çalışıyor.
- c) Elektrikler uzun süre mi kesilecekmiş?
- ç) Kayıp eşya bürosuna neden bak mıyor?
- d) Orhan tıramvayların sesini duyuyordu.
- e) Roman her şeyi kapsar, çok yönlüdür.
- f) Herhangi bir nedenle olsa buraya gel.
- g) Gel gör ki ne annem ne de ben buraya alışamadık.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

YAY AYRAÇ

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde yay ayracın kullanım nedenlerini Türk Dil Kurumu (TDK) Yazım Kılavuzu'ndan araştırınız.

mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.

Her kim ki olursa bu sırra mazhar.

Dünyaya bırakır ölmez bir eser.

Gün gelir Veysel'i bağrına basar.

Benim sadık yarım kara topraktır.

Âşık Veysel (ŞATIROĞLU)

Faruk Nafiz Çamlıbel, 18 Mayıs 1889'da (İstanbul'da) doğdu; 8 Kasım 1973'te Akdeniz'de seyreden Samsun gemisinde yaşamını yitirdi.

Gelecek zaman (eki -ecek, -acak), eylemde belirtilen işin, söylenme zamanından sonra yapılacağını belirten zamandır.

Ek fiil, cümleye değişik anlamlar (terk edilmiş alışkanlık, gerçekleşmemiş niyet, geçmişte yapılması gereken zorunluluk...) katar.

KİTAPLAR

İki alışveriş (dostluk ve aşk), raslantılara ve başkalarına bağlıdır; biri aramakla bulunmaz kolay kolay, öteki yaşla solar gider. Onun için yaşamımı doldurup doyuramazdı onlar. Üçüncü alışveriş, kitaplarla kurduğumuz ilişkidir ki daha sağlam ve daha çok bizimdir. Ötekilerin başka üstünlükleri vardır ama bu üçüncüsü daha sürekli ve daha kolayca yararlıdır.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize tiyatro eserlerinde yay ayracın hangi amaçla kullanıldığını sorunuz.

Cevap: Sanatçıların oyun içindeki davranışlarını belirtmek için oyun yazarı, yay ayraç kullanır.

Köşeli Ayraç

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki örneklerde köşeli ayracın kullanım nedenlerini Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu'ndan araştırınız.

- * Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886 - 1973)] en güzel eserini Bodrum'da yazmıştır.
- * Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet Matbaası, 1922.

Uzun Çizgi (Konuşma Çizgisi)

Bildiklerimizi Tekrarlıyoruz

Aşağıdaki metinde uzun çizginin kullanım amacını yazım kılavuzundan araştırınız.

Aynaroz Kadısı

Âdem – (Dışarıdan) Kadı efendi nerede? Kadı efendi nerede? Görmek isterim.

Yakup – Muharrem, Muharrem! (Muharrem gelir.) O adamı bırak gelsin. Kâtip Rükneddin Efendi nerede?

Muharrem – Uyuyor efendim.

Yakup – Uyandır.

(Muharrem kapıyı açar, Âdem gelir, el öper; Muharrem gider.)

Âdem – Efendim, merhamet buyurun. İskele Gümrük Başçavuşu ile başım derde girdi.

Yakup – Ne oldu?

(Rükneddin gelir, yerine oturur, esner.)

Âdem – Ah efendim! Kavala'da zahire tüccarıyım. Kendi kalyon ve kadirgalarım ile Akdeniz kıyılarında ticaret ederim.

Yakup – Pekâlâ... İskele Gümrük Başçavuşu ile aranızda geçen mesele nedir?

Âdem – Efendim, bir kalyon ve üç kadirgaya yüklediğim zahireleri boşaltıp kaçak mal aramak istiyor. Dört gemi dolusu buğdayı nasıl boşaltırım? Arayacaksa arasın... Ambarların dibine kadar arasın. Ben bunca yıldır namusumla ticaret ettim. Kaçakçılık yapmadım. Gemilerim meydanda, arasınlar.

Yakup – Şamataya lüzum yok. Mademki İskele Başçavuşu gemileri aramak istiyor. Elbette arayacaktır.

Âdem – Efendim, ambarlardaki zahireyi karaya boşaltmak istiyor. Dört gemi dolusu zahireyi nasıl boşaltayım?

Yakup – Niçin engel olursun? Başçavuş beytûlmâlin (hazinenin) haklarını korumak için gereken tedbirleri almaya mecburdur.

Âdem – Efendim, merhamet buyurun. Beş bin kile zahireyi Aynaroz İskelesi'ne dökmek, sonra tekrar gemilere yüklemek kaç günde olur? Merhamet edin, gemileri boşaltmadan nasıl isterse arasın. Yalvarırım, karaya boşaltmasınlar, malım harap olur.

Yakup – Allah Allah! Ne inatçı adamsın!

Rükneddin – Efendi hazretlerini rahatsız etme.

Âdem – Yalvarırım efendim, bu Aynaroz suları tehlikelidir. Fırtına çıkarsa mahvolurum.

Yakup – Git, İskele Başçavuşu ile davanı hallet.

(...)

Musahipzade CELÂL

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize, uzun çizgi ile ilgili konuşmaların ayrıca tırnak içinde de verilip verilmeyeceğini sorunuz.

Cevap: Uzun çizgi ile verilen bir konuşma, ayrıca tırnak içine alınmaz.

Kesme İşareti

Aşağıdaki cümlelerde kesme işaretinin kullanım nedenlerini araştırınız.

- * Kurtuluş Savaşı'nın tüm ayrıntılarını, Atatürk'ün "Nutuk" adlı eserinden okuyalım.
- * Boğaz'dan manzara seyrettik arkadaşlarla.
- * Bu konunun 17. maddesinin ayrıntılarını öğrendik ama 2'nci maddeyi anlayamadık.
- * Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) "Yaban" eserinden bir bölüm okuduk.
- * Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle toplantı yapılmış.
- * Amik Ovası'nın nerede olduğunu bilmiyor ama "Amik Ovamızı korumalıyız." diyor.
- * Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmaları ile ilgili bilgi veren Onur Bey'e teşekkür edildi.
- * Türkçemizin sondan ekli bir dil olduğunu her Türk'ün bilmesi gerekir.
- * Zonguldak'ın yeşilliğini tabloya aksettirmişsiniz.
- * "Peygamberimiz güzel ahlâklı bir insandı, onu örnek almalıyız." diyen Ülkü Hanım'a bütün bayanlar sevgi ile baktı.
- * ODTÜ'nün başarılı öğrencilerinden Osman Orhan, rektörden ödül aldı.
- * Güzelliğin on par'etmez / Bu bendeki aşk olmasa. (Aşık Veysel)
- * Dilimize -ci'yla türetilen meslek adları vardır.
- * 12 Temmuz 2010'da TDK, "Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu"nu veri tabanına yüklemiş.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki metinde yay ayraçla gösterilen yerlere hangi noktalama işaretleri getirilmelidir? Uygulayalım.

- a. (")Ne kadar kullanışlı ve etkili olursa olsun(,) hiçbir yöntem ozanı tek başına şiire götüremez(.) İşte bu yüzden kimileri (")ozandır(")(,) kimileri de ozan değildir(.) Lois Aragon(,) bu konuda bakın ne söylüyor(:)(")Kara budalalıklarımızı gerçeküstü yönetime uygun olarak yazsak da gene kara budakalıktır(.)(")
- b. "Lois Aragon" isminden sonra kesme işareti kullanacak biçimde cümleyi nasıl yazabiliriz? Uygulayalım.

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinize özel adlar yerine kullanılan "o" zamirinin büyük harfle yazılıp yazılmayacağını ve sözcüğe gelen eklerin de kesme işaretiyle ayrılıp ayrılmayacağını sorunuz.

Cevap: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri, hiçbir zaman büyük harfle yazılmaz ve doğal olarak da ekleri kesme işareti ile ayrılmaz.

2. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyelim.

- a. Büyük adamlar (1) tarihi över (2) yüceltir (3) hatta abartır (4)

Bu cümledeki numaralandırılmış yerlerden hangisine nokta (.) getirilmelidir?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☒ 4

- d. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna soru işareti getirilemez?

☐ Son günlerde seni hiç aradı mı
☐ İsviçreli bilgin hangi kuramı açıkladı
☐ Haberler ne zaman başlayacak
☒ Sen aradın mı ben hemen çıkarım

- b. 1. Yol, burada ikiye ayrılıyor.
 2. Çocuk ateşler içinde yanıyordu, çaresizdik.
 3. Annesini, babasını ve kardeşlerini özlemiş.

4. Beni buraya, Ali'nin yanına, getirdiler.
 Numaralanmış cümlelerde virgül (,) kaç farklı görevle kullanılmıştır?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☒ 4

- e. Of () Hava ne kadar sıcak ()

Bu cümledeki boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

☐ (,) (!) ☒ (!) (!)
☐ (?) (!) ☐ (.) (!)

- c. Bugünlerde çok farklı ve ilgi çekici bir kitap okuyorum () İşimle Ateş Arasında.

Bu cümledeki boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

☐ (,) ☐ (;) ☐ (.) ☒ (:)

- f. 1. Türkiye'nin ekonomik sorunları tartışıldı.

2. Bu senin 3'üncü dereceden oldu.
 3. Yılanın boyu 95 cm'yi buluyordu.
 4. Verdiğim ödevleri Ahmet'ten al.

Numaralanmış cümlelerde kesme işareti kaç farklı işlevde kullanılmıştır?

☐ 1 ☐ 2 ☒ 3 ☐ 4

- ç. Haydi! Evli evine, köylü köyüne ()

Bu cümlede boş bırakılan yere, aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

☐ (:)
☐ (...)
☒ (.)
☐ (;)

- g. Yaşlı kadın genç müzisyene () () Sen beni tanıyor musun () () diye sordu.

Bu cümledeki boş bırakılan yerlere sırasıyla noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

☐ (,) (,) (;) (.) ☐ (;) (,) (,) (?)
☒ (,) (") (?) (") ☐ (:) (,) (,) (!)

1. 1. Senin yaşın ne ki bu işlere bulaştın?
2. Bu iş yaş, bu işe giremem.
3. Yağmur yağmadı ama yerler yaş.
4. Küçük yaşta büyük işler başardı.
"Yaş" sözcüğü, yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

2. Sanat adamları, yapıtları ve konuşmalarıyla dile değer kazandırır. Bu işi, yeni sözcükler getirmekten çok, sözcükleri bükmek, onların olanaklarını çoğaltmak yoluyla yaparlar.

Paragrafta yer alan "sözcükleri bükmek" sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sözcüklerin eş anlamlılarını kullanmak
B) Sözcüklerin anlamını daraltmak
C) Toplumun anlayacağı sözcükler seçmek
D) Sözcüklere yeni anlamlar kazandırmak

Cevap: D

3. Tanıdığım bir tamirci var, arabayı bir de o elden geçirsin.

Yukarıdaki cümlede geçen "elden geçirmek" deyimini, aşağıdakilerden hangisini anlatmaktadır?

- A) Eksiklik ve bozuklukları gidermeyi
B) Bir işi yapmaya başlamayı
C) Bir malı satışa çıkarmayı
D) Bilinmeyen bir konuda bilgi vermeyi

Cevap: A

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "çok pişman olmak" anlamında bir deyim kullanılmıştır?

- A) Yaptıklarını hatırladıkça başını taşlara vuruyordu.
B) Yaşananlar geride kaldı, köprünün altından çok sular aktı.
C) Nereye gitsek kapılar yüzümüze kapandı.
D) Başına gelen olaylardan sonra buralardan elini eteğini çekti.

Cevap: A

5. I. Yaşlı kadın (elini beline koyarak): Artık yaşlandık, vücudumuz iflas etti.
II. Bu savaşta (1914 - 1918) pek çok masum insan zarar gördü.
III. Bu hafta edat (ilgeç) konusu üzerinde duracağız.
IV. Don Quiote (Don Kişot) modern romanın başlangıcı sayılır.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerde parantez kaç farklı görevde kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Fırtına nedeniyle halk Sığınağa gidiyordu.
B) Otobüs, Çavuş Durağı'nda oldukça fazla bekledi.
C) Suç ve Ceza'yı okuyunca büyülenmişti.
D) Yazar, Türkçeyi ve İspanyolcayı da öğrenmiş.

Cevap: A

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kesme işareti (') yanlış kullanılmıştır?

- A) İstanbul'u hiç böyle hüznü görmemiştim.
B) Urfalılar'da bir gece düzenleyecekmiş.
C) Nazan Bekiroğlu'nun yeni kitabı çıkmış.
D) Etlik'te yeni bir eve taşınmışlar.

Cevap: B

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Bu inşaatın temeli ben doğmadan atılmış.
B) 2007'de yurt dışından kesin dönüş yaptılar.
C) Yeni yapılan apartmanın 6'inci katından bir ev almışlar.
D) 1995'ten bu yana öğretmenlik yapıyor..

Cevap: C

9. Yanındaki kimdi () bilmiyordu () Nereden geliyorlardı () neden hiç konuşmuyorlardı ()

Yukarıda parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) (?) (.) (,) (?) B) (,) (.) (,) (?)
C) (,) (.) (,) (.) D) (,) (,) (?) (?)

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-lar, -ler" eki alan sözcük, "civarında" anlamı kazanmıştır?

- A) Anneler tatilden dün döndü.
B) Belki de insanlar vazgeçmiştir barıştan.
C) Saat üç sularında boğazdan geçecek.
D) Müdür Beyler henüz teşrif etmedi.

Cevap: C

11. Yazılış ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere "..... sözcükler" denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) terim anlamlı
B) eş sesli
C) karşıt anlamlı
D) eş anlamlı

Cevap: B

12. Aşağıdakilerin hangisinde deyim kullanılmıştır?

- A) Bir bardak suda fırtına koparıyorsun, ne gerek var?
B) Dilimin ucunda bir yara çıkmış, yemek yi-yemiyorum.
C) Canını dişine takıp çalışıyor sınavı kazanmak için.
D) Şu kız iki iyi dostu birbirine düşürdü.

Cevap: B

1. C	2. D	3. A	4. A	5. D	6. A	7. B	8. C	9. B	10. C	11. B	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. Bazen öyle yürek hoplatıcı sözler çıkıyor karşıma, onları çerçeveletip duvara asıyorum. Bu sözlerin sahipleri filozof adamlardır. feleğin çemberinden geçmişlerdir.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tecrübeli olmak
- B) Yaşlanmış olmak
- C) Bilgili olmak
- D) Özgün olmak

Cevap: A

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eş sesli bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Sen geldin diye yüzümüzde güller açıyor.
- B) Uyuyakalınca ocağı kapatmayı unutmuş.
- C) Bu kitabı iki günde okuyabilmiş.
- D) Çocuk sabahdan beri aç, hiçbir şey yemedi.

Cevap: C

3. "Kesilmek" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "bitmek, sona ermek" anlamında kullanılmıştır?

- A) Tıraş olurken çenesi kesildi.
- B) Mayasını az koyunca süt kesildi.
- C) Mikrofonu eline alınca herkes dikkat kesildi.
- D) Fırçayı yiyince ses bıçak gibi kesildi.

Cevap: D

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zıt (karşıt) anlamlı sözcükler bir arada kullanılmamıştır?

- A) Düşüne gelip gelemeyeceğimi soruyorlar.
- B) Güzellik ve çirkinlik göreceli kavramlardır.
- C) Odaya sık sık girip çıkması beni rahatsız etti.
- D) Karşımda ileri geri konuşup durma, sinirlerim bozuluyor.

Cevap: A

5. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışlığı vardır?

- A) Kedimiz Yumuk ile kekliğimiz Garip, çok güzel anlaşıyor.
- B) Bize iyi Fransızca bilen biri gerekiyor.
- C) Hep birlikte Mardine gidiyoruz.
- D) Anamur'un tarihî yerlerinden biri de Ören'dir.

Cevap: C

6. Aşağıdakilerin hangisinde kısa çizgi (-), farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Adana - Ankara karayolunda trafik çok sıkışmış.
- B) Osmanlı - Rus Savaşlarını inceleyen bir kitap bu.
- C) Ulus - Kızılay hattında çalışan dolmuşu varmış.
- D) Yarın - hiç ihtimal vermiyorum ama - gelecekmış.

Cevap: D

7. (I) Güneş'ten teni kavrulmuş bir köylü kadına yolu sorduk. (II) Dilinin döndüğünce tarif etti bize. (III) Anadolu'nun bu unutulmuş yerleri bizi çok etkilemişti. (IV) Dünyada hâlâ böyle yerler olduğuna inanamamıştık.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerden hangilerinde yazım yanlışı vardır?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) III ve IV.

Cevap: B

8. () Toplantıya kimler katılacak () söyledi mi ()
() Hayır () benim haberim yok.

Yukarıda parantezle belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (–) (?) (?) (–) (,) B) (–) (,) (–) (–) (!)
C) (–) (,) (?) (–) (,) D) (–) (?) (?) ("") ("")

Cevap: C

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Şehzade Mustafa'nın kuyusunu kazdılar.
B) Nesrin, yıllarca bekledi ama sonunda turnayı gözünden vurdu.
C) Verdiğim şiiri su gibi ezberlemiş.
D) Balıkları sana hediye olarak aldık.

Cevap: D

10. Aşağıdakilerin hangisinde kesme işareti yanlış kullanılmıştır?

- A) Ankarada'ki etkinlikler devam ediyor.
B) Ahmet Bey'le karşılaştık.
C) Kardeşim yarışmada 2'nci olmuş.
D) Hafta sonu Karadeniz'e gezi düzenleyeceğiz.

Cevap: A

11. Aşağıdakilerin hangisinde deyim açıklamasıyla birlikte verilmemiştir?

- A) Sen kimseye aldırış etmeden doğru saydığın davranışı sürdür, bildiğinden şaşma.
B) Olumlu bir durumun, düşünülmesi gereken olumsuz yönünü de yani madalyonun öteki yüzünü de düşünmeliyiz.
C) Sen onu bizim komşumuza sor, olup bitenleri çabuk haber alır, kulağı delik biridir.
D) O zamanlar bana babaannemin anlattığı bu hikâyeyi size dilimin döndüğü kadar anlatayım.

Cevap: D

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eş anlamlı sözcükler, aynı cümlede kullanıldığı için anlam bozukluğu yapılmıştır?

- A) İyi ve güzel olan her şey senin için.
B) Hızlı ve seri adımlarla yürüyün.
C) Kimi kimsesi olmayan biriydi.
D) Olay yerinden telaşla ayrıldı.

Cevap: B

1. A	2. C	3. D	4. A	5. C	6. D	7. B	8. C	9. D	10. A	11. D	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Sözcükte ve Sözcük Gruplarında Anlam

Gerçek Anlam (Temel Anlam)

İnsanı hayvanlardan ayıran yönün, insanın sanatsal bakış açısı olduğunu ele alan aşağıdaki paragrafı dikkatle okuyalım ve paragraftaki sözcüklerle ilgili soruları cevaplayalım.

Işıklı, aydınlık bir bahar günü, bir su kenarında daha yeni gövermiş çimleri iştahla yiyen keçiler gördüm. Dişlerinin arasında ot, sanki yeniden diriliyormuşçasına yiyordu. Suyu eğilince suyun güzelliğini gördüm. Hayvanlar ihtiyaçlarını gideriyorlar bununla ama ben bunlar üzerine bir şiir yazdım: Tabiatın şiirini. Oysa mutlu keçi, hiçbir zaman şiir yazamayacak. Beni ondan ayıran, onun iştahla yediği çim yahut suya dudaklarını değdirişi değil; yazdığım şiir.

- "Gövermiş" sözcüğünün anlamı "yeşermek" tir.
- "Kenar" sözcüğünün yerine "kıyı" sözcüğü kullanılabilir.
- Metindeki "diş" sözcüğünün anlamı "ağzın içindeki çiğneme organı" dır.
- "İhtiyaç" sözcüğünün eş anlamlısı "gereksinim", "tabiat" sözcüğünün eş anlamlısı "doğa" dır.
- "Yeni" sözcüğü metinde, aşağıdaki anlamların hangisi ile kullanılmıştır?
 - Kullanılmamış veya az kullanılmış olan (sıfat). ☐
 - Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan (sıfat). ☐
 - En son edinilen (sıfat). ☐
 - İşe henüz başlamış (sıfat). ☐
 - O güne kadar söylenmemiş, görülmemiş olan (sıfat). ☐
 - Tanınmayan, bilinmeyen (sıfat). ☐
 - Daha öncekilerden farklı olan (sıfat). ☐
 - Eskisinin yerine gelen (sıfat). ☐
 - Biraz önce, çok zaman geçmeden (zarf). ☒
- Son cümledeki "ayıran" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde, metindeki anlamıyla kullanılmıştır?
 - Elmayı dörde ayırayım mı? ☐
 - Çocuklara da yemek ayıralım. ☐
 - Odayı ikiye ayırdık. ☐
 - Resimlerden beğendiklerimi buraya ayırdım. ☐
 - Nihayet ikiz kardeşimle bizi ayıran birini bulabildim. ☒
 - Filmdeki anne, çocuklarını birbirinden ayırıyordu; buna büyük çocuk, çok kızdı. ☐
 - Ben bu odayı anneme ayırdım, gelince orada kalsın. ☐

Metnin Bağlamından Hareketle Sözcüklerin ve Sözcük Gruplarının Anlamı

1. Aşağıdaki şiirde geçen "çağ, aş-, çiçek, el, gül, sevgi" sözcüklerinin anlamlarını, kendi sözcüklerimizle ifade edelim.

çağ: Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem, devir.

aş- (aşmak): Geçmek.

çiçek: Bir bitkinin güzel kokulu, renkli bölümü.

Çağlar aşacak hızım oldunuz.
Tutan elim, gören gözüm oldunuz.
Çiçek çiçek oğlum, kızım oldunuz.
Selam size, sevgi size, gül size.
Bestami YAZGAN

sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.

gül: Katmerli, genellikle kokulu olan çiçek.

el: Kolun bilekten parmak ucuna kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

2. İçinde "çağ" sözcüğü geçen aşağıdaki deyimlerin anlamlarını yazıp deyimleri cümlede kullanalım.

çağ atlamak: Büyük ilerleme sağlamak.
Bu ülke, yaptığı çalışmalarla çağ atlamış.

çağını aşmak: Düşünce tutum ve davranışlarıyla bulunduğu çağdan daha ileri olmak.
Yaptığı bilimsel çalışmalarla ülkesi çağını aştı.

çağı yakalamak: Çağın gerektirdiği gelişmişlik düzeyine ulaşmak.
Uçaklarla ilgili yaptığı çalışmalarla ülkesinin çağı yakalamasını sağladı.

çağın gerisinde kalmak: Gelişmelere ve yeni düşüncelere uyum sağlayamamak, ayak uyduramamak.
Çağın gerisinde kalmak istemiyorsanız laboratuvarlarda sabahlamalısınız.

3. Verilen cümlelerde altı çizili sözcüklerin anlamlarını açıklayalım.

Sokulganlığını aşmış iyice.
Kısa sürede insanlarla kaynaşıp dost olabilen, kendini çabucak sevdiren.

Kardeşim çiçek oldu diye, annem kimseyi onun yanına yaklaştırmadı.
İrinli (iltihaplı) kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalık.

4. "Çiçek" sözcüğüyle kurulan aşağıdaki söz gruplarını anlamlarıyla eşleştirelim:

çiçek bozuğu	Çiçek hastalığına karşı bağışıklık kazanmak amacıyla aşı olarak yapılan zayıflatılmış çiçek virüsü.
çiçek bahçesi	Çiçek yetiştirilen veya çiçeklerle kaplanmış süslü bahçe.
çiçek aşısı	Çiçek hastalığından yüzü delik deşik olmuş.

5. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin anlamlarını yazalım:

aş: yemek { Aş tuz ile, tuz olan ile.
Aş taşınca kepçeye paha olmaz.
Aşını, evini, işini bil.
Elimdeki bütün parayı, bu eve yatırdım.
(Sahiplik, mülkiyet) Bana ait olan.
İki el silah sesi duyulmuş.
Kere, defa.

6. Aşağıdaki cümlelerde "gül" sözcüğünün geçtiği deyimler vardır. Bu deyimlerin anlamlarını tahmin edelim:

Aynur Hanım çalışarak çocuklarına gül gibi bakıyor.
 gül gibi bakmak: Geçimini para sıkıntısı olmadan sağlamak.

Gül gibi geçinip gidiyorlardı, ta ki o güne kadar.
 gül gibi geçinmek: Çok iyi anlaşmak, geçinmek

7. "Yad el, gurbet eli, Türk eli, yad eller" söz gruplarında geçen "el" sözcüğü yandaki anlamların hangisi ile ilgilidir?

1

① Ülke, yurt, il.

② Yakınların dışında kalan kimse, yabancı.

③ Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü

8. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin "gerçek - mecaz - terim" anlamlardan hangisi ile kullanıldığını cümlelerin yanına yazalım:

- a) Sıklıkla gelmiyorum diye bana kırılıyor. (Mecaz)
 b) Sabahtan beri açım; elim, ayağım titriyor. (Gerçek)
 c) Bu sözler arasında ulama yapılabilir. (Terim)

Yabancı Dillerden Dilimize Giren Sözcüklerin Türkçe Karşılıkları

1. Aşağıda yabancı dillerden dilimize girmiş sözcükler ve bu sözcüklerin Türkçe karşılıkları verilmiştir. Sözcükleri, Türkçe karşılıkları ile eşleştirelim.

1)	agresif
2)	artist
3)	doküman
4)	faks
5)	hit
6)	kampüs
7)	kriter
8)	natürel
9)	periyot
10)	polemik

11)	revizyon
12)	show
13)	spiker
14)	e-mail
15)	center
16)	objektif
17)	izolasyon
18)	versiyon
19)	dizayn
20)	anons etmek

4	belgegeçer
7	ölçüt
11	düzeltilme
9	dönem
14	e-posta
12	gösteri
16	nesnel
1	sinirli
17	yalıtım
3	belge

10	tartışma
6	yerleşke
2	sanatçı
18	sürüm
20	duyurmak
5	gözde
19	tasarım
13	sunucu
8	doğal
15	merkez

Deyimler

Aşağıdaki deyimlerle verilen anlamları eşleştirelim.

a)	Çiğ gibi büyümek
b)	Başı belada olmak
c)	Cephe almak
ç)	Aklına uymak
d)	Dışında kalmak
e)	Fakir düşmek
f)	Akan sular durmak
g)	Faturasını (birine) çıkarmak
ğ)	El çektirmek
h)	Galeyana getirmek
ı)	Fark atmak
i)	Garanti etmek
j)	Hatırını hoş etmek

c	Hasım durumu takınmak, bir düşünceye karşı olmak, direnmek.
a	(Bir olay) Birdenbire ve etkileyici bir şekilde büyümek.
g	Sorumluluğu birine yüklemek.
e	Yoksullaşmak.
b	Çözülmesi güç, sıkıntılı bir durumda olmak.
ı	İleri gitmek, çok üstün gelmek.
ç	Başka birinin düşüncesine göre iş yapmak.
ğ	Görevinden uzaklaştırmak.
i	Bir işin gerçekleşmesi için gerekli önlemleri almak.
d	Karışmamak, ilgilenmemek.
j	Sevindirmek, memnun etmek.
h	Coşturmak
f	İtiraz edememek söyleyecek sözü kalmamak.

Sözcüğün Cümleye Kattığı Anlam, Sözcüğün Cümledeki Anlamı

1. Aşağıdaki soruları, uygun şekilde cevaplayalım.

a) "Çocuklar, öğütlere kulaklarını kapatır ... örneklerle gözlerini açarlar." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi en uygun olur?

- ☐ hatta ☒ ama
☐ bari ☐ bile

d) "Mahallemizin sütçüsü bugün gelmedi yarın gelir." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- ☒ belki ☐ acaba
☐ sadece ☐ bazen

b) Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde "soy" sözcüğü, "sülâle" anlamında kullanılmıştır?

- ☐ Patatesleri güzelce soy.
☐ O, çok soylu bir aileden geliyor.
☐ Hırsızlar evi kısa sürede soydu.
☒ Soyumuz çok eskilere dayanıyor.

e) "Hayatımın hiçbir döneminde mutlu olmamıştım." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- ☐ bu denli ☐ bu kadar
☐ bugünkü gibi ☒ her neyse

c) 1. Sıkı giyin yoksa hasta olursun.
2. Aradığın kitap fuarda yoksa onu yayınevinden bulabilirsin.
3. Söylediklerimi iyi dinle yoksa beni anlayamazsın.
4. Yoksa pikniğe sen de mi gelmiyorsun?
Numaralanmış cümlelerin hangilerinde "yoksa" sözcüğünün cümleye kattığı anlam aynıdır?

- ☐ 1 ve 2 ☐ 2 ve 3
☐ 3 ve 4 ☒ 1 ve 3

f) 1. Hiç olmazsa soruların bir kısmını çözmelisiniz.
2. Ağzıyla kuş tutsa da artık gözüme giremez.
3. Düğüne gitmedin, bari bir çiçek gönderseydin.
4. En azından iki günde bir uğrasan da yeter.

Numaralanmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerden hangisi, farklı anlamda kullanılmıştır?

- ☐ 1 ☒ 2 ☐ 3 ☐ 4

ç) "Nerede bende o yürek, yârdan cayacak." cümlesindeki "nerede" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde bu cümledeki anlamıyla kullanılmıştır?

- ☐ Sana verdiğim kitaplar nerede?
☐ Nerede yapılacakmış maç?
☒ Sende söylediklerimi anlayacak kafa nerede?
☐ Onunla nerede buluşacaksınız?

g) "Denemeci, okurlarına açılabilen kişidir." cümlesindeki "açılabilen" sözünün cümleye kattığı anlam, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- ☒ Hiç kimseyle derdimi söylemeyerek geçirdiğim o günler beni mahvetti.
☐ Deneme, içimizdeki yaşamı sevmeye isteğini kabartmalı.
☐ Deneme yazarı cümlelerini damıtılmış, altın sarısı sözlerden kurmalıdır.
☐ Okur, deneme yazarını büyük bir ilgiyle okuyordu.

6. Tema Zaman ve Mekân

2. Aşağıdaki sorularda, altı çizili sözcüklerin hangi anlamda olduklarını yazalım.

a)	Sırtını babasına <u>yaslamış</u> , yaşıyor. sorumluluk almamak
b)	İşçiler bahçe duvarını biraz daha <u>kaldırdılar</u> . yükseltmek
c)	<u>İkide bir</u> aynı şeyleri söylemekten sıkıldım. sürekli olarak, durmadan
d)	Okuduğum tüm kitaplarda <u>satırlar arasına sinmiş</u> sevgi sözcükleri dikkatimi çeker. dikkat çekmeyecek kadar az
e)	Sıcak ütünün tabanına elini <u>sürme</u> . dokundurma, değdirme
f)	Arabanın her tarafı buz <u>tutmuştu</u> . kaplamıştı
g)	Oğlan dayıya, kız halaya <u>çeker</u> . benzer
h)	Ablam, kıvrak bir <u>zekâyâ</u> sahipti. akla
ı)	Haksızlığın bu derecesini <u>anlayamadık</u> . akıl erdirmek
i)	Patatesleri ince ince <u>kıydı</u> . doğramak
j)	Sen oğluna kabahat <u>bulma</u> , suç sende. yükleme
k)	Pilavın üzerine karabiberi çok <u>attım</u> . döktüm
l)	Üç bin lira <u>indirdim</u> , yine de evi almadı. fiyatı düşürmek
m)	Bu ne şıklık, ne <u>hoş</u> olmuşsun! güzel

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Kazanım: Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

DÜZELTME İŞARETİNİN (^) KULLANILDIĞI YERLER

Düzeltilme işaretinin kullanılacağı yerler aşağıda gösterilmiştir:

- ✓ Yazılışları bir, anlamları ve söylenişleri ayrı olan sözcükleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine konur.

adem: Yokluk. / âdem İnsan

- ✓ Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım sözcüklerle özel adlarda bulunan ince "g, k" ünsüzlerinden sonra gelen "a" ve "u" ünlüleri üzerine konur.

gâvur, kâfir

- ✓ Nispet ekinin belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır.

(İslam) dini dinî bilgiler

Nispet eki (î) alan sözcüklere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır:

millîleştirmek, millîlik, resmîleştirmek, resmîlik ...

Örnekler:

- * Gülten, âdetlerimize göre davranıyor.
- * Seval Ticaret, hâldeki en temiz iş yerlerinden biridir.
- * Bana hâlâ aynı konuda olduğunu söylemeyeceksin sanırım.
- * Dünden beri dükkâna kiracı arıyorum.
- * Bu hikâyenin sonunu hepimiz merak ettik.
- * Mahkûmların olduğu yemekhanede büyük bir sükût vardı.
- * Atatürk'ün resmini yerine astım ve yeni açılan okullarla ilgili resmî işlemlere devam ettim.
- * Bana dünya haritasından Selânik'in yerini kim gösterecek?
- * Tezgâhın üstüne fırlayan kedi, doğradığım ciğeri kapıp kaçtı.
- * Nigâr, Nalân ve Halûk, tiyatronun kapısı önünde buluştular.
- * Şûra salonunun önünde ağabeyimle buluştuk.
- * Bir kâse çorba ile gönlümü aldı.
- * Ne kadar hâlsiz görünüyorsun, dinlen biraz.

Öğretmenin Sorusu

"Oyunları yardım." cümlesindeki "yarmak" eylemi "Yardan aşağı üç koyun düşmüş." ve "Yârime pembe fistan aldım." cümlesindeki hangi sözcükle sesteştir?

Cevap: Düzeltilme işareti olan sözcüklerde sesteşlik olamayacağı için "Yardan aşağı üç koyun düşmüş." cümlesindeki "yar" sözcüğü, "Oyunları yardım." cümlesindeki "yarmak" sözcüğü ile sesteştir.

Yazımı Yanlış Olan Sözcükler

1. Aşağıdaki sözcüklerden içinde yazımı yanlış olanların karşısına doğrularını yazalım. Doğru olanların karşısına (+) işareti koyalım.

herşey → <u>her şey</u>	hoşgeldin → <u>hoş geldin</u>
her bir → <u>+</u>	pekçok → <u>pek çok</u>
her an → <u>+</u>	iç içe → <u>+</u>
birşey → <u>bir şey</u>	kuruyemiş → <u>kuru yemiş</u>
saçma sapan → <u>+</u>	ya da → <u>+</u>
dil bilgisi → <u>+</u>	doğumevi → <u>+</u>
sevketmek → <u>sevk etmek</u>	kat sayı → <u>katsayı</u>
hiç bir → <u>hiçbir</u>	oysaki → <u>+</u>
sürpriz → <u>+</u>	asvalt → <u>asfalt</u>
mahzun → <u>+</u>	pardösü → <u>+</u>
espri → <u>+</u>	gardırop → <u>+</u>
traş → <u>tıraş</u>	erozyon → <u>+</u>
yanlış → <u>+</u>	koperatif → <u>kooperatif</u>
gıramofon → <u>gramofon</u>	dersane → <u>dershane</u>
ard arda → <u>art arda</u>	şöför → <u>şoför</u>
gelişi güzel → <u>gelişigüzel</u>	anadil → <u>ana dil</u>
maydanoz → <u>+</u>	farketmek → <u>fark etmek</u>
kuru soğan → <u>+</u>	dinazor → <u>dinozor</u>
karekter → <u>karakter</u>	kurdele → <u>+</u>

2. Aşağıdaki metinlerde yazım yanlış olan yerlerin altını çizelim, doğrularını boşluklara yazalım.

a) Ben Ayvalığa kısmen deniz, kısmende kara yoluyla geldim. İstanbul çıkışından sonra Yalova'ya araba vapuruyla Yalova'dan Ayvalık'ada bursa üzerinden kara yoluyla giderdim.

Ayvalık'a

kısmen de

Ayvalık'a da

Bursa

b) Herşey insanla güzel
Mavi rüzgarların koştuğu sokak!
İnsan olmassa kötü resimler gibi
Lacivert bahçelerde başlıyan baharı
Temmuz tarlalarında başak.
İnsanlar, Canım insanlar!
Işıklar, Güneş'ler hep sizin için.

Her şey

rüzgârların

olmazsa

başlayan

canım

güneşler

(İlhan GEÇER)

c) Goethe, "hırsızların en zararlıları, zamanımızı çalan hırsızlardır çünkü hırsızın her çaldığını telafi etmek mümkündür; Zamanımızı çalanların ise çaldıklarını telafi etmek mümkün değildir." der.

Hırsızların

zamanımızı

ç) Mimar Sinan, o tarihten itibaren şan ve şerefin en yüksek noktasına ulaştı. İstanbul'un en muhteşem camileri mimar Sinan'ındı. Haliç'in üzerine dört yüz bin altınla inşa edilen Süleymaniye camisi, su kemerleri, medreseler, türbeler ve son olarak da Süleymaniye Camisi, koca Sinanın şeref ve ününü artıracak şah eserlerdendi.

mimar

Haliç'in

dört yüz bin

Camisi

Sinan'ın

şaheserlerdendi

Noktalama İşaretleri

1. Aşağıdaki noktalama işaretlerinin kullanım yerleri ile ilgili olarak verilen bilgileri, doğru ya da yanlış olarak değerlendirip tabloda işaretleyelim.

		Doğru	Yanlış
a)	Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına noktalı virgöl gelir.		Y
b)	Ögeleri arasında virgöl bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için aralarına noktalı virgöl konur.	D	
c)	Cümle içinde (on on beş yıl) sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz.	D	
ç)	Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kısa çizgi konur.		Y
d)	Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılmaz.	D	
e)	Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti, yay ayraçtan önce kullanılır. Örnek: Yunus Emre'nin (1240? - 1320)...	D	
f)	Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için öznenin sonra virgöl kullanılır.	D	
g)	Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği (n. olacak) düştüğünü göstermek için virgöl kullanılır.		Y
ğ)	"Başbakanlık, Rektörlük" gibi sözlere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde "Başbakanlığa, Rektörlüğe" biçiminde yazılır.	D	
h)	Dizeler yan yana yazıldığında araya eğik çizgi konur.	D	
ı)	Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna kısa çizgi veya virgöl konur.	D	
i)	Cümle içinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tek tırnak içine alınır.		Y
j)	Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için nokta konur.		Y
k)	Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler, kesmeyle ayrılmaz.	D	

2. Aşağıdaki cümlelerde yay ayraçla boş bırakılan yerleri uygun noktalama işaretleri ile tamamlayalım:

- * Bu aydınlık parçalar, göğün yarıklarına benziyor (;) yavaş yavaş bulanıyor, sönüyor, örtülüyordu.
- * Bir grup öğrenci veya beş erkek (,) üç kız, hazırladıkları programın içeriğini müdüre anlattı.
- * Yıllardır gelmediği bu güzel şehirde (-) İstanbul'da (-) geçmişti çocukluğu.
- * Kör ölür, badem gözlü olur (;) kel ölür, sırma saçlı olur.
- * Aslı (;) Yağmur, Yiğit, Elif ve Mert'i yemeğe götürdü.
- * Ali karnıyarığı, mantıyı, köfteyi (;) Selma kuru fasulyeyi, içli köfteyi ve lahana sarmasını çok sever.
- * Öğretmenlerine (,) arkadaşlarına ve annesine sarılıyor (;) mutluluktan (,) heyecandan ne yapacağını bilemiyordu (.)
- * Resim (,) müzik (,) edebiyat beni hayata bağlıyor (;) kaygılarımı (,) sıkıntılarımı yok ediyordu.
- * Evin sevimli kedisi Tekir (,) dün akşamdan beri bir şey yemiyordu.
- * Otobüsteki yolculardan birkaçı (-) iki çocukla üç kadın (-) yaralanmıştı.
- * Yıllardır uğraştığım ticarete (,) kısa bir süre için de olsa ara verdim (.)

3. Aşağıdaki paragrafta kullanılan noktalama işaretlerinin kullanım nedenlerini inceleyelim:

HAYATIM

1897 tarihinde İstanbul'da doğmuşum. Ocak ayının 23'ü imiş. Annem Japonya'dan dönüşte batan Ertuğrul Fırkateyni'nin süvarisi Tekirdağlı Deniz Yarbayı Ali Bey'in kızı Bayan Neyyire; babam, Trabzonlu Hasan Ali Efendi'nin (Eski Posta ve Telgraf Nazırı) oğlu Bay Ali Rıza'dır. İlköğrenimimi Yeşiltulumba'da "Yolgeçen", Topkapı'da "Taş Mektep" mahalle mekteplerinde ve özel bir rüşdiye olan "Mekteb-i Osmani"de yaptım. Rüştiye diplomasını aldıktan sonra Vefa İdadisine girdim. Son sınıftan, yedek subay olmak üzere 1331 (1915) yılında ayrıldım. Terhisten sonra Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne girdim ve 1920 yılında burayı bitirdim. Edebiyat Fakültesinde on bir ay kadar inzibat memurluğu yaptım. İzmir'in geri alınması üzerine, orada Muallim Mektebi (öğretmen okulu) edebiyat öğretmenliğine atandım. Bir yıl bitince İstanbul'a geldim; Kuleli Askerî Lisesi edebiyat, İstanbul Erkek Lisesi felsefe öğretmenini oldum.

(...)

Hasan Ali YÜCEL

(Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, 1938)

4. Aşağıdaki cümlelerde noktalama hatası varsa o cümlenin başındaki kutuya eksi işareti (–) koyalım.

–	1. Edebiyatımızdaki, dil problemleri hâlâ gündemdedir.
	2. Evet, yirmi yıldır bu mahallede oturuyoruz.
–	3. Ağır, ağır çıkmaya çalıştığı merdivenlere oturuverdi.
–	4. At ölür, meydan kalır, yiğit ölür, şan kalır.
	5. Sıfatlar iki grupta incelenir: niteleme sıfatları, belirtme sıfatları.
–	6. Böyle bir kitabı kim hazırlayabilir...
	7. Araba M...’ye yaklaşıncaya bize haber verecekti.
–	8. Eski İstanbulda zengin, fakir birlikte eğlenirdi.
	9. Kaç kişi gelecek akşam, bana söylemedi.
	10. Cihan yıkılsa -emin ol- bu cephe sarsılmaz.
	11. “Gitti gelmez bahar yeli / Şarkılar yarıda kaldı.” dizelerinin sahibi kimmiş?
	12. Ankara-İstanbul yolu kar nedeniyle kapanmış.
–	13. Fazıl Hüsnü ilk şiirlerini “havaya çizilen dünya” adıyla kitaplaştırdı.
	14. Necip Fazıl’ın “Kaldırımlar” şiirinde kadını, ince bir ruha benzettiği söylenir.
	15. “İl-ko-kul” şeklinde heceleme yanlış, diyorlar.
	16. Karacaoğlan şiirlerin bazı yerinde neden “n’eylersem” demiş?
–	17. İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur diyorlar.
	18. 1985’ten bu yana eğitimle ilgili çalışmalar yapıyor.
–	19. 2.’nci sınıftaki kardeşimi tiyatroya götüreceğim.
–	20. Yaşadım mı, öldüm mü anlayamadım?
–	21. Bazı çocukların zarf (belirteç) deyince, mektup zarfı anladıklarını söyledi.
	22. TÜBİTAK’tan ödül alan oğlum, plaketini masasına koydu.
–	23. Arkadaşlarla 7’şer kişilik oyun grubu kurduk.
–	24. Neden bana O’nun da bu işte katkısı olduğunu söylemediniz.

1. "Geçmiş, geleceğin en iyi habercisidir."

Bu sözün anlamı, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Geleceğin en doğru sözlü kâhini, geçmiş-tir.
B) Gelecek, yalnız çalışkanlıkla kazanılır.
C) Geleceği düşünmek, şimdiyi unutturur.
D) Hiç kimse geleceği önceden göremez.

Cevap: A

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimlerden hangisinde "çıkarıcılık" anlamı vardır?

- A) Bir elim yağda bir elim balda yaşıyorum.
B) Bu iyiliği babasının hayrına yapmadı.
C) Bu ay, kazandıklarımızı bol keseden harcadık.
D) Aklını başına toplamazsan sonun hayırlı görünmüyor.

Cevap: B

3. Yaz tatilini Ankara'da mı() İstanbul'da mı() Antalya'da mı() yoksa köyde mi geçireceksin()

Bu cümlede yay ayraçla () gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (?) (?) (?) (?) B) (,) (,) (,) (.)
C) (,) (,) (,) (?) D) (!) (,) (,) (.)

Cevap: C

4. "Tartışma hiç yoktan büyümüş, ortam gerginleşmişti."

Bu cümledeki altı çizili sözün cümleye kattığı anlam, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Çocuklar öğretmene sürekli soru soruyor.
B) Bu işi er geç bitireceğiz.
C) Sınıfımıza sebepsiz yere ceza verildi.
D) Işığı göremeyince az kalsın kaza yapıyoruz.

Cevap: C

5. Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?

- A) Ilgıt ılgıt esiyordu o sabah seher yeli.
B) Avrupa'lı bir gezginden dinledim hikâyesini.
C) 9'ncu yaş günümde bana bilgisayar almıştı.
D) Bütün gece saçmasapan rüyalar gördüm.

Cevap: A

6. Değerli Arkadaşım()

Bu mektubu sana deniz kıyısında beraber oynadığımız parkta yazıyorum.

Yukarıdaki cümlede yay ayraçla () belirtilen yere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) Noktalı virgül (;)
B) Üç nokta (...)
C) Ünlem (!)
D) Virgül (,)

Cevap: D

7. "Bir" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "sadece" anlamda kullanılmıştır?

- A) Bir gün anlayacaksın söylediklerimi.
- B) Bir seni sevdim şu yalan dünyada.
- C) Bir an düşündü ve cevap verdi.
- D) Bir insanı kazanmak çok önemlidir.

Cevap: B

8. Aşağıdakilerin hangisinde birleşik fiillerin kullanımı ile ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Ablam bu yıl üniversiteye kaydolacak.
- B) Siz burada bekleyedurun, biz geliyoruz.
- C) Bizimle geleceğinizi zannediyorduk, gelmediniz.
- D) Ben onunla uğraşmaktan vaz geçtim artık.

Cevap: D

9. "Geniş" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "Geniş düşünmek lazım." cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Bu şehir, geniş bir alana yayılmış.
- B) Konuya çok geniş bir açıdan yaklaştım.
- C) Yaşadığım evin bahçesi çok geniş.
- D) Evin geniş bir salonu var.

Cevap: B

10. 1. Bıçağı dikkatli kullanmazsan elin kesilir.
 2. Dağ başından duman eksik olmaz.
 3. Saatlerdir bunu kuruyorum kafamda.
 4. Ailemin kökleri çok eskiye dayanır.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin hangisi temel anlamda kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Cevap: A

11. Aşağıdaki dizelerin hangisinde altı çizili ses-teş sözcüklerin kullanımlarından biri, fiil değildir?

- A) Bir acı rüzgâr esince,
Sallanmadık dal mı kalır?
- B) Karac' oğlan der ki aşka doyamam.
Ak gerdanda çifte benler sayamam.
- C) Sabahtan uğradım ben bir güzele.
Ala gözlerine sürmeler çekmiş.
- D) Dost dostunu arzularsa
Aşılmadık yol mu kalır?

Cevap: C

12. Kaldırdığı toz ile etrafı karartan puslu akşam rüzgârı(1) Sardağ'ın eteğindeki kayalıkların neresine sinmişse(2) günbatımına doğru çıkar gelir(3) nefesini Nazilli'nin üstüne püskürtürdü(4)

Numaralandırılmış yerlerin hangisine nokta (.) getirilmelidir?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Cevap: D

1. A	2. B	3. C	4. C	5. A	6. D	7. B	8. D	9. B	10. A	11. C	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1. "Rahat" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı anlamda kullanılmıştır?

A) Kendime rahat bir ayakkabı aldım.
 B) Salondaki koltuklar çok rahattır.
 C) Sema'nın evinde misafir rahat eder.
 D) Ne kadar rahatsın, dünya batsa umrunda değil!

Cevap: D

2. "Bir ara hava o kadar güzelleşti ki gazeteci, mavi denizin fotoğrafını çekmekten kendini alamadı." cümlesinde "kendini alamamak" sözüyle anlatılmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bir işi yapmayı çok istemek
 B) Ne iş yapacağını bilememek
 C) Bir şeyi yapmaktan vazgeçmemek
 D) Yaptığı işten şüphe duymak

Cevap: A

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru işareti gereksiz kullanılmıştır?

A) Eve girdi mi kaçacak delik arardık?
 B) Ne zaman bitecek bu çile?
 C) Adınız?
 D) Toplantı bugün değil miydi?

Cevap: A

4. Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin cümledeki altı çizili sözcüğün eş anlamlısı yoktur?

A) Bizim kovanlardaki bal saftır.
 B) Dişlerinin ağrısına dayanamadı.
 C) Dağın başında kaldık sanırım.
 D) Şiirdeki mısralar insanı çok uzaklara götürüyor.

Cevap: B

5. 1. Buzdolabından çıkan yiyecekler henüz çözülmedi.
 2. Olay sonlara doğru çözüldü.
 3. İp sıkı bağlanmadığı için çözüldü.
 4. Problem çözülünce herkes rahat bir nefes aldı.

"Çözülme" sözcüğü yukarıdaki cümlede kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: C

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sesteş bir sözcük yoktur?

A) Kara günler geride kaldı, dedi.
 B) Rüzgâr kuzeyden esti.
 C) Seda, Pınar'ı çok sevmez.
 D) Yağmur durmaksızın yağıdı.

Cevap: C

7. Ülkemizdeki şehir tarihi çalışmalarını gözden geçirdiğimizde üzerinde en çok araştırma yapılan şehrin Bizans'a ve Osmanlıya başkentlik yapan İstanbul olduğu anlaşıyor. Oysa memleketimize 90 yıldır başkentlik görevi yapmış olan Ankara da üzerinde çalışmayı gerektiriyor. Ankara üzerine ciddi araştırmalar, monografiler olsa bile bu çalışmaların yetersizliği ortadadır.

Bu parçaya göre, yazarın Ankara'nın tarihini yazmasının asıl sebebi, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ankara'yı tanıtmaya ihtiyacının oluşması
B) Yapılmış olan çalışmaların eksikliği
C) Ankara'nın uzun süre başkent olması
D) Yazarın Ankara'ya önem vermesi

Cevap: B

8. Necip Fazıl'ın iki şiirini çok beğeniyorum()
Kaldırımlar() Veda()

Yukarıdaki cümlede yay ayraçla () gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (:) (.) (.) B) (:) (,) (.)
C) (.) (,) (...) D) (:) (,) (...)

Cevap: B

9. Eşin var() aşıyanın var() baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül() Nedir derdin()

Bu dizelerde yay ayraçla () gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (,) (,) (?) (?) B) (,) (;) (!) (!)
C) (,) (,) (;) (?) D) (,) (,) (,) (?)

Cevap: C

10. "Beklemek" sözcüğü aşağıdakilerden hangisinde "Teklifimizi reddedeceğini hiç mi hiç beklemiyordum." cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Sınav iyi geçti, tıp fakültesini bekliyorum.
B) Bu salon, konuklar beklesin diye yapılmış.
C) Biraz bekleyin lütfen sizinle ilgileneceğim.
D) İki saattir gelirsın diye yolda bekliyorum.

Cevap: A

11. (1) Aramızdan ayrıldı. (2) sizlere ömür. (3) Onu kayıp ettik. (4) Omzunda taşıdığı yüklerden kurtuldu, gitti.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

12. 1. Şuraya bir yatak da bana serin.

Bu ser yoluna feda olsun Atatürk.

2. Unutmak kolay mı, deme, unutursun.

O kötü günleri hatırlamak istemiyorum.

3. Bir hikâye kitabı çıkardı ve çok ilgi gördü.

Öykülerinde Anadolu insanını anlatır.

4. Bir yalnızlık türküsü söylüyor sazım.

Çaresizlik içinde kıvranıp duruyorum.

Numaralanmış cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerle ilgili aşağıda söylenenlerden hangisi yanlıştır? (ser: Baş.)

- A) 1. maddedeki sözcükler eş seslidir.
B) 2. maddedeki sözcükler karşıt anlamlıdır.
C) 3. maddedeki sözcükler eş anlamlıdır.
D) 4. maddedeki sözcükler yakın anlamlıdır.

Cevap: D

1. D	2. A	3. A	4. B	5. C	6. C	7. B	8. B	9. C	10. A	11. D	12. D
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ETKİNLİK

Cümlede Anlam

Amaç-Sonuç Cümleleri

1. Aşağıdaki amaç-sonuç cümlelerinin eksik olan amaç ya da sonuçlarını tamamlayalım.

a)	Tarihî araştırmalar yapmak için	günlerce çalıştık.
b)	Hedeflerimize ulaşmak için	önce plan yaptık.
c)	Eşyaları taşımak amacıyla	araç kiraladık.
d)	Planlamayı yapmak için	eve geldim.
e)	Zayıflamak için	her gün bir saat yürüdüm.
f)	Düğün masrafları için	yatırım yapıyor.
g)	Sınava hazırlanmak için	işten ayrıldı.
h)	Ona destek olmak amacıyla	kolları sıvadık.
ı)	Bahçeyi sulamak için	uzun bir hortum aldı.
i)	Yaşlılara yardım etmek amacıyla	huzur evinde işe başladı.
j)	Bilim adamları evrenin sırrını anlamak için	deneyler yapıyor.
k)	Yaşlı teyzeye yer vereyim diye	yerinden kalktı.
l)	Doktor olabilmek için	gece gündüz çalıştı.
m)	Onlara yuva kazandırmak için	barınaktan köpek aldık.
n)	Projesini sunmak için	sunum yaptı.

2. Aşağıdaki sonuç cümlelerini verilen sözcüklerle tamamlayalım. "Hangi amaçla?" sorusunu cevaplayarak amaç - sonuç cümleleri oluşturalım.

çin	diye	üzere
-----	------	-------

a) Çok çalışmış. → Sonuç cümlesi

Hangi amaçla çok çalışmış? → İstedığı notu alabilmek için çok çalışmış.

b) Spor yapıyorum → Sonuç cümlesi

Hangi amaçla spor yapıyorum? → Fazla kilolarımdan kurtulmak için spor yapıyorum.

c) Okul idaresine başvurdu → Sonuç cümlesi

Hangi amaçla okul idaresine başvurdu? → Raporunu vermek üzere okul idaresine başvurdu

3. Aşağıdaki amaç-sonuç cümlelerin amaçlanan şeyin altını çizelim.

a) Balkonu yıkamak için süpürge satın aldı.

b) Sebze aldı ki yemek yapabilsin.

c) Çamaşır yıkamak için su ısıttı.

Öznel ve Nesnel Cümleler

Aşağıdaki cümlelerde yer alan ifadelerden öznel olanların başına "Ö", nesnel olanların başına "N" yazalım.

1.	N	Dedem, 1960 yılında "Yılmazlar" adıyla bir şirket kurmuş.
2.	Ö	Kapı açılırken çıkan ses çok ürkütücüydü.
3.	Ö	İki ülke, çok önemli bir anlaşmaya imza attı.
4.	N	İş yerinde otuz altı personel çalışıyor.
5.	Ö	Banu Hanım, herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştı.
6.	N	Masanın üzerinde kırmızı güllerin olduğu bir vazo duruyordu.
7.	N	Deyimler en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış ifadelerdir.
8.	N	Banka müdürü ocak ayında terfi etti.
9.	Ö	Şiir, duyguların en iyi şekilde ifade edildiği türdür.
10.	N	Kar kalınlığı 30 cm olmuştu.
11.	N	Yolculuğun moladan sonraki bölümü üç saat sürdü.
12.	N	Şekerin fiyatı bu ay %10 arttı.
13.	Ö	Renkli gözlü insanların nazarı çabuk değer.
14.	Ö	Sezen Aksu, son yılların en iyi söz yazarıdır.
15.	Ö	Bahçenin girişindeki sarmaşıklar, evin ihtişamını artırıyordu.

Örtülü Anlam

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri tamamlayalım.

A) Eski evimin bahçesi daha güzeldi.

Bu cümleden,

* Yeni evimin bahçesi de güzeldir.

* Eski evimin de bahçesi vardı.

* Önceleri başka bir evde oturuyordum.

örtülü anlamları çıkar.

B) Burak, çok sevdiği bu şehre üç yıl önce de gelmişti.

Bu cümleden,

* Burak bu şehri çok sevmektedir.

* Burak bu şehre en az iki kez gelmiştir.

* Burak, bu şehirde yaşamamaktadır.

örtülü anlamları çıkar.

Atasözleri

Aşağıda verilen yakın anlamlı atasözlerini eşleştiriniz.

1) Bin ölçüp bir biçmeli.	a. Ayağı yürüten baştır.
2) Ağaç yaprağıyla gürler.	b. Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla.
3) Kartala ok değmiş, yine kendi yeleğinden.	c. Son pişmanlık fayda vermez.
4) Ne karanlıkta yat ne kara düş gör.	ç. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
5) Bin işçi, bir başçı.	d. Üzüm üzüme baka baka kararır.
6) Körle yatan şaşsı kalkar.	e. Ağaca balta vurmuşlar, "Sapı bedenimden." demiş.
7) Boğaz dokuz (kırk) boğumdur.	f. Kürkçünün kürkü olmaz.
8) Terzi kendi söküğünü dikemez.	g. Önce düşün, sonra söyle.

1- c	2- ç	3- e	4- b	5- a	6- d	7- g	8- f
------	------	------	------	------	------	------	------

Sebep-Sonuç Cümleleri

Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurarak sebep-sonuç anlamı taşıyan cümleler oluşturalım.

- a) Salondaki herkes sıkılmıştı çünkü hepsi sabahtan beri burada bekliyordu.
- b) Ödevlerimi çabucak bitirdiğim için çok mutluyum.
- c) Yağmurun yağması ile topraklarımız bereketlendi.
- ç) Gece geç yat tığından uykusuzluk çekiyordu.
- d) Telefonu açmadığından dolayı telaşlanmıştık.
- e) Utancın dan kimsenin yüzüne bakamıyordu.
- f) Eve geç geldim diye babam bana kızmıştı.
- g) Gülmekten karnım ağrıdı.
- ğ) Arabayı hızlı sürdüğü için duvara çarptı.
- h) Mehmet, pilotluk sınavında başarılı olmak için saatlerce uçuş denemeleri yaptı.

Karşılaştırma Cümleleri

Aşağıdaki görsellerle ilgili karşılaştırma cümleleri yazalım.

çekiç

keser

ayran

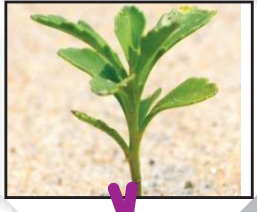
kola

Çekiç, keserden daha küçüktür.

Ayran, koladan daha lezzetlidir.

ağaç

fidan

tren

otobüs

Bu ağaç, fidanlardan daha güçlü görünür.

Otobüsle yolculuk trenle yolculuktan daha yavaştır.

Sözcükler Arası Anlam İlişkileri (Eş Anlamlı ve Eş Sesli Sözcükler)

1. Aşağıdaki paragrafta geçen sözcüklerin hangilerinin eş anlamlısı vardır. Sözcüklerin eş anlamlılarını yazalım.

İçten gelerek yazmayan bir sanatçı çok okunacağını düşünür mü acaba? Bir okur bu kadar saf olabilir mi? Yazarlar yazdıkları her şeyin okunacağını düşünerek büyük bir hata yapıyorlar. Nitelikli ürünler içten gelerek yazılan ürünler olmadığı sürece yazarlar kalemlerini bıraksınlar.

okuyucu → sanatçâr
Müellif
yanlış
kaliteli

2. Yukarıdaki paragrafta geçen "yaz" ve "iç" sözcükleri eş sesli sözcüklerdir. Sözcüklerin anlamlarını yazalım.

yaz → mevsim
→ yazma eylemi

iç → içmek
→ Bir kabın içerisi

3. Aşağıdaki sözcüklerden sesteşi olanları çizelim. Açıkta kalan sözcükler, hangileridir?

bil - ~~saz~~ - ~~sağ~~ - ~~al~~ - ~~yaz~~ - ~~gül~~ - ~~çek~~ - ~~ak~~ - ~~yer~~ - ~~yaf~~ - ~~yıl~~ - bırak

Açıkta kalan sözcükler: bil, bırak

DOĞRU CÜMLENİN ÖZELLİKLERİ - VI

Kazanım: 1. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. 2. Standart Türkçe ile yazar.

- * Çınar Usta, elli yıldır bu çarşıda terzicilik yapıyor. → Altı çizili sözcük, dil bilgisi kurallarına aykırı olarak türetilmiştir.
- * Her yolda kalan insan, şanssız olduğunu söyler. → "Her" sözcüğünün yeri yanlıştır.
- * Bence her ağızdan bir söz çıkmasın ki doğruya bir an önce ulaşalım. → "kafa" olmalı
→ "istenen" olmalı
- * Sanatçılar, en çok istek alan şarkılarını çaldılar. → Gereksiz yardımcı eylem kullanılması yanlıştır.
- * Oğluna iyi baksın diye ona yalvardı. → Zamir eksikliği var.
→ "Senin oğlun" mu?
→ "Onun oğlu" mu?
- * Bu çalışmalar senin yararına olduğunu bilmelisin. → Tamlayan ekinin eksik olması, cümlenin anlamını bozmaktadır.
→ "çalışmaların" olmalı

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki soruları cevaplayalım.

Bu cümle yanlış	Neden? Çünkü...
Eğilerek kulağıma fısıltıyla ve yavaşça bir şeyler söyledi.	"fısıltıyla" ya da "yavaşça" sözcüklerinin biri kullanılmamalıdır.
Ağabeyim ve ben koşup kapıyı açmaya çalıştım.	"ağabeyim ve ben" çoğul özne olduğu için yüklem de çoğul olmalıdır.
Dedem kendine iyi bakmıyor, bu nedenle sık sık hasta oluyor.	gereksiz yardımcı fiil kullanılmıştır, "hastalanıyor" olmalıydı.
Eğitim en iyi öğretmenlerle verilir.	anlam bulanıktır, "en iyi" olan öğretmen mi, eğitimin nasıl verildiği mi belli değildir.
Amacı, kardeşini ikinci, kendini öne çıkarmaktı.	"birinci" sözcüğünün fiilimsisi eksiktir; "birinci yapmak" olmalıydı.
Onur'un başarısını azımsamak, hoş değildi.	"azımsamak" sözcüğünün bu cümledeki kullanımı yanlıştır, "küçümsemek" kullanılmalıydı.
İşçilerin biri becerikli ama diğeri değildi.	birinci cümlenin yüklemine ek fiil gelmemiş.
Mine, her başı sıkıştığında babasını arıyor.	"her" sözcüğünün yeri yanlıştır.
Saniyeler geçmek bilmiyorlar ve ben çok heyecanlıyım.	"saniyeler" çoğul bile olsa "insan" olmadığı için yüklem çoğul olmaz.
Masadaki gereksiz kâğıtlar toplanarak bir yere konmalıdır.	"fiilimsi" ve "çekimli fiilde" çatılarda uyumsuzluk vardır.
On yıllık öğretmenine saygısızlık etmiş.	öğretmenin kim olduğunun belli olması gerekir bunun için "senin" ya da "onun" zamiri kullanılmalıdır.

2. Aşağıdaki cümleler, niçin doğru cümle değildir? Bu durumun nedenini cümlelerin altına yazalım.

a) Aşağı yukarı üç yıldır bu mahallede oturuyoruz.

Hem kesin bir sayı belirtiliyor hem de tahmin yürütülüyor.

b) Açlığımızı simit ve ayran içerek giderdik.

Simit içilmez, yenilir; burada filimsi eksikliği vardır.

c) Kasabamızda kültürel ve sanat çalışmaları başlatıldı.

"Kültürel" sıfattır, "sanat" isimdir; bu nedenle tamlayanları farklı türde sözcükler, ortak tamlanana bağlanamaz.

ç) Okulun bahçesindeki büyüyen ağaçları biz diktik.

Bu cümlede "ağaçlar" tamlananının tamlayanı "büyüyen"dir, buradan sıfat yapan "-ki" yapım ekine gerek yoktur.

d) Bence bu yaz havaların sıcak olacağını sanmıyorum.

Hem olasılık hem kesinlik bir arada kullanılmıştır.

e) Kitaplarını bile beraber seçerlerdi, onun bu sefer kitabını alamadığını hissedince yardım etti.

Bu cümlede (ona) yer tamlayıcısının eksikliği söz konusudur.

3. Aşağıdaki cümlelerde gerekli düzeltmeleri yaparak cümlelerin doğru cümle olmalarını sağlayalım.

a) Sağlığını ve sıhhatini sormak için dayımı ziyarete gittim.

Sağlığını sormak için dayımı ziyarete gittim.

b) Bırak çizgi çizmeyi bir tablo bile yapamaz.

Bırakın tablo yapmayı çizgi bile çizemez o.

c) Senin bu, bitmek bilmeyen karşılıklı tartışmaların, insanın gönlünü kırıyor.

Senin bu, bitmek bilmeyen tartışmaların, insanın gönlünü kırıyor.

ç) Öğretmenlerle biz öğrenciler, bu konuda anlaşılamadı.

Öğretmenlerle biz öğrenciler, bu konuda anlaşılamadık.

d) Çocuk kitapları ile ilgili bilgilerde masal sözcüğünün adı sıklıkla geçmektedir.

Çocuk kitapları ile ilgili bilgilerde, masal sözcüğü sıklıkla geçmektedir.

Paragrafta Anlam

Metindeki Olay, Yer, Zaman, Kişiler Ve Varlık Kadrosunu Belirleme

1. Aşağıdaki hikâyeyi okuyalım ve hikâyenin unsurları ile ilgili soruları cevaplayalım.

ESKİCİ

Vapur, rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar.

– Çocukcağız Arabistan'da rahat eder, dediler. Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olmanın uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli evlerine döndüler. Önce babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra (sapa) bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda oyalandı; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları peyce eğlendirmişti. Fakat vapur şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi "Hasan gel!", "Hasan git!" demiyorlardı; adı değişir gibi olmuştu. "Hassen" şekline girmişti. "Taal hun yâ Hassen!" diyorlardı, yanlarına gidiyordu. "Ruh yâ Hassen!" derlerse uzaklaşıyordu.

Hayfa'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

(...)

Refik Halit KARAY

a) Hikâyedeki olay nedir?	Annesi ölen Hasan'ın Arabistan'daki halasının yanına gönderilmesi sırasında yaşadıkları.
b) Hikâyedeki kahramanlar kimlerdir?	Hasan, Hasan'ı yolcu eden akrabaları ve vapurdaki (başka dilde konuşan) yolcular.
c) Hikâyedeki olay nerede geçmektedir?	Olay, Marmara'ya doğru hareket eden bir vapurda geçmektedir.
ç) Hikâyedeki olay ne zaman yaşanmıştır?	Hikâyedeki olay, Hasan beş yaşındayken gerçekleşmiştir.

2. Aşağıdaki metinle ilgili soruları cevaplayalım.

Tilki ile kedi birlikte yürüyorlarmış. Tilki çok hüneri olduğunu söylemiş. Kedi, "Benim çok fazla hünerim yok, demiş. O sırada karşılarına köpek çıkmış. Kedi hemen ağaca çıkarak canını kurtarmış. Köpekler ağaca çıkamayan tilkiyi yaralamış. Kedi ağaçtan inmiş ve "On hünerin olacağına bir hünerin olmalı ama tam olmalı." demiş.

a) Metindeki varlık kadrosunu yazınız.	Metindeki varlık kadrosu tilki, ve kedi ve köpektir.
b) Kedinin hüneri onun ne işine yaramış?	Kedinin hüneri onun hayatını kurtarmış.

Metne İlişkin Soru Hazırlama

Aşağıdaki metne yönelik beş soru hazırlayalım.

Bütün büyük adamlar, kendi gayretleriyle zengin olan bütün insanlar; ulaştıkları makamları çalışmalarına, başkalarına göre daha çok çalışmalarına borçludurlar, derler. Bu söz doğrudur fakat unutmamalı ki çok çalışan, bununla beraber sonuç alamayan insanlar da vardır.

Hayatta başarılı olmak bir günün, bir haftanın, hatta bir senenin işi değildir. İnsanlar başarılı olmaya genç yaşlarından itibaren başlarlar.

Yetişmek! Zaten anlamı üstünde! Başkalarına akılcı, makam bakımından, paraca, kabiliyet itibarıyla ulaşmak demektir. Hızlı gitmek istemeyen bir adam, kendisinden daha önce gidene yetişemez. Ama çalışma hayatında hızlı gitmek, tabana kuvvet koşmakla olmaz, birtakım işleri başkalarından daha iyi yapmaya çalışmakla olur. Bunu yaparken elbette çok yorulacaksınız.

"Hiç kimse çalışmıyor. Ben niçin çalışıp da yorulayım? Aptal mıyım ben?" diyen adam, emin olunuz ki aptalın ta kendisidir. Çünkü pek akılcıca bulduğu bu yolu tuttuğu andan itibaren yetişme hevesini kendi kendine söndürmüştü; hayatta başarılı olmak ihtimalini, kara tahtaya tebeşirle yazılmış yazıları ıslak süngerle siler gibi silmeye başlamıştır. Artık o duracak, etrafındakiler yürüyecek, yani daha önde gidenlere onların arasındaki hevesliler yetişeceklerdir.

Şevket RADO

(Ümit Dünyası)

1. Metnin konusu nedir?
2. Çalışma hayatında hızlı gitmek nasıl gerçekleşir?
3. Yazar, kimleri "aptal" olarak nitelemiştir?
4. Ne zaman diğer insanlar bir başka insanın yanından geçer gider?
5. Paragrafların birbiriyle ilgisini açıklayınız.

Metnin Giriş, Gelişme, Sonuç Bölümlerini ve Metnin Anahtar Sözcüklerini Bulma

Aşağıdaki paragrafın giriş, gelişme, sonuç bölümlerini ve anahtar sözcüklerini bulalım.

(1) İnsan, yaşadığı gün için ve yarını için gerekli umudu bulabilmek üzere her yana yönelir; her kapıyı çalar. (2) Umudu aramayı ya da umudu sunabilecek kapıyı açtırabilmeyi bilen insanların en çok çaldıkları kapılar ise hemen yanıbaşlarındaki insanların dünyalarının kapılarıdır. (3) Kendisinden daha olumsuz koşullar içinde olsa bile bir başka insanın dünyasının kapısından içeri girmek, başka bir gezegene yolculuk etmek ve farklı bir atmosferin havasını solumak insanı rahatlatan bir eylemdir. (4) Kapısı çalınan insan, kapıyı çalan konuğun yüreğindeki karanlığa aydınlık parçaları serpmese bile beklenmedik bir biçimde yüreğini ferahlatmaya gelen konuk, ev sahibinin yüreğine aydınlık dağıtabilir, belki de onun sorunu için bir çözüm sunabilir. (5) Hiçbiri olmasa bile, iki karanlık yüreğin yan yana gelip dertleşerek buluşması bile aydınlık parıltıları için yeterlidir. (6) İki insan arasındaki her olumlu iletişim eylemi, aydınlığa ve umuda açılan geniş bir kapıdır.

Giriş bölümü: 1. cümle

Gelişme bölümü: 2, 3, 4, 5

Sonuç bölümü: 6. cümle

Metnin anahtar sözcükleri: Umut, konuk, iletişim

Metne Uygun Görsel Ekleme

Aşağıdaki paragrafların içeriğine uygun görselin numarasını kutucuklara yazalım.

- a) Vapur iskeleye yanaşmış, yolcular inmeye başlamış; iskeleye hareketlilik artmıştı. Satıcılar yerlerini almıştı. Simitçi, arabasını bir kenara çekmiş; müşterilerini bekliyordu. "Buz gibi su!" diye bağırarak sucu, yanmış yolculara su satıyordu. Şekercinin civil civil renklerle boyalı ucuz şekerleri, sıcaktan gevşemişti.

2

1)

- b) Eskiden bütün yollar kapanır, trenler geçerdi ortasından İzmit'in. Geriye beyaz bir duman kalır, çınar ağaçları ürperir; nice yalnızlıkları, umutları taşırdı trenler... Şimdi kederli bir tren hayaleti yarar geçer kalabalığı çığlık çığlığa, adına yürüyüş yolu denen sökülmüş rayların kapatılan izleri arasında...

5

2)

- c) Uzun bir yolculuk, arabalı vapur, uçsuz bucaksız, ıssız yollar... Sonunda Yeşilköy! Gözüme büsbütün büyük görünen uçaklar, pistte, yeryüzünde! Yurt dışına ilk kez çıkan annem, pasaport işlemleriyle uğraşıyor; "Bineceğimiz küçük uçaklar nerde?" diye soruyorum ben. Kimse ne dediğimi anlamıyor. Birdenbire hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başlıyorum. Kimseye derdimi anlatamıyorum. Yeryüzüyle ilk dargınlığım böyle başlıyor...

1.3

3)

- d) Bilgisayar; teknoloji ve eğitim çağı olarak kabul edilen 20. yüzyılın lideri. 20. yüzyılın en etkili bilgi işlem aracı olan bilgisayarın, insan yaşamını ve çevresini değiştirme hızı giderek artmaktadır. Sağlıktan eğitime, ulaşımdan haberleşmeye, mahkeme salonlarından devlet dairelerine, iş yerlerinden evlerimize kadar uzanan geniş bir alanda hüküm sürmeye başladı. Çağdaş toplumların "bilgi toplumu" adı verilen yeni bir toplum düzenini yarattıkları 20. yüzyılda tüm ülkelerin hemen hepsi çağdaşlaşma sürecindeki yarışta öne geçmek için bilgisayardan her alanda, özellikle eğitimde, yararlanma çabalarını artırmışlardır.

4

4)

5)

Söz Sanatları

1. Aşağıdaki dizelerde hangi söz sanatları vardır? Yazalım.

a) Tarihin dilinden düşmez bu destan
Nehirler gazidir, dağlar kahraman → Kişileştirme

b) Gözyaşı tutanıyla
Taşıp gidiyor ovalar. → Abartma

c) Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik.
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik. → Abartma, benzetme

2. Aşağıda verilen dizelerdeki benzetmeleri ve benzetme unsurlarını bulalım ve örnekteki gibi yazalım.

a) Sirtında bir tüy gibi taş, taştan yükünü;
Dağ taş deme arkadaş, gün batmadan ilerle!
(Taş, tüye benzetilmiştir.)
Benzeyen : Taştan yük
Benzetilen: Tüy
Benzetme edatı : gibi
Benzetme yönü : Hafiflik

b) Kocabaş yığıldı çamura;
Büyüdü gözleri, büyüdü yürek kadar.
Benzeyen : Gözler
Benzetilen: Yürek
Benzetme edatı : Kadar
Benzetme yönü : Büyüklük

c) İriydi Elif, kuvvetliydi kağrı başında;
Elma elmaydı yanakları, üzüm üzümdü gözleri.
Benzeyen : Yanak, göz
Benzetilen: Elma, üzüm
Benzetme edatı : –
Benzetme yönü : – (Söylenmeyen yön: Yanaklarının kırmızı oluşu, gözlerinin üzüm gibi kara (ya da yeşil) oluşu)

ç) Bir rüzgâr eser ki bıçak gibi.
El ayak şişer.
Benzeyen : Rüzgâr
Benzetilen: Bıçak
Benzetme edatı : Gibi
Benzetme yönü : Söylenmeyen yön (Rüzgârın şiddeti)

d) Bir ıssız ev gibi gezdiğin bu yurt.
Yıllarca döktürür sana gözyaşı.
Benzeyen : Yurt
Benzetilen: ıssız ev
Benzetme edatı : Gibi
Benzetme yönü : ıssızlık

e) Sonuçta yayla gibi bir ev bulduk.
Benzeyen : Ev
Benzetilen: Yayla
Benzetme edatı : Gibi
Benzetme yönü : – (Söylenmeyen yön: Büyüklük)

Metnin Başlığı, Konusu, Ana Düşüncesi

Aşağıdaki paragrafların başlığını, konusunu ve ana düşüncesini bulalım.

1. İnsanı insana anlatmak, başlıca kaygısıdır sanatın. Çağlar boyunca, sözle olsun, renkle, ezgiyle olsun, tüm sanat ürünleriyle insanın iç ve dış evreni yansıtılmak istenmiştir. Duygular, tutkular, düşler, düşünceler değişik biçimler içinde ele alınmış, işlenmiştir. İşleyiş, ele alış biçimleri sanatçıdan sanatçıya, çağdan çağa değişse de amaç aynı kalmıştır: İnsanı insana anlatmak.

Paragrafın Başlığı: Sanatın Kaygısı

Paragrafın Konusu: Sanatın amacının ne olduğu

Paragrafın Ana Düşüncesi: Sanatın amacı insanı insana anlatmaktır.

2. Bazı alışkanlıkları kazanmak ve değiştirmek zor görünür. Bu durum yıllardan beri yerleşik hâle gelmiş alışkanlıklarımızı değiştirmemiz gerektiğinde daha da zordur. Ancak imkânsız değildir. Bir alışkanlık doğuştan getirilmediğine ve sonradan kazanıldığına göre değiştirilebilir de. Öncelikle bu gerçeği kabul etmek gerekiyor. İhtiyacımız olan şeyler, istemek, ısrar etmek ve egzersiz yapmaktır.

Paragrafın Başlığı: Alışkanlıklar Değiştirilebilir.

Paragrafın Konusu: Alışkanlıkları değiştirmenin imkânsız olmadığı

Paragrafın Ana Düşüncesi: İnsan isterse alışkanlıklarını değiştirebilir.

Metne İlişkin Karşılaştırmalar

1. "Gurbet" kelimesini eskiden daha sık kullanırdık. İçimizi titreten bu kelimenin farklı bir ağırlığı vardı hayatımızda. Uzaklar onun içinde birikir, tehlikeler onun içinde bekler, umutlar onun içinde yeşerirdi. Hayat gurbetle anlam kazanırdı bir bakıma. Aşklar, dostluklar ve insanlar bir şekilde gurbetle sınanır; gurbetle olgunlaşırdı. Bir şehirden başka bir şehre gidenler de gittikleri yerin adını söyleme gereği duymaz; bunun yerine, gurbete çıkıyoruz, derlerdi.
2. Fotoğraf adesesine (merceğine) zerre kadar itimadım yoktur. Bundan dolayı fotoğraf aletinin keşfiyle portre ressamının vazifesine nihayet bulmuş gözüyle bakanlara hak vermek bence müşküldür. Hiçbir çehrenin vasıfları belirli, bir tek görünüşü yoktur. Fırça sanatkarı, resmedeceği çehre üzerinde uzun müddet hayatın iniş ve çıkışını gözlemek ve onu birçok değişikliklerinde tespit etmek suretiyle nihayet gerçek hüviyetin gizli hatlarını sezmeye ve görmeye muvaffak olur. Fotoğraf, bu zihnî tahlil ve terkip kudretine sahip değildir. Onun için hassas cam üzerine beliren şekle bir vesika kıymeti izafe edilemez.

a) Hangi paragraf ya da paragraflar anlaşılır bir dille yazılmıştır? 1. paragraf

b) Hangi paragraf ya da paragraflarda bilmediğiniz kelime daha fazladır? 2. paragraf

c) Hangi paragrafta yazar duygu ve düşüncelerini içtenlikle dile getirmiştir? 1. paragraf

ç) Hangi paragraf ya da paragrafların anlatımı akıcıdır? 1. paragraf

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Aşağıdaki paragraflarda düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden yararlanmışsa paragrafların karşısına yazalım.

1. Kokular, hatıraların uyarıcısıdır. Dünyadan göçüp gitmiş insanlar, uzun yıllar önce yaşadığımız semtler ve gördüğümüz yerler, kokuların esrarengiz diliyle canlanır. Hafızamızda insanlar ve mekânlar yitip gitse de kokular bizde kalır, yaşatır onları. Ömer Faruk Şerifoğlu da bir yazısında "İnsan beyninde sözcüklerin, görüntülerin, seslerin ve renklerin uyaramadığı pek çok çağrışımı kokular uyarır. Kokular bilinçaltımızda yatan bir düşünce gibidir; hatıraları tazeler, uyarır, harekete geçirir." demiştir.

Tanımlama,
tanık gösterme

2. Takımadaların kuzeyden güneye uzanan parklarından birinde bir ağaç gövdesi görüyoruz. Gözlerimize inanamıyoruz. Ağaç gövdesinin üzerine mavi safirden parlak tuz tanecikleri serpilmiş gibi. Her bir tanecik, karanlık gecede tek başına parlıyor. Bir mavi cümbüşü siyah gecenin üzerinde duruyor. Bunlar Yeni Zelanda'nın ünlü ateşböcekleri. Uçan larvalar, biyokimyasal ışıklarını avlarını çekmek için kullanıyor.

Benzetme

3. Balzac'ın kahramanları, açgözlü ve haristir. Güçlü olmak için sonsuz bir arzu ile yanıp tutuşurlar. Dostoyevski'nin kahramanları da ateşli ve coşkundurlar. Bu dünyayı olduğu gibi kabul etmek istemezler. Hayatı küçümserler. Balzac'ın kahramanları, dünyaya hükmetmek; Dostoyevski'nin kahramanları ise dünyayı aşmak isterler. Her ikisi de günlük bayağı hayatın üstüne yükselmiş ve sonsuzluğa doğru yönelmiştir. Dickens'ta ise tersine insanların hepsi alçakgönüllüdür.

Karşılaştırma

4. Ayaklı kütüphane misali kitapçıları dolaştım bütün gün. Yaşlıca bir dut ağacının nazlı ve çekimser gölgesi altında bir çay molası verdim. Yeni döşenmiş kaldırımları, yer yer seyyar satıcıları, dükkânların önünde bekleyen esnafları, Sami Kitabevi'nin raflardan taşan kitaplarıyla bu sokak, 200 yıla yakın zamandır ayaktaydı.; 1924'te açılan kitabevi de... 1989'da baba vefat edince yerine küçük oğul Ali Sami geçti. 20 yıla yakın zamandır da işleri o yürütüyor.

Sayısal verilerden
yararlanma

5. Sanat alanında en yetkin sanatsal ürünler, sözü en iyi kullanan ürünler olmuştur. Roman, tiyatro, şiir, film, senaryo gibi. Tiyatro, sözün konuşularak kullanıldığı, çok yönlü ilişkiler içeren, verimi yüksek iletişim ortamı yaratan bir sanat dalıdır. Tiyatroda oyuncular, birbirleriyle ve izleyiciyle anlaşılabilir cümlelerle konuşmakta, anlaşmazlığa fırsat vermemektedirler. Konuşmaya dayalı hiçbir iletişim sürecinde anlaşılammaya yer yoktur.

Örnekleme, tanımlama

1. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde "çıkarıcılık" anlamı vardır?

A) Arı, bal alacak çiçeği bilir.
 B) Herkesin hamuru ekmeğine göredir.
 C) Akıl akıldan üstündür.
 D) Kuş kanadına kira istemez.

Cevap: A

2. Dünyada iki tür şair vardır: kötü şairler ve çok kötü şairler. İyi şair kolay olunmaz. Birkaç tane ancak vardır: Homeros, Shakespeare, Goethe... Kötü şair olmaya çalışmak gerekir. Çok kötülerin, bayağaların arasına düşmemek gerekir olabildiğince.

Böyle düşünen bir şair aşağıdaki özelliklerden hangisiyle nitelendirilebilir?

A) Alçak gönüllü B) Gururlu
 C) Sabırlı D) Yetenekli

Cevap: A

3. Aşağıdaki özdeyişlerden hangisi çalışmanın önemini vurgulamaktadır?

A) Karanlığa küfredeceğine bir mum da sen yak.
 B) Ağzında bal olan arının kuyruğunda iğnesi vardır.
 C) Küçük işlere gereğinden fazla önem verme.
 D) Tembellik insanı köle yapar.

Cevap: D

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisi bir tanım cümlesi değildir?

A) Yaşamak, gönlünce eğlenmektir.
 B) Yaşamak, rahatça nefes almaktır.
 C) Yaşamak, sevdiklerinin yanında olmaktır.
 D) Yaşamak, benim için önemlidir.

Cevap: D

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde öznel bir anlatım söz konusudur?

A) Irmak kenarında iki kuzu otliyordu.
 B) Üç yıldır bu işte çalışıyor.
 C) Bu küçücük yaşına rağmen kardeşin çok güzel şiir okuyor.
 D) Kardeşime şiir okumayı ben öğrettim.

Cevap: C

6. "Taze meyve ve sebze tüketiminin azalması alerjik hastalıkların artmasına neden olur." cümlesiyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Nesnel anlatımlı cümle
 B) Öznel anlatımlı cümle
 C) Karşılaştırma cümlesi
 D) Amaç-sonuç ilişkisi içeren cümle

Cevap: A

7. (1) Daniel Nettle ile Suzanne Romaine'nin ortak çalışması "Kaybolan Sesler" ilk baskısıyla karşımızda. (2) Kitap, şu an yeryüzünden silinen dilleri ele alıyor. (3) Kitabı okuduktan sonra bu konu üzerinde dokümanlar toplamaya başladım. (4) İki yazarın bu değerli çalışmaları ile ulaşmak istedikleri de bu olmalı.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi kitabın içeriğiyle ilgilidir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: B

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olmaya en uygundur?

A) Böyle düşüneceğinize olaya bir de farklı açıdan bakmanız gerekmez mi?
 B) Çünkü öykülerine seçtiği konular daha duygusal konulardı.
 C) Bunu kendisine sorduğumuzda mimari hakkında aynı düşünceleri söyledi.
 D) Hiçbir sanatçı kendinden önceki birikimi kullanmadan özgün sanatçı olamaz.

Cevap: D

9. 1. Bazen radyo dinlerim.
 2. Alışverişe genellikle hafta ortasında gideriz.
 3. Hep aynı şarkıyı dinlemekten bıkmadın mı?
 4. Dondurmayı nadiren yerim.
 Numaralanmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerden hangileri aynı anlamda kullanılmıştır?
 A) 1 – 2 B) 2 – 3
 C) 1 – 4 D) 3 – 4

Cevap: C

10. Cirit, Uşak'ta yaygın olan bir spordur. Bu kentte atalarından aldığı hünerleri eğitime dönüştürmüş yedi cirit kulübü var. Kökeni Orta Asya'ya uzanan oyun, iyi ata binmeyi, attığını vurmaya ve ani bir dönüşle kaçmayı gerektiriyor. İki takım arasında, at üzerinde, yaklaşık bir metrelik sopalarla oynanıyor. Savaş havalarıyla başlıyor oyun ve oyuncularından biri karşı takıma yaklaşıp elindeki sopayı atarak ani bir dönüşle dört nala kendi takımına doğru kaçıyor.

Bu parçada ciritle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Bu sporun geçmişte de yapıldığına
 B) Oyunculara iyi para kazandırdığına
 C) Savaş sahnelerini andırdığına
 D) Nasıl oynandığına

Cevap: B

11. (1) "Yeni Hayat" Orhan Pamuk'un 1994 yılında yayımladığı bir romandır. (2) Bu roman yayımlandığı yıl kırk dört baskı ile toplam 136.000 sayıya ulaşmıştır. (3) Ayrıca hakkındaki iki çalışma yayımlanmış olan roman 2002 yılında toplam 200.000 adete ulaşmıştır. (4) Bu, Türkiye şartlarına göre olağanüstü bir rakamdır.

Numaralanmış cümlelerden hangisi kanıtlanabilirlik açısından farklıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: D

12. Yolumu ve yönümü hiç bilmesem. Yürüsem ve yıldızlar eşlik etse yürüyüşüme. Evleri, ışıkları, yolları ve şehirleri geride bıraksam. Kar yağsa ve geceyi büsbütün büyülese. Her durduğumda, bildiğim ve duyduğum boş şeyleri unutmaya başlasam. Torbamdan düşer gibi hafızamdan uçsalar birer birer. Ve cesaretimi kuşanıp ayaklarımın yere bastığını duya duya güneşin doğmakta olduğu yere doğru yürüsem.

Bu parçanın yazarı aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilebilir?

- A) Kararsız biridir.
 B) Beklentileri olan biridir.
 C) Karamsar biridir.
 D) Tutarsız biridir.

Cevap: B

13. Dostluk ve nezaket, her zaman kabalık ve zorbalıktan daha güçlüdür.
 Bu cümleyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sebep - sonuç ilişkisi kurulmuştur.
 B) Amaç anlamı vardır.
 C) Bir anıdan alınmıştır.
 D) Karşılaştırma yapılmıştır.

Cevap: D

14. Cumhuriyet Döneminde Anadolu romanlara yansımıştır. - - - Yazarlar romanlarda özellikle köylerdeki toprak kavgaları, ağa-köylü, zengin-fakir, güçlü-güçsüz çatışması, köyden kente göç ve sonuçları, dar gelirlinin sorunları ve geçim mücadelesi gibi konuları işlemişlerdir. Sabahattin Ali "Kuyucaklı Yusuf'ta, Orhan Kemal "Baba Evi" ve "Bereketli Topraklar Üzerinde" adlı eserinde bu konuların üzerinde durur.

Paragrafta boş bırakılan yere aşağıdaki cümlelerden hangisi getirilmelidir?

- A) Anadolu'nun doğal güzelliklerine hayranlık.
 B) Yazarlar Anadolu köy ve kasabalarının sorunlarını romanlarda anlatmışlardır.
 C) Cumhuriyet yönetimi ile çok yeni türler edebiyata girdi.
 D) Fakat köy halkının farklı sorunları vardı.

Cevap: B

1. A	2. A	3. D	4. D	5. C	6. A	7. B	8. C	9. C	10. B	11. D	12. B	13. D	14. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde öznel bir anlatım söz konusudur?

A) Uçak 21.00'de hareket etti.
 B) Kedi, deli gibi ordan oraya koşturuyor.
 C) Mezuniyette herkes cübbe giymiş.
 D) Odasındaki kitapları düzenledi.

Cevap: B

2. Bu çağın insanı, çağın gereklerine uygun ama kendi benliğinden, geçmişinden, toplumun öz kaynaklarından kopmamış bir insandır. Çünkü insan ancak ulusal özelliklerini koruduğu oranda evrensel kültür değerlerinin oluşmasına ve zenginleşmesine katkıda bulunabilir.

Bu görüşleri dile getiren bir kişinin aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenemez?

A) Yaşadığım toplumdan beslendikçe geniş kitlelere seslenmekte zorlanıyorum.
 B) Sanatımın temelinde millî olma kaygısı olduğu müddetçe bütün uluslara seslenebilirim.
 C) Evrensellik, bir kişinin geçmişini gelecek kuşaklara taşımasıdır.
 D) Beni ben yapan değerlere yaslandığımda yazdıklarım her türden okuyucuya bir şeyler söylemeye başladı.

Cevap: A

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi yoktur?

A) Çocuklarım mutlu olsun diye birçok sıkıntıya katlandım.
 B) Ona kendimi affettirmek maksadıyla bir demet gül aldım.
 C) Seni bulamayınca ben de iş yerine dönüp orada bekledim.
 D) Yalnızlığımı unutturması için bana bir muhabbet kuşu almış.

Cevap: C

4. (1) Küçük kız, teşekkür ederek dışarı çıktı. (2) Dışarı çıkarken oldukça mutlu görünüyordu. (3) Bunu gözlerinden anlamak mümkündü. (4) Güneş de küçük kızın gözlerine derin anlamlar yüklemek istiyordu.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde kişinin duygularına yer verilmemiştir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Cevap: A

5. 1944 yılında Kayseri'nin bir ilçesinde doğmuşum. İlk ve ortaöğrenimimi Kayseri'de tamamladıktan sonra üniversite için Ankara'ya geldim. Fransız edebiyatı ve siyasal bilgiler okudum. İlk şiirim, lisede bir dergide çıkmıştı. İlk dergimi ve ilk şiir kitabımı üniversitede çıkardım. Şimdi 60 yaşımı geçtim. 10'dan fazla şiir kitabım, 20'den fazla deneme kitabım, 3 incelemem, 2 antolojim, 5 de günlük yazıların toplandığı kitabım var.

Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisine yer verilmiştir?

A) Tartışma
 B) Öznel düşünce
 C) Sayısal verilerden yararlanma
 D) Eksiltili cümle

Cevap: C

6. Kesinlikle gürültülü bir ortam olmalı. Ben sessizlikte çalışamam, düşünemem, hissedemem. Saf bir sessizlik, hani şu kütüphane sessizliği hiç hoşuma gitmez. Muhakkak ses olmalı, mümkünse gürültü. Oradan buradan farklı farklı sesler gelmeli.

Bu paragraf aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı olabilir?

A) Eserlerinizi yazarken nelerden ilham alırsınız?
 B) Nasıl bir ortamda eserler verirsiniz?
 C) Gürültülü bir ortam sizi nasıl etkiler?
 D) Gürültülü ortamda çalışmanın verimi düşürdüğü fikrine katılıyor musunuz?

Cevap: B

7. Bu vatan toprağın kara bağrında.

Sıra dağlar gibi duranlarındır;

Bir tarih boyunca onun uğrunda.

Kendini tarihe verenlerindir.

Aşağıdakilerden hangisi bu dörtlükte kişileştirilen varlıklardan biri

- A) Vatan
- B) Dağlar
- C) Tarih
- D) Toprak

Cevap: D

8.

(1) Türk milletinin dili Türkçe'dir. (2) Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. (3) Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. (4) Bir de Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir.

Atatürk'e ait numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Birinci cümledeki üç sözcüğün eş anlamlısı vardır.
- B) Üçüncü cümlede amaç anlamı vardır.
- C) İkinci cümlede karşılaştırma yapılmıştır.
- D) Dördüncü cümlede tanımlama yapılmıştır.

Cevap: A

9. Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın sonuç bölümünde yer almaz?

- A) Demek ki acılar insanı olgunlaştırıyor-muş.
- B) Böylece, hepimiz eşyalarımızı toplayıp orayı terk ettik.
- C) Sonuçta her şey güzel oldu.
- D) Şimdi de bu konunun detaylarına inelim.

Cevap: D

10. Artık daha çok koşması gerektiğini çok iyi biliyordu. Bundan tam on altı ay önce de bir düşman karşılaşmasında yeterince hızlı olmadığı için birçok asker yaralanmıştı. Bu düşüncelerle atını biraz daha hızlı gitmesi için mahmuzladı. Yolda gördüğü köylülere yolu sordu. Aldığı bilgilerle orman yoluna doğru ilerledi. Sık ağaçların altından, insanın içini bir ok gibi delebilecek dikenlerin arasından geçti. Eski ordu komutanı Yüzbaşı Mehmet İhsan Bey'i bulmak istiyordu.

Bu parça ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bir hikâyeden alınmıştır.
- B) Tanımlama yapılmıştır.
- C) Anlatım üçüncü kişi ağızından yapılmıştır.
- D) Benzetme yapılmıştır.

Cevap: B

11. Türk hikâyeciliğinin ilk büyük yazarlarından olan Ömer Seyfettin, otuz altı yıl gibi kısa sayılabilecek hayatına yüz elliden fazla hikâyeye sığdırma başarısını göstermiş bir yazarımızdır. Bu kadar çok hikâyeyi kısa bir zaman diliminde vermeyi başaran Ömer Seyfettin, yazdığı hikâyeleriyle 1. Dünya Savaşı sonlarında Türk insanındaki değişimi tespit etmeye çalışmıştır. Bunların yanında hikâyeye türünü tek başına bir yazarlık mesleği olarak gören ve uygulayan ilk yazardır.

Bu paragrafa göre Ömer Seyfettin'le ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Otuz altı yaşında vefat ettiği
- B) Hikâyeye türüne büyük önem vermiştir.
- C) Türk insanındaki değişimi eleştirmiştir.
- D) Hikâyeye türünü bir yazarlık mesleği olarak görmüştür.

Cevap: C

1. B	2. A	3. C	4. A	5. C	6. B	7. D	8. A	9. D	10. B	11. C
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

METİN TÜRLERİ

Kazanım: Metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar.

MAKALE

Makalelerin özelliklerini tekrar edelim:

- ✓ Makaleler, makale planı ile (giriş, gelişme ve sonuç şeklinde) yazılır.
- ✓ Makaleler ekonomi, edebiyat, hukuk, siyaset, sanat vb. alanlarda yazılabilir.
- ✓ Söz sanatlarına uygun bir anlatımları yoktur.
- ✓ Yazar, makalenin girişinde ele aldığı konuyu ispatlamak zorundadır.
- ✓ Makale yazarı, yazısındaki düşüncüyü ispatlamak amacıyla yararlandığı kaynakları dipnot olarak yazısıyla birlikte savunabilir.

Makale ile sohbet yazıları arasındaki farkı maddeler hâlinde yazalım:

- ✓ Sohbet, makaleden anlatım yönüyle ayrılır. Makalede anlatım sohbete göre daha ciddidir.
- ✓ Makalede ele alınan konu savunulur, sohbette böyle bir savunma yoktur.
- ✓ Sohbetlerde okuyucuyu sıkmayacak bir uzunluk vardır ancak makaleler gerektiğinde uzun yazılar olabilmektedir.
- ✓ Makalelerde ele alınan konunun ispatlanması gerektiği için daha çok örnek ve kanıt gerekir, sohbetlerde böyle bir ispat olmadığı için yazar söz arasında örneği verir ve geçer.
- ✓ Makalelerde alanında uzman kişiler daha bilimsel bir dil kullanılır, sohbetlerde ise karşılıklı konuşma havası içinde bir üslup vardır.

ÖRNEK

Bilim ve teknikte her an başdöndürücü değişiklikler olmaktadır. Bu nedenle bilim ve teknolojiye ilişkin değişiklikleri, yenilikleri sürekli izlemek gerekir. Bu da araştırma ve inceleme ile gerçekleşir. Araştırma ve inceleme yapmayan insanların oluşturduğu toplumlar, cahil kalır. Cehalet her türlü yeniliğe engeldir. Atatürk bu konuda şöyle diyor: "Cahillik yok edilmedikçe yerimizdeyiz... Yerinde duran bir şey ise geriye gidiyor demektir."

Metin GÜL

Öğretmenin Sorusu

Makale ile deneme yazısı arasındaki farkların neler olduğunu belirtmek amacıyla iki öğrenciyi görevlendiriniz. Birisi "Ben makaleyim." diye diğeri "Ben denemeyim." diye kendini anlatsın. Sınıftakiler de ikisini karşılaştırsın.

Cevaplar öznelidir.

EFSANE (SÖYLENCE)

Efsane (söylençe): İnsanoğlunun tarihte var olduğu ilk devirlerden itibaren aynı coğrafya, çevre ve kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, âdet, gelenek ve merasimlerin oluşumunda belli bir oranda rolü olan masal çeşidine efsane (söylençe) denir.

- ✓ Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara Yunancada "mitos" (mit), Arapçada ise "esatır" adı verilir.
- ✓ Masallardan ayrı olarak düşünülen ve halkın ortak malı olan bu eserler, ilk devir insanların canlı cansız varlıklarla tabiat olaylarındaki üstünlüklere karşı canlandırma ve konuşturma yoluyla uydurmuş oldukları eserlerdir.
- ✓ Zaman içinde bu masalımsı eserler din, kültür, ekonomik koşullar ve tarihi kaynaklardan da etkilenerek günümüzde anlamını bulan efsanelere dönüşmüştür.

ÖRNEK

ANKARA'DA HACETTEPE

Yaşlı Ankaralıları'a sorarsanız "Ankara" adının Farsça "üzüm" anlamına gelen "engûr" den geldiğini, Ankara'da çok üzüm yetiştiği için buraya "Engûrî" dendiğini, bu adın zamanla "Ankara" olduğunu söylerler. Tarihçilere gelince onlar bu adın, Hititler devrinde "Ankuva", klasik devirlerde de "Ancyre" ve Lâtinçe gemi çipası demek olan "Ancora"dan geldiğini; bu şehrin milattan önce 1299 yıllarında Frigya kralı Midas tarafından kurulduğunu söylerler.

Mitolojideki Kral Midas efsanesi bugün Ankara'da, diğer bir şekli ile söylenir. Efsaneye göre, Kral Midas, şarap ilâhı Baküs'e yahut Diyanizos'a bir iyilikte bulunur. Bundan çok memnun olan Baküs, Kral Midas'a kendisinden bir şey dilemesini söyler. Dünya malına tamahı olan ve altını çok seven Midas, fırsatı kaçırmaz: "Dokunduğum her şeyin, altın olmasını isterim." der. Baküs, onun tamahına gülerek: "Peki." der. Artık, Kral Midas, neye elini sürerse, altın olur. Yerden bir taş alır, altın olur. Ekin başaklarını koparır, altın tanecikler avucuna dökülür. Sevinerek sarayına koşar, kapıya dokunur, tokmak altın kesilir. Uşaklarına güzel bir yemek yapmalarını emreder. Sofra kızartmalarla dolandır. Midas, büyük bir iştah ile yemeklere el atar. Hepsi altın kesilir. Altın lokmalar, bir türlü boğazından geçmez... Su içmek ister, o da altın olur. İşte o zaman hatasını anlar. Dileğinden pişman olur. Baküs'e yalvarır: "Kusurumu bağışla, beni bu altın felaketinden kurtar." der. Baküs, haris kralın hâline acır. Gediz Nehri'nde yıkanmasına söyler. Midas, nehirde yıkanır ve başına gelen musibetten kurtulur.

Aradan yıllar, yüzyıllar geçmiş; Ankara, Türklerin eline geçmiş, İslamlaşmış. Devirler, insanlar değişmiş ama efsane yaşamış fakat başka bir kılık, yarı bir inanç içinde bir "Hacettepe" efsanesi... Hacettepe, Ankara'nın ortasında yüksekçe bir tepedir. Bir zamanlar, sevgililerin buluşmaları, evlenmeleri için el açıp dua ettikleri, hacette bulundukları bir yerdir.

Ankaralı ninelerin anlattığı efsane ise şöyle:

Bir zamanlar Ankara'nın çok tamahkâr, gözünü dünya malı bürümüş bir sultanı varmış. Her sabah bu tepeye çıkar, Tanrı'ya el açar, hacetini söyler: "Neyi tutsam altın olsun." diye yalvarırmış... Bir sabah, tepede Hızır'ı karşısında buluvermiş. Hızır: "Peki." demiş. "Git sarayına neye dokunursan altın olacak..." Sultan, sevinerek gitmiş. Neye elini sürerse altın olmuş. Yemeğe dokunmuş, altın olmuş. Başlamış ağlamaya... Derken, Hızır yine görünmüş: "Neye ağlıyorsun?" demiş. Sultan: "Neye dokunsam altın oluyor, açlıktan öleceğim... Beni kurtar!" diye yalvarmış. Hızır: "Bu, sana bir ders olsun. Git, hacette bulunduğun tepede yıkan, abdest al; iki rekât namaz kıl, eski hâline dönersin..." dermiş. Sultan, bunu yapar ve altın belasından kurtulmuş.

Tepeye de "Hacet Tepesi" denmiş.

Mehmet ÖNDER

Öğretmenin Sorusu

Öğrencilerinizden tarihimizdeki büyükler, şehirler, saraylar, türbeler ile ilgili efsanelerden birini araştırıp okumalarını isteyiniz.

Söyleşi

Aşağıdaki paragrafların hangileri söyleşi türünde yazılmış metinlerden alınmıştır?

a) Sadece sanatta değil, neredeyse her alanda ustalık denen şey beni ürküt-müştür. Çünkü bir konuda ustalaştığınızı düşünürseniz kendi kendinizi yinelemeye başlarsınız. Yeni yollara kolay kolay sapamazsınız, yeni alanlar keşfedemezsiniz. Bir yerde tikanır kalırsınız. Elbette temel özelliklerinizi, görüşlerinizi, niteliklerinizi koruyacaksınız ama hangi alanda olursa olsun artık ben ustalaştım demeyeceksiniz. Bunu dediğiniz anda sanatınıza noktayı koymuşsunuz demektir.

b) Bilgelik, genel bir ifade ile hayatı dolu dolu yaşamak, farkında olarak zamanı değerlendirmektir. Doğu toplumlarında bilgelik, topluma yön veren kişilerce temsil edilmiştir. Kültürümüzde Dede Korkut, Mevlâna, Yunus Emre gibi kişiler bilge olarak gösterilmiştir. Bu kişilerin temel özelliği, kendilerini aşmış ve yüksek bilinç düzeyine erişmiş olmalarıdır.

c) Sen, ancak sen olmakla başarıya ulaşabilirsin. İçinde liderlik yeteneği varsa bunu geliştirsin. Ödeyeceğin ücret ne olursa olsun, memnun kalacaksın. Fakat kişiliğin seni başka bir yöne sürüklüyorsa oraya git, çünkü ancak kendini bulmakla gerçek mutluluğu ulaşabilirsin.

ç) Rengi gittikçe kararıyor dünyamızın. Mavinin perdeleri kapanıyor. Hani gökyüzü, hangi paldır küldür bulutlar, hani yağmur sonrası yedi renkli gökkuşağı? Kuş oldu, uçup gitti. Göğe baksam, suya baksam, nereye gitsem mavilik görünmüyor. Şehirde sis, şehirde duman, şehirde griler ve siyahlar... İçine mavi sızmayan yiyecekler acı, rengine mavi vurmeyen sular içilmiyor.

d) Karaciğer ve safra kesesi sağlığı için büyük önem taşıyan turp, içerdiği antioksidan bileşikler ile kansere karşı koruyor. Karaciğer ve safra kesesi sağlığı açısından siyah turpu, antioksidan içeriği açısından ise kırmızı turpu tercih etmelisiniz. Turp, lif içeriği ve glukosinat bileşikleriyle kalın bağırsak kanseri başta olmak üzere diğer kanserlere karşı koruma sağlıyor. Turp, yüksek oranda potasyum içeriyor ve kalp kası dâhil bütün kasların düzgün çalışması için gereken mineralleri içinde bulunduruyor.

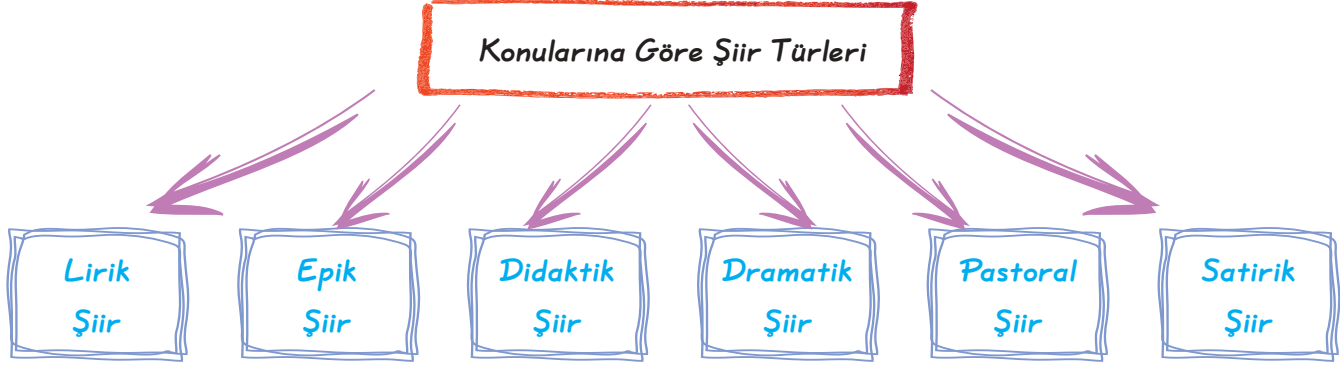
e) Birçok öğrencimiz: "Çok çalışıyorum ama bir türlü yüksek not alamıyorum." diyor. Sınavlara hazırlanan pek çok öğrencimiz ise: "O kadar çalıştığım hâlde netlerim hep aynı, hiç yükselmiyor." şeklinde yakınıyor. İşte çözüm önerileri: Başarıya ulaşmanın ilk şartı "sağlık"tır. İkinci şart "hedef" belirlemektir. Hedefiniz yoksa ne için çalışacağınızı bilemezsiniz. Üçüncü şart "plan" yapmaktır. Çünkü belirlenen hedefe nasıl ulaşacağınızı belirlemezseniz o hedef sadece bir hayal olarak kalacaktır. Dördüncü şart ise çalışmayı istemek ve bütün dikkati çalışmaya yoğunlaştırmaktır.

ŞİİR

Kazanım: 1. Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar. 2. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

Yazılan her şiirin farklı yan düşünceleri olmakla birlikte temel bir konusu vardır. Bu konuya "tema" denir. Şiirler konuları yönünden altı grupta incelenir.

Lirik Şiir Duygu ve düşüncelerin coşkulu bir anlatımla ele andığı şiirlerdir.

✓ Aşk, ölüm, aile, yurt insanlık gibi konuları kapsar.

Dramatik Şiir Açıklı veya ürkütücü / korkunç bir konuyu anlatan şiirlerdir.

✓ Bu şiirleri okurken konu âdeta insanın gözünün önünde canlanır.

Epik Şiir Kahramanlıkları ve kahramanları konu edinen şiirlerdir.

✓ Şiirsel öykü biçiminde de olabilir.

Pastoral Şiir Doğa güzelliklerini, kır ve çoban hayatını anlatan şiirlerdir.

✓ Amaç, konu edindiği "tabiat" ve "kır"ı sevdirmektir.

Didaktik Şiir Duygu ve heyecanların anlatımından çok bir şeyler öğretmek amacıyla yazılan şiirlerdir.

✓ Konusu, genellikle öğüt vermektir.

✓ "Fabl" ya da "manzum hikâye"ler didaktik şiirdir.

Satirik Şiir Kişilerin, toplumsal ilişkilerin ya da toplumla ilişkisi olanların yanlışlarını eleştirmek amacıyla yazıldığı şiirlerdir.

✓ "Hicviye" ya da "taşlama" olarak da adlandırılır.

Öğretmenin Sorusu

Aşağıdaki şiirin niçin konusuna göre lirik bir şiir olduğunu söyleyiniz.

Bilgi kaynağısın, her şeyi sen bilirsin.

Cehaleti yok edip yurda ışık verirsin.

Güneş gibi parlayıp bir mum gibi erirsin.

Çok yücesin öğretmenim, ellerinden öperim.

Müfit AKSAKAL

Cevap: Öğretmen sevgisini konu alan bir şiir olduğu için lirik şiirdir.

Örnekler:

Satirik Şiir Örneği

Çıkarcılık hâkim bugün her şeyde.
Doğru söyleyene tam dokuz köyde
Çatan çatana,
Çatan çatana...
Baldan hoş, bedava sirke olunca
Bu yağmada anaforu dolunca
Yutan yutana,
Yutan yutana...
Kaçıyor fırsatlar, geçiyor zaman;
Ne bir düşünen var ne de anlayan
Yazık vatana,
Yazık vatana!

(Ümit Yaşar OĞUZCAN)

Didaktik Şiir Örneği

Horoz çelebi bir gün
Bir inci çıkarmış çöplükten.
Hemen kuyumcuya gitmiş:
– İyi bir şeye benziyor, demiş;
Gel, al şunu da
Bir mısır tanesi ver bana.
Cahilin birine babası,
Bir kitap bırakmış ölürken.
Eski bir el yazması.
Hemen gitmiş kitapçıya:
– Bak, demiş, kapağı meşinden.
Gel, al şunu da
Bir liracık olsun ver bana.
La Fontaine (La Fonten)

ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirlerin konularına göre hangi tür şiir olduğunu yazalım.

ŞU MAVİ GÖLE SULTAN DAĞLAR

Karşı karşıya yatan,
Dedem Korkut'a vatan dağlar!
Dost elinden dostça tutan,
Düşmana düşman dağlar!
Doruklarında kar beyaz beyaz.
Çayır çimenli, göğüsleri duman dağlar!
Şimdi üzerinden süzülerek geçtiğim
Şu mavi göle sultan dağlar!
Artos, Erek, Süphan...
Her seher güneşe şavkı vuran dağlar!
Kurduyla kuşuyla, ceylanıyla kuzusuyla
Dağlar, dağlar, can dağlar!
Ey, "Dünyada Van!" diye çağıran,
Van'ı kollarıyla saran dağlar!
Duyun duyabilirsiniz sesimi bulutlardan,
Bu göz, bu yürek size hayran dağlar!
Coşkun ERTEPİNAR

Pastoral Şiir

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.
Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!
Mehmet Âkif ERSOY

Epik Şiir

Gidiyor, sonsuz olan kudreti sığmaz akla
Gidiyor, göğsünü çepeçevre saran bayrakla
Gidiyor, izleri üstün birikmiş yaşlar
Gidiyor, yerde kılıçlarla eğilmiş başlar
Gidiyor, harbin o en korkulu aslan yelesi
Gidiyor, sulhun ufuklarda yanan meş'alesi
Yine bir devir açacakmış gibi en başta o var
Hıçkırır seste o var, sessiz akan yaşta o var
Siliyor ruhunun ulviliği fani etini
Çiziyor ufka batan bir güneşin heybetini
Büyüyor, gökten inip toprağa yaklaştıkça
Büyüyor gitgide gözlerden uzaklaştıkça

Orhan Seyfi ORHON

Dramatik Şiir

Düşün, düşün ki anne ben daha çok küçüğüm,
Ilık ellerimden tut, beraber götür beni.
Oyuncakçada büyük mavi bir gemi gördüm,
İşlenmiş, dalgaların köpüğüyle yelkeni.

Ceyhan Atuf KANSU

Lirik Şiir

FIKRA

Fıkra: Güncel konularda kişisel düşüncelerin belirtildiği gazete yazılarından biridir.

- ✓ Konular sohbet havasında işlenir ancak yazıdan bir sonuç da çıkarılır.
- ✓ Fıkralar günlük yazılardır.
- ✓ Okuyucuya sıcağı sıcağına ulaşır, bu yüzden yazar ayrıntıya girmez.

ÖRNEK

HAYVANLARA İŞKENCE

Yüksek kaldırımda küçük bir tekne ve kirli bir su içinde halka parayla gösterilen zavallı bir fok balığının acımasız sahiplerine karşı Hayvanları Koruma Cemiyetinin açtığı dava, yıldızlardan uzanan aydın bir elin şefkat ve merhamet hareketini andırıyor; yüce fakat faydasız bir hareket!

Para kazandırıcı masum ve faydalı bir hayvana işkence eden adamın katı yürekliliğinden daha çok düşüncesizliği akıl yoruyor.

Her taraftan dünyayı kaplayan zekâ mucizeleri ortasında, zavallı bir hayvanın sırtından geçinmekten başka yapacak bir şey bulamayanlar, pek çok insanı geçindiren hayvana merhamet etmenin ve faydasını anlamayacak seviyede olurlarsa bundan daha doğal ve daha acı ne olabilir?

Ahmet HAŞİM

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki soruları uygun şekilde cevaplayalım.

- a) Benim gazetede bir köşem vardır. Bu köşemde güncel olayları değerlendirir, sıcağı sıcağına okuyucuya anlatırım. ayrıntıya girip de okuyucumu yormak istemem çünkü yarın da sonraki gün de yine karşısında olacağım okuyucumun.

Bu parçadaki yazarın sözünü ettiği yazı türü aşağıdakilerden hangisidir?

- ☒ Fıkra ☐ Makale
☐ Deneme ☐ Günlük

- b) Aşağıdakilerden hangisi bir düşünce yazısı olan fıkranın özelliklerinden değildir?

- ☐ Günlük yazılardır.
☐ Yazar ayrıntıya girmez.
☐ Yazıdan bir sonuç çıkarılır.
☒ Okuyucuyu güldürmek amaçlanır.

Öğretmenin Sorusu

Gazete yazılarından olan fıkra ile gülmece yazısı olan fıkra dışında "fıkra" sözcüğünün hangi anlamları olduğunu araştırınız.

Cevap: Fıkra: 1. (huk.) Kanun maddelerinin kendi içlerinde satır başlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri.
2. Paragraf.
3. (anatomi) Eskiden omur.

2. Aşağıdaki metinle ilgili soruları cevaplayalım:

Atatürk, sanatı, sanatçıyı, Türk müziğini ve Türk folklorunu seven bir devlet adamıydı. Sanat eğitime çok önem verirdi. Bu nedenle cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra Musiki Muallim Mektebini (Müzik Öğretmen Okulunu) açtırmıştır.

Tanımlama

Atatürk, bir konuşmasında şöyle demiştir: "Efendiler, hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanat-kâr olamazsınız. Sanat, güzelliğin anlatımıdır. Bu anlatım, sözle olursa şiir, sesle olursa müzik resimle olursa ressamlık, oyma ile olursa heykelticilik, bina ile olursa mimarlık olur."

Atatürk Türk müziğini çok sever ve dinlerdi. Özellikle Rumeli türkülerinden çok hoşlanırdı. Sık sık Türk müziği konserlerine giderdi. Huzurunda Türk müziği konserleri verdirirdi.

Tanık gösterme

Atatürk, Türk müziğini çok sevdiği için geliştirilmesini istiyordu. Bu isteğini şu sözlerle dile getirmiştir: "...Bugün dinletilmeye yeltenilen müzik, yüz ağartıcı değerde olmaktan uzaktır. Bunu, açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri toplamak, onları bir an önce müzik kurallarına göre işlemek gerekir ancak Türk müziği bu düzeyde yükselebilir ve evrensel müzikte yerini alabilir."

(...)

Müfit AKSAKAL

a) Metnin türü nedir?

☒ Makale☐ Eleştiri☐ Söyleşi☐ Denemeb) Metne, aşağıdaki başlıklardan hangisi uygun olmaz?☐ Atatürk ve Sanat☐ Atatürk'ün Sözleriyle Sanat☒ Ulusal İnce Duygular

c) Metinde düşüncüyü geliştirme yollarının hangilerinden yararlanılmıştır?

☒ Tanımlama☒ Örnekleme☒ Tanık Gösterme☐ Sayısal verilerden yararlanma☐ Karşılaştırma

ç) Metinde aşağıdaki anlatım biçimlerinin hangisinden yararlanılmıştır?

☐ Öyküleme☒ Açıklama☐ Betimleme☐ Tartışma

Dil Bilgisi

Cümleye Hâkim Olan Duygu

1. Aşağıda verilen cümleleri karşılarında verilen anlamlarla eşleştirelim.

1.	Karanlıktan korktuğu için ışıkları yaktı.
2.	Her şey güzel de bir de ders çalışsan.
3.	Seni yarın arayabilirim.
4.	Düğünde bir ben mi fazlalıktım?
5.	Okula gitmek üzere evden ayrıldı.
6.	Diyelim ki dünyanın en zengin adamısın.
7.	Dizi seyredeceğim, kralı gelse kalkmam.
8.	Botlarını giyersen üşümezsin.
9.	Seneye Bodrum'a gitmeyi düşünüyorum.
10.	Yazılarında akıcı bir dil kullanmış.
11.	Keşke seni daha önce dinleseydim.
12.	Yazar bu romanıyla tarihe geçti.
13.	Bu ne güzellik, peri kızına dönmüşsün.
14.	Arıyorum açmıyor, bir şey mi oldu acaba?
15.	Bir hikâyede de bu kadar basit kahramanlara yer verilmez ki!
16.	Bir ödev ancak bu kadar güzel olur.
17.	Zamanında okusaydım şimdi bu kadar zorlanmazdım.
18.	Daha planlı çalışmalısın.
19.	Sonunun böyle olacağını bilemezdim.

a.	Olumsuz eleştiri	15
b.	Varsayım	6
c.	Koşul	8
ç.	Hayıflanma	11
d.	Üslup	10
e.	Neden - sonuç	1
f.	Olumlu eleştiri	12
g.	İhtimal	3
ğ.	Yakınma	2
h.	Amaç - sonuç	5
ı.	Abartma	7
i.	Üzülme	19
j.	Tasarı	9
k.	Benzetme	13
l.	Öz eleştiri	17
m.	Endişe	14
n.	Beğeni	16
o.	Öneri	18
ö.	Sitem	4

2. Aşağıdakilerden hangisinde cümlenin anlamı yanlış verilmiştir? Açıklayalım.

- ☒ Zavallı kız her geçen gün biraz daha zayıflıyordu. (Kabullenme)
- ☐ Şairin kullandığı anlamsız tamlamalar, şiiri okunmaz kılıyor. (Yorum)
- ☐ Ufacık boyuna bakmadan bana kafa tuttuğuna inanamıyorum. (Şaşırma)
- ☐ Sen benimle aynı haklara sahip olduğunu mu düşünüyorsun? (Küçümseme)

İlk cümledeki anlam doğru değildir, çünkü ilk cümlede "kabullenme" değil, "aşamalı bir durum" söz konusudur.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde öz eleştiri yapılmıştır? Açıklayalım.

- ☐ Çocuklarımızı, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmeliyiz.
- ☐ Anne ve babamızdan aldığımız eğitimi, bize kimse veremez.
- ☒ Zamanında oğlumun eğitimine gereken özeni göstermedim, o da başarısız oldu.
- ☐ Bu sıralarda alınan eğitim, ömür boyu bizimle yaşayacak.

3. cümlede kişi, kendini eleştirmiş ve öz eleştiri yapmıştır.

ANLATIM BOZUKLUKLARI

Kazanım: 1. Anlatım bozukluğuna neden olan kullanımları belirler. 2. Anlatım bozukluklarını düzeltir.

Anlatmak istediğimizi tam ve doğru iletebilmemiz için cümlelerimiz biçimce ve anlamca doğru olmalıdır.

Başlıca anlatım bozuklukları şunlardır:

1. GEREKSİZ SÖZCÜK KULLANILMASI

✓ Bir cümlede aynı veya yakın anlamlı iki sözcüğün bir arada kullanılması, anlatımı bozar. Bunun için görevi olmayan sözcükler, cümlede tekrar edilerek kullanılmamalıdır.

* Görüntülü televizyon, önemli bir ustasını daha yitirdi.

(Televizyon zaten görüntülüdür, "görüntülü" sözcüğü gereksizdir.)

* Zenginlerimiz, yoksul ve fakirlere yardım etmelidir.

("ve fakirlere" sözcüğü gereksizdir.)

2. SÖZCÜĞÜN YANLIŞ ANLAMDA KULLANILMASI

* Bu tür ailelerde ölüm şansı yüksektir.

("Şans" sözcüğü, bu cümle olasılığı için yanlış seçimdir.)

✓ Türkçede anlamları ayrı olan kimi sözcükler, aynı kökten türedikleri ya da birbirine benzedikleri için birbirleriyle karıştırılır. Bu sözcükler arasındaki anlam farklılığına dikkat edilmezse kullanımda yanlışlık ortaya çıkar.

* Karşı takımı azımsadığımız için maçta galip gelemedik.

(Azımsamak sözcüğünün yerine küçümsemek sözcüğü getirilmelidir.)

* Obezite, gençler için yadırganmaz bir gerçektir.

(Yadırganmak sözcüğünün yerine yadsımak sözcüğü getirilmelidir.)

3. SÖZCÜĞÜN YANLIŞ YERDE KULLANILMASI

✓ Bir sözcüğün cümlede yanlış yerde kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur.

* 55. doğum yıl dönümünde yazarı bir kez daha anımsadık.

(Bu cümlede 55 sözcüğü doğumun niteliği değil yıl dönümünün niteliğidir.)

* Babası 190'a karşı 120 oyla yeniden kurul başkanı seçildi.

(Karar oy çokluğu ile alınır. Bu cümlede ise oy çokluğu söz konusu değildir. Sayılar yanlış yerde kullanılmıştır.)

4. ANLAMCA ÇELİŞEN SÖZCÜKLERİN BİR ARADA KULLANILMASI

✓ Bir cümlede anlamca çelişen, birbiriyle uyuşmayan sözcüklerin bir arada kullanımı anlatım bozukluğuna yol açar.

* Bu yarışmayı birer yıl arayla beş kez üst üste kazanmış.

* Arada bir yanıma gelir her gün görüşürüz.

* Kitabınıza kılı kırk yaracak şekilde bir göz attım.

* Olay aşağı yukarı bundan tam bir yıl önce olmuştu.

5. MANTIK HATASININ BULUNMASI

✓ Cümledeki anlatımın mantıksal yönden tutarlı olmaması anlatım açısından bozukluk oluşturur.

* Hasta değil yarın, bugün bile taburcu olamaz.

Cümle şöyle düzeltilmeli: Hasta değil bugün, yarın bile taburcu olamaz.

* Hasta iyi tedavi edilmezse ölüme hatta kalıcı hastalıklara yakalanabilir.

Cümle şöyle düzeltilmeli: Hasta iyi tedavi edilmezse kalıcı hastalıklara yakalanabilir hatta ölebilir.

6. İKİLEME, DEYİM VE ATASÖZÜ YANLIŞLARI

✓ İkileme, deyim ve atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Bunların kalıpları değiştirilemez.

✓ İkileme, deyim ve atasözlerindeki yanlışlıkları iki biçimde görebiliriz:

a) **Biçimlerinin değiştirilmesi şeklinde:**

* Ayağını yatağına göre uzat. (yorganına)

* Keskin sirke kutusunda zarardır. (küpüne)

b) **Anlamına uygun yerde kullanılmaması:**

İkileme, deyim ve atasözlerinin anlamına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğudur:

* Her zaman işini düzgün yapar, baştan savardı.

* Herkese emeğinin karşılığını verir, yapılanları göz ardı ederdi

Öğretmenin Sorusu

"Kitaplara göz atın, sonra bana getirin." cümlesinde niçin anlatım bozuktur?

Cevap: Çok yüklemlili cümlelerde yüklemler ile nesne arasında uyum olmalıdır. "Sonra bana getirin." cümlesinde "kitapları" nesnesi eksiktir.

7. KARŞILAŞTIRMA YANLIŞLIĞININ YAPILMASI

✓ Bir anlatımda birbiriyle karşılaştırılan kavramların, nesnelerin, kişilerin belirsiz olması anlatımın belirsiz olması, yani bozuk olması demektir.

* Ben Uludağ'ı Ahmet'ten daha çok gördüm.

(Cümlede daha çok görülen Ahmet mi, yoksa Uludağ mıdır belli değil.)

8. KİŞİ ZAMİRİNİN KULLANILMAMASI VEYA YANLIŞ KULLANILMASI

✓ Bir cümlede zamirlerin gereksiz, yanlış ya da belirsizlik oluşturacak şekilde kullanılması, anlatım bozukluğu oluşturur.

✓ Kişi zamirinin kullanılmaması, cümlede belirsizlik oluşturur. Anlatımın hangi kişiye ait olduğu belirsizliği ortaya çıkar.

* Buraya geldiğine çok sevindim.

Bu cümledeki "geldiğine" sözcüğünün ikinci kişiye mi yoksa üçüncü kişiye mi ait olduğu belirsizdir.

9. NOKTALAMA İŞARETİNİN KULLANILMAMASI

✓ Bir cümlede virgülün kullanım amaçlarından biri de cümledeki anlam karışıklığını gidermektir. Bu anlam karışıklığını gidermek için virgülün kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

* Hasta doktora uzun uzun baktı.

Bu cümlede "hasta" sözcüğünden sonra virgül getirilmelidir. Yoksa hastanın mı, doktorun mu ifade belirsizdir.

10. DİL BİLGİSİYLE İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

A. Öge Yanlışları

a. Özne Yanlışları

✓ Birden fazla yüklemi olan cümlelerde öznenin eksik kullanılması ya da yanlış sözcüklere, söz öbeklerine bağlanması anlatım bozukluğu oluşturur.

* Romanın çevirisinde anlaşılmayan bazı sözcükler düzeltilerek yayımlanmış.

Cümle bu hâliyle düşünüldüğünde yayımlanan bölümün "bazı sözcükler", söz öbeği olduğu anlaşılabilmektedir. Oysa, anlatımın düzgün olabilmesi için

"düzeltilerek" ifadesinden sonra "roman" sözcüğü getirilmelidir.

b. Nesne Yanlışları

✓ Birden fazla yüklemi olan cümlelerde ayrı ayrı nesneler alması gereken yüklem tek bir nesneye bağlanması, anlatım bozukluğu oluşturur.

* Ayrıldığı arkadaşlarına mektup yazıyor, özlüyordu.

Bu cümlede de arkadaşlarına sözcüğü "yazıyor" yüklemine karşılarken "özlüyordu" yüklemine karşılamamaktadır.

Cümle şöyle olmalıdır:

* Ayrıldığı arkadaşlarına mektup yazıyor, onları özlüyordu.

Birden fazla yüklemi olan cümlelerde ortak bir nesne varken ikinci bir nesnenin kullanılması anlatımı bozar.

* Arkadaşlarını çok sever, onları eve davet ederdi.

Bu cümledeki "onları" ifadesi gereksizdir.

c. Dolaylı Tümleç Yanlışlığı

✓ Birden fazla yüklemi olan cümlelerde birinci cümledeki dolaylı tümlecin ikinci cümledeki yüklemine uymaması bir anlatım bozukluğu oluşturur.

* Sinemada film izlemeyi seviyor ancak gidemiyordu.

Bu cümlede "gidemiyordu" yükleminden önce "sinemaya" dolaylı tümleci getirilmelidir.

* Kimseyi üzmez, iyi davranırdı.

Bu cümlede iyi sözcüğünden önce "herkese" dolaylı tümleci getirilmelidir.

ç. Zarf Tümleci Eksikliği

✓ Birden fazla yüklemi olan cümlelerde zarf tümleci her iki yükleme de uygun olacak şekilde kullanılmalıdır. Kullanılmaması anlatım bozukluğu oluşturur.

* Sabah gezilerine hiçbir zaman yalnız çıkmaz, bir arkadaşı ile giderdi.

Bu cümlede "hiçbir zaman" zarf tümleci ile "yalnız çıkmaz" yüklemi uyumlu iken "giderdi" yüklemi ile uyumsuzdur. Bu yüzden ikinci cümledeki "bir" sözcüğünden önce "her zaman" sözcüğü getirilmelidir.

* Dün çok güzel bir kitap okudum, anlatacağım.

Bu cümlede "dün" sözcüğü "okudum" yüklemi ile uyumluyken "anlatacağım" yüklemi ile uyumsuzdur. Bu yüzden virgülden sonra gelecek zaman ifade eden bir zarf (yarın, birazdan, haftaya...) cümleye eklenmelidir.

d. Yükleme Yanlışları

✓ Birden fazla yüklemi olan cümlelerde fiilimsinin ya da ek fiilin eksik olması kiplerin ya da kişinin yanlış kullanılması anlatımın bozulmasına neden olur.

Öğretmenin Sorusu

"Yeni okula varmışım ki ona rastladım." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni nedir?

Cevap: Sözcüklerin yerli yerinde kullanılmaması, anlatımı bozar; kafa karıştırır. Özellikle sıfat ve zarf olan sözcüklerin yanlış yerde bulunmaması gerekir. Bu cümlede "yeni okul" değil, okula "yeni" varmak söz konusudur. Bu nedenle "Yeni" sözcüğü fiilden önce gelmelidir.

6. Tema Zaman ve Mekân

* İstanbul Boğazi'ni birkaç kez, Çanakkale Boğazi'ni hiç görmedim.

Bu cümlede Çanakkale Boğazi ifadesinden önce "gördüm" yüklemi getirilmelidir.

* Binanın dışı güzel, iç düzeni iyi değildi.

Bu cümle, "Binanın dışı güzeldi, iç düzeni iyi değildi." biçiminde olmalıdır.

B. Tamlama Yanlışlıkları

a. Tamlayan ile Tamlanan Arasındaki Uyuşmazlıklar

✓ Adlarla sıfatların aynı tamlanana bağlanması anlatım bozukluğu oluşturur. Çünkü bunların aldığı ekler birbirinden farklıdır.

* Öğrenciler fen ve askerî liseler için sınava hazırlanıyorlar.

Bu cümle "Öğrenciler fen liseleri ve askerî liseler için sınava hazırlanıyorlar." biçiminde düzeltilmelidir.

b. Tamlayan veya Tamlanan Eksikliği

✓ Bir cümlede tamlayan ve tamlananın eksik olması cümledeki anlamı belirsiz hâle getireceğinden anlatım bozukluğuna yol açar.

* Sosyal çevre ve ailevi sorunlar onun hayatını mahvetti.

Bu cümle "Sosyal çevre sorunları ve ailevi sorunlar onun hayatını mahvetti." biçiminde düzeltilmelidir.

c. Sıfat Tamlaması Yanlışlığı

✓ Sıfatların bağlandığı öğelerin farklı niteliklere sahip olduğunun görülmemesi anlatım bozukluğuna yol açar.

* Her insanlar bu konuyu soruyor.

"Her" sözcüğü nitelediği ismin çoğul eki almasına gerek duymaz. Bu yüzden cümle "Her insan bu konuyu soruyor." biçiminde düzeltilmelidir.

C. Özne - Yüklem Uyumsuzluğu

a. Tekillik - Çoğulluk Uyumu

✓ Bir cümledeki öznenin taşıdığı tekillik çoğulluk özelliği, yüklem özelliği ile aynı olmalıdır. Özne ve yüklem birbirine uymaması anlatım bozukluğu oluşturur.

* Üç beş kişi içeriye girdiler. (yanlış)

* Herkes toplantıya katıldılar. (yanlış)

* Hiç kimse beni anlamıyorlar. (yanlış)

Özne, insan dışı varlıklar olduğunda çoğul bile olsa yüklem tekil olur. Bu cümlelerde "-lar" çoğul eki kullanılmamalıdır.

* Sabahdan beri gözlerim seni takip ediyorlar. (yanlış)

* Ordu büyük bir hızla Akdeniz'e ilerlediler. (yanlış)

* Kitaplar bir hafta içinde okundular. (yanlış)

Bazı sözcükler niteledikleri sözcüklerin çoğul eki almasını istemez.

Birkaç

Birçok

Pek çok

Her

Hiçbir

insanlar yardım etmiyor.
-lar eki gereksizdir.

b. Kişi Uyumsuzluğu

✓ Bir cümlede özne hangi kişiyi gösteriyorsa yüklem de o kişiye uygun olarak kullanılmalıdır.

* Toplantıya Murat ve ben gideceğiz.

Ç. Çatı Uyumsuzluğu

Birden fazla yüklemi olan cümlelerde iki yüklem arasında, fiilimsi içeren cümlelerde ise fiilimsi ile yüklem arasındaki çatı uyumsuzluğu anlatım bozukluğu oluşturur.

* Yolcular erkenden çağrılıp otellere yerleşti.
edilgen etken

Bu cümle şöyle düzeltilmeli:

Yolcular erkenden çağrılıp otellere yerleştirildi.

* Kasabadan erken çıkıp şehre varıldı.

etken edilgen

Bu cümle şöyle düzeltilmeli:

Kasabadan erken çıkıp şehre vardı.

D. Sözcüğün Yapısal Olarak Yanlış Kullanılması

✓ Bir sözcüğün dil bilgisi kurallarına aykırı kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

* Yazar bu ürünlerin iyi okunulması gerektiğini vurguladı.

Bu cümledeki "okunulması" sözcüğü "okunması" biçiminde düzeltilmelidir.

* Koşaraktan arabaya zor yetiştii.

Bu cümledeki "koşaraktan" sözcüğü "koşarak" biçiminde düzeltilmelidir.

Öğretmenin Sorusu "Hiç kuşkusuz araba bozulmuş olmalı." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni nedir?

Cevap: Aynı cümlede birbiriyle çelişen sözlere yer verilmesi, anlatımı bozar. Bu cümlede de "hiç kuşkusuz" ve "bozulmuş olmalı" çelişmektedir.

1. Aşağıda yer alan kutucukları yönergeler doğrultusunda "D(Doğru)" ya da "Y(Yanlış)" olarak değerlendirilim:

1. Çantanın askısı koptuğu için kullanılamıyor.	5. Bir kitabı güzelleştiren, anlam kazandıran üsluptur.
2. İnsanlar davete gelmiş, herkes sizi bekliyor.	6. Kitap okumayı hep sevdim, bıkmadım.
3. Yarışmaya o yıl ben ve siz gittiniz.	7. Derslerine yeterince ilgi göstermiyor, önemsemiyorsun.
4. Hastaya şefkatle yaklaşır, incitmezdi.	

(D) Birinci cümlede "kullanılamıyor" yükleminden önce "çanta" sözcüğü getirilmelidir.	(Y) Dördüncü cümlede "hastaya" sözcüğü cümleden çıkarılmalıdır.
(D) Birinci cümlede özne eksikliği vardır.	(D) Dördüncü cümlede nesne eksikliği vardır.
(Y) İkinci cümlede nesne eksikliği vardır.	(D) Beşinci cümlede virgülden sonra "ona" sözcüğü getirilmelidir.
(D) İkinci cümlede herkes sözcüğü gereksizdir.	(D) Altıncı cümlede virgülden sonra "hiç" sözcüğü getirilmelidir.
(D) İkinci cümlede herkes sözcüğü öge fazlalığı oluşturmuştur.	(Y) Altıncı cümlede "hep" sözcüğü cümleden çıkarılmalıdır.
(Y) Üçüncü cümlede ben sözcüğü gereksizdir.	(Y) Yedinci cümlede "yeterince" sözcüğü çıkarılmalıdır.
(D) Üçüncü cümlede "gittiniz" yüklemi "gittik" biçiminde değiştirilmelidir.	(D) Yedinci cümlede virgülden sonra "derslerini" nesnesi getirilmelidir.
(D) Üçüncü cümlede özne - yüklem uyumsuzluğu vardır.	
(Y) Dördüncü cümlede virgülden sonra "onlar" sözcüğü getirilmelidir.	

2. Aşağıda yer alan cümlelerdeki anlatım bozukluğunu bularak karşısındaki seçeneklerden uygun olanıyla eşleştirelim.

1. Film gösterildiği ilk gün hepimiz heyecanlanmıştık.	a. Fiilimsi eksikliği
2. Odayı çabucak düzenleyerek oraya eşyaları yerleştirildim.	b. Özne eksikliği
3. Kravatımı ve gömleğimi giyerek işe gittim.	c. Tekillik - çoğulluk uyumsuzluğu
4. Çok akıllı bir çocuk ama çalışkan değildi.	ç. -lar ekinin yanlış kullanımı
5. İşini erkenden yaparsan sen de yorulmazsın ben de.	d. Dolaylı tümleç eksikliği
6. Herkes TV haberine inandı, bize inanmadı.	e. Tamlayan eki eksikliği
7. Salonda bir Hakan bir de ben kalmıştım.	f. Ek fiil eksikliği
8. Birçok insanlar bizim gibi düşünüyor.	g. Tamlanan eksikliği
9. Yiyeceklerin kutusu açıldı, yiyecekleri dolaba yerleştirdi.	ğ. Sözcüğe yanlış ek getirilmesi
10. Çocuklarına sevgiyle yaklaşır, kırmazdı.	h. Nesne eksikliği
11. Mirastan senin ve benim payım ayrılmıştı.	ı. Yüklem eksikliği
12. O herkesin yaşamını güzelleştiren, renk katan biriydi.	i. Çatı uyumsuzluğu
13. Kamu ve özel bankalar bu karara itiraz etti.	j. Özne eksikliği
14. Polisler, hırsızları ellerinden kaçırmışlar.	k. Tamlama yanlışlığı

1- e 2- i 3- a 4- f 5- ı 6- b 7- c 8- ç 9- j 10- h 11- g 12- d 13- k 14- ğ

1. Bahçemde bir bahar günü açarak
Daha yaz geçmeden sarardı gülüm
Ne hazin duruyor saçlarında ak
Böyle tez solacak ne vardı, gülüm
Bu dördlük ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
- A) Gül kişileştirilmiştir.
B) Şair üzgündür.
C) 1. ve 3., 2. ve 4. mısralar arasında ses benzerlikleri vardır.
D) Kahramanlık üzerine yazılmıştır.

Cevap: D

2. Boğaz ağrısı genellikle solunum yolu hastalıklarının bir belirtisidir. Bir bebek ya da çocuk boğazındaki hoş olmayan durumu anlatmayabilir ancak ailenin çocuğun yutkunma zorluğunu anlaması gerekir. Boğaz ağrısına bademcik iltihabı ya da soğuk algınlığı sebep olabilir. Lenf bezlerinin şişmesi de boğaz ağrısının sebepleri arasındadır.

Yukarıdaki metnin türü, seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

- A) Makale
B) Sohbet
C) Anı
D) Eleştiri

Cevap: A

3. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük çıkarılırsa cümlelerin anlamında daralma olmaz?

- A) Ahmet, ablasıyla birlikte çarşıya gitti.
B) Kardeşim, yazılı sınavdan yüksek not aldı.
C) Tüm aile bu konuda fikir birliğine vardı.
D) Doğduğu kenti, Ankara'yı, terk edemiyordu.

Cevap: A

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "savunmak" sözcüğü yanlış anlamda kullanılmıştır?

- A) Saldırılara karşı savunma yapıyorduk.
B) Bu eleştirilere karşı kendimi savunmalydım.
C) Savcı, hırsızın suçlu olduğunu savundu.
D) Takım ikinci yarıda savunmaya geçti.

Cevap: C

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Kitaplar düzenlice masasında duruyordu.
B) Kitap okumak için gözlük taktı.
C) Kitaplıktan kendine bir kitap seçti.
D) Yeni kitabı henüz yayımlanmadı.

Cevap: A

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Konser biletleri çoktan tükenmişti.
B) Müzik ruhun gıdasıdır, denir.
C) Işık odamızı aydınlatmaya yetmiyordu.
D) Ben eminim ki bu yıl şampiyon olabiliriz.

Cevap: D

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Bu çay, kasabayı ikiye ayırıyordu.
- B) Çayın üzerinde bir köprü vardı.
- C) Belediye başkanı geçmişe ait planlarını anlattı.
- D) Başkan Şemsettin Bey'i herkes severdi.

Cevap: C

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyimın kalıbının bozulması, anlatım bozukluğu oluşturmuştur?

- A) Bir süre sonra anlatılanlara kulak kabarttı.
- B) Ziyarete gelmediği için arkadaşına gönül koymuştu.
- C) Sevinçten etekleri zil çalıyordu.
- D) Herkes onun hakkında konuşuyor, o insanlara burun büküyor.

Cevap: D

9. Aşağıdakilerin hangisinde virgül kaldırıldığında cümlelerin anlamında değişiklik olmaz?

- A) Dün gece, sunduğun teklifi iyice düşündüm.
- B) Bu, benim en sevdiğim oyuncağımdır.
- C) O, gazeteciyi yanına çağırırdı.
- D) Küçük, kardeşinin yanına gitti.

Cevap: B

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne eksikliği söz konusudur?

- A) Sokaklara bir sessizlik çökmüştü akşam olunca.
- B) Herkes bütün gün uyuyor, çalışmıyordu.
- C) Hasta olunca ilaç almak kaçınılmaz oluyor.
- D) Dışarıda rüzgâr var, ağaçların yaprakları dans ediyor.

Cevap: B

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Okuduklarımdan hiçbir şey anlamıyorum bugünlerde.
- B) Öğretmen hem kareli hem de resim defteri istedi.
- C) Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra eve vardık.
- D) Hayatımda bu kadar utandığımı hatırlamıyorum.

Cevap: B

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Gazeteleri okunarak masanın üzerine bıraktım.
- B) Ormana giden patika yolda ilerliyorduk.
- C) Çiçek yetiştirmek insanı dinlendirir.
- D) Gökyüzü renk renk bulutlarla kaplıydı.

Cevap: A

1. D	2. A	3. A	4. C	5. A	6. D	7. C	8. D	9. B	10. B	11. B	12. A
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------

1.

Şiirin dili başkadır, düz bir dil değildir onunki. İlk bakışta kavranıveren bir dil değildir. Fakat düzyazının imkânları, "görünür" kılmada daha elverişli olmalıdır. Nihayetinde şiir bir hikâye anlatmaz. Sezdirir ve "buldurur", işaret eder. Düzyazı, özellikle deneme ise kavratır. İşlevleri ayrı ayrıdır şiirle denemenin ama denemeyi de şiirden büsbütün ayırmak neredeyse mümkün değildir. Bir yerlerde alışverişi vardır ikisinin.

Bu paragrafta aşağıdakilerin hangisinden yararlanılmıştır?

- A) Örnekleme
- B) Tanık gösterme
- C) Karşılaştırma
- D) Tanımlama

Cevap: C

2. Bir yaz günü idi. Galiba temmuz. Teyzemin Kanlıca'da oturan kızı, küçük oğlu Ali ile beraber bize gelmişti.

Büyükler, ninemin odasına çekildiler. İki üç yaş kadar küçüğüm Ali ile ben de, soluğu doğru selâmlıkta aldık. Vapur iskelesi bitişik, deniz önümde, bana karışacak kimseler uzaktı. Bahçe her yaramazlığa müsait, havuzun içi kırmızı balık dolu. Bana olta verecek, yem hazırlayacak, emirlerimi dinleyecek kayıkçı uşak hep orada. Haremde ne işim var benim?
- Gel seninle denizden su çekip boşaltalım Ali!

Annesi biraz evvel tertemiz, güller gibi giydirmiş kuşatmış. Kimin umurunda? Merdiven altında iki boş ilâç şişesi, dolapta bir yumak sicim bulduk. Haydi deniz kenarına!

Bu parça aşağıdaki türlerin hangisinden alınmıştır?

- A) Günlük
- B) Fabl
- C) Makale
- D) Anı

Cevap: D

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Özel ve tür adlarının yazım özellikleri farklıdır.
- B) Yıllarca gökyüzünden habersiz yaşamış.
- C) Alışveriş merkezlerinin açılması bölgeyi hareketlendirdi.
- D) Otobüs durağında yalnızca üç kişi vardı.

Cevap: A

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Bilgi yarışmasında okulumuzu Elif ve ben temsil edeceğim.
- B) Birçok arkadaşlar seni sordu.
- C) Kuşlar gökyüzünden habersiz uçuyorlar.
- D) İnsanlar yeni teknolojilerin peşinde koşuyorlar.

Cevap: D

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) İki kez yıkanınca gömlek temizleşti.
- B) Çevremizdeki olaylara kayıtsız kalamayız.
- C) Bayramda yapacağımız gezi iptal edildi.
- D) Onunla gitmiş olabilir.

Cevap: A

6. "Belediyelerce birçok festivaller düzenlendi bu yaz." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Özne eksikliği
- B) Gereksiz ek kullanımı
- C) Nesne eksikliği
- D) Dolaylı tümleş eksikliği

Cevap: B

7. Kızıyla her konuyu konuşur, yanlışla düşmesine engel olmaya çalışırdı.

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çatı uyumsuzluğu
B) Nesne eksikliği
C) Tamlayan eksikliği
D) Dolaylı tümleş eksikliği

Cevap: C

8. 1. Bu şiire özendiği, dikkatle yazdığı hemen belli oluyor.
2. Dünkü şiir dinletisinde epik ve aşk şiirleri okuduk.
3. Ne dersi dinleyip not aldın ne de öğrenmek için okuyup yazdın.
4. Yağmur durmuştu, yollar çamurdan görünmüyordu.

Numaralanmış cümlelerin hangi ikisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) 1 ve 2
B) 2 ve 3
C) 3 ve 4
D) 1 ve 4

Cevap: A

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Anlatılanları dinlemiş, mahalleliye hak vermişti.
B) Üzerinde kırmızı bir kazak vardı kadının.
C) Hayata ilgi çekmek mümkün değildir.
D) Ağaca yaslanıp bir süre dinledik.

Cevap: D

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Bir süre ilerledikten sonra bağırmaya başladı.
B) Yarışmalarda hep başarılı oldu, başarısızlık yaşamadı.
C) İnsanların arkasından konuşmaya sürekli tepki gösterirdi.
D) Otobüsleri temiz tutup korumak hepimizin görevidir.

Cevap: B

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Yalancı çoban köylüleri kandırdı.
B) Kurt sürüye girdi ve sürünün hakkından geldi.
C) Ne sen beni unut, ne de ben seni.
D) Köylüler bu duruma çok şaşırdı.

Cevap: C

12. "Öğretmen, bayram tatilinde bize birçok soru çözdürttü."

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çatı uyumsuzluğu
B) Sözcük yapısının yanlışlığı
C) Gereksiz sözcük kullanımı
D) Nesne eksikliği

Cevap: B

1. C	2. D	3. A	4. D	5. A	6. B	7. C	8. A	9. D	10. B	11. C	12. B
------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------